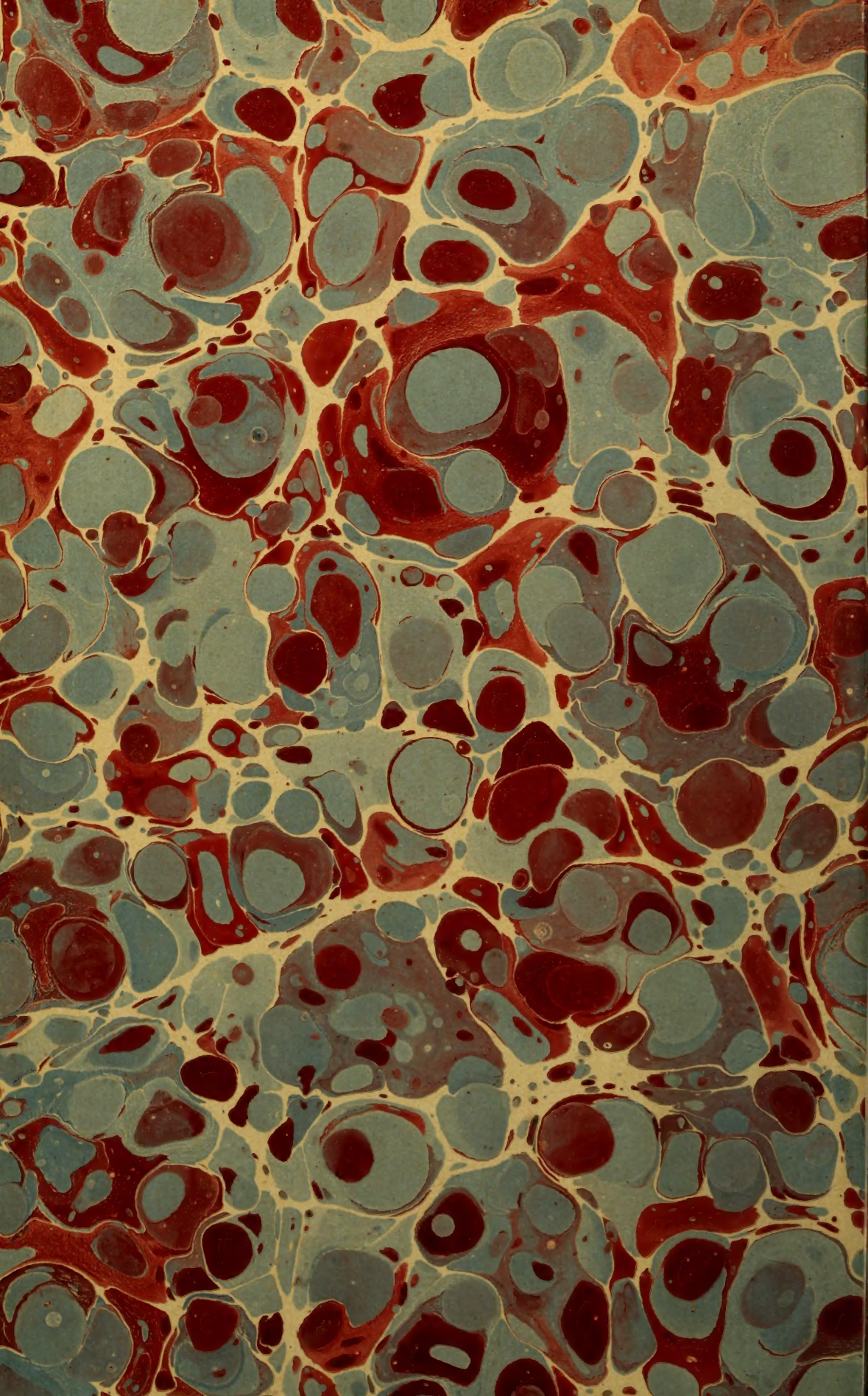
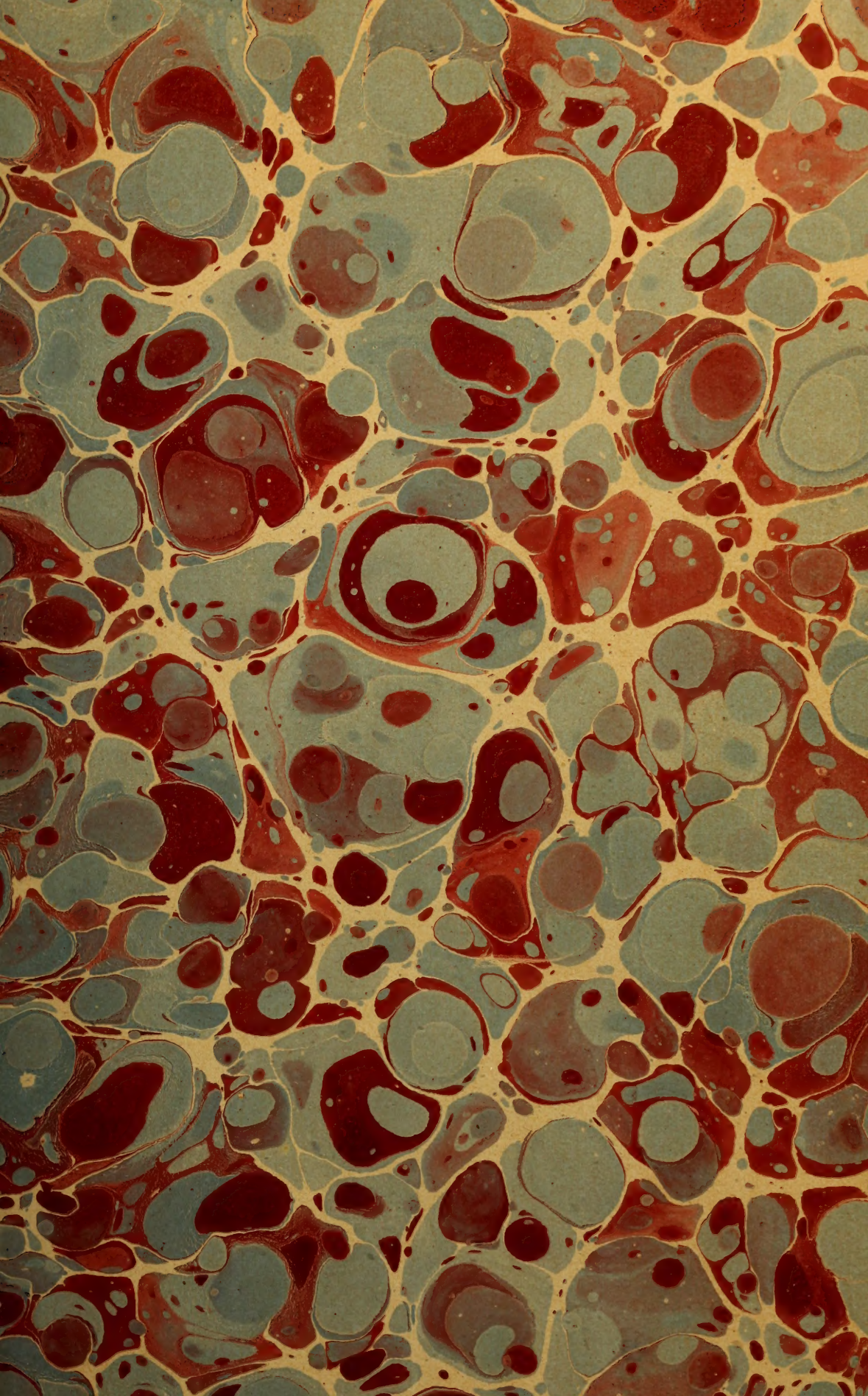

3 1761 06558024 3

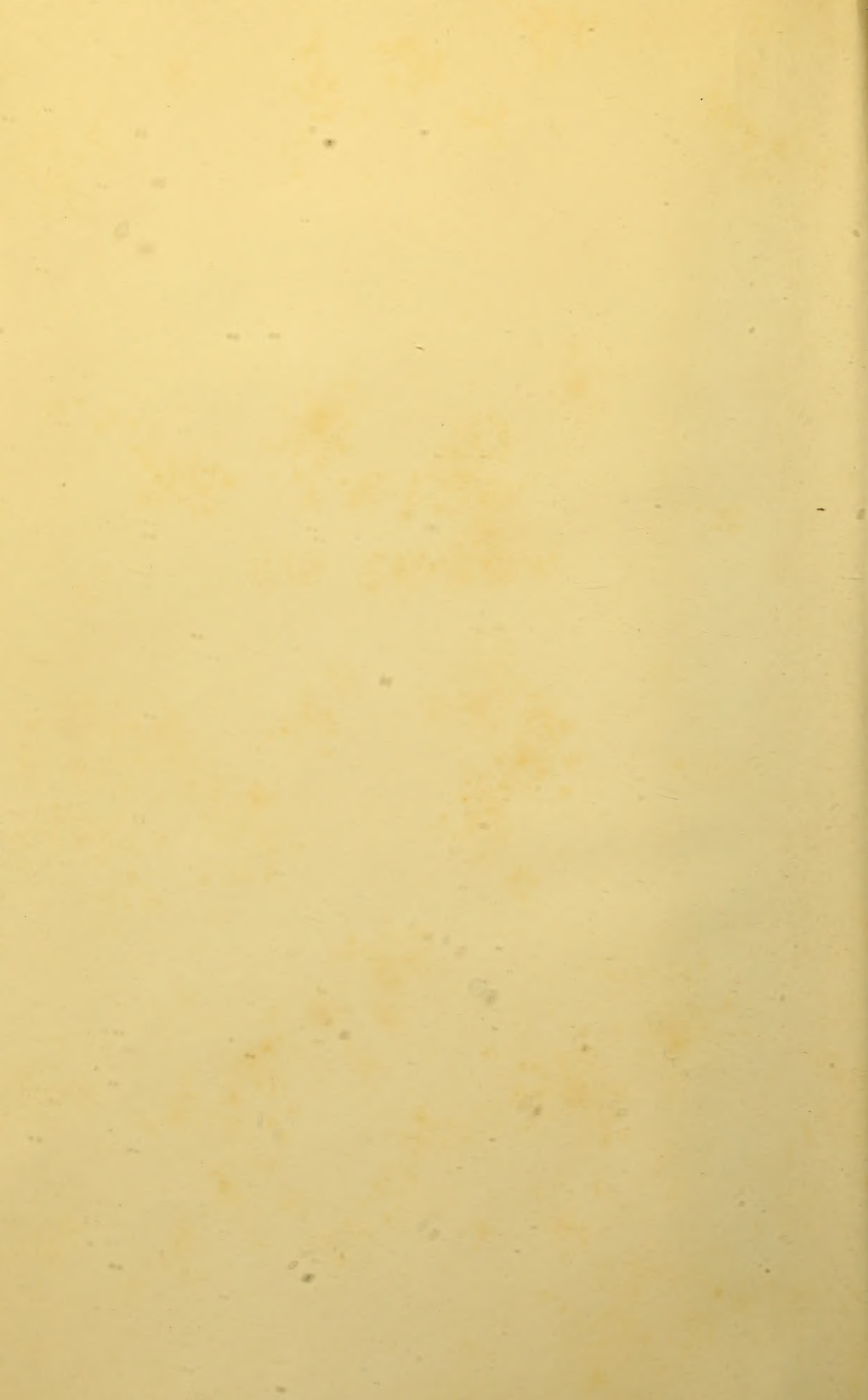

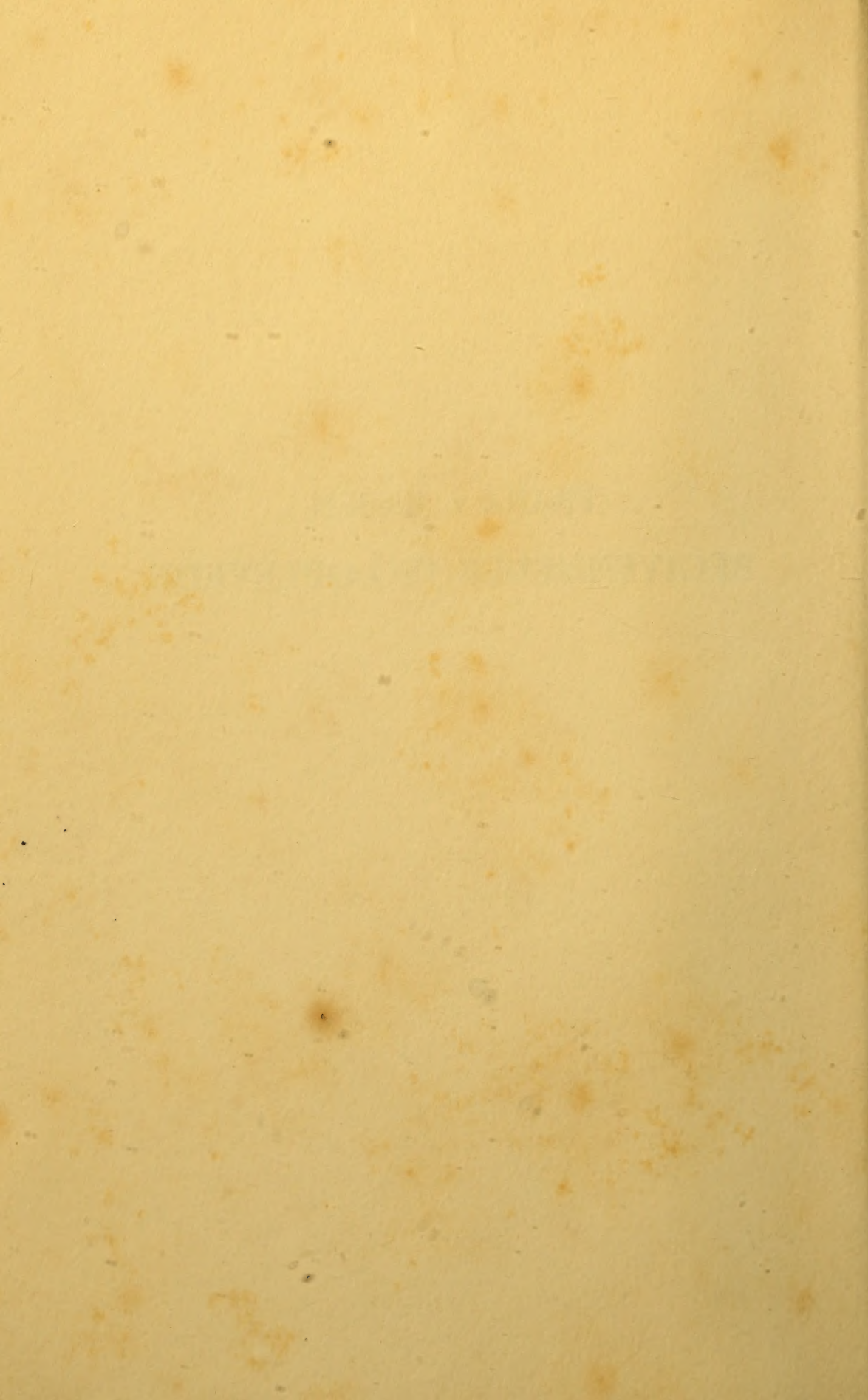
Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

297

FRANZ v. JESSEN

BEGIVENHEDER JEG OPLEVEDE

FRANZ v. JESSEN *n*

BEGIVENHEDER JEG OPLEVEDE

OMSLAGSTEGNING AF
HANS TEGNER

KJØBENHAVN OG KRISTIANIA
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

—
FORLAGETS BOGTRYKKERI

1907

LES MOISSONS POUR MÛRIR ONT BESOIN DE ROSÉE;
POUR VIVRE ET POUR SENTIR, L'HOMME A BESOIN DES FLEURS.
LA JOIE A POUR SYMBOLE UNE PLANTE BRISÉE,
HUMIDE ENCOR DE PLUIE ET COUVERTE DE FLEURS.

ALFRED DE MUSSET

brief
D
014657

LIGESOM i min Bog „Egne jeg saa“, der udkom sidste Efteraar, er ogsaa de Skildringer, jeg her har samlet, bleven til paa Rejser, hvor Arbejdets ydre Vilkaar undertiden var vanskelige, og hvor det altid maatte foretages under Trykket af de Krav til hastig Iagttagelse og øjeblikkelig Gengivelse, som er uadskillelige fra journalistisk Gærning. Æmnerne er endelig ikke heller i denne Bog, saa lidt som i den tidligere, omhyggelig udvalgt af Forfatteren, men har meldt sig selv og har stillet hver sine Fordringer til hans Ævner og Interesser.

Medens alle aktualitets-bundne Betragtninger og Oplysninger saa vidt mulig var fjærnede fra Skildringerne i „Egne jeg saa“, handler de enkelte Afsnit i denne Bog om Begivenheder, der er nøjagtig tidsfæstede, og som derfor ogsaa her er genfortalte væsenlig i samme Form som den, hvori Fremstillingen oprindelig blev nedskreven. I hvert Fald er der intet Sted tilføjet nye og fyldigere Enkelheder, som paa anden Haand er bleven mig bekendt. Thi Bogen tilstræber ikke at være andet eller mere end en Samling Beretninger, aflagt af et Øjenvidne, som fortæller, hvad han selv har kunnet iagttage, og hvilke Indtryk han personlig har modtaget under sit tilfældige Forhold til de ofte vidt omspændende og følgerige Begivenheder, det faldt i hans Lod at opleve.

Hvis nu alligevel de Læsere, der gennem Dagspressen har vundet Interesse for min Pen, vil modtage dette Arbejde med samme Velvilje, som blev „Egne jeg saa“ til Del, haaber jeg at finde Stunder til ad Aare at kunne afslutte disse Samlinger med en Række Skildringer af de Mennesker, jeg mødte paa min Færden i fremmede Lande.

København, September 1907.

F. v. J.

INDHOLD

SØNDERJYLLAND	Side
I UDVISNINGS-TIDEN	3
BALKAN	
KONGEMORDET I SERBIEN	21
DEN RUSSISK-JAPANSKE KRIG	
SLAGET VED TATCHITCHAO	61
MOD SLAGET VED LIAOJANG	83
RUSSERNES ANGREB MOD SYD	117
DE SIDSTE DAGE VED HÆREN.....	168
NORDEN	
NORGES SYVENDE JUNI 1905	189

SØNDERJYLLAND

D. 26. Juli 1897 udnævntes den tidligere prøjsiske Indenrigsminister M. v. KÖLLER til Overpræsident i Provinsen „Schleswig-Holstein“. I November 1898 begyndte derpaa Udvisningerne fra Nordslesvig at tage stort Omfang, ligesom den danske Befolkning paa alle andre Omraader var Genstand for Forfølgelse og Plagerier.

„Köllerpolitiken“ i Nordslesvig vakte Opsigt i Tyskland. De „frisindede Grupper“ i den præjsiske Landdags Deputeretkammer anmeldte (med Dr. BARTH som Ordfører) en Forespørgsel desangaaende til Regeringen; Forhandlingen fandt Sted d. 25. Jan. 1899.

I UDVISNINGS-TIDEN

DET gaar slet ikke som ventet.

I næsten en Time — siden Kl. 11¹/₄ i Formiddags paa denne 25. Januar 1899 — har d'Herrer dernede i det prøjssiske Deputeretkammers flunkende nye Sal lyttet til Dr. BARTHS Foredrag. Nu er de trætte. Paa hundrede Smaating kan det spores, at Uopmærksomheden breder sig. Indenrigsminister v. d. RECKE bøjer Hovedet langt ned over sine Papirer, saa man ser hele den snorlige Skilnings lyse Vej gennem det ravnsorte Haar. Finansminister MIQUEL udveksler Hilsner med Venner og Bekendte i Salen; hver Gang han nikker og smiler, bliver Udtrykket i den gamle Mands Ansigt saa polisk, at man uvilkaarlig smiler med. Adskillige „Abgeordnete“ lister ud gennem de lydløse Fløjdøre paa begge Sider af Præsidiets. En og anden breder med Uskylds Mine sin Avis ud foran sig paa Pulten og begynder at læse — først forsigtig og stødvis, efterhaanden ganske uforstyrret af Samvittighedens og Dr. Barths Røst. Flere og flere gennemblader trykte Beretninger og Betænkninger, som de skærer op med lydelig Skratten. Ude i Periferien af den Halvkres, Pultene danner om Formandspladsen, vokser Antallet af hviskende og pludrende Smaagrupper med foruroligende Fart.

Tilhørerpladserne er saa godt som tomme. En graa, fugtig Vinterdags Lys siver ind i Salen, der synes kold

og øde i sit nýstrøgne Puds. Her sker ikke noget. Og her vil heller ingen Ting ske, saa længe denne samme, irriterende klare Stemme lyder gennem Rummet.

„Udvisningerne fra Nordslesvig maa misbilliges, men ... Hvad der skete i 1864 er uigenkaldeligt, men ... Tyskhedens Ret, Vel og Fremgang har ingen varmere Tilhængere end de frisindede, men ... Hr. v. Köller anvender uforsvarlige Midler, men ...“

Manden kommer ikke af Stedet for bare Omsvøb. Det gør helt ondt i Hovedet at følge disse langtspundne Sætninger, som slynger Forbehold i Forbehold til et bredt Væv med udvidsket Mønster.

Pludselig standser Stemmen. I samme Øjeblik lyder Snakken fra alle Sider i Salen larmende højt, for saa atter skamfuldt at tie — som naar Skoledrenge bliver grebne i en Uartighed.

Nej, det gaar ikke som ventet. I denne samme Time, hvor de prøjssiske Landdagsmænd gnider Søvnens af Øjnene, veksler Bynyt og læser Morgenaviser, medens en pæn, akademisk Taler under sløv Ligeegyldighed balancerer hen ad Taktikens slappe Line — i denne samme Time drives danske Mænd og Kvinder af Tjeneste og danske Familjer fra Hus og Hjem; triumferende træder fremmede Embedsmænd værgeløse danske Bønder paa Nakken; Landsforvisningens Straf hænger truende over hver nordslesvigsk Gaard, hvor dansk Trofasthed er holdt i Ære; en kampivrig tysk Presse hidser Indehaverne af Erobrerens Myndighed til at gøre Magten gældende, uden Tøven som uden Barmhjærtighed. Den hæslige Uret svinger Svøben over en afmægtig Almue-Flok — og *her*, i denne nykalkede Sal, høres ingen Genlyd af Sorgen og Bitterheden i det Land, der lider, intet Udtryk for Harmen og Uviljen hos det Folk, i hvis Navn der handles. Blot en

døsigt Morgenkaffe-Stemning, hvori Pludderen duvende stiger og falder som Vandet ved Kysten af en fredelig Indsø.

Nu er det Indenrigsminister v. d. RECKE, som faar Ordet. Han begynder spydig overlegent at rose Dr. Barth for det maadeholdne Sprog, denne Regeringens Angriber har ført. Med et let Buk over mod Interpellanten siger han: „De synes ikke at have noget principielt mod Udvisningerne at indvende“ — og ingen afbryder Hans Ekscellence. I Hovedsagen er man enig med den høje Regering. Alt er i bedste Orden. Derfor kan Ministeren ogsaa lidenskabsløst fortsætte, idet han vedbliver at tale fra oven nedad og med den korrekte Ligegyldighed, som sømmer sig, naar Anledningen er en Krusning paa Overfladen af et Glas Vand. Stille, men sikkert skyder han Udvisningerne til Side; de forsvinder helt af Drøftelsen, fordi de er alt for selvfølgelige til at optage Interessen.

Saa gør imidlertid Ministeren et lille Tilløb — og pludselig er han bleven Angriber. Det høje Hus har fulgt Manøvren. Herrerne sætter sig tilrette i deres Armstole for at tage den ventede Fornøjelse med inden Frokosttid.

„Typisk for den danske Agitations Virkemaade og Formaal er en Ytring af Redaktør H. P. Hanssen i Aabenraa, Udgiveren af det danske Blad „Hejmdal“. Landdagsmand Hanssen — det er nemlig den samme Mand — vil ikke kunne nægte, at han er fremkommen med følgende Ytring:

En Krig mellem Tyskland og Danmark vilde være en Ulykke for dem af vort Lands Sønner, der tjener i den tyske Hær; men hvis Nordslesvig gennem en Krig med Tyskland for stedse kunde blive forenet med Danmark, hvad jeg rigtignok foreløbig anser for umuligt,

saa vilde jeg ikke modarbejde en saadan Løsning af det nordslesvigske Spørgsmaal ...“

Ministeren maa et Øjeblik holde inde. Vredt triumferende Tilraab og onde Blikke over mod den Plads, hvor H. P. Hanssen sidder ved Gustav Johannsens Side, viser, at nu, da det gaar løs paa den ensomme og svage, er Huset vaagnet af sin Døsighed.

Med rolig, men knivskarp Stemme, saa intet Ord gaar til Spilde, fortsætter Hans Ekscellence Oplæsningen:

„... Enhver efter min Mening varig Forening af Nordslesvig med Danmark vilde jeg anse for ønskelig og godkende ...“

Forsamlingen knurrer; en gennemtrængende Diskant sætter i med et Par forbitrede Hør! Hør! — Og Ministeren vedbliver ensartet korrekt og tydeligt:

„... vilde jeg anse for ønskelig og godkende; thi jeg ønsker ikke, at Nordslesvig skal faa tysk Sprog, tysk Sindelag og tysk Nationalitet, det vil sige blive tysk for bestandig. Ingen Forholdsregel fra den tyske Regerings Side, selv ikke Indførelse af dansk Sprog i Kirke og Skole, ved Domstolene og Forvaltningsmyndighederne, vilde være mig nok og afholde mig fra at agitere. Den varige Adskillelse af Nordslesvig fra Tyskland er mine Ønskers Maal!“

Da Ministeren ser op fra sit Papir, er Huset i Uro. Nogle raadslaar indbyrdes; det er de „frisindede“, som allerede begynder at føle Siaget tabt. Andre nidstirrer H. P. Hanssen. En Kres tilhøjre blander Hør- og Fy-Raab imellem hinanden. Luften er bleven lummer. Menneskene dernede i Salen ser ud, som var de pludselig bleven opirrede mod hverandre. En ildesindet Stemning ligger og dirrer over Forsamlingen.

Stødet er ført og har ramt. Den lille, sirlige, mørke

Mand paa Talerstolen holder nu Tilhørerne i sin Haand og leder dem, hvorhen han vil. De glider med ham, rede til at springe paa Byttet, naar han viser dem det.

„I den kongelige Statsregerings Navn afgiver jeg derfor den Erklæring, at den fuldstændig godkender de af Overpræsidenten i Slesvig-Holsten iværksatte Forholdsregler.“

Selvfølgelig. — Ikke en Stemme løfter sig imod Hans Excellence, men mange raaber Bravo! og Hør!, trygge ved at være paa den stærkes Side og tilfredse med at høre til de mange, der jager, og ikke blandt det opsporede Vildt.

En snild Ordning, hvori den gamle Miquels Mesterhaand spores, mager det nu saa, at seks Talere i Træk faar Ordet for at forfølge den Sejr, Ministeren har vundet. Netop i Frokosttiden, da Huset staar næsten tomt, taler den nordslesvigske Amtsdommer Bachmann, om hvem alle veed, hvad han vil sige, og som ingen bryder sig om at høre. Men straks efter kaster frisk styrkede Kræfter sig i Ilden. Nu knalder det med Skud. Nu lyder Larmen af Klapperne Hu! og Hej! Nu er Kinderne farvede og Øjnene tændte af lysten Forfølgelses-Fest. Selv Hr. Miquel sporer frem og truer med onde Vaaben. En gammel, velsindet og fordomsfri Jurist, Dr. Munckel, der vil tilraade Maadehold og Omtanke, taler for døve Øren og gør Landdagen mere og mere utaalmelig. Stemningen udløser sig i harmfulde Raab, da en rødskægget National-liberal, Dr. Friedberg, hvis Stemme dirrer af Jagt-Iver, strækker Haanden ud mod H. P. Hanssen og siger:

„Naar en Landdagsmand tør udtale, at han haaber paa Løsrivelse af tysk Land, og naar samme Landdagsmand har Mod til at komme herind og sidde blandt os, saa vilde sligt ikke være muligt i noget andet Parlament i Verden!“

Ordene fænger saa hastigt, at Taleren selv lader sig rive med. Oppe fra Toppen af sin egen Ophidselse slynger Dr. Friedberg da paany en Udfordring over mod den danske Landdagsmand:

„Kan De ikke — hvad jeg ikke tror, De kan — benægte, at De har udtalt de Ord, der her er bleven anført som Deres, da vil De være nødt til at indrømme, at De hører hjemme i alle andre Parlamenter end det tyske!“

Nu er Temperaturen i Salen høj. Man kunde tro, der maatte hænde noget alvorligt.

Men der sker ikke andet, end at H. P. HANSSEN faar Ordet. — Endelig. — Her sidder jeg oppe paa Tilhørerpladsen i den prøjssiske Landdags Andetkammer og har følt Uro og Bekymring. Noget i mig har voldt Smærte. Fra første Øjeblik har der listet sig ind over mig en ængstende Følelse af, at jeg, der dog slet intet andet har at gøre her end at skrive for at fortælle andre, hvad jeg hører, ser og oplever — at jeg er anklaget for denne Domstol af vrede, fremmede Mænd ... eller maaske ikke netop jeg, men noget, jeg i min egen Bevidsthed ikke kan skille fra mit Selv, et Tankesæt, en Sum af Stemninger og Anskuelser, der er mig et helligt Eje som Kærligheden til min Far og Mor. Og dette gribes der nu ublufærdigt om med fremmede Hænder — det drages frem i en offentlig Forsamling, hvor ingen skønner over dets Værd, for at der kan blive hugget i det med Knive. Men det fik endda være med Smærten. Mangefold værre er Ydmygelsen. Her er ikke Plads for Tanken om at kunne værge sig. Magtesløs og uden Forsvarer ser man til, medens Anklage dynger sig paa Anklage, og Dommen fældes i Vrede og Hævnærrighed.

Er det da ikke som et mildnende Pust, da nu endelig en Landsmand dernede i Salen faar Lov at hæve Stem-

men? Svinder ikke Ensomhedsfølelsens Tryk, og lister der sig ikke paany et Haab frem om, at nu vil Ens egne Tanker faa Ord og Forsvarets Time slaa?

Nej, Ængstelsen fra før bliver ved. Thi den unge, dygtige Mand, der nu taler, sætter forgæves sine Kræfter ind paa at gøre Gavn i en Sag, som længst er tabt for denne Domstol. Her er nu atter bleven helt stille — en stejl og uigennemtrængelig Stilhed, mod hvis Mure Ord efter Ord svirrer sig til Døde. Der rører sig ikke en Haand, der løfter sig ikke en Stemme. H. P. Hanssen staar alene. Hans Maal røber, at han er falden blandt fremmede. I dette Øjeblik, hvor endelig Sandheden skulde bryde frem og den Røst høres, som kunde være Genlyd fra Nordslesvigs Tusinder af danske Hjem med deres Klager og deres Krav ... i dette Øjeblik er Nordslesvignerens Talsmand tvungen til advokatorisk at afkræfte Sigtelser og benægte de Paastande, Modstanderen snedigt har faaet gjort til Drøftelsens Hovedpunkt. Derfor finder Harmen og Sorgen paa Sønderjyllands Jord ingen Udtryk. Derfor lyder ingen dansk Dom over dem, der nys har fejret Udvisningspolitiken og dens Ophavsmænd med Bravo- og Hør-Raab. Trængt fra alle Sider, paa Nippet til at blive svigtet endog af de frisindede Førere, som havde vovet sig frem med halve Sympatier, har H. P. Hanssen ingen anden Udvej end at optage den parlamentariske Guerilla paa det snævre og tarvelige Terræn, Modstandernes mægtige Overtal har valgt.

Han viger ikke en Fodsbred — men vinder heller ikke en Tomme frem. Det gør godt at se ham staa saa ret og rank, saa firskaaren og solid, mens hans tydelige og ensartede Tale — med Sundeved-Maalets lyse Farve-tone over det knudrede Fremmedsprog — uden Vaklen, men ogsaa uden Udfordring møder hvert af de fjendtlige

Angreb med et højt og fast: *Jeg konstaterer!* Her er det ikke Kneb og Behændigheds-Kunster, som giver Talen Præg, men Kendsgærninger, den ene knyttet følgerigtigt til den anden, hver enkelt stærk ved indlysende Klarhed — og dog alle tilsyneladende lige virkningsløse i den mugne, dumpe Tavshed, der opsluger dem. Andre Indtryk under de Minuter, H. P. Hanssen har Ordet, viger derfor for dette ene: Ensomheden. Som jeg sidder heroppe paa Galleriet og hører til, er der stadig en indre Stemme, der vil friste mig til at bryde ud i et Bifaldsraab, som kunde vise ham, at han nu alligevel ikke er saa helt alene i den fjendtlige Kres, der omslutter ham. Men Selvbeherskelsen sejrer. I denne Stund, hvortil Hundredtusinder forventningsfuldt ser hen, lyder intet Bud om Samfølelse og Tillid til ham, der paa sine Skuldre ene skal bære et helt Folks Synder. Tavs og fjendtlig lukker Ensomhedens Ørken sig om ham. De danske Nordslesvigeres Talsmand har talt. Men i Prøjssens Hovedstad er der ingen, der har hørt ham.

Da saa det hvide Buelys knitrende og spruttende tændes under Mødesalens Glasloft for at minde om, at den graa Vinterdag — Udvisningspolitikens første store, parlamentariske Turnerings-Dag — er ebbet ud, synes man, at Tiden har staaet stille, og at intet, slet intet er sket.

Toget har fra Berlin ført mig til Sønderjylland. Atter en Gang færdes jeg i disse Egne, hvor min Slægts Hjemstavn har staaet gennem mere end tre Hundredaar. Og nu er det en stor Tid. Hvem der i disse strænge Vinterdage 1899 vover sig hertil, hører ikke nynnende Skvulp fra Dønning og Bølgeslag i det mægtige Hav, der sydfra

evigt bryder paa mod dansk Land. Nu er det Stormtid og Flodtid. Havet larmer bag Klitten; det skyller frem i lange, skumkronede Bølger, hvis Brænding drønende brister mod Stranden. Sandet hvisler. Marehalmens Straa piber og klager. Tunge, onde Skyer jager over Himlen. Hver Morgen, som fødes, hver Dag, som dør, varsler Uvejr.

Hvem der kan, hytter sig inden Døre, hvor der er Lunhed og Fred. Thi Hjemmene her er byggede til at staa i Storm. Det giver Tryghed at vide, at saa mangt et Uvejr har raset sig træt mod deres Mure. Vent blot — hold ud. Den Tid vil atter komme, da Havestuen kan aabnes til de blomstrende Linde, til Jasminernes Vellugt, til lavendelkransede Bede og røde og hvide Rosers Flor. Vent blot — hold ud. Over Krigergraven ved Alfarvej vil de gamle Bøge skygge og Sommeraftnens Sangfugle kvidre deres Toner. I Vige og Fjorde vil Solen glitre paa hvide Sejl over blaa Bølgetoppe, og det skal kendes paa den legende Brise, som stryger ind under Frugttræernes Kroner, at Engene er slaaede og bugner med duftende Hø. Vent blot — hold ud. Det lakker mod Vaar. Det bliver Sommer igen for dem, der veed at vente og holde ud.

Saa skal da Stormen rides af. *Vi kan; vi vil.* Det er disse Ord, jeg hører, hvor jeg kommer frem. Forgæves at lede efter dramatiske Optrin eller samle paa deklamatoriske Udtalelser. Det er kun Uvejret, der er tysk.

Som nu, da den store Tid ogsaa kom til Købmand Mørch i Sønderborg. Han havde været ude at spadser, da han ved Hjemkomsten ser en af Byens Politibetjente staa med en Bunke Papirer i Husets Forstue.

„Boer der en Kommis Petersen hos Dem, Hr. Mørch?“ spørger Betjenten efter at have sagt pænt Goddag, som Folk plejer det i en lille By, hvor alle kender hverandre.

„Ja, det er rigtigt nok. Skal han udvises?“ svarer Mørch.

„Ja, han skal saamænd saa.“

„Naa, gaa De saa kun indenfor i Butiken og udvis ham.“

„Boer her ogsaa en Kommis Nielsen, en Lærling ved Navn Peter Jensen, Tjenestepige Hansine Sørensen og ugift Sofie Eriksen?“ vedbliver Betjenten med Øjnene i Papirerne.

„Jo, det er ret nok. Værsgo og gaa indenfor og udvis dem allesammen.“

„Ja Tak, Hr. Mørch. Saa har vi jo det i Orden.“

Og det sker. Kommis'en, der har tjent Købmand Mørch i $4\frac{1}{2}$ Aar, Tjenestepigen, der er kommen for 3 Dage siden — alle fem jages af Gaarde, uden at der vides andet at sige dem paa, end at de tjener en dansksindet Mand, der heller intet har forbrudt. Da han fortæller Historien, ler han ofte. Og han tilføjer, stiltørdigt, at nu bliver det ikke nemt at lade være at vide, at han er dansk.

I Haderslev Vesteramt regner det med Udvisninger. Paa Brøns Mølle har Møller Jacobsen samme Dag faaet alle sine Folk udviste, og Amtsforstanderen i Skærbæk har snildelig vidst at forlede dem til at rejse Lønkrav for hele den Tid, de *skulde* have tjent. Her, paa dette fredelige Sted, hvor Aaen mellem lysgrønne Enge og brune Hedebrinkers Gyvelkrat gennem hundrede Aar har rislet sin sagte Melodi til Møllehjulets flittige Dagværk — her, hvor nænsomme Hænder har hegnet, plantet og vundet Land for et lyst og trofast Hjem, *her* stifter Øvrigheden selv Ufred og Splid, standser Arbejdet, tramper paa Retten.

Men Uvejret spilder sin Magt paa dette grundmurede Hus. Der løsnes ikke en Sten, knækker ikke en Hegns-pæl. Kun ét er naaet: Dagen huskes baade i første og

andet Slægtled — selv om Stormen skulde vige fra disse Egne og milde Vinde søge at vende Sind og Tanke.

Længere mod Syd, ved Visby, boer Storbonden Chresten Knudsen paa Hedegaard. I denne flade Egn kan Ejendommens prægtige Have med de gamle Træer ses i vid Omkres. Her er nok at tage Vare for en Mand. I tredive Aar har Gartneren paa Hedegaard syslet med denne Jord; stod det til ham alene, forlod han nok aldrig dette gode Sted hos brave Folk, som det er let at komme tilrette med. Desuden har han stiftet Familie; en Datter ligger netop nu, i den strænge Vintertid, alvorlig syg. Men det faar ikke hjælpe. Amtsforstanderen — en tidligere prøjssisk Ritmester, der er saa fremmed i Nordslesvig som en Grib eller Loss — sender Udvisningsordre til Gartneren og hele hans Familie. Tre Gange 24 Timers Frist, og saa skal Landet være rømmet. Chresten Knudsen er ikke god at tale med i de Dage; den svære, stærke Mand, i hvis Sprog det danske Folkemaals kærnesunde Udtryk lever, og som kender sit Hjemlands dejlige Sange fra første til sidste Strofe, bruser op i Vrede og bøjer Hovedet i Bekymring. Hvad gør det ham, at *de* jager en Gartner af hans Tjeneste! Der er ti for én, som hellere end gjerne vil tage Plads paa Hedegaard. Men det er oprørende og ydmygende, at denne Mand, der har tjent ham paalideligt i tredive Aar, og hvis Hjem netop nu hærges af Sorg og Sygdom, skal drives af Lande, fordi han selv, Chresten Knudsen til Hedegaard, er dansk og vedbliver at være dansk, som hans Fædre, Slægtled efter Slægtled har været det før ham!

Udvisningsfristen udløber Tredjedagens Morgen længe før Dag gry. Skal den overholdes, maa Gartneren og hans Familie forlade Visby med Toget, som gaar derfra ved Femtiden i Vintermorgenens Mørke og Kulde. Men *de* vil

vel ikke være saa barbariske at forlange, at den syge, unge Pige skal rejse paa den Tid af Døgnet. Selv om det koster Overvindelse at bede den prøjssiske Amtsforstander om noget, henvender Chresten Knudsen sig dog til ham med Anmodning om at faa Udvisningsfristen forlænget.

„Unmöglich, bedaure sehr.“

„Men i det mindste et Par Timer, saa Familjen kan rejse med 10-Toget om Formiddagen ... for den syge Piges Skyld ...“

„Lässt sich nicht machen. Eine Befehlung ist eine Befehlung.“

Vær tryk: Det huskes! Det huskes! Og i Harmen og Sorgen blander sig en sund, befriende Foragt.

Ovre i Dybbøl By boer Gaardejer Zachariassen, der regnes for en af Nordslesvigs dygtigste Mænd. I Sundeved og paa Als har han oparbejdet en stor Virksomhed. Hans Smør har taget Førstepræmier paa talrige tyske Udstillinger; i München fik det for kort Tid siden Guldmedalje. Nu er hans Mejersker og Karle jaget ud, og det samme gælder en Søster til hans Hustru, der fik 3 Dages Varsel til at forlade Landet efter at have boet otte Aar i hans Hus.

Om disse og mange andre Tilfælde, hvor Tab og Ulykke er brudt ind over danske Hjem i denne Stormtid, sidder jeg og taler med min Ven, Bonden, i hans gamle Gaard derovre paa Slesvigs Østkyst, ikke langt fra det Sted, hvor Hovedlandevejen efter at have bugtet sig langs Aabenraa Fjord bøjer af mod Graasten. Det er koldt og raat udenfor paa denne Februardag. Maagerne fra Fjorden er søgt op i Landet og flagrer skrigende over de haardt-frosne, knoldede Pløjemarken. Graa Sne, der er overtrukken med Isskorper, har dynget sig sammen i Grøfter og under Hegn. Oppe i høje, svajende Poppelkroner slaas

Kragerne om Plads. Der hænger Istapper ned fra Tag-skellene, og Ruderne er dækkede af Isblomsters Flor.

Skumringen begynder at liste sig frem i dybere og dybere Skygger, som slukker den graa Vinterdags faa og fattige Farver. Fugleskrigene tier. Alt bliver saa stille, at jeg hører Kullene knitre i Ovnene, fra hvis Spjæld der falder en varm, rød Lysstribe hen over Komodens dybt-brune Mahogni. Et Øjeblik titter der ind gennem Vinduerne i Vest et gulligt Skær, som kommer fra et Hul i Skyerne, bag hvilke Solen gaar ned. Oppe paa Væggen lyser da paa én Gang de korslagte Dannebrogspaner og Glasset over Billederne af Frederik VII og Christian IX. Men saa bliver det atter mørkt — mørkere end før — og kun, fordi jeg kender Stuen saa godt, skimter jeg Bohavet paa den Plads, hvor det bestandig har staaet, og hvorfra det ikke synes at være til at rokke. Der er den halvtredje Hundredaar gamle Kiste med udskaarne Figurer og et Bibelsprog langs Kanten; der er Hestehaarssofaen, over hvis Ryg hænger Silhuetter og Daguerreotypier af Gaardens tidligere Ejere. Paa Klapbordet staar Tobakskassen mellem Bøger om de slesvigske Krige og Chr. Richardts „Vort Land“. Et Par hundredaarige, franske Kobberstik med Tilegnelse til en højbaaren Monseigneur har forvildet sig herind; nu hænger de sammen med et Danmarkskort, indrammet af farvetrykte Prospekter, over Komoden med dens hvide Fajance-Hunde og Porcelæns-Kopperne med forgyldt Paaskrift.

„Men sig mig nu, Iver Boysen, hvad mener De saa egentlig om Forhandlingerne i Landdagen forleden?“ — Det er Ord, der falder mig ud af Munden som Afslutning paa en lang, tavs Tankerække.

Som altid gaar der en lille Tid, inden Iver Boysen svarer.

„Jo,“ kommer det saa sindigt fra ham, „jo, den var vi glade ved. Vi maa ligefrem takke vor Gud for H. P. Hanssen. Men det var underligt at læse om, at de hver og en dernede i Berlin saa stærkt fremhævede, at der ikke kunde være Tale om andet, end at Nordslesvig skulde vedblive at være tysk.“

Efter en ny Pavse vedbliver han:

„Jeg for min Del holder nu fast ved Haabet. Og det kan der heller aldrig være noget urigtigt i, naar vi har Paragraf 5.“

„Men det er strænge Tider nu ...“

„Ikke strængere, end at de kan bæres. Det nytter aldrig at give blot det mindste efter. For saa bliver *de* først rigtig store paa det. Nej, lad dem kun blive ved med denne Politik, naar de mener, de kan forsvare den for Gud og Mennesker.“

„Se —“ fortsætter Iver Boysen stilfærdigt, men med en Sikkerhed, der viser, at her er et Punkt, han nøje har gennemtænkt. „Se, nu i vore Dage skal den danske Tid jo paa enhver Maade haanes og skammes ud. Men den Gang var der nok kun een Mand, som blev udvist — og det var Hertugen af Augustenborg. Hvad han havde gjort, det veed vi jo nok. Men vi veed ikke, hvad de Tjenestekarle og Malkepiger, der nu bliver udvist, har gjort, siden de fortjener en Straf som Landsforvisning, der dog ellers regnes for den strængeste næst efter Dødsstraf.“

„Og hvad nytter det hele saa Tyskerne!“

„Det nytter dem ikke. Naar der ikke er flere at udvise, saa er alt, som det var før, kun at Hjemmetyskerne har faaet danske Undersaatter i deres Tjeneste, og vi andre præjssiske Undersaatter i vor, enten Folk herhjemme fra eller nogen sønderfra.“

„Veed De, Iver Boysen, hvad jeg sidder og tænker paa? Jeg tror ikke, et eneste andet af de erobrede Folk her i Evropa vilde have taget imod, hvad der er bleven budt Jer, Udvisninger, Forældreretssager og det hele, uden at der paa en eller anden Maade var sket noget ... hvad skal jeg kalde det? ... noget ualmindeligt, noget voldsomt ...“

„Naa, ikke det. Ja, saadan er vi nu en Gang ...“

Iver Boysen rejser sig, tager Glasset ud af Hængelampen og tænder den. Saa vender han sig om imod mig, og et Smil spøger i hans Øjne og om hans Mund.

„Ser De,“ siger han og blinker for Lyset, „ser De, jeg mener nu, at om det havde været Vorherres Mening, at vi skulde være blevne tyske — saa havde han givet dem en bedre Forstand!“

BALKAN

KONGEMORDET I SERBIEN

I næsten halvtredje Maaned havde jeg i Anledning af Oprøret i Makedonien opholdt mig paa Balkan. Med Jærnbanen var jeg i Slutningen af Marts 1903 rejst til Sofia, hvorefter jeg til Hest havde gennemstrejft det sydvestlige Bulgarien langs den tyrkiske Grænse fra Rilobjærgene op til Köstendil. Da det viste sig ugørligt ad denne Vej at naa ind i Oprørslandet, var jeg fra Sofia pr. Jærnbane over Nish rejst til Yskyb og atter videre nordpaa til Mitrovitza samt sydpaa til Saloniki og Monastir. Denne sidste By blev endelig Udgangspunktet for et langt Ridt, som jeg efter mange Vanskeligheder fik Tilladelse til at foretage under tyrkisk Militær-Eskorte, og som førte mig til de skønne, af Oprøret hærgede Egne om Ochrida- og Presba-Søerne ved Albaniens Grænse.

Efter at jeg i Saloniki havde udhvilet mig efter de Anstrængelser, denne Rejsens sidste, æventyrlige Del havde beredt mig, og efter at jeg havde faaet nedskrevet de mange Indtryk, den havde givet mig, satte jeg Kursen hjemefter.

Paa Vejen op gennem Serbien besluttede jeg imidlertid at gøre et lille Ophold i Belgrad for ogsaa at høre lidt om den serbiske Opfattelse af det makedonske Spørgsmaal. Jeg havde i russiske Krese i Belgrad temmelig gode Forbindelser, og det forekom mig ikke usandsynligt, at jeg ved deres Hjælp kunde opnaa en Samtale med

Kong Aleksander, der dengang hørte til de mest omtalte Personer i Evropa, og som det derfor altid, journalistisk set, var værd at opsøge.

Mandag d. 8. Juni ved 5-Tiden om Morgen ankom jeg til Belgrad, stod ud af Toget, fik mit Pas paategnet, tog ind paa Grand Hôtel, sov til et Stykke op ad Formiddagen og begav mig saa paa Togt i mit faglige og lovlige Ærinde.

Alting tegnede temmelig daarligt. Thi hin Mandag d. 8. Juni 1903 viste sig at være netop (den ortodokse) 2den Pinsedag, og Belgrad gjorde derfor et forladt Indtryk. Gaderne laa øde i bagende Solvarme. Alle Butiker var lukkede. Da jeg ringede paa hos nogle Serbere, til hvem en elskværdig serbisk Generalkonsul i Yskyb havde givet mig Introduktionskort, blev Døren ikke en Gang lukket op. Kun ude i den skyggefulde *Kalimegdan*, Byparken, der er anlagt mellem Fæstningen ved Donau og Byen, var der en Del Mennesker, som drev omkring i kønne Nationaldragter — tilsyneladende uden Maal eller Med, som jeg selv.

Belgrad er ikke morsom en Hverdag. Paa en Helligdag som denne er den fortvivlende provinsiel, banal og ligegyldig. Jeg satte mit Haab til, at det maatte lykkes mig, naar den rigtige Visittid var inde, at træffe den russiske Gesandt, Hr. DE TCHARYKOFF, som jeg i sin Tid havde stiftet Bekendtskab med andetsteds, og med hvem jeg havde Venner fælles.

Under min Slentren gennem Byen kom jeg til et Sted, hvor et Hold Arbejdsfolk trods Helligdagen var i Færd med at plante Flagstænger og hænge Guirlander op foran en Bygning, der kunde være et Ridehus eller saadan no-

get. Nogle Herrer i høje Hatte og med de alle Vegne i Verden ens Komitésløjfer paa sorte Frakker havde travlt med at give Besked baade udvendig og indvendig. Jeg spurgte paa Tysk — som her i Belgrad, i Modsætning til det øvrige Balkan, hvor Fransk er det mest talte Fremmedsprog, har vundet stor Udbredelse — hvad det vel kunde være for en Fest, der blev truffet Forberedelser til? Jo, der skulde da være Sangerstævne Kl. 5 i Anledning af forskellige Sangforeningers Jubilæum, og Kongen og Dronningen vilde overvære det. Om jeg kunde købe mig en Billet? Nej, der var kun Adgang for dem, som havde tegnet sig i Forvejen, og alle Pladser var længst optagne.

Men at se paa den kongelige Kortège, naar den begav sig derhen, kunde ingen forhindre mig i. Ved Firetiden spadserede jeg gennem Fyrst Michael- og Milan-Gaden til Slottet, *Konak'en*, hvis Genbo er den russiske Legation, hvor jeg ringede paa. Tjeneren meddelte mig, at Ekscellencen med Familie var paa Udflugt ned ad Sava-Floden og ikke kunde ventes tilbage før sent paa Aftenen. Jeg efterlod Kort og Adresse og satte mig saa udenfor en Café i Legationens Naboskab for i det mindste ikke at gaa glip af den lille Adspredelse, som var stillet mig i Udsigt ved Femtiden.

Der blev Tid til grundigt at læse et to Dage gammelt Nummer af „*Neue freie Presse*“ (med haarrejsende Skildringer af det Despoti, Kong Aleksander af Serbien udøvede), inden Slottet derovre paa den anden Side Gaden gav Livstegn fra sig. Der havde samlet sig nogle Grupper paa begge Fortove, aabenbart Folk med samme Hensigt som jeg: at nyde Kongeparrets Udfart til Sangerstævnet. Længere nede i Gaden saaes nu ogsaa flere Mennesker end før, men dog stadig i spredte og tynde Rækker.

Endelig blev Portene slaaet op.

Ud gennem dem kom først et Par Vogne med Politifunktionærer, saa et Par med Officerer og derpaa den kongelige Phaeton med Jæger paa Bukken og tæt eskorteret af Kavalleri. Man kunde akkurat ind mellem Rytterne kigge paa Kongen, der var i ordensbehængt Uniform, og paa Dronningen ved hans Side i serbisk Nationaldragt. Kun et Øjeblik saae jeg hende, men nok til at forbavses over, at hun stik imod alle Beretninger kunde synes saa ung og tiltalende; hendes store, mørke Øjne — ret en slavisk Kvindes Hjorteøjne — hvilede med et sørgmodigt Udtryk paa den hilsende Mængde . . . Men allerede var Vognen forbi. Saa langt jeg kunde følge den med Blikket, saae jeg Folk blotte Hovederne i Ærbødighed og neje dybt.

Dagen gik til Ende i ørkesløs Lediggang. Jeg fortrød oprigtigt, at jeg ikke var rejst direkte hjem.

Næste Morgen — Tirsdag d. 9. Juni — modtog jeg en efter Forholdene noksaa anselig Post. Der var Indbydelse til Frokost hos den russiske Minister og Forslag om Møder i Dagens Løb fra de Serbere, hos hvem jeg havde afleveret Kort den foregaaende Dag.

En af dem, Hr. PETROVITCH — paa Dansk vilde Manden hedde Petersen — indtog en Stilling, der paa hans Brevpapir var angivet som: *Chef for Pressedepartementet*; han havde Kontor i Udenrigsministeriet, der ligger i Slotets umiddelbare Nærhed. Da jeg opsøgte ham, viste det sig, at vi havde nogle journalistiske Bekendte fælles, deriblandt en af disse forunderlige Presse-Eksistenser, man træffer paa Balkan, en lille, snusket Jøde ved Navn Du-

KOVITCH, der til daglig mentes at bo i Budapest, men nu under Oprøret i Makedonien var Korrespondent til et ungarsk og mange tyske Blade, talte seks-syv Sprog, skrev med et lyrisk Sving, som kunde forraade en Sværmer og en Kunstner, vidste Besked med alle Enkelheder, som havde han, trods sin Ungdom, gennem et langt Liv været politisk Bogholder over Makedonien — og forresten (hvad han betroede mig en ensom Aften, da han sad og regnede ud, hvor meget han havde sparet ved selv at vadske sit Linned) Serber af Nationalitet, men forvist fra sit Fædreland paa Grund af Deltagelse i en Sammensværgelse mod Statens Sikkerhed.

Det bragte straks Hr. Petrovitch og mig nærmere til hinanden, at jeg kendte Dukovitch. Den serbiske Generalkonsul i Yskyb, hvem jeg oprindelig skyldte Æren af at være anbefalet til Pressedepartementets Chef, gled ganske i Baggrunden. Dukovitch var vor Mand! Hr. Petrovitch kunde ikke blive træt af at spørge Nyt om ham, da jeg jo saa nylig havde truffet ham i Makedonien. Og jeg fortalte det bedste, jeg kunde . . . indtil det pludselig fôr gennem min Hjerne: Landsforvist som politisk Forbryder — Pressedepartementets Chef — Du bliver udfrittet!

„Sidst jeg traf Dukovitch, var i Saloniki, da han var paa Vej til . . . til . . . Kreta,“ sagde jeg da med saa megen Sikkerhed, jeg formaaede.

„Til Kreta?“ spurgte Hr. Petrovitch yderst forbavset. „Men De sagde jo nylig, at vor gode Ven nu, ligesom De, agtede sig hjem, til Budapest, altsaa her gennem Serbien.“

„Sagde jeg! Det maa være en Misforstaaelse. Dukovitch skal til Kreta.“

„Nej, De maa virkelig tage fejl. Desuden er det ikke

længere siden end i Lørdags, at jeg havde Brev fra ham, og heri fortæller han mig . . .“

„Havde De Brev fra Dukovitch, Hr. Petrovitch?“

„Vi staar i regelmæssig Brevveksling, især nu da han er i Makedonien, hvor Serbien . . .“

„Undskyld, men jeg er ikke med længere.“

„De mener —?“

„Jeg mener, at da Dukovitch, hvad han selv har fortalt mig, er landsforvist fra Serbien, og da De er en højtstillet Embedsmand . . .“

Hr. Petrovitch lo meget hjærteligt, idet han faldt mig i Talen:

„ . . . saa kunde vi ikke være Venner og staa i Brevveksling. Men jeg er selv landsforvist!“

„Hm! Maaske er det min Skyld; men da De vitterlig sidder her og taler med mig, saa forstaar jeg ikke . . .“

„Jamen det var under Kong Milan!“

„Aa — det var under Kong Milan!“

„Og nu har vi Kong Aleksander — det gør hele Forskellen!“

„Det er en hurtig Karrière, De paa den korte Tid har gjort, Hr. Petrovitch. Landsforvist som Forbryder for et Par Aar siden og nu Pressedepartementets Chef. Saa maaske vor Ven Dukovitch ogsaa har en stor Fremtid for sig . . .“

„Naar han kommer tilbage fra Kreta! Ja vist har han det,“ sagde Hr. Petrovitch og lo igen oprigtigt, idet han fortsatte:

„Det er ikke altid lige let for Dem som Nordevropæer at forstaa vore Forhold!“

„Nej, ikke altid,“ svarede jeg beskedent undskyldende.

Saa gled Samtalen over paa Makedonien. Den sirlige, egenlig Pokkers elegante og kønne Mand spurgte me-

get. Der var noget af en Verdensmand og noget af en Politimand over ham, men i saa fuldkommen en Blanding, at jeg ikke blev klar over, naar han var det ene, og naar det andet, eller hvad han var mest. Jeg tog mig derfor i Agt med mine Svar vedrørende dette makedonske Anliggende med dets haabløse Sammensurium af serbiske, bulgarske, græske, albanesiske, rumænske og tyrkiske Interesser. Undertiden havde jeg paa Følelsen, at jeg var i Forhør hos Hr. Petrovitch, undertiden at jeg frit kunde sige min Mening som til en Gentleman. Det var højst anstrængende.

„Veed De,“ siger han saa, „hvad jeg sidder og tænker paa? — De burde have en Samtale med Hans Majestæt. Det vil interessere Hans Majestæt at høre Dem fortælle . . .“

„Jeg ønsker intet hellere. Men Vanskeligheden er, at Danmark ingen diplomatisk Repræsentant har her i Serbien, og jeg veed ikke, gennem hvem jeg da skal indsende mit Andragende om en Audiens?“

„Lad De mig om det.“

„Ja, mange Tak. Jeg tror forresten nok, hvis jeg maa tilføje det, at Ekscellencen Tcharykoff, som kender mig, og hos hvem jeg skal spise Frokost om en Timestid, vil være villig . . .“

„Behøves ikke, behøves ikke. De er en Ven af Dukovitch, det er mig nok. Jeg sender Dem et Par Ord om Audiensen til Grand Hôtel.“

Og den landsforviste Dukovitch, der sagtens nu stod i Yskyb og vadskede sin Uldskjorte i et Blikvandfad, blev saaledes, sig selv uafvidende, den Magt, der aabnede mig Kongeslottets Døre.

Da vi ved Frokosten hos Tcharykoffs havde drøftet

Makedonien færdig, faldt det af sig selv, at Legationens Genbo, *Konak'en* og dens vidtomtalte Beboere, blev Samtalens Genstand.

Den Opfattelse af det serbiske Kongepar, jeg fører med mig fra Læsning af østerrigske Aviser — som er Vest- og Nordevropas eneste Kilde til Kendskab om Forholdene i Serbien — bliver ikke billiget af den Kres af Herrer og Damer, jeg træffer i den russiske Ministers Hus, og hvoraf flere kender Kongen og Dronningen nøje, omgaas dem hyppigt og ejer deres Fortrolighed.

Damerne især er ivrige i deres Forsvar. De veed alt, hvad der fortælles, selv det værste. Men lidet eller intet af det er sandt. Dronning Dragas Liv er bleven ødelagt af smudsig Bagvadskelse; hendes Forbrydelse er, at hun har besteg et Trone uden at tilhøre nogen Fyrsteslægt, at hun har været gift før, og at hun er ældre end Kongen; heri og saa i hendes naturlige Skønhed og Begavelse ligger Aarsagerne til den Misundelse, den Skinsyge og det Had, mange serbiske Kvinder har viet Dronningen, og som efterhaanden har bredt sig ogsaa til Mændene, især naturligvis dem, der staar i politisk Modsætningsforhold til Kongen. Som alle Mennesker, naar de pludselig hæves til en høj Stilling, har ogsaa Dronning Draga skabt sig Uvenner ved at skuffe Forventninger og afslaa Anmodninger. Maaske kan det heller ikke siges, at hun har været forsigtig. Men husk saa ogsaa paa, at hun staar helt alene — at hun savner Venner, der kan raade hende uegennyttigt.

Intet har vel gjort Dronning Draga saa stor Fortræd i og udenfor Serbien som Hændelsen med det indbildte Svangerskab. Hele Evropa og Amerika lo ad denne aldrende Kvinde, som — i let gennemskuelige Øjemed — gav sig ud for at være svanger, og som blev opdaget

eller ligefrem afsløret af en tilkaldt fremmed Læge. Ved denne Lejlighed fejrede Dronning Dragas Svigermoder, Dronning Natalie, og hele den Presse i Østerrig og Frankrig, som hun forsynede med Stof, sande Orgier i Bagvaskelse; Kongeparrets intimeste Forhold blev draget frem til den offentlige Nysgærrigheds Overgramsning; de lumreste Sovekammerhistorier blev fra Wien og Biarritz, hvor Dronning Natalie bor, sat i Omløb gennem Verdensbladene. Det var, som kappedes Pressen om, hvem der paa den pikanteste Maade kunde dænge denne forsvarsløse Kvinde til med Spot og Skam.

Og hvad var der saa sket? Intet andet, end hvad der hver eneste Uge forekommer paa Kvindekliniker Verden over. Spørg Lægerne! Indbildt Svangerskab er en Form for Hysteri, enhver Gynækolog kender. Den indtræder hos Samfundets fattigste og ringeste som oppe i de rigeste og højeste Lag. Kort efter Dronning Dragas Sygdom — thi Talen er netop om et Sygdomssymptom — indtraf nøjagtig det samme Tilfælde hos en regerende Fyrstinde, en højt agtværdig Kvinde, Moder til en stor Børneflokk. Ingen lo, ingen trak hende i Smudset i den Anledning, skøndt den blev offentlig bekendt gennem Livlægers og videnskabelige Stormænds Bulletiner. Men da det var den værgeløse Dronning Draga af Serbien, en Parvenu blandt Fyrsterne, saa havde Verdens „offenlige Mening“ Mod til at falde over hende, som havde hun begaaet en Forbrydelse! Hvad vidste de, der gjorde hende saa uoprettelig Fortræd, om hende selv og hendes Fortid? Intet, eller i hvert Fald ikke andet, end hvad Sladder, Misundelse og Ondskab havde udspreedt for alle Vinde. Men paa et saadant Grundlag angriber og haaner ingen rettænkende Mand en Kvinde . . .

Dronningen har fuldt ud forstaaet sin Ulykkes Om-

fang. Til Sorgen over ikke at være bleven Moder — mangefold forøget ved Visheden om, at hun ikke kan gøre sig Haab om nogensinde at blive det — føjer sig en knu-gende Følelse af Skam over den Medfart, der er bleven hende til Del. De, der ikke pønser paa andet end at ramme hende, har i Sandhed naaet deres Maal. Dronning Draga er en dybt ulykkelig Kvinde, krænket, saaret og lidende til Sjælens Inderste. Tro ikke, hun fører sig selv bag Lyset med uopfyldelige Forhaabninger! Kun Kongens Kærlighed til hende, ikke hendes egen Vilje, end sige da nogen Paavirkning fra hendes Side, har hindret, at hendes Tilbud om at ville nedlægge Kronen og trække sig tilbage i klosterlig Ensomhed blev modtaget. Kommer der undertiden Trods og Bitterhed op i hende? Maaske, hvem vil undre sig derover? Hun kan i saadanne Øjeblikke tage Beslutninger, der aldrig burde være udført, og som altid vender sig imod hende selv — saaledes f. Eks. den farlige Forøgelse af Brødrenes, de to purunge Officerer LUNJÉVITCH' Indflydelse og offentlige Figureren. Er den dybere Aarsag hertil netop en trodsig, opirret Lyst til at vise, at *hendes* Familje er god nok, at *hendes* Brødre, naar hun nu skaffer dem Magt, ogsaa skal eje Kræfter til at tage Hævn over al den lurende og aabenlyse Ondskab, som er rettet mod hende?

Men i Virkeligheden griber Dronning Draga sjældent ind i person-politiske Anliggender. Hun lukker sig inde med sin Sorg, sin Skamfølelse og sin bitre Vrede. Naturligvis piner det hende, at hun har bragt saa megen Ulykke ind over Kongen, hendes Ægtefælle, der sætter hende overordenlig højt. Paa dette Punkt kan det dog være vanskeligt at sige noget bestemt. Thi ligesom hun selv ofte modtager Beviser paa, at den brede serbiske Befolkning, navnlig ude paa Landet, omfatter hende med baade

Respekt og Medfølelse, saaledes er hun vistnok overbevist om, at Kong Aleksander, trods alt, har bevaret den Folkeyndest, som før i Tiden ogsaa virkelig omgav ham. Men lad nu dette være, hvad det er. Aldrig burde det glemmes, naar Talen falder paa Serbiens Dronning, at hun er en skændig bagvadsket og dybt ulykkelig Kvinde!

Profondément malheureuse . . . Som Omkvædet til en Sørgesang hører jeg disse Ord vende tilbage i de fornemme og elegante Damers Tale. Underligt, ganske vist, at man ikke har tænkt synderlig derpaa før . . .

Men nu tager en af Diplomaterne Samtalens Traad op — Æmnet behersker hele denne Kres, der lever i den serbiske Konaks Atmosfære — og spørger, om Dronningen har Uret i at mene, at Kong Aleksanders Stilling i Folket vedblivende er tryk?

Paa ingen Maade, lyder Svaret under almindelig Tilslutning. Det er sandt, at han har spillet dristigt Spil. Men han er en Obrenovitch, og hvormeget *det* betyder her i Serbien, maa man kende Folket for ret at forstaa. Desuden er Kongen en usædvanlig veltalende Mand; hans Ævne til at rive Folk med sig, til at betage og bedaare dem ved en digterisk Udnyttelse af det serbiske Sprogs Skønhed kan have forunderlige Virkninger; gamle, i alskens Intrigevæsen drevne Bønder falder ham til Fode, kysser hans Klædning og hylder ham som deres elskede Fyrste. Men Kongens Veltalenhed er ikke blot ydre Form og Velklang. Han er et ypperligt Hoved. Hvis han ikke var Konge, vilde han være bleven Serbiens mest fremragende Advokat. Hans Skarpsindighed, hans Sans for Finesser, hans Fortolkningskunst er imponerende. Ingen Diplomat, der forhandler med ham, er i Tvivl om, at man skal passe nøje paa, hvis man vil undgaa at blive Kongen underlegen i Drøftelsen af politiske saa vel som sagligt

begrænsede Anliggender. Hans Ministre kan tale med herom. Trods Kongens Ungdom — han er endnu ikke fyldt 27 Aar — bliver alle skiftende Regeringers i Politiken graanede Mænd frivilligt eller ufrivilligt Redskaber i hans Haand.

Men dette har ogsaa været ham en Ulykke. Hans erfaringsmæssig begrundede Tillid til egen Overlegenhed har gjort ham egenraadig; han taaler ikke Modsigelse eller Modstand og er hensynsløs i Valget af Midler for at bryde den. Han har været forkælet og kom som halv-voksen Yngling — i sit syttende Aar — i Besiddelse af vidtrækkende Magt uden nogensinde for Alvor at have lært, hvad det vilde sige at *lyde*. Deraf hans irritable Væsen og hans Selvovervurdering. Han vil gøre alt selv, være Konge og passe samtlige Ministerier, lovgive og befale Hæren, varetage Finanserne og lede — Politiet. Det er vanskeligt at sige, hvad der interesserer ham mest. Han har sin Haand i det altsammen og vil ikke lade sig overbevise om, at han derved baade det ene og det andet Sted stifter Fortræd, Forvirring og Ansvarsløshed.

De mange Forfatningsforandringer, der skyldes Kong Aleksanders Initiativ, er Udslag af hans hvileløse Herskertrang. Det dristigste, han som konstitutionel Monark har budt Serbien, var vel nok den Maade, hvorpaa han skilte sig af med de kongevalgte Medlemmer af Senatet, der var udnævnte paa Livstid, og som ikke vilde bøje sig for hans Vilje. Han ophævede da Forfatningen i en Time — det skete sent paa Aftenen — indførte, da Timen var omme, en ny Forfatning, som ikke kendte til kongevalgte Medlemmer, hvorved de paagældende Modstandere af hans Vilje havde ophørt at beklæde Mandater, genindsatte saa efter en ny Times Forløb den gamle Forfatning (eller i hvert Fald en ganske lignende) og udnævnte nu til de

„ledige“ kongevalgte Pladser nogle af sine paalideligste Kreaturer. Og alt dette fik Folket først at vide den næste Morgen, da det *var* sket.

Den Konge, som slipper helskindet fra den Art Forsøg, maa være i Besiddelse af en stærk Stilling i sit Folk.

Hvis Historien om de kongevalgte kan kaldes det *dristigste* Foretagende, Kongen har budt sine Undersaatter, saa har han nu i dette Foraar spillet sin Regeringstids *farligste* Spil. Ved de sidste Valg til Skuptchina'en har han ved Magt sat igennem, at ikke en eneste Oppositionskandidat er bleven valgt. Og dette er sket samtidig med, at han over hele Landet har ophævet det kommunale Selvstyre, der uden Sammenligning er *den* borgerlige Frihed, hvorpaa alle slaviske Folkeslag sætter højest Pris. Vil Serberne finde sig heri lige saa roligt, som de har fundet sig i Aleksander Obrenovitch' øvrige Handlinger?

Foreløbig har Diplomaterne, der nøje følger Strømmningerne i Nationen, ikke sporet Tegn paa forestaaende Storm. Landet synes i denne travle Forsommer-Tid saa stille som nogensinde. Folket lader sig fromt regere. Det kongelige Diktatur fæstner sig, og man skal ikke sværge paa, at det ikke vil komme til at bestaa, saa længe Kongen selv er stærk og virkelysten nok til at ønske det opretholdt . . .

Dette var altsaa Indholdet af de Udtalelser, der faldt i den russiske Legation d. 9. Juni ved Frokosten, som havde samlet en Kres af Herrer og Damer fra Belgrads diplomatiske Korps. Et og andet havde gjort Indtryk paa mig. For første Gang var der her mødt mig et Forsvar for Dronning Draga, Europas mest bagtalte Kvinde, og en Værdsættelse af Kong Aleksander, bygget paa Førstehaands-Viden og -lagttagelser. Jeg sagde mig selv, at det

ikke længere var muligt at finde dette Kongepar blot latterligt og foragteligt. I Belgrads Konak foregik der aabenbart andre Ting, end Bladene kunde skrive om alene i deres chronique scandaleuse.

Da jeg om Eftermiddagen sad paa Hôtellet og nedskrev, hvad jeg havde hørt hos Tcharykoffs, fik jeg et Par Ord fra Hr. Petrovitch, hvori han meddelte mig, at min Audiens var fastsat til den følgende Dags Formiddag. Kort efter overbragte en Underofficer af Slotsgarden mig den skriftlige Tilsigelse, som var undertegnet af en Adjutant og lød paa, at Kongen vilde modtage mig Onsdag Kl. 11.

Slottet i Belgrad bestaar af to Hovedbygninger, der ligger paa *Milangaden*, hvorfra de er adskilte ved et højt Jærnstakit og et smukt, sirlig holdt Haveanlæg med enkelte Træer og mange, farveprægtige Blomsterbede. Den ene af de to Hovedbygninger, som har Façade ud mod Belgrads fornemste Færdselsaare, er et imponerende to-etages Palads af gule Kvadersten, kronet af tre Bronce-kupler; det er endnu kun 17—18 Aar gammelt og indeholder Repræsentations-Sale og -Værelser — mange overdaadigt udstyrede — men benyttet ikke til daglig Bolig for Kongen. Den anden Hovedbygning ligger noget tilbage for Paladset og ligner i sin enkle Beskedenhed en af de ældre Villaer i Taarbæk eller Skodsborg. Her, i den saakaldte *gamle Konak*, der stammer allerede fra den serbiske Uafhængigheds første Tid, bor Kongen og Dronningen, naar de opholder sig i Belgrad.

Min Vogn holder ved Indkørslen til den gamle Konak. Lakajer i mørke, prunkløse Livréer skiller mig af med Overtøjet, og en af dem fører mig ad en Trappe op til

Forgemakket, hvor Adjutanten — en sympatisk ung Officer i klædelig Uniform — modtager mig. Da han gaar for at melde mig, er jeg ganske alene. Værelsets Udstyr virker i høj Grad tiltalende; Gulvet er dækket af et tykt, haardt Tæppe i serbisk Bondevævning; langs Væggene løber en Art Sofa eller Divan, som ligeledes er beklædt med serbiske Stoffer i rene og dejlige Farver, hvoriblandt hvidt, hist og her isprængt et gyldent Islæt, fremhersker. Paa Væggene hænger Malerier af Fyrster og Fyrstinder af Husene Obrenovitch og Karageorgevitch, alle i baldyrede Dragter og med juvelfunklende Vaaben. Udenfor, i Haveanlægget ved Milangaden, summer Bisværme om Blomstermylret. Duft af Gyldenlak stryger ind gennem de aabne Vinduer. Lyset hviler mildt og køligt i dette høje Rum, hvor serbisk Husflid har smykket Landets Konge et skønt og fornemt Tilflugtsted.

En gammel Prælat bliver ført ind; han er i dybtviolet Silke, som knitrer i alle Folder. Et tyndt, hvidt Haar falder fra den høje, krukkeformede Hovedbedækning med Ametystkorset langt ned over Nakken; under det mægtige, hvide Patriark-Skæg glimter Ordensstjerner. Han synker træt og varm ned paa Divanens Tæpper. Da Ventetiden allerede efter faa Minutters Forløb er bleven ham for lang, henvender han nogle Ord til mig paa Serbisk; jeg svarer paa efterhaanden tre forskellige Sprog, at jeg ikke forstaar ham. Saa ler vi glade til hinanden, som fandt vi det netop saa morsomt, at vi ikke kunde forstaa de ganske ligegyldige Ting, vi hver for sig havde haft at sige.

Stadig ingen Adjutant for at hente os.

Prælaten ser sig fortvivlet om, mens han tørrer Sveden af Panden. Nu keder han sig atter forskrækkeligt.

„Taler De Russisk?“ spørger han saa pludselig paa dette Sprog.

„Kun ganske lidt.“

„Det er varmt i Dag!“

„Ja, en hel Del.“

Lidt efter kommer det saa igen fra ham:

„Hvor er De fra?“

„Fra Danmark.“

Den fornemme Patriark ser maabende ud. Han roder i sin Hukommelse, men finder ingen Ting.

Langsomt brygger han et nyt Spørgsmaal sammen . . . Men endelig viser Adjutanten sig i Døren, indbyder mig med en Haandbevægelse til at følge — og kort efter staar jeg overfor Kong ALEKSANDER I af Serbien i hans Arbejdsværelse.

Rummet er svalt og smukt. De svære Egetræs-Møblers rige Udskæringer er trukne op med Forsølvning. Paa Væggene hænger mange Fyrsteportræter med haandskrevne Tilegnelser. I et Hjørne staar et mægtigt, udskaa-ret Skjold, hvori er anbragt Billeder af Officerer ved et af de Regimenter, Kongen fra sin tidligste Ungdom har været knyttet til.

Den unge, serbiske Monark bærer en fordringsløs, bekvem Formiddagsdragt. Han er lavstammet og i Forhold til sin Alder usædvanlig svær. Som Tilfældet undertiden er med stærkt nærsynede Folk, synes hans Blik bag Lorgnetternes tykke Glas usikkert, søgende og flakkende. Munden er aldeles skjult under et stridt, sort Overskæg; det tætte, helt uskilte Haar falder frem over Panden i en Spids; Ansigtifarven er paa Kinder og Hage blaalig som hos Mænd med stærk, mørk Skægvækst, iøvrigt skær og gullig som den bliver det i Stueluft. Hænderne synes pinlig smaa paa de buldent tykke Haandlede; ligeledes er Fødderne unaturlig dukkeagtige paa de korte Stolpe-

ben. Alt i alt virker Kongens Ydre frastødende eller i hvert Fald utiltalende. Man kommer til at tænke paa en nærsynet Kæmpedreng med for tidlig Skægpyrdelse.

Kong Aleksander indleder Samtalen paa Fransk. Han behersker dette Sprog til Fuldkommenhed; som de fleste dannede Slavere taler han det uden hørlig Accent; der gaar ikke lang Tid, før man har iagttaget, at han ogsaa har tilegnet sig det med aabent Øre for dets Finheder, og han maa sidde inde med mange Kundskaber og megen Læsning i dets Literatur. Med en smuk, dæmpet, klangfuld Stemme, hvis Føring røber, at den er skolet og sikkert beregnende, holder Kongen et helt lille Foredrag over Makedonien. Der forekommer deri skarpe, vittige og kloge Udtalelser. Kunde man overhovedet blot høre og ikke samtidig se, vilde Indtrykket sikkert blive et helt andet.

Nu er det imidlertid nødvendigt at holde Øjnene aabne og lade dem følge Kongen, mens han taler. Han har budt mig en Stol og sidder selv ligeoverfor ved Egetræsbordet. Der er en ubegribelig Modsætning mellem hans Tales Ligevægt, hans Tankerækkes sikkert ordnede Fremstilling og saa hans Persons forvirrede, forlegne, abegtigt vimse Uro. Han sidder ikke stille et Sekund ad Gangen. Snart flytter han sig frem og tilbage paa Stolesædet; snart gnutter han Skuldre og Arme mod Stole ryggen; snart vipper han med Foden; snart har han Benene strakt frem, snart atter trukket langt tilbage; men hvilken Stilling han end indtager, saa er de to Gnom-Hænder uafbrudt optagne af at plukke et Ark hvidt Papir, der ligger foran ham, i bitte smaa Stumper, trille dem til Kugler, kaste dem paa Gulvet, nippe paany, trille, kaste ... uden Standsning, hvileløst, nervepinende.

For saa vidt det overhovedet kommer til en Samtale

— thi Kongen fører næsten uafbrudt Ordet alene — drejer den sig udelukkende om Makedonien. Kong Aleksander er godt inde i dette indviklede Anliggende med dets talrige, forvirrende Enkelheder, og han har en meget selvstændig Mening derom. Det gaar i hans Enetale stærkt ud over de Balkanstater, som i Makedonien rivaliserer med Serbien, men endnu værre dog over Stormagterne, der har udarbejdet det makedonske „Reformprogram“. Kongen har saa vist god Grund for sin Spot over disse frugtesløse Lapperier paa et utaaleligt og uværdigt tyrkisk Herredømme; men det er paafaldende, saa ond han kan blive, naar han taler om andre Monarker. Paa intet Punkt synes han at holde sin Mening tilbage, men han siger heller ikke mere, end han netop har Lyst til.

Der er allerede gaaet over en Time — Gulvet under Kongens Plads ser nu ud, som var der falden Sne paa det — da en Ytring af mig leder Kong Aleksander ind paa en længere politisk Udvikling af det albanesiske Spørgsmaal. Han mener, at en Gang i Tiden vil Serbien blive den Magt, som kommer til at løse det, og han tror, Landet har gode Betingelser herfor. Der boer nu — fortæller han — rigelig et Par Tusind Albanesere i Serbien, og de er vel tilfredse, ligesom Regeringen er det med dem.

„Jeg har,“ vedbliver Kongen, for første Gang under hele Audiensen i en munter Tone, „jeg har anset det for rigtigt, at disse skikkelige Albanesere fik sig en Rigsdagsmand. Derfor gav jeg Præfekten i det Distrikt, hvor de fortrinsvis boer, Ordre til, at en Albaneser skulde vælges . . .“

I et kort Nu øjner jeg Diktatoren. „Gav Ordre til, at en Albaneser skulde vælges.“ — Det er serbiske Rigsdagsvalgs Kaar skildret i to Sætninger.

Kongen rejser sig. Han henvender nogle elskværdige

Ord til mig personlig og lykønsker mig til, at den farefulde Rejse i Makedonien er vel overstaaet.

„Hvornaar har De tænkt at rejse herfra?“ spørger han.

„I Aften, Deres Majestæt.“

„Nej, veed De hvad, det er virkelig for hurtigt. Nu, da De kender de andre Balkanlandes Hovedstæder saa godt, bør De ogsaa sætte Dem ind i Forholdene her i Belgrad. Desuden maa jeg sige Dem, at Dronningen, der desværre er forhindret i at give Audiens i Dag, ønsker at modtage Dem i Morgen Formiddag Kl. 10. Vil De saa ikke nok blive?“

„Selvfølgelig.“

„Tak, paa Gensyn da i Morgen Formiddag hos Dronningen!“

Kongen rækker mig Haanden. Audiensen er forbi.

Hurtig kører jeg tilbage til Grand Hôtel, klæder mig om, spiser Frokost og sætter mig straks til at nedskrive Dagens Indtryk og Udbytte. Gengivelsen af Kongens timelange politiske Udvikling med dens mange Angreb paa de øvrige i Makedonien interesserede Magter er overmaade vanskelig, da det vilde være at styre lige mod en Haglstorm af Dementier, hvis jeg gentog hans Ord nøjagtig, som de faldt. Her maa lirkes og fires og søges Dækning i Læ af Antydninger og Underforstaaelser. Men det tager Tid altsammen. Jeg vælger saa, da Aftentogets Afgang nærmer sig, at tilskrive *Nationaltidende*, der er det Blad, som har sendt mig til Balkan, et Brev, hvori jeg kort fortæller, at Audiensen har fundet Sted, men at jeg foretrækker at afsende Artiklen derom, til jeg i Morgen kan tilføje en Skildring af Besøget hos Dronning Draga.

Det blev nær Midnat, inden jeg den Dag sluttede mit Arbejde.

Ved halvni-Tiden er jeg oppe Torsdag Morgen (11. Juni). Da jeg skal i Audiens hos Dronning Draga allerede Kl. 10, klæder jeg mig straks paa i Galla . . .

Forgæves har jeg allerede tre-fire Gange kimet efter varmt Vand til at børste Tænder i. Hôtellet synes forladt af alle levende Væsner. Jeg raaber ned gennem Trappen. Ingen svarer. Saa prøver jeg atter Ringeapparatet — dette er til at blive rasende over!

Endelig kommer en Tjener slentrende.

„*Monsieur a sonné?*“

Jeg svarer med en Strøm af vrede Ord; men halvt afværgende, halvt overlegent afbryder han mig:

„Aa, jeg forstaar, Herren veed altsaa ikke . . .“

„Hvad for noget?“

„At Kongen og Dronningen er bleven myrdede i Nat!“

Han siger dette med en saadan Ligegyldighed i Tonefaldet, at jeg føler mig overbevist om, at han staar og gør Nar ad mig.

„Vaas! Bring mig det varme Vand og spar Dem Deres Flovser!“

„*Parfaitement Monsieur!*“

. . . Naturligvis er det Vrøvl, hvad dette serbiske Asen her staar og laver sammen for at redde sig fra en velfortjent Overhaling . . . Naturligvis! . . . Men, oprigtig talt, det var da en højst aparte Undskyldning at vælge . . . Kan der være noget om det? . . . Saa vilde altsaa min Audiens hos Dronning Draga være bleven forhindret af tvingende Grunde . . . Nej, det *er* Sludder!

Tjeneren bringer det varme Vand.

„Naa,“ siger jeg spøgende, nu da Hidsigheden er ovre, „Kongen og Dronningen er altsaa bleven myrdede i Nat, hvad?“

„Til Herrens Tjeneste, ja.“

„Tak, det er godt.“

Nej, hvilke idiotiske Repliker. Sæt nu, det virkelig er sandt ... Selvfølgelig *er* det sandt ... Hvorfor skulde Manden staa og lyve mig op i Øjnene! ...

I nervøs Fart gør jeg mig færdig. Ned ad Trappen ... Paa sidste Afsats holder jeg instinktmæssig igen i mig selv, ser ligegyldig ud, slentrer forbi Portier-Logen — hvis guldressede Indehaver hilser dybt og ser lidt forundret ud over den festlige Dragt, jeg har anlagt saa tidlig paa Dagen — og kigger saa ud af Døren, som var jeg dybt interesseret i at vide, i hvilket Hjørne Vinden blæser paa denne blikstille, solhede Sommerdag ...

Der er ingen Mennesker paa Gaden, men mange Flag paa Husene ... Det var der nu ogsaa igaar efter Pinse-dagene og denne her Sangerfest ... Men Folk kan da ikke blive ved at lade deres Flag hænge ude hele Ugen igennem ...

„Hr. Portier, hvorfor flages der i Dag?“

„Fordi Kongen og Dronningen er bleven myrdede.“

Han siger dette *fordi* med en selvfølgelig Sikkerhed, som kunde han knap begribe, jeg gad spørge.

„Naar skete det?“

„I Nat, ved Totiden, saa vidt jeg veed,“ svarer han, medens han fordeler Breve og Aviser efter Værelsernes Numre.

Inde i Hôtellets Café nyder jeg et hurtigt Morgenmaaltid, medens jeg overlægger Stillingen. Her er næsten tomt. Ved et Par Hjørneborde spiller Gæsterne allerede Domino og Tærninger. En Stabel af Dagens serbiske Blade er bleven lagt paa en Stol ved Siden af mig; jeg kan ved Hjælp af min Smule Kendskab til Russisk akkurat stave mig til, at en fremtrædende Artikel i et af dem handler om Kong Aleksander. Overtjeneren er saa venlig

at forklare mig, at det er et Regeringsblad, hvori Kongen forherliges . . .

„Det vil sige,“ — afbryder han sig selv — „Herren forstaar nok . . . den *tidligere* Regering og den *tidligere* Konge . . . ja, altsaa igaar Aftes . . . Bladet er nok bleven noget overrasket, hvis jeg maa være saa fri at sige det . . .“

„De andre Blade har vel heller ikke noget om Mordet?“

„Ikke en Linje. Ork nej, hvor vil Herren hen! Den Slags fortæller man nok ikke i Forvejen til Aviserne . . .“

Afstanden mellem Grand Hôtel og Kongeslottet udgør omtrent 1000 Meter. Paa den første Del af Vejen, i Fyrst Michael-Gaden, er der intet mærkeligt. Hverdagslivet gaar sin vante Gang; Butikerne er aabne; Husmødre og Tjenestepiger besørger Dagens Indkøb; Politibetjenten staar paa Hjørnet og gaber. Hvor Gaden udvider sig til en lille beplantet Plads, den saakaldte *Terasia*, ligger nogle Caféer; maaske er der, i Betragtning af den tidlige Time — Klokken er endnu kun 9^{1/2} — flere Gæster samlet om deres Fortovsborde end sædvanlig; men alt er saa roligt og stilfærdigt som i en Præstegaardshave.

Først et Stykke oppe i Milangaden staar Folk i tætte Grupper. Men her er ogsaa truffet usædvanlige Forholdsregler. Den brede Gades Kørebane holdes fri for Passagen; dog er der paa hver Side opstillet en forspændt Feltkanon med fuld Betjening til Hest; Kanonmundingerne peger ned mod *Terasia*, altsaa den Vej, hvorfra jeg kommer. Paa den anden Side Slottet staar ligeledes to Feltkanoner, der er rettede i modsat Retning. Begge Fortove er tæt besat med Militær, hvis Rækker gør Front mod hverandre. Foran den russiske Legation —

Konak'ens Genbo — holder Kavalleri; foran Jærngitret, der skiller Gaden fra Konak'ens Haveanlæg, staar Infanteri med opplantede Bajonetter. Inde i Anlæget er en hel Artilleripark kørt op; Blomsterbedenes Avrikler, Pinse-liljer, Gyldenlak og Rododendron er trampet ned; Lavet-ternes Hjul har boret sig dybt ned i Gangenes Grus; Hestenes Hove hugger utaalmødig i Rabatternes Græs.

En Del Ruder i den gamle Konak er splintrede; en Vinduesskodde hænger og dingler paa sit Hængsel; et enkelt Sted er Mur og Karm sværtet som efter en kort, hurtigt slukket Brand.

Mange Mennesker stirrer fra Kørebanen op paa Konak'ens svage Spor af Nattens Rædsler. Troppernes Antal naar sikkert de Tusind. Alligevel er her underlig stille. Soldater og Officerer tier. I Grupperne af Tilskuere tales dæmpet — som hvor der er Lig i Huset.

Paa Lykke og Fromme gør jeg Skridtet op fra Kørebanen paa Fortovet for at henvende mig til en af Office-rerne foran Konak'en.

„Undskyld, Hr. Kaptajn —“

Mere faar jeg ikke sagt. Lempeligt har han trængt mig baglænds tilbage, saa jeg atter staar paa Kørebanen. Han siger noget paa Serbisk og vender sig derpaa brat om. De nærmeststaaende Soldater smiler ad mig.

Endnu et Forsøg bør gøres. Idet jeg knapper min Frakke op for at vise, at jeg er i Galla, henvender jeg mig længere henne til en ældre Officer, stærkt dekoreret, maaske Infanteristyrkens Chef.

„Undskyld Hr. Oberst. Jeg er tilsagt til Audiens hos Hendes Majestæt Dronningen Kl. 10 og vilde nu gærne have Tilladelse til at passere Militærkordon'en for at kunne komme ind i Slottet.“

Han har ladet mig tale ud; men han hører paa mig

med rynkede Bryn. Efter at have ladet mig staa i Uvisshed et Minuts Tid, bekvemmer han sig endelig til at svare paa Fransk:

„Det er os forbudt at tale med Civile. Tør jeg anmode Dem om at gaa ned fra Fortovet.“

Lige overfor bor Tcharykoffs. De maa have set noget i Nat. Dèr i det mindste maa man kunne faa Besked...

Men da jeg vil smutte ind mellem Kavallerihestene paa Fortovet foran den russiske Legation, lyder en vred Kommandostemme hen imod mig, og en Hestebringe skubber mig ublidt ud paa Kørebanen.

Det undgaar ikke min Opmærksomhed, at jeg begynder at vække Opsigt. Infanteriobersten har formodentlig fortalt de andre Officerer om mine Ord til ham. Ovre paa den anden Side følger Kavalleriofficeren aarvaagent hvert Skridt, jeg foretager mig. Stillingen er ubehagelig her mellem alle disse Bajonetter og Karabiner... Nej, Snak om en Ting, hvad skulde disse Mennesker kunne gøre mig ved højlys Dag paa aaben Gade?... Og, desuden, hvad har de at bebrejde mig? Jeg vil intet andet end skaffe mig noget at vide. Men det *vil* jeg ogsaa. Inden en Time maa mit Telegram være afsted med alle Enkelheder, der kan skaffes... Kunde jeg blot komme ind paa Slottet, hvor Ligene vel endnu gemmes, og alle Dramaets Spor endnu kan iagttages...

Paa Gensyn i Morgen hos Dronningen...

Pludselig er det, som hører jeg disse Ord paany. Det er ikke et Døgn siden, han sagde dem til mig — han, den sidste Obrenovitch, om hvem de fortalte mig, at han levede tryk i sit Folk, og som nu ligger myrdet derinde bag Konak'ens splintrede Ruder...

Paa Gensyn i Morgen hos Dronningen... „I Morgen“, det er nu, i dette selvsamme Øjeblik paa denne lyse,

varme Sommerdag med hvide Skyer paa Himlens Blaa... Men *er* det da sandt, hvad de beretter, og vajer disse Flag virkelig, fordi Aleksander Obrenovitch har ophørt at leve, inden Morgenens gryede?...

Der er et Navn, som ligger mig paa Tungen, men som jeg ikke kan faa frem... Vent lidt, nu har jeg det... Rigtig, Petrovitch, min Ven Dukovitch's Ven Petrovitch! Han har Kontor i Udenrigsministeriet, lige herved. Han maa kunne give Besked, om nogen kan det. Heldigvis er der ingen Afspærring. Jeg ringer paa. Den gamle Portner genkender mig fra forleden og spørger paa Tysk om mit Ærinde. Men næppe har jeg nævnt Navnet Petrovitch, før han hurtigt lukker Døren til, saa der kun er en tynd Sprække, hvorigennem jeg lige kan skimte ham, og ilfærdigt forklarer han saa, at Hr. Petrovitch er borte, forsvunden, ikke til at finde...

„Han er da ikke ogsaa myrdet?“ spørger jeg lidt utaalmodig.

„Gott, Gott, ich weiss nicht, verzeihen Sie, gnädiger Herr, ich weiss nicht...“

Og Døren lukkes med Slaa og Nøgle.

Men hvor i Alverden skal jeg da faa noget at vide? Den kostbare Tid spildes. Her staar jeg i en Verdensbegivenheds Midtpunkt, og dog veed jeg lige saa lidt som den, der er hundrede Mile borte.

Jeg gaar tilbage gennem de to Rækker Tropper til *Terasia* og spørger i en af Caféerne, om der er kommen Flyveblade eller Løbesedler? — Nej, ingenting endnu. Men som jeg staar og taler herom, hører jeg pludselig Hurraraab. Det er Gæsterne ude ved Fortovsbordene, der svinger Hattene og hylder en Mand, som gaar hilsende og smilende forbi. Altsaa en af Nattens sammensvorne Helte. Jeg efter ham.

„Undskyld!“

Jeg prøver paa Tysk, Fransk og Engelsk. Manden smiler lige venligt, hvad jeg end taler. Men det er aabenbart, at han ikke forstaar et Muk deraf.

Saa tilbage til dem, der raabte Hurra. En af dem kan Tysk. Ja, den Mand, som gik forbi, er Medlem af den nye Regering. Thi der er dannet et Regentskab med den liberale Fører AVAKUMOVITCH som Præsident og General ATANATSKOVITCH som Krigsminister.

„Men Mordet — Mordet paa Kongeparret . . .?“

„Det er Hæren, der har udført det. Ogsaa Dragas Brødre, de to Løjtnanter Lunjévitch, er myrdede . . . Nej, tænk, vidste De ikke det! Og Ministerpræsidenten, General Tsintsar-Markovitch, og Krigsministeren — ialt er vist over tredive Mennesker kommen af med Livet i Nat. Ikke et Ord har man hørt i Forvejen. Det er storartet gjort — storartet!“

Manden fortæller vidt og bredt, men uden Sammenhæng og med Indskud, der synes mig i alt for høj Grad at bære Præget af at være lavede som fantastiske Broer over de mange Huller i hans Viden.

Imidlertid bliver der nu slaaet store Plakater op paa Hjørnerne af de mange Gader, som udmunder her paa *Terasia*. Det er Regentskabets Proklamation, der meddeler det serbiske Folk, at „Kong Aleksander og Dronning Draga er faldne,“ og at Regeringen paaregner Støtte til Ordenens Opretholdelse. Forfatningen af 6. April 1901 er sat i Kraft paany, og Skuptchina'en indkaldes til Møde den 2den Juni (gl. Stil = 15de Juni ny St.).

Ved at faa dette oversat, kommer jeg paa den Tanke, at jeg bør se at faa fat paa en Mand, der kan tjene mig som fast Oversætter i disse bevægede Dage. Portier'en i Grand Hôtel paatager sig at skaffe mig ham i Løbet af

en Time, og holder sit Løfte. Netop som de første Flyveblade og Løbesedler dukker op, melder der sig ogsaa hos mig en ranglet, radmager Serber ved Navn Mirovitch, som kan Tysk, og som indleder sin Tjeneste ved, grinende over hele Ansigtet, at forsikre, at han er henrykt over, at Serbien nu er bleven befriet for den Skam at have saadan noget Tyve- og Slyngelpak paa Tronen . . .

Ligemeget Hr. Mirovitch. Vi tager fat.

Langsomt, irriterende langsomt — der kommer intet Telegram afsted før i Eftermiddag — vikler Gangen i Nattens Drama sig ud af disse kyniske og deklamerende Fremstillinger:

Ophævelsen af det kommunale Selvstyre og den voldelige Fortrængelse af al Opposition fra Statslivet har forbitret det serbiske Folk. Kongens Fjender er i de sidste Maaneder vokset mægtigt i Tal og Indflydelse. Opadtil i Nationen følte Udlandets Dom over Serbiens Kongepar som en Ydmygelse. Men alle disse gærende Kræfter savnede Sammenhold og en fælles Fører, der kunde lede dem mod Maalet. I Hæren havde Forbitrelsen noget andre Aarsager. Her rettede Hadet sig i lige saa høj Grad mod Dronning Draga som mod Kongen; med Rette eller Urette havde hun faaet Ord for at afgøre de fleste Forfremmelser efter sit Forgodtbefindende; hendes Gunst var Vejen til det lille Hofparti, som regerede Hæren med hensynsløs Vilkaarlighed. Bægret flød over, da der viste sig ubedragelige Tegn paa, at Dronningens yngste Broder, NICODIE LUNJÉVITCH, der skildres som en ung Laban, skulde proklameres til Tronfølger, og at den anden Broder, en hoven, drikkelysten Spiller, skulde optages i Kongehuset som Prins.

Chefen for 6te Infanteri-Regiment, der har Garnison i Belgrad, (og hvis Titulær-Chef er Kongen af Rumænien), Oberstløjtnant MITCHITCH, betroede sig paa dette Tidspunkt til enkelte af Regimentets Officerer med Planen om at rydde Kongeparret af Vejen. Han fandt ubetinget Tilslutning. Komplottet tiltraadtes ligeledes fra første Færd af en Broder til Dronning Dragas første Ægtefælle, Oberst MACHIN, der personlig og politisk havde viet hende et glødende Had, og som var bleven afskediget af Hæren. Enkelte fremtrædende oppositionelle Politikere — iblandt dem først og fremmest den liberale Fører AVAKUMOVITCH — blev indviede i Planerne. Men iøvrigt omfattede Sammensværgelsen alene Officerer, der var i et Antal af henved 600. Oberstløjtnant Mitchitch og Oberst Machin vedblev at være Lederne.

Natten mellem Onsdag den 10de og Torsdag den 11te Juni Kl. c. 1 førte Oberstløjtnant Mitchitch sit Regiment til Konak'en. Undervejs sluttede nogle Batterier sig til ham. Samtidig ankom de til Planens Udførelse valgte Officerer af alle Grader til Slottet, medens et andet Hold, ledsaget af det fornødne Mandskab, opererede ude i Byen. Til Trods for det store Antal Medvidere, anses det for givet, at hverken Kongen eller Ministrene har næret nogen Mistanke; i hvert Fald fandtes Kongeparret ganske uforberedt, og heller ingen af dets Tilhængere viste sig i Stand til at yde nævneværdig Modstand.

De Grupper af Sammensvorne, der havde faaet Byen tildelt, besatte Ministerierne, Post-, Telegraf- og Telefon-Kontorerne samt Politistationerne. Derpaa blev — idet der handledes samtidig flere Steder — de Huse, hvori Brødrene Lunjévitch, Ministerpræsidenten, General Tsin-tsar-Markovitch, Krigsministeren, Indenrigsministeren og de øvrige Medlemmer af Regeringen havde deres Bolig,

omringede af Tropper. Nogle Officerer tiltvang sig hvert Sted Adgang. De to Brødre Lunjévitch blev skudt ned i samme Øjeblik, Døren var bleven aabnet. Det samme gjaldt Ministerpræsidenten. Krigsministeren værgede for sig til det yderste og blev først myrdet, da han havde opbrugt sin sidste Patron. Under Mordet paa Indenrigsministeren blev dennes Datter, der vilde forsvare sin Fader, haardt saaret. De øvrige Medlemmer af Regeringen fik Lov at beholde Livet.

Imidlertid er Angrebet paa Slottet i fuld Gang. Alle Gader, som fører dertil, er afspærrede af Militær under Befaling af sammensvorne Officerer. Foran Konak'en, dels i Haveanlægget, dels i Milangaden, har Artilleriet taget Opstilling. De til Kongemordet udpegede Officerers Antal beløber sig til 80, hvoraf 40 forbliver udenfor Slottet for at være tilrede i Tilfælde af uforudsete Begivenheder, medens de 40 andre handler i selve Kongeboligen; blandt disse sidste er baade Mitchitch og Machin.

En af Slotsvagtens Officerer, der er Medvider, aabner Døren i det høje Jærngitter om Konak'en og giver derved Plads til, at Artilleriet kan køre ind i Forhaven og de 40 Sammensvorne trænge ind i selve Bygningen. Her løsner imidlertid nogle af Vagtmandskabet deres Geværer, idet de ikke er indviede. Men Officererne faar hurtig dette Par Mand afvæbnet eller beroliget.

Kongens vagthavende Adjutant, Oberstløjtnant Michael Naumovitch — den samme, der igaar meldte mig hos Kongen — er kommen til Stede oppe fra sine Værelser i Konak'en for at vise de Sammensvorne, hvortil han selv hører, Vej til Kongeparrets Sovekammer.

Da de naaer til Døren, er den laaset og tydeligt nok stærkt barrikaderet indefra. Alle Forsøg paa med blanke Vaaben at hugge den ind mislykkes. Tiden rykker frem,

uden at et Resultat er naaet. En ængstelig Utaalmodighed griber om sig blandt de Sammensvorne i og udenfor Konak'en.

Endelig skaffes en Dynamitpatron tilveje. Den anbringes ved Døren, Adjutant Naumovitch antænder den — og dræbes af Eksplosionen. I samme Øjeblik slukkes overalt i Slottet det elektriske Lys, medens alle dets Ringeapparater begynder at kime. Mørket er fyldt med denne dirrende Klokkelyd, der uberegnelig stiger og falder som en uophørligt kaldende og klagende Allarm.

Døren er sprængt — Vejen aaben. Men Vejviseren er død. Og foran ligger Mørket, som hurtigt afrevne Tændstikker ikke forslaar til at løfte. Der maa skaffes Lys. Medens Størstedelen af de Sammensvorne bliver paa Stedet og ved Hjælp af Tændstikker afsøger hver Krog i Sovekamret — uden at finde andet end Sporene af, at Kongen og Dronningen *har* været der — iler de andre ud af Slottet for at hente Stearinlys, Lygter eller Lamper.

De finder de 40 Kammerater, som holder sig rede herude, i stærk Ophidselse. Allerede er der gaaet mere end en Time, og endnu er Gærningen ikke fuldbragt. Der er unge Officerer, som har villet sætte sig Revolveren for Panden, fordi de mente, at Planen var mislykket, og at Straffen vilde komme forfærdelig. Andre taler om at stikke hele den gamle Konak i Brand, om saa ogsaa de Sammensvorne derinde skal brænde med, blot Kongen og Dronningen ombringes. Er der nogle, som har set deres Snit til at snige sig bort, da den vanvittige Kimen begyndte straks efter Eksplosionen? — Natten skrider. Der kan være et Regiment, hvis Chef kendes som Tilhænger af Obrenovitch'erne, paa Vej fra en Kaserne umiddelbart udenfor Byen til Undsætning for Kongen — og saa er det Borgerkrigen begyndt!

Udsendingene fra Slottet søger at tysse og stille tilfreds. Hjælp blot at skaffe Lys! — Men hvorledes skal det kunne gøres paa denne Tid af Døgnet? Der spildes atter Tid med Raadslagninger. Endelig faar et Par Officerer en gammel Dame, der boer i en af de tilstødende Gader, ringet op og afkræver hende Lys. Skønt hun ryster af Angst, nægter hun dog at udlevere Stearinlys, før Officererne har sagt hende, hvortil de skal bruges. Men de tvinger hende med Revolveren til at give dem, hvad hun ejer i Stager og Kandelabre.

De Sammensvorne inde i Slottet begynder da atter, med tændte Lys i Haanden, Jagten paa Kongeparret. Der gaar et Kvarter, maaske mere — hvem kan holde rede paa Tiden i denne Nat? Saa faar en af Banden den Idé at aabne Døren til et indmuret Skab eller en Slags Niche i Dronningens Toiletværelse. Herinde har Serbiens Konge og Dronning søgt Tilflugt og Skjul.

Under Skældsord og Forbandelser gennembøres deres Legemer af Revolverkugler og Sabelstik. Ligene slæbes hen til Vinduet og kastes fra Første-Salen ned i Haveanlægget, for at Kammeraterne dernede endelig kan overbevise sig om, at Planen er lykkedes, Gærningen fuldbragt.

I Hast gemmes de mishandlede Lig i Konak'ens Kælder, hvorefter Banden med Mitchitch og Machin i Spidsen begiver sig til Indenrigsministeriet. Her har Avakumovitch forenet en Kres af Politikere, og i deres Haand overgiver de militære Mordere Regeringens Myndighed.

Kort efter Dag gry samles Regentskabet til det første Statsraad.

Efterhaanden har jeg faaet Hovedpunkterne i denne Fremstilling nedskrevet paa Telegram-Blanketter. Led-

saget af min Oversætter, Hr. Mirovitch, begiver jeg mig saa hen paa Telegrafstationen for at faa den lange Depeche afsendt.

Det synes mig straks paafaldende, at her, trods Dagens store Begivenheder, er tomt og stille. Skulde Telegrafen endnu være militært besat? Mirovitch spørger paa mine Vegne; han faar ubetinget Nej til Svar. Modtages der da Telegrammer til Ind- og Udland? — Ja, saa mange det skal være. — Men afsendes de virkelig ogsaa? — Svaret er indviklet undvigende. Jeg ønsker derfor ikke at betro mit Telegram til Manden bag Skranken, før jeg veed bedre Besked.

Vor Vej gaar nu atter over *Terasia* til Milangaden. Der er stadig ingen Uro at spore. Foran Slottet er Militærstyrken bleven betydelig formindsket; Kavalleriet er helt trukket bort, saa Adgangen til den russiske Legation paany er bleven fri. En og anden tilfældig forbipasserende standser og ser op paa Konak'ens knuste Ruder og dinglende Vinduesskodder, men gaar hurtigt videre.

Mit Ærinde gælder denne Gang Regentskabets Præsident, Hr. Avakumovitch, der residerer i Indenrigsministeriet, lige ved Slottet. Tilfældet vil, at Militæret, som nu staar opstillet ved Bygningens Indgang, befales af den Underofficer af Slotsvagten, der i Forgaars bragte mig Tilsigelsen til Audiensen hos Kong Aleksander og i den Anledning fik sig en kontant Belønning. Til Hr. Mirovitch' Forbavelse hilser denne Underofficer paa mig som paa en gammel Bekendt. Jeg ledsager Tolken's Anmodning om, at mit Kort maa blive bragt op til Hr. Avakumovitch, med en Bevægelse mod Lommen, og bliver forstaaet. Efter faa Minutters Ventetid stedes jeg — uden Mirovitch — for den mægtige Mand.

Han beder mig undskyldte, at hans Tid er knap, men

hvis han kan være en Fremmed til nogen Nytte, skulde det glæde ham.

„Jeg vil være Deres Ekscellence taknemlig for et aabent Svar paa dette simple Spørgsmaal: Udøves der Censur over Breve og Telegrammer til Udlandet?“

„Over Breve *nej*, over Telegrammer *ja*. Rettere sagt: kun Regentskabets egne og de fremmede Legationers Depecher bliver afsendt; den private Telegrafkorrespondance holdes tilbage indtil videre.“

„Jeg takker Deres Ekscellence og beder om Lov at stille endnu et Spørgsmaal: Er Grænserne aabne, saa man frit kan forlade Landet og vende tilbage?“

„Hvis De, hvad jeg antager, er forsynet med et lovligt Pas fra Deres Hjemland, kan De rejse og komme, som De har Lyst.“

„Der vil altsaa ikke møde mig nogen Slags Vanskelighed, naar jeg i Eftermiddagens Løb foreviser dette Pas for Myndighederne nede ved Havnen, hvorfra Dampskibene gaar til Semlin?“

Ministerpræsidenten tog Papiret, der var et saakaldt „kongeligt Pas“, udstedt af den danske Udenrigsminister paa Kongens Vegne.

„Nej,“ sagde han, „paa dette Dokument kan De uhindret forlade Serbien. Imidlertid skal jeg for alle Tilfældes Skyld lade telefonere til Havnepolitiet, at naar et dansk Pas med dette Nummer og Deres Navn forevises, skal der ydes Dem al den Imødekommen, man formaar.“

Vi vekslede derpaa nogle Ord om den kommende Tingenes Tilstand i Serbien. Ministerpræsidenten udtalte, at der ikke kunde være Tale om Indførelse af en Republik, men at Huset Karageorgevitch vilde blive genindsat paa Tronen endnu samme Dag, Skuptchina'en traadte sammen.

„De har,“ tilføjede han saa, „oplevet en stor Begivenhed i den Tid, De har opholdt Dem her i Belgrad.“

„Unægtelig. Naar jeg tænker paa, at det ikke er længere siden end igaar, at Kong Aleksander personlig tilsagde mig til Audiens hos Dronning Draga nu til Formiddag, synes jeg næsten, det hele er uvirkeligt, unaturligt . . .“

„Ja, De er den sidste Ikke-Serber, som er bleven modtaget af den *afdøde* Konge.“ Hr. Avakumovitch sagde udtrykkelig: *le roi défunt*.

„Deres Ekscellence veed derom . . .?“

„Ja, jeg veed det.“ — Men ligesom for at undgaa at komme ind paa et vanskeligt Æmne afbrød han hurtig sig selv og tilføjede blot: „Altsaa lader jeg telefonere til Havnepolitiet“ — idet han bød mig Farvel.

Min Plan var nu i Orden. Efter at jeg havde givet Mirovitch Afsked indtil i Morgen, vendte jeg tilbage til Hôtellet, lagde sidste Haand paa mit Telegram og fik fat i Reserve-Portier'en, som ved forskellige Smaatjenester havde vundet min Tillid.

„Vil De rejse med dette Telegram til Semlin, aflevere det paa Telegrafstationen, tage Kvittering for det og komme tilbage i Løbet af to Timer, saa betaler jeg Dem denne Sum Penge, som De ser ligge parat her.“

„Umuligt, Herre. Grænserne er lukkede. Uden Pas kommer man hverken ud eller ind, og Politiet giver ingen Pas i Dag.“

„Værsaagod, her har De mit Pas at rejse paa, og jeg har Hr. Avakumovitch' Ord for, at naar *det* forevises, saa er der fri Passage.“

„Ja, men . . . men jeg har heller ingen anden Hat end denne guldtressede Kasket, og den gaar ikke sammen med Herrens Pas . . .“

„Værsaagod, her har De min Hat, Overfrakke, Handsker og Stok. Vil De saa tjene Pengene?“

„Ja Tak, Herre. Saa prøver jeg.“

Mellem Belgrad og Semlin i Ungarn er der kun en Times Sejlads ad Sava, som ud for Belgrads Fæstning falder i Donau.

Hvis mit Bud skyndte sig, kunde Telegrammet afgaa fra Semlin omtrent ved 7-Tiden om Aftenen, og næste Dags Morgenavis vilde da rigelig være naaet. Ved selv at blive i Belgrad havde jeg samtidig vundet Sikkerhed for, at *hvis* der hændte noget i Byen ved Mørkets Frembrud, efter at Obrenovitch'ernes Tilhængere nu havde haft Tid til at overse Stillingen, saa var jeg paa Stedet og kunde følge Begivenhedernes Gang.

Jeg aflagde et Besøg i den russiske Legation. Hr. de Tcharykoff fortalte, at Natten ogsaa dør havde været bevæget. Ved Et-Tiden havde han vækket sin Hustru i den Tro, at et Uvejr var brudt løs; men da han saae ud gennem Sovekammervinduerne, som vender mod Legationens Have, var det en stille, mørk Sommernat med klar Stjærnehimmel. Imidlertid hørte ogsaa Fru Tcharykoff tydelig den rullende Larm, hendes Mand i Halvsøvne havde antaget for Torden. Begge begav sig da over i de Værelser, som vender mod Milangaden, og her skimtede de i Mørket Larmens Aarsag: Kanonerne, der kørte op foran Slottet. Mange Tropper var allerede ankomne. I Konak'en tændtes og slukkedes Lyset uroligt og forvirrende. Pludselig hørtes ogsaa Skud, og kort efter kom Barnejomfruen forfærdet løbende og fortalte, at en Kugle var trængt ind i det Værelse, hvor hun sov med Gesandtsens smaa Børn. Heldigvis havde den ingen anden Skade gjort end brændt og boret Hul i nogle af Børnenes Klæder, som hang paa en Stumtjener. Det maatte være en af Vagtmandskabets

Kugler, som saaledes havde forvildet sig over til Konak'-ens Genbo.

Kort efter hørte Hr. og Fru Tcharykoff det vældige Brag af Dynamitekspllosionen, da Døren ind til Kongeparrets Soveværelse blev sprængt. Lyset slukkedes nu fuldstændig i Konak'en. Det varede længe, inden der atter glimtvis, snart hist, snart her, saaes Lysskær derovre. Saa forløb der igen en Tid, hvor alt syntes hyllet i Mørke. Ekkoet af nogle fjærne Skud trængte over i Legationen. Derpaa viste der sig Lys ved et af Vinduerne, hvis Ruder splintredes, og hvis Sprosser søndredes. Noget tungt og uhandeligt kastedes ned i Haven. Var det Byldter med Tøj, eller var det menneskelige Legemer? Umuligt at afgøre i den mørke Nat og paa saa lang Afstand.

Før Dagen endnu gryede, var alt i og udenfor Slottet bleven stille.

„Det er kommet anderledes, end vi ventede, da vi taltes ved i Tirsdags,“ sagde Hr. de Tcharykoff. „Forfærdeligt at tænke paa, hvad de to Mennesker maa have lidt i den lange Tid, inden de blev fundne i deres Skjul. — Store Gud, hvilken Nat!“

Ved Ni-Tiden vender mit Bud tilbage fra Semlin med Kvittering for Telegrammets rigtige Aflevering. Han faar sin Betaling — og jeg føler mig befriet for en Byrde.

Det er kommen mig for Øre, at Kongeparrets Lig i Aftenens Løb vil blive ført fra Slottets Kældere, hvor de har ligget Dagen over, til et Kapel i Byens Udkant for at blive begravne dør. Vil heller ikke denne sidste Episode i Obrenovitch'ernes Historie tilkalde deres Venner, om saa blot for at faa lagt en Blomst paa deres Kister?

Da jeg Kl. lidt over 10 spadserer op til Konak'en, er

Gaderne øde. *Terasias* Caféer staar tomme. Der er kun faa Huse, hvori man ser Lys ud til Gaden. Flagene er ikke bleven tagne ind, men hænger dorske og farveløse i den blikstille, mørke Aften. Man hører sine egne Skridt støje paa Stenbroen. En Hund, der gør bag en stænget Port, rejser larmende Ekko. Et eller andet Sted i de mørke Huse spilles en Dansemelodi paa Klarinet. De Patruljer, der med Geværet i Arm vandrer frem og tilbage paa Fortovet foran den mørke Konak, bliver staaende og ser efter den enlige Vandrer, som slentrer ned ad Gaden.

Lidt forbi, men paa samme Side som den russiske Legation, ligger der i Milangaden en Ølstue. Der er endnu Lys, og jeg gaar ind for at bestille mig et Glas Øl bragt ud paa Fortovspladsen. Lokalet er tomt for Gæster. Oprydningen til Lukketid er allerede begyndt. Da Øllet bringes mig, bliver Tjeneren staaende for at vente paa Betalingen.

„Tak, jeg drikker maaske et Glas til!“

Men kort efter kommer han tilbage og siger paa sit knudrede Tysk, at han meget beklager, men der er Besked fra Politiet om at lukke Kl. halvelleve.

Altsaa stemmer det nok, at Ligene i Aften vil blive ført denne Vej. Bedst at vente i Konak'ens Nabolag.

Patruljerne foran Slottet standser atter og ser efter mig, da jeg gaar forbi. Ingen andre er denne Aften ude. Alt andet Lys end Gadelygternes er slukket. Paa *Terasia* har alle Caféer nu lukket. Fra Blomsterbedene paa Pladsens Midte strømmer Duft af Gyldenlak ud i Mørket.

Uhret gaar til Midnat. Langsomt vender jeg tilbage i Retning af Konak'en. Marchtrit nærmer sig bagfra, netop som jeg vil forlade *Terasias* aabne Plads. I Gaderne, der munder ud her, høres taktfaste Skridt fra andre Troppe-

afdelinger, og Lygternes Lys fanger Glimt i blanke Vaaben og Uniformers Metal.

Nu har Patruljen indhentet mig.

Den standser.

Officeren betyder mig, at jeg maa vende om. Han lader sine Folk tage Stilling med Ryggen til Milangaden og Ansigtet i samme Retning, som jeg tvinges til at gaa.

Da jeg staar stille ved Gitret om *Terasias* Blomsteranlæg, hører jeg en Kommando og straks efter den smækkende Lyd af Patronerne, som lægges ind i Geværernes Magasiner.

Atter en Kommando, der gentages ved Patruljerne i de øvrige Gaders Udløb paa den aabne Plads.

Saa bliver en Stund alt tyst.

Oppe i Milangaden rumler en tung Vogn, og mange Hestehove klaprer mod Stenbroen.

DEN RUSSISK-JAPANSKE KRIG

I Februar Maaned 1904 udbrød Krigen mellem Rusland og Japan. Den førtes til Landsdels som en Belejringskrig ved Port Arthur, dels som en Feltsky i Mandsjuriet.

I Maj s. A. afskar Japanerne Port Arthur fra Forbindelsen ad Landsiden. Efter Slagene ved Jalufoden og Vaffangao trængtes Russerne mod Nord.

Denne Bogs Forfatter ankom til Mukden 23. Maj, hvorefter han 22. Juni fik Tilladelse til at begive sig til Fronten og følge den russiske Hær. Han forlod Krigsskuepladsen 3. December 1904.

SLAGET VED TATCHITCHAO

DET var Lørdag den 23. Juli 1904 — en pragtfuld, straalende Sommermorgen. Over de bugnende, mandshøje Hirsemarker viftede endnu de sidste Pust af Nattens Kølighed. Inde under de gamle Træer ved Landsbyerne — der er store og velhavende her i det sydlige Mandsjuri, nær Havet — var Skyggen sval og frisk som i en nordisk Skov. Nøgne til Bæltstedet gik Kineserne ude i deres sirlige Urte haver og hyppede og lugede; eller de røgtede Gaardens Smaakreaturer: Dueflokkene, Hønse-skaren og den gryntende, trippende, mylrende Familie af sorte Grise.

Bum! Bum!

Det drønedes med vældige Salver hen over Egnen. Men Kineseren lod som ingenting; i den skønne Sommermorgen passede han sin Dont, tilsyneladende uforstyrrelig i sin Ro og sin nussende Syslen med alskens fredeligt Smaa-Arbejde — i sit Hjærte sagtens baade spottende og skældende disse fremmede Djævle, der bringer Ufred og Ulykke med sig paa deres vilde Færd ind i hans Land.

Alle Veje er befolkede. Oppe over Hirsestænglerne ser man Kosakkernes Lanser. Stafetter galopperer afsted paa skummende Heste. Fodfolk marcherer langsomt gennem Landsbyerne. Flyvende Kolonner af det „Røde Kors“ holder i Skyggen af Trægrupper og Huse. Men trods alt

dette Liv paa Mark og Vej er Morgenens forunderlig tyst. Alle Lyde synes enten helt at tie eller at dæmpes langt ned i Pavserne mellem de Brag og Drøn, der periodisk runger fra Fægtningslinjen.

Efter i en Maanedstid at have været knyttet til 20de østsibiriske Skytterregiment, Vte Division under Generalmajor Alekséjeff, har jeg for faa Dage siden forladt dets Kvartér i Egnen om Haitcheng, fordi der ingenting skete; jeg er nu paa min Anmodning bleven attacheret IXde Division under General KONDRATOVITCH, og allerede Andendagen efter, at jeg har installeret mig med et af dens Regimenter her i Tjensjatun Syd for Tatchitchao, er jeg i denne aarle Morgen bleven vækket af Kanontordenen fra et begyndende Slag.

Jeg har da paa min mandsjurske Pony krydset mig frem ad Stier og halvt udtørrede Bækkes Lejer i den Retning, hvorfra Kanonskraldene kommer.

Pludselig ser jeg paa en lav Runding i Marken en Række Glimt, hurtigt efterfulgt af Skud, hvis Tordnen gør Hesten sky og vild. Jeg er naaet til det yderste russiske Batteri. Et Øjeblik holder jeg i Linje med det og gennemsøger med Kikkerten Egnen for at opdage Fjenden. Forgæves. Selv med det ypperlige, fuldkomne Apparat, der staar til min Raadighed, formaar jeg ikke at fange Billedet af en eneste japansk Soldat paa de Steder, hvorfra Skuddene kommer. Kun nu og da et Glimt inde mellem Rørene — og saa Regnen af Shrapnels, der er rettet imod os. De farer afsted som store, hvide Fugle, der i et Nu udspreder Vingerne for derefter at forsvinde, og paa denne deres korte, hastige Flugt fylder de Luften med skærende, pibende Hvin, der pludselig afsluttes med et Knald. Modbydelige Genstande. Man begynder at hade dem, selv inden man kender deres Virkninger.

Imidlertid er det ikke Stunder at blive paa dette Sted længere. De russiske Kanoner er vendt om og kører langsomt ned ad det Bakkedrag, de nys havde besat.

Er dette da allerede Tilbagetoget?

Fægtningen har næppe varet en Time eller halvanden; det er ikke at øjne, at Fjendens Ild har krævet et eneste Offer eller opnaaet et eneste Resultat — og alligevel skulde Afgørelsen allerede være truffen!

Bevægelsen i de spredte, ligesom ikke sammenhørende og forøvrigt ogsaa forskellige Tropper gaar imidlertid tydelig nok nordpaa. Jeg følger den. Langs Vejen indrages Felttelegrafens Ledninger. Kineserne har samlet sig i Klynger for at se dette Arbejde, eller de sidder paa Tærskelen til deres Huse og ryger Piber, mens de udeltagende betragter Soldaterne, der langsomt slentrer afsted i Retning af Byen Tatchitchao.

Pludselig rives saa Hest og Rytter ud af den sløje, modfaldne Stemning, der havde bredt sig over dem som over alle Omgivelserne. Luften sitrer af Drøn og Brag, og saa nær — saa nær, at Lyden skærer gennem Marv og Ben, hvisler og hviner Projektilernes Regn. Et nyt russisk Batteri har genaabnet Kampen, og jeg rider parallelt med dets Ildlinje. Det dækker Tilbagetoget og opholder Fjenden paa hans Fremrykning.

Men er vi da virkelig paa Tilbagetog?

En Officer forklarer, at det hidtil kun har drejet sig om en Forpostfægtning, og at Russerne i Øjeblikket er beskæftiget med at besætte de Stillinger, der i længere Tid er bleven forberedt, og hvorfra Kampen vil blive modtaget, nu da den er begyndt af Fjenden.

Imidlertid er Klokken bleven henad elleve, og jo højere Solen er stegen, desto hedere bliver Dagen. Om Brøndene ved de kinesiske Landsbyer danner Soldaterne tætte

Klynger, og de nedsvælger det farlige, urene Vand i spandavis. Inde i Hirsemarkerne — Hirsene er her i Mandsjuriet en Art, hvis Stængler bliver saa høje, at Hest og Rytter kan være skjult i den — slaar Folkene sig ned for at nyde et Maaltid af medbragt Grovbrød og kold The. En Lasaretvogn kører forbi. Allerede en saaret? Nej, blot en syg — en Mand, der ikke har kunnet udholde den kvælende Varme.

Batteriet er vedblevet at fyre, men det synes ligesom ikke at vedkomme andre end det selv. Japanerne svarer heller ikke længere. Endelig tier saa ogsaa de russiske Kanoner. I de kvælende hede Middagstimer hersker der Stilhed overalt. Og i denne tykke, tungt trykkende Ro besætter de kæmpende Parter de Højdedrag og Marker, hvor Slaget skal staa.

Allerede ved 2-Tiden begynder Kanontordenen paany. Drønene ruller ustandselig hen over Egnen. Oppe fra den Høj, hvor jeg nu befinder mig, ser man momentvis Glimtene fra de japanske Kanoner. Men ellers er der intet, slet intet, som forraader, at der findes levende Mennesker i Fjendens Stilling. Endnu mere: Naar jeg undtager mine allernærmeste Omgivelser, ser jeg ikke heller Tropper af nogen Slags i de russiske Stillinger. Det er som en Kamp mellem usynlige Væsner og med usynlige Vaaben. Thi selv Kanonerne er skjult for Øjet — gemt bort mellem de mere end mandshøje Hirserør eller gravede ned i Jorden som vilde Dyr i deres Hule. Man hører, at der skydes, og man ser de hvide Shrapnells krydse hverandre i Luften. Men dette er ogsaa de eneste Kendetegn paa Kamp, som Sanserne kan opfange. Og da det ikke er muligt at opdage, og der heller intet forlyder om, at Fjendens Ild gør blot den ringeste For-

træd, saa begynder man snart at tabe Bevidstheden om Fare, og Spændingen ophører. Jeg synes ikke længere, det er saa mærkeligt, at Kineserne lader som ingen Ting og passer deres daglige Dont. Det resultatløse, søgende og usikre Bombardements store Ensformighed sløver endog til den Grad, at da hen paa Eftermiddagen en kinesisk Begravelse finder Sted paa Marken lige under vor Høj, følger vi dens Enkelheder med større Interesse end Shrapnel-Regnen.

Kort efter Klokken 5 ophører imidlertid Skydningen helt; begge Parter synes trætte. Stillingen var da faktisk uforandret, med den ene Undtagelse, at Japanerne altsaa om Morgenens havde fordrevet Russerne fra deres Forpoststillinger. Som jeg senere erfarede, indskrænkede hele det russiske Tab paa denne første Dag sig da ogsaa til én Død og to Saarede (samt nogle Syge — Varmens, men ikke de fjendtlige Kuglers Ofre). Der kunde under disse Omstændigheder ikke være Tvivl om, at Kampen maatte blive genoptaget den følgende Dag, og da sikkert under helt andre Former.

Saaledes skete det ogsaa.

Natten mellem 23. og 24. Juli tilbragte vi i Sinmentun med IXde Divisions Stab; det var blevet mig betydet, at jeg ikke kunde forblive i Tjensjatun, hvor jeg havde haft Kvartér de nærmest foregaaende Dage, da det almindelig ventedes, at denne Landsby vilde blive bombarderet næste Morgen.

Søndag den 24. Juli var vi alle paa Benene Klokken 4 om Morgenens. I Overensstemmelse med Divisionschefen, General KONDRATOVITCH' Befaling blev Bagagen pakket, saa den stod rede til Afmarch med allerkorteste Varsel.

Vi samledes saa i Haven til den *Fansa* (Kineserhus), Generalen beboede, og her, i det aarleste Gry, nød vi et hastigt Maaltid, alle tavst lyttende efter det Skud, der skulde forkynde Slagets Begyndelse.

Men det lader vente længe paa sig. Tiden snegler sig frem. Nervøst og uroligt tegner En blandt os med Sablen Cirkler i Jorden; en anden snitter med sin Pennekniv sirlige Figurer i et stort Blad; en tredje følger stirrende en Edderkops Jagt i dens duggfyldte Spind. Nogle maaler utrættelig Havens Gange med deres Skridt; andre sidder urørlig, som om de sov.

Der er ingen, som har noget at spørge om — og om saa var, i hvert Fald ingen, der vilde svare.

Hver tænker paa sit. Vi veed alle, at denne Dag, der nys er født, vil bringe en stor Afgørelse. Gaar Tatchitchao tabt, er det jo ikke blot en mægtig Fordel, Fjenden vinder, men Frugten af aarelange Anstrængelser, Rusland taber. Vejen til Jingkov vil blive spærret, Jingkov selv — hvor Russerne politisk allerede havde vundet Hovedindflydelsen — maa rømmes, og alle de Hjælpekilder, denne store Handelshavn ved Liao-Flodens Udløb i det gule Hav bød Hærledelsen i disse Egne, vil blive lukkede. Tatchitchao selv er intet — blot en Station blandt de mange paa den lange russiske Jærnbane gennem Mandsjuriet; men her er Stedet, hvortil Jingkovs Rigdomme kan føres i Løbet af faa Timer for at fordeles overalt, hvor Ruslands Hær kæmper, og tilfredsstille dens Fornødenheder, der bestandig vokser i samme Forhold som dens Soldaters og Hestes Antal.

Nuvel — hver har jo ogsaa sit eget at dvæle ved i disse Morgentimer før Slaget. Thi Dagen kan bringe Lidelser, Ulykke, Død over hver af os, som her er samlet. Hvor mange af os vil mødes igen i Aften? Og paa hvil-

ket Sted — mod Syd eller Nord — skal de af os, der kommer tilbage, finde Divisionsgeneralens gæstfri Kvartér?

Langsomt, forfærdelig langsomt gaar Tiden. Og dog er Solen naaet saa højt paa Himlen, at Varmen allerede føles trykkende . . .

Da lyder pludselig et Brag, der ligesom staar stille i Luften og længe faar den til at skælve.

Generalen rejser sig med Uhret i Haanden:

„Mine Herrer! Skuespillet er begyndt. Hver gaa nu til sit og gøre sin Pligt!“

Et Kvarters Tid senere klatrede min Pony op ad det Bjærg, hvorfra det var min Hensigt at overvære Slaget. Her fandtes et Udsigtspunkt, som var udvalgt dels af Chefen for Iste Armékorps' Reserve, dels af en af de Brigadegeneraler, der kommanderede Batterierne, og som ogsaa her havde sin Kikkert-Tjeneste; det kunde saaledes næppe være bedre, naar man ønskede et Overblik over Begivenhederne.

Da jeg var naaet til Bjærgets sydlige Skraaning og havde opnaaet Tilladelse til at opholde mig dèr, frembød der sig følgende Billede for mig:

Umiddelbart under os var Landet en jævn, flad Slette, indrammet af Højdedrag. Paa Sletten laa to smaa kinesiske Landsbyer, eller rettere Grupper af Huse, omgivne af frodige Hirse- og Græsmarker. Højderne var — netop med Undtagelse af den, hvorpaa jeg befandt mig, og som syntes rig paa Marmor — ikke Klippe, men Ler, kun beklædt med en sparsom Græsvækst. Bag disse Højder, altsaa mod Syd, blev Landet igen en veldyrket Slette, der syntes at skraane jævnt op mod de Bjerge, som begrænsede Horisonten, og i hvis Nærhed Japanernes Stilling fandtes.

Højderne bestod af to. Den største af dem — Hovedstillingen — var delt i tre Dele, hvoraf den midterste var den omfangsrigeste og højeste, flankeret til begge Sider af lavere, mere fladtrykte Bakker. Tilvenstre for denne tredelte Høj, paa hvis Top General STACKELBERG havde valgt sin Plads, laa en langstrakt, jævn, lav Bakke, der ikke var besat af Tropper og heller ikke blev det i Dagens Løb. I nogen Afstand tilvenstre herfor laa atter en tredje, anselig Høj, stærkt besat af Infanteri; den hørte til den Stilling, IVde Armékorps indtog, og som dannede hele Positionens venstre Fløj. Fra Udsigtsbjærget kunde man ikke iagttage andet af IVde Armékorps' Stilling eller dets Deltagelse i Slaget end denne Høj, og hvad der foregik paa den; hermed er samtidig denne Fremstillings Grænser fastsat.

Sletten var gennemskaaret af Veje i taalelig Tilstand; Tilførslen af Ammunition til Batterierne kunde saaledes foregaa uden større Vanskelighed.

De russiske Batterier stod alle opstillede paa Sletten, og alle var mere eller mindre skjulte blandt Hirsemarkernes høje Rør. Hovedbatteriet, der efterhaanden tredobledes, stod bag den tredelte Højs vestligste Bakker, der kun i de første Morgentimer var besat af Tropper. De øvrige Batterier grupperede sig bag den lave, langstrakte Bakke tilvenstre for Hovedstillingen. Ialt havde Iste Armékorps syv Batterier i Fægtningen, hvoraf et med 6 og seks med 8 Kanoner. Det var disse Batterier, der førte Kampen hele Dagen. Af Armékorpsets samlede Styrke, ca. 20,800 Mand Infanteri og Artilleri samt ca. 2500 Mand Kavalleri, var det kun Artilleriet, der aktivt var i Ilden. IVde Armékorps, hvis samlede Styrke kan anslaaes til ca. 25,000 Mand, havde derimod en hæftig Infanterikamp at bestaa. Dens nærmere Forløb er mig ubekendt.

Slagpladsen befandt sig ca. 6 Kilometer Syd for Stationen Tatchitchao, umiddelbart ved Landsbyen Sinmentun og ca. 4 Kilometer fra Jærnbanelinjen. Afstanden til Havet, der tydelig saaes paa den anden Side Jærnbanen, kan anslaas til ca. 16—18 Kilometer, medens der mellem de to kæmpende Parters Fægtningslinjer næppe har været mere end ca. 4 à 4½ Kilometer. Bedømmelsen af Afstande i et stærkt kuperet Terræn som det, hvorom Talen her er, bereder imidlertid saa store Vanskeligheder, at jeg paa ingen Maade tør indestaa for Rigtigheden af de opgivne Talstørrelser.

Dagen er ubarmhæjrtig hed. Mit Rejsetermometer viser 35° C. allerede ved 10-Tiden om Formiddagen. Ikke en Vind rører sig. Langt ude mod Vest ligger Havet, funk-lende som Sølv, men ogsaa dødt som smeltet Metal, og uden at et eneste kølende Pust udgaar fra dets blændende oplyste Flade. Sletten og Højderne er nøgne. Intet Steds findes blot en tommebred Skygge. Stenen i Bjærg-
get, hvorpaa jeg opholder mig, varmer som en Ovn. Alt er badet i Lys og Hede — skærende, kvælende, sløvende indtil Lammelse eller fortvivlende indtil Raseri. Sveden hagler ned ad os. Hestene bliver blanke og drivende vaade efter faa Øjeblikkes Ridt. Thi denne Varme er ikke tør som i en Ørken, men tung og fugtig som i et Dampbad. Alle Ens Klæder er klamme; Haar og Skæg er at føle paa som efter en Douche; Tobaken i Cigaretterne vil daarligt brænde, og den medbragte Chokolade er bleven en slimet Masse i sin Indpakning.

Men denne Fugtighed udelukker ikke Tørsten. Aa, langt fra! Aldrig før har jeg vidst, hvad Tørst var. Jeg kunde sælge alt, hvad jeg bærer paa mig af Værdi, for en Drik — ligemeget hvilken, blot noget at skylle ned

gennem det brændende, tørre Svælg. Jeg giver alle Historier om Vandets sundhedsfarlige Egenskaber Døden og Djævlén. Kunde jeg i dette Øjeblik faa en Slurk Vand: om det var øst af en Mudderpøl — jeg drak det!

Og ganske rigtigt: da et Par Soldater senere kommer slæbende op ad Bjærghkaraaningen med en Spand grumset Vand, saa styrter Generalerne og alle vi andre os over det, suger det op som Kreaturer, der drikker af et Trug, og nyder det som en kostelig Drik, der giver Helbredet tilbage.

Det er ikke til at fatte, hvorledes Officerer og Soldater nede ved Batterierne holder Tørsten ud. Dér staar de Time efter Time, indesluttede i Hullet i den høje Rørmark, tæt op til det ophedede Metal og bestandig tumlende med den svære Ammunition. Men man mærker ikke noget til Træthed eller Sløjhed hos dem. Fra alle de halvt hundrede Kanoner lyder uden Ophør Salvernes bragende Drøn. Først ser man en Række Glimt, der lyner rødt i det blankgyldne Sollys. Saa følger en skærende, pibende Hvislen, der fjærner sig mere og mere, og endelig — forholdsvis længe efter — de voldsomme Knald i samme Orden og Tempo, som Glimtene havde været at se. Hver Salve rejser en let Støvsky foran Kanonmundingerne, men giver blot lidt Krudtrøg. Kun nu og da, naar der fyres samtidig over hele Linjen, drives Lugten af Eksplosionsstofferne op til den Højde, hvor vi befinder os.

Det er de russiske Batteriers Shrapnels, som viser os, hvor Fjenden befinder sig. Uden denne Vejledning vilde han ikke have været til at opdage. Officererne ved den store Kikkert, der tjener til at kontrollere Ildens Virkning, befinder sig kun nogle faa Alén fra det Sted, hvorpaa jeg staar; en lang Kæde af Soldater forbinder dem og Bri-

gadegeneralen med selve Batterierne. Jeg hører tydeligt de Befalinger, der forplantes fra Mund til Mund:

„Godt skudt! Bliv ved mod det samme Maal!“

„Længere til højre!“

„Alt for højt!“

Pludselig raabes der:

„Japansk Infanteri paa Vejen nær ved det store, isole-rede Træ tilvenstre for Taarnruinen!“

Øjeblikkelig retter ogsaa jeg min Kikkert mod dette Punkt. Skulde det virkelig kunne lykkes en Gang at faa Fjenden at se?

Ganske rigtigt! Jeg opdager noget mørkt, kompakt noget, der synes at bevæge sig langsomt fremad. Men er det Mennesker? Det kan lige saa godt være en Drift Heste. I hvert Fald kan det da lige saa godt være fredelige Kinesere som japanske Tropper, Kavalleri lige saa godt som Infanteri eller et hvilket som helst andet Vaaben. Imidlertid, hvad det end er: de russiske Shrapnels begynder at hagle ned over Stedet. I store Flokke suser de hvide Projektiler hvinende gennem Luften og samler sig deroppe som Rovfugle, rede til at slaa ned paa deres Bytte og flænge i det med Næb og Kløer. Hejda, hvor Kanonerne tordner! Netop nu er Stanken af Svovl og Salpeter gennemtrængende, og den hede, lysfyldte Atmosfære ligesom flænges og sønderrives af Drøn og Brag.

Men hvad er det nu for nye Lyde, der pludselig blander sig i den djævelske Koncert?

„Se se, de japanske Kugler begynder at nærme sig,“ bemærker Artillerigeneralen ligesom for sig selv.

Hidtil har det ikke været at mærke, at ogsaa Japanerne havde Kanoner ovre paa deres Side. Deres Projektiler er indtil nu, Klokken er over 10, ikke naaet over paa den nordlige Side af den russiske Stilling eller til selve dennes

Højdedrag. Nu høres imidlertid Hvinen, Hvislen og dumpe Knald, der vel ligner, men dog tydeligt nok er anderledes, end hvad vi havde begyndt at vænne os til. Og vi kan tydelig — baade med Øjne og Øren — følge de hvide Shrapnels paa deres Fart over mod os. Dog er det endnu umaligt at fastslaa, hvor Eksplosionerne finder Sted; formodenlig er det rundt om i Rørmarkerne.

Der gaar en halv Times Tid eller saa, hvori de japanske Projektiler ligesom gennem søger hele Terrænet for vor Fod og roder paa vort Bjærgs Skraaninger. Men de finder ikke deres Maal: Batterierne nede paa Sletten, som med øredøvende Torden svarer paa Angrebet. Ikke ét fjendtligt Projektil naaer i farlig Nærhed af de russiske Kanoner.

Men da standser Japanerne deres spredte Skydning og samler Ilden om et eneste Punkt: Højen yderst tilvenstre, der hører til IVde Armékorps' Stilling og er besat af dets Tropper.

Har Fjenden troet, at Batteriet nær denne Høj stod et eller andet Sted *paa* den? Eller har hans Bombardement været Led i en Angrebsplan paa den russiske venstre Fløj?

Vist er det, at Stedet pludselig bliver et Helvede. I Hundredvis suser de hvide Shrapnels ned over den, og hertil følger sig Brisantgranaternes dystre Skarer. Højen er da som en Vulkan i Udbrud. Paa dens Top og dens Sider aabner sig Krater ved Krater. Overalt rejser sig alenhøje Gejsere, der springer med hæslig, smudsiggul Jord, iblandet sort Røg og øverst oppe kronet af en blafende Ildkrans, hvorfra Projektilerne spredes til alle Sider.

Tropperne trykker sig sammen i Skyttegravene. Men med ét maa der være bleven givet Befaling til at forlade

Stillingen. Thi pludselig mylrer Soldaterne frem, løber nogle Skridt, kaster sig saa paa Jorden, rejser sig atter, løber videre eller formelig styrter ned ad den nordlige Skraaning. Snart er den flammende, sydende Høj forladt. Maaske ligger der nogle Lig deroppe. Af levende Væsen er der ikke flere tilbage.

Stillingen er rensset.

Det hele havde varet fire, højst fem Minutter.

Nu flyttede Fjendens Ild sig efterhaanden mod Vest. Det store Batteri paa Iste Armékorps' højre Flanke irriterede ham aabenbart overordenlig; han tændte Bakken foran det i Brand, dængede den til med sine Shrapnels og Brisanter. Men til ingen Nytte. Tropperne er rettidig dragne bort fra den, og Batteriet lider ikke den ringeste Skade.

Saa kommer Turen til den langstrakte, lave Høj paa Hovedstillingens venstre Side. Aabenbart er det denne Gang de to Batterier bag den, de japanske Kanoner leder efter. Men de finder dem ikke, og Højen er ubesat.

Under alt dette har de russiske Kanoner ikke tiet et Øjeblik. Utrættelig holder de Ilden vedlige og forøger bestandig dens Styrke. Det er næppe muligt at høre Ørenlyd for Drønene nede fra Sletten. Særlig tordner det store Batteri tilhøjre med en alt overdøvende Larm fra sine 24 Kanoner. Ammunitionsvognene farer i Galop frem og tilbage over Sletten. Det er, som slugte disse graadige Ildmunde Føden raskere, end den kunde bringes dem.

Men atter skifter Fjenden Maal. Denne Gang er det selve Hovedstillingen, Midterpartiet af den store, tredelte Høj, som han tildænger. Bombardementet varer over en Time, og dets Voldsomhed er forfærdende.

Atter aabner sig Krater ved Krater — atter springer

disse modbydelige, ildkransede Jord- og Røg-Gejsere — atter hviner, hvisler og brager det fra tusinde smaa og store Eksplosioner.

Tropperne ligger gemt i Skyttegravene eller hytter sig i de store Kløfter, som Regnskyllene har skaaret ind i Højens nordlige Skraaning. Ingen Mand forlader Stillingen. Og dog — man skulde synes, der maatte være uudholdeligt derovre.

Ingen Mand forlader Stillingen! — Jo, der er alligevel to, som er i Færd med at kravle, krybe, springe og løbe ned ad Skraaningen. En Officer i hvid Jakke og en Soldat. De naaer Landsbyen ved Højens Fod. Snart efter viser de sig paa Sletten til Hest. I strygende Galop kommer de ad Vejen hen imod vort Bjærg og begynder Opstigningen. Officeren melder sig hos Brigadegeneralen med et Brev fra Chefen for Iste Armékorps, General STACKELBERG. Der skal gives skriftligt Svar. I Ventetiden tyller Officeren og Soldaten det ene Blikkrus grumset Vand i sig efter det andet. Naa, var jeg i deres Sted, vilde jeg ikke heller tænke paa Dysenteri eller andre Sygdomme, naar jeg havde *den* Vej at tilbagelægge, som venter dem.

Thi nu er det ikke blot Hovedstillingens Midterhøj, men ogsaa Sletten bag den, som staar i Flamme. Med seig Udholdenhed, men sandelig ogsaa tilsyneladende febrilske og nervøse, fortsætter Japanerne deres Leden efter Batterierne og særlig det store paa højre Fløj, der sagtens gør dem mest Fortræd. Brisantgranaterne graver store, dybe Huller i Marken og Vejen, opløjer Jorden, river Hirserørene til Splinter, sprænger Lermurene om Kinesernes Haver til Stumper og Stykker og svider Græsset til rygende Aske. Med uhyggelig Paatrængenhed nærmer de sig efterhaanden ogsaa vort Bjærg. Den store Kikkert maa flyttes højere op; Granaterne springer alle-

rede paa Skraaningen, og deres Blystumper naaer op til os.

Imidlertid har Generalen nedskrevet sit Svar til den Øverstbefalende. Officeren modtager det, hilser og træder af.

Kort efter er han i Sadlen og begynder Nedstigningen.

Jeg glemmer alt andet for at følge ham og hans Led-sager paa deres Vej tilbage til Hovedstillingen.

De naaer heldig Slettens jævne Vej, og i samme Øjeblik sætter de Hestene i susende Karrière. Men straks efter gør de brat Holdt. Ligesom vi heroppe har de hørt den mangetungede Hvislen, der forkynder, at en japansk Salve i næste Sekund vil eksplodere. Men hvor? Og hvorledes søge Dækning paa denne flade Slette og med de sky, skælvende Heste at tage Vare paa?

En Stund forgaar, jeg veed ikke hvor mange Sekunder, hvori jeg slet intet andet ser end ophvirvlet Lerjord og smudsigraa Røg.

Da den er trukket bort, befinder de to Ryttere sig allerede ved Foden til Hovedstillingens Høj. De skiller sig af med Hestene. Og nu kan jeg i Kikkerten følge, hvorledes de kravler og kryber til Vejrs, gør sig ganske smaa, gemmer sig bort, naar Granaterne aabner deres Kratere og Shrapnels-Projektilerne udgyder deres Hagl over den lergule, forbrændte og oprodede Høj — indtil de endelig har naaet den Øverstbefalendes dækkede Stilling, hvor de bliver helt borte.

Himlen være lovet — jeg tror, de to Mænd kom uskadte fra deres Sendelse.

Overhovedet er der ingen synlige Tegn paa, at Fjendens voldsomme og stærkt spredte Ild har krævet Ofre. Det hedder sig, at den øverstbefalende Artillerigeneral, der befinder sig i Hovedstillingen, er bleven ramt i

Armen, og sikkert maa Bombardementet af Bakken yderst tilvenstre have forvoldt IVde Armékorps betydelige Tab. Men i de mange Timer, den store Artillerikamp allerede har varet, har jeg kun set to Baarer med Saarede eller Syge. Officerer, der kommer op til os for at faa et Overblik over Stillingen, fortæller, at Tropperne lider frygteligt under Varmen, og at der er forekommet nogle Tilfælde af Solstik, men at de Saaredes Antal ved Batterierne indskrænker sig til tre.

Jeg tror, det er rigtigt. Thi stadig er det ikke lykkedes Fjendens Ild at finde Kanonerne eller blot tvinge dem til at standse Skydningen for at skifte Plads.

Dagen skrider.

Vil der ikke ske noget, som kan give Besked om, hvorledes Begivenhederne har udviklet sig?

De russiske Batterier fortsætter uskadte og med usvækket Kraft Ilden, og saa vidt det er muligt at skønne, rykker Fjenden ikke frem, hverken med sit Artilleri eller noget andet Vaaben. Tværtimod. Kosakpatruljer, der i lange Kæder rider frem gennem Rørmarkerne Syd for den russiske Stilling, vender tilbage med Meddelelse om, at de ikke har stødt paa Fjenden og ikke har kunnet komme til at løsne et Skud. Og nu tier endog de fleste af de japanske Kanoner. Kun enkelte Shrapnels kommer sejlene, maalløst og virkningsløst. Man kunde tro, Slaget var endt og Afgørelsen falden: Russerne har hævdet Besiddelsen af Tatchitchao.

Men efter en halv Times Pavse — under hvilken den russiske Ild var bleven fortsat uden et Minuts Ophør — begynder Japanernes Bombardement paany. Klokken var da 5 $\frac{1}{2}$ Eftermiddag. Fjenden havde i Mellemtiden ladet sine Batterier skifte Stilling og sikkert ogsaa forøget

deres Antal. Han bestrøg nu med en voldsom Granatild hele Iste Armékorps' Position, Højderne saa vel som Daelene, samtidig fra Vest og Øst, idet han, med Opgivelse af Frontangrebet, havde placeret sine Kanoner — hvoraf formodentlig nogle af svær Kaliber — en Smule Øst for den russiske venstre og Vest for den russiske højre Fløj. Denne Bevægelse tvang Russerne til at forandre Sigte, hvilket krævede nogen Tid. Men omtrent Klokken 6 var Artillerikampen paany i fuld Gang paa begge Sider.

Fjendens Ild kommer nu de russiske Batterier foruroligende nær. Granaterne springer baade foran og bagved dem; særlig er Hovedbatteriet og det næste fra højre Fløj flere Gange alvorlig truede. Men det bliver ved Forskrækkelsen. Til sidste Øjeblik svarer alle de russiske Kanoner paa hvert Skud, der er bestemt for dem.

Men de tvende kinesiske Landsbyer paa den hærgede Slette bliver haardt medtagne. De fleste af de Granater, der er rettede mod Hovedbatteriet, falder i og omkring den lille Gruppe Huse umiddelbart under vort Udsigtsbjærg, og de, der er rettede mod det næste Batteri, dænger Landsbyen nær Midterhøjen til med deres Bly og Djævelskab.

Kineserne har længst opgivet Arbejdet i Mark og Have og har trukket sig tilbage til deres Huse. Da nu Tagene begynder at rasle ned, og da Bjælker splintres om dem, rykker de paany ud og sætter sig paa Jorden med Ryggen lænet til den Væg eller Mur, der er bleven staaende. Her sidder de med Armene slyngede om de opbøjede Knæ og stirrer tomt, trist frem for sig.

Hele Familjen er samlet, Hus for Hus. Og hvad skulde de ogsaa gøre andet end slutte sig sammen i denne Farens og Ulykkens Stund? Disse stakkels Mennesker, der hverken har voldt eller villet Krigen, men som i Fred

og Ro levede et flittigt, nøjsomt Liv paa deres Fædres Jord — disse stakkels Mennesker kan ikke en Gang flygte fra deres søndrede og knuste Hjem. Thi paa alle Sider, foran og bagtil, falder Sprænggranaternes Helvedesbyger, aabnende Marken, furende Vejen, spredende Død og Rædsel over alt levende, der vover sig ud . . .

Forbarmende Gud, hvor er Krig dog hæslig!

Skumringen begynder at falde, og med den kommer en Smule Kølighed. Som ventedes der blot herpaa, tiltager Ilden paa begge Sider da i Hæftighed. Og nu er hvert Glimt fra Kanonerne blevet synligt. Højderne i Syd, som Fjenden holder besat, udsender Lyn efter Lyn — hele Rækker af tindrende Lys, der flammer vildt op for at slukkes og tændes, tændes og slukkes uden Ophør. Og Drønene ruller, de svære Projektiler hviner, hvisler og springer med Brag — man veed næppe mere hvor, kan ikke skønne over Farens Nærhed.

Klokken halvni Aften lyder saa endelig de sidste Skud. Alt bliver stille — en sælsomt trykkende og uhyggelig Stilhed, der hverken giver Ro eller Hvile.

I Mørket gaar Nedstigningen fra Bjærget langsomt og besværligt. Men Hesten finder dog sin Vej tilbage til Sinmentun uden at lade sig forstyrre af de raslende Infanterisalver, der nu og da lyder fra IVde Armékorps' Stilling.

Da jeg kommer tilbage til Landsbyen Sinmentun, finder jeg den forladt af Russerne; kun Kineserne er bleven tilbage, og de veed selvfølgelig ingen Besked om, hvor IXde Division kan være at finde. Efter Samraad med en fremmed Militærattaché, jeg havde truffet, chilensisk Oberstløjtnant SCHÖNMEYR, beslutter jeg mig imidlertid

til roligt at blive Natten over i Landsbyen. Vi slaar os sammen og tager uden videre General Kondratovitch' forhenværende Kvartér i Besiddelse.

Hvad skulde der ogsaa være at risikere! Generalen opholder sig selvfølgelig i Stillingen. Thi at Slaget vil blive genoptaget den følgende Morgen, staar for os begge som aldeles utvivlsomt. Dagen har i hvert Fald for saa vidt været en russisk Sejr, som den energiske Ild fra de ypperligt placerede Batterier har hindret Fjendens Fremrykning, uden at Forsvaret har kostet nævneværdige Ofre. Men paa den anden Side er Fjenden ikke trængt tilbage. Alt i alt er Kampen altsaa uafgjort — og først Dagen i Morgen kan bringe den endelige Afgørelse.

Paa disse Betragtninger sover vi ind.

Mandag Morgen, den 25. Juli, bliver vi vækkede Kl. 4 — det er endnu halvmørkt — med den Efterretning, at Russerne befinder sig paa Tilbagetog til Tatchitchao og videre nordpaa.

I Hast kommer vi op, faar Bagagen spændt paa Hestene og rider afsted — uvadskede og fastende, endnu forvirrede af Søvn og Hastværk.

Det er paa høje Tid. Da vi naaer et Stykke udenfor Landsbyen, støder vi paa russisk Kavalleri, der viser sig at være Kavalleriets Bagtrop, altsaa det sidste Led i den lange Kæde, der bevæger sig nordpaa. Japanerne er i Hælene paa os. Deres Shrapnels flyver hen over vore Hoveder. Bestandig lyder Kanontordenen bag os — rimeligvis fra de samme Højder ved Sinmentun, der igaar var Russernes Stillinger.

Vi naaer efter en Times forceret Ridt Tatchitchao.

Den lille kinesiske By er som uddød — alle Porte stængede, intet levende Væsen i de sølede Gader. Men til Gengæld hersker der idel Travlhed i den russiske By nær Stationen. Alle Vegne pakkes der — stuves sammen i Kasser og Kufferter. De fleste Telte er allerede brudt ned; Resten er under Nedbrydning. Skilte med Paaskrift: „*Divisionsstab*“, „*Kommandanten for Grænsegensdarmet*“, „*Intendanturen*“ o. a. lgn. hænger modfaldent over øde og forladte Huse.

Paa Stationen — hvor Restauratøren skyndsomt pakker sine Beholdninger sammen i store Trækasser — holder lange Rækker af Tog, der med febrilsk Iver stuves fulde af Sager og Mennesker. De Saarede og Syge er allerede sendt bort den første Slagdag; men der er nok tilbage af alle Slags Mennesker, som vil afsted nordpaa med deres Bagage. Hastværket tiltager, jo nærmere Knal-dene fra de japanske Kanoner lyder.

Ved denne Lejlighed føler jeg da mere end nogensinde Tilfredsstillelsen ved paa mine tre smaa tapre, mandsjurske Heste at kunne transportere mig selv, min Hestepasser og min Bagage, hvorhen det skal være, uafhængig af Jærnbane og Trænkærrer. Thi medens Oberstløjtnant Schönmeyr, der er indrettet paa samme Maade, og jeg i Ro kan ride nordpaa med Arméen, kæmpes der nu en hæftig Kamp om hver Tomme Plads paa de sidste Tog, der forlader Tatchitchao. Her sidder, klinede op ad hverandre og i broget Forvirring mellem alskens Kolli, mellem Senge og Møblementer, mellem Kasser med Vin og Baller med Teltstof, mellem Pakker med Dokumenter, Fuglebure og Vogne: Søstrene af det „Røde Kors“, et Par Korrespondenter og Militærattachéer, græske Høkere, Kinesere i russisk Tjeneste, Jærnbane-personale og en Sværm af Efternølere, Soldater, Under-

officerer og Officerer, der kommer løbende, man veed ikke hvorfra eller hvorfor.

Og i al denne Hurlumhej spadserer Stationskommandanten rolig op og ned, rygende sin Morgencigaret. Nu er det forbi med *hans* Travlhed. For ham i det mindste betyder Tabet af Tatchitchao Lettelse og Hvile.

Da min Kammerat og jeg havde nydt et Maaltid, som vi selv tilberedte i en lille Lund nær Stationen — og vi sparkede et Stakit ned for at faa Ved til at fyre under Vandkedlen — red vi langsomt nordpaa.

Tropperne befolker alle Veje, og Trænkærrerne snegler sig frem i endeløse Rækker. Varmen er atter i Dag forfærdelig; Kl. 11 Formiddag maaler vi 36⁰ Celsius. Mennesker og Dyr lider store Kvaler. Soldaterne kaster sig med Klæderne paa i det Vand, der har opsamlet sig i Vejenes Huller, og drikker, hvor, hvad og naar de kan komme til. Det store Tog bevæger sig frem i dump Stilhed, ligesom knuget af Mismod og lammet af den blytunge, fugtige Hede, der spænder om Hjærnen og trykker Brystet.

Beständig lyder Kanontordenen bag os.

Ingen Standsning! Frem — frem ad den hvide, glødende Vej, ind i dens af tusinde Fødder ophvirvlede Støv, Skridt for Skridt ludende jævnsides med de gispende Mennesker og stønnende Dyr!

Thi Fjenden forfølger. Han driver os afsted nordpaa med sine Vaaben og under os ikke Rast eller Ro, piner os med den Sejr, som vi indtil dette Øjeblik ikke forstaar, han har vundet.

Det sidste Jærnbanetog maa køre et Par Kilometer frem, fordi Japanernes Kugler begynder at nærme sig det. Hvor langt er Fjenden da allerede naaet frem?

Vi bestiger en Høj for at se tilbage.

Aa, dette gør skærende ondt.

Tatchitchao brænder. Russerne har stukket Ild paa de Oplag af Mel og andre Forraad, som de ikke har kunnet føre med sig. Med Møje og store Omkostninger er alle disse Varer bleven ført den lange Vej fra det evropæiske Vesten her til Egnen ved det gule Havs Kyster. Nu gaar de op i Flammer. En tyk, sort, uhyre Røgsøjle slæber sig lavt hen over Jorden i Retning af Havet.

Nys har Russerne forladt Byen. Endnu er Japanerne ikke naaet ind i den.

Øde og ensom brænder Tatchitchao.

Hjælpeløst, haabløst æder Flammerne de ophobede Rigdomme, og den sorte, tunge Røg lægger sig over Egnen som et tæt Sørgeflor.

Men her er ikke Tid at holde stille. Fjendens Ild rykker nærmere og nærmere.

Paany slæber vi os da frem ad de elendige Veje, ludende og Skridt for Skridt, med den ubarmhjærtige Sol glødende over vore Hoveder og Japanernes Kanoner tordnende bag os.

Kl. 9 Mandag Aften naaer vi Haitcheng. Først da, efter næsten 17 Timers Ridt, er Tilbagetoget fra Tatchitchao endt.

En Dag saa lang, saa tung og trist, at den sætter Mærke i Ens Liv.

MOD SLAGET VED LIAOJANG

EFTER Slaget ved Tatchitchao standser Krigen en Tid lang. Hærene forbereder sig langsomt til ny Virksomhed. Næste Gang vil det komme til at gælde LIAOJANG, Russernes Hovedstilling, paa hvis Befæstning der er arbejdet Dag og Nat, og som bestandig, med uhyre Ofre af Penge og Arbejdskraft, gøres stærkere og farligere.

General Kondratovitch er med sin IXde Division bleven Forpostkommandør. Vi ligger nu — i August Maaned — helt ude i Fronten, Syd for Passet *Ajsansan*, snart i den ene, snart i den anden kinesiske Landsby, næppe en Uge ad Gangen hvert Sted og dog uforanderlig i de samme, haabløse Omgivelser.

Ingen Tid er saa lang og trykkende tung som den mellem Slagene.

Det regner næsten hver eneste Dag. Hver Morgen oprinder med glubsk Hede. Der rører sig ikke en Vind. De lumre Uddunstninger fra Gaardes, Markers og Vejes bundløse Pløre, fra gispende Mennesker og dampende Dyr, fra ophobede Uhumskheder omkring overfyldte Boliger standser lavt ved Jorden og lægger sig som Stank i Haar og Klæder, som kvalmende Smag paa Læbe og Gane.

Her findes ikke rent Vand i Miles Omkres. Floder og Brønde lurar med Sygdomme, der i et Nu faar den stær-

keste Mand til at vride sig i Smærte. Vi vadsker os i en brun Vædske, hvis Bundfald lugter ilde, og som i kogt Tilstand grumser alle Drikke, saa det koster Overvindelse at føre dem til Munden. Ude og inde er Tøj, Madvarer og alt, man rører ved, dugget og klamt. Theen — den eneste Læskedrik, vi ejer — bliver til en sort, slimet Masse; det kostbare Sukker — Nydelsen, vi alle er bleven forfaldne til, som slikne Børn — flyder ud i fedtede, snavsede Draaber; Tobaken, der fremlokker de dulmende Drømme, og som man kunde gøre sig til Tyv for at faa fat i, klumper sammen i vaade Totter, der skyr Ild. Naar Brødene fra Intendanturens Oplagsteder ved Jærnbanelinjen kommer ud til Lejrpladserne her ved Fronten, er de saa bløde, at et Barn kan bryde dem, og paa Kryds og Tværs, indvendig og udvendig, har Skimlen oversaaet dem med irrgroene Stænk.

Hver Dag er der noget, som gaar i Stykker, bliver borte eller slipper op. Og intet af det kan erstattes — ikke den sprungne Rem i Seletøjet, ikke det knuste Drikkebæger, ikke den tabte Lommekniv, ikke de i Mudderet opslidte Støvler. Mit lille Kogeapparat har ophørt at gøre Nytte ved Tilberedelsen af min Kammerats og mit Morgenmaaltid; Spriten er forlængst sluppen op, og den kinesiske Brændevin (*han tchi*), vi har prøvet at hjælpe os med i Stedet, er paa gaadefuld Vis forsvunden — maaske stjaalen af en stakkels Soldat, der ikke har kunnet modstaa Fristelsen til i en kort Rus at glemme Lidelser og Savn.

Fluernes Antal vokser og vokser. Vi maa formelig bane os Vej gennem deres Skarer for at komme ind ad Fansa'ens Dør. Hordevis summer de ind gennem Vinduernes regnvaade, flaaede Papirruder. Naar vi om Aftenen — urimelig tidlig, fordi der intet andet er at gøre — kaster

os paa Feltsengen, løfter der sig en Legion af dem med Brus som en Kæmpe-Bisværm, som atter med det første Morgenlys daler ned for kravlende og kildrende over Ens Ansigt og Hoved at jage Sønnen bort og forøge den graa, lumre Dags ubarmhjærtige Længde.

Ustandselig, Dag og Nat, risler den lunkne Regn ned over Landet. Naar vi skal skifte Kvartér, bruger Stabens Træn en Time om at tilbagelægge hver Kilometer. Kærernes Hjul forsvinder i Mudderet, saa Vognkassen ser ud som en strandet Pram. Hestene synker til Bringen i opblødt Ler. Nøgne op over Bæltestedet bakser Tropperne for at faa Dyr og Kærre frem, og ofte ser man blot deres Hoved, Bryst og Arme ovenfor det linde, ekskrementfarvede Pløre. Hvor Kanonerne staar, maa de blive staaende. Hverken Russere eller Japanere kan tænke paa at rykke frem, saa længe denne Regn vedbliver at strømme fra Himlens lave, blygraa Skyer.

Et nyt Kvartér — og dog uforandret det samme, vi nys forlod. Fluesværme i smudsige Rum; forpestet Stank fra skimlet Mudder og Menneskers og Dyrs Udtømmelser; højrøstet Skændsmaal mellem Soldater og Kinesere; syge Mænds Jamren; Tog af opsnappede, kinesiske Spioner, sammenbundne ved Haarpiskene, gennem Landsbyens Husrækker; Knald og Geværsalvers Raslen ude fra Forpostlinjen; rislende, lunkne Regn over nedbrudte Rørmarker og ødelagte Haver.

Der kan være Øjeblikke, hvori man fristes til at skriges af Angst, fordi det er, som stirrede Vanvidets Øjne fra Skarnhobenes slimede Skimmel, fra pinende Længsler og Savn, fra Regnens evige, graa Strimer. Eller det kan være, som sneg Sygdom og Sot sig frem paa bløde Rovdyrpoter, rede til at slaa Klørerne i værgeløst Bytte. Eller Hjemveen lister sig lydløst ind over En, lægger sig ru-

gende over Bryst og Hjærne og suger i Hjærtet, saa man trænger til at hulke — ligesom da man var Barn hjemme, og Søvnens kunde bringe de svulne Øjne Lægedom og Sindet Glemsel.

Mørket er faldet paa. De tre Officerer, med hvem min Kammerat Schönmeyr og jeg deler Kvartér, har kastet sig paa deres Feltsenge. Snart slukker ogsaa vi Lyset og gaar til Ro. Der bliver stille i vor Fansa.

Udenfor strømmer Regnen ned. Da jeg har vænnet mine Øjne til Mørket, kan jeg gennem den papirløse Vinduesramme skimte dens lange, lodrette Striber mod Porthusets svajede Tag. Hestene staar ude, men de er trukne saa nær som mulig hen til Fansa'en, fordi Gaardens Jordsmon her er højest, saa de ikke i det plaskende Pløre skal synke ned over Koderne; naar de rører paa sig, hører jeg Grimernes Ringe klirre.

Med lange Mellemlum lyder et fjærnt Skud. Ovre i en af Sidelængerne, hvor Soldater og Kinesere ligger mellem hverandre, er der en Mand, der taler i Søvn eller Vildelse. Der tysses vredt paa ham. Saa tier alt, undtagen de faldende Draaber og rislende Strømme.

Herinde hos os er der ingen, som sover. Skønt der ikke veksles et Ord, og skønt ingen af os rører sig, veed jeg dog sikkert, at alles Øjne er aabne og stirrer ud i Mørket.

Længe — længe hører jeg blot de tunge, urolige Aandedrag eller et Suk, der stønner sig frem.

Men med ét ... nej, jeg maa tage fejl ... og dog — er der ikke En herinde, som græder?

Lempeligt rejser jeg mig paa Albuen og ser mig om, saa langt Øjet vil række.

Tæt ved mig, paa samme Stump *Kang*, ligger en ung Officer. Den spinkle Feltsengs Metal dirrer under ham. Han har bøjet Hovedet frem og bider i sit Tæppe ...

„Er De syg?“ hvisker jeg.

Men han blot ryster paa Hovedet og stopper Tæppet fastere i Munden.

Det er det søvnløse Mørkes farlige Timer. Saa længe har han stirret ud i det, og saa fast har hans Tanker klamret sig til Erindringen om hende, han elsker derhjemme, at Sløret er veget, og han har faaet hende at se ... Hun har vist sig for ham med Øjnene fulde af Taarer, som da hun vinkede ham et sidste Farvel paa Moskvas Banegaard. Toget gled bort, og hun forsvandt — indtil hun nu atter har været hos ham. Men skønt han ser hendes Træk saa tydelig, som var hun ganske nær, skiller dog en uhyre Afstand dem fra hinanden. Det er, som færdes hun fjærnt oppe i en højere Verden, hvor køligt Lys og Fred hersker, og hvorhen hans egen Urenhed, hans Pjalter og Savn ikke tør vove sig ... Aa, vidste hun, hvor han lider ilde, vilde hun tilgive onde Ord, han har talt, Skuffelser og Fortræd, han har voldt, da han ikke selv kendte sin Lykke ... Vidste hun, hvor han længes, vilde hun finde Veje til at give Haab om Gensyn, Mod til at holde Savnet ud ... Og se! Nu strækker hun Haanden frem — nu bøjer hun sig dybt ned for at række ham en kølende Drik — nu er hun saa nær, at han blot skal rejse sig for at naa hende — og nu ... *nu* brast det lyse Syn, og Øjnene stirrer haabløst ud i Hyttens klamme Mørke.

Da ryster Legemet i Feber, og Graaden vil vælde frem. Derfor Tænderne fast i Tæppet, at ingen Lyd skal slippe ud og forraade en Kval, som andre ikke kan fatte og ingen lindre.

Hen imod Augusts Slutning stilner Regnen af, og Solen skinner og heder paany som i Juli; men der er et og andet Tegn, som tyder paa, at Efteraaret nærmer sig. Vejene begynder langsomt at tørre. Man kunde tro, Hærene snart vilde optage Kampen paany.

Vor Divisions-Stab ligger nu i en ussel lille Landsby, som hedder *Januvatse* eller noget, der lyder i den Retning. Næppe var vi forleden Dag (16de August) ankommen hertil, før Generalen gav Ordre til, at de Landsbyen omgivende *Kaoliang*-(Hirse-)Marker skulde nedbrydes. *Kaoliang*'ens Rør har paa denne Tid, en god Maaned før Høsten, naaet tre Meters eller næsten to Gange en Mands Højde; det er alt for farligt at have dem staaende omkring en Forpostlejr; thi baade Infanteri og Kavalleri kan useet snige sig gennem dem og falde som Lyn og Torden over intet anende Poster. Et Par Bataljoner sendes derfor afsted til Markerne. Soldaterne tramper fra forskellige Retninger ind mellem de høje Stængler, paa hvis Top fine, brune Aks vajer som en Silkefane — og knik, knak, falder den ene Plante efter den anden for grove Hænders Greb, indtil hele Marken er brudt ned, og Tusinder af Stængler viser ulægelige Saar, medens Aksenes Rigdom slæber paa Jorden og raadner i Furernes Regnpløre.

Faa Dage efter hedder det sig i Staben, at General Kondratovitch vil lade forsøge med et Nat-Angreb paa de japanske Forposter. Oberstløjtnant Schönmeyr og jeg beder om Tilladelse til at være med som Tilskuere. Generalen samtykker, og helt oplivede over Afvekslingen i det ørkesløse Lejrliv rider vi afsted kort efter Middagstid.

Det var endnu højlys Dag (22. August), da vi efter en besværlig Leden fandt en lille Høj, der paa de russiske Kort kaldes *Sopka dvats adjin* (Høj Nr. 21), og som en-

som hæver sig paa Sletten mellem Haitchengs og Ajsansans Bjærgkæder.

Højen danner et vigtigt Punkt i den yderste russiske Forpostlinje. Den er besat dels med en Feltvagt beredne Kosakker paa henved 100 Mand, dels med et Kompagni af de saakaldte *Plastoni*; Ordet betyder omtrent: „Folk, der ligger paa Maven“; det anvendes som Betegnelse for en Art let Infanteri, der er særlig uddannet til Forpost- og Rekognoscerings-Tjeneste, og i hvis Lod det derfor ofte falder krybende at snige sig frem langs Jorden eller i liggende Stilling at modtage et fjendtligt Angreb.

Det er bleven en smuk Sommer-Eftermiddag. Ikke en Sky paa den dybtblaa Himmel. I Horisonten de takkede Fjældtinder ved Haitcheng, indhyllede i luftige Taager. Under os den grønne Slette med Landsbyernes Mylr, høje, ærværdige Trægrupper, bugnende Marker, Fred og Velstand, saa langt Øjet rækker. Flokke af Vagtler og Duer rejser sig fra Agrene og flagrer ubekymret op i Linje med den lange Række blinkende Bøssepiber, der peger ud fra Højens Rand.

Her er stille som i en Kirke.

En af Officererne viser ud over Sletten mod et mørkt Punkt, der næppe er at finde med blotte Øjne, men som i Kikkerten antager Form af menneskelige Skikkelser. — En japansk Forpost, en Snes Geværer, der peger mod os, som vore mod dem.

Pludselig brydes Stilheden af Hundeglam i den nærmeste Landsby, omtrent 800 Meter fra Sopka 21. Officererne holder en kort Raadslagning. En af dem kalder:

„Fem Mand frem!“

Straks rejser fem *Plastoni* sig, kaster alt, hvad de bærer af Oppakning, undtagen Geværet og Patronerne, og stiller sig i Linje. Officeren befaler dem at afsøge Landsbyen;

Hundenes Glam kan betyde, at en Afdeling Japanere har gemt sig derovre.

De fem Plastoni'er tager til Huen, korsrer sig og begiver sig paa Vej.

Næppe er de naaet til Højens Fod, før de maa begynde at skjule sig: et aabent Stykke paa halvthundrede Meter skiller dem fra en Kaoliang-Mark, der heldigvis ikke er brudt ned, og som synes at strække sig næsten helt hen til Landsbyens Huse. De fem Mænd kryber langs Jorden, langt fra hverandre, benyttende hver Tue og hver Fold i Jordsmonnet til at dække sig.

Endelig er de naaet til Kaoliang-Markens Rand. Her rejser de sig og smutter ind mellem de høje Stængler. En Stund kan man følge dem paa Planternes Svajen; men snart er det ikke længere muligt at øjne dem. Marken synes fredelig og uberørt som forhen.

Og atter er alle Omgivelserne stille og højtidelige som i en Kirke.

Da Hundeglammet lyder paany, ser jeg i Kikkerten de fem Soldater ved Landsbyens yderste Hus. Kort efter forsvinder de. Hundene gør som rasende. Men der lyder ingen Skud. — Altsaa er der vel ingen Japanere derovre.

Da de fem Plastoni'er senere kom tilbage, fortalte de, at japanske Kavallerister havde forladt Byen kort før deres Ankomst. Kineserne var endnu beskæftigede med at sammenfeje Gødningen, de japanske Heste havde efterladt. Vidunderlige Folk, disse Kinesere! Intet maa gaa tilspilde, end ikke den Gødning, japanske og russiske Kavalleri-hesten efterlader paa deres Strejftog. Alt kan bruges. Og byder desuden ikke Klogskaben hastigt at faa Sporene efter disse Besøg slettet! Japanere og Russere har begge en underlig grov Maade at spørge paa, naar de taler til mandsjurske Bønder, som boer mellem de fjendtlige

Linjer. Derfor holder Forpost-Terrænets Kinesere Fejekosten rede, nu til japansk, nu til russisk Gødning — og tier viseligen.

Aftenen sænker sig over Egnen og jager Dagens Hede paa Flugt. Alt som det røde Sollys svinder i Vest — dør, hvor Havet er nærmest — vokser Fuldmaanens Glans i Styrke og tindrer i Sensommerens Mylr af Dugperler over Sten og Straa, over Mos og Aks. Svale Luftninge bærer Strømninger af Vellugt med sig hen over den tyste Slette, som vilde de slette Sporene af Dagens trykkende Byrde og gøre Hvilen sød og tryg.

Højere og højere sejler Fuldmaanen ad sin stjernefunktende Bane. Natten skrider. Allerede er Køligheden bleven til Kulde. Soldaterne hyller sig i deres Kapper og dækker sig med de Teltstykker, de bærer i deres Oppakning. Et og andet Sted ude i Mørket skryder et Muldyr — længe, klagende, som et overnaturligt Væsen i Pine. Da det endelig tier, synes Stilheden uhyggelig og ligesom lurende. — Rører der sig ikke noget ude i Kaoliangen? Høres ikke Lyden af Geværhaner, som spændes?

Med Stilheden er det i hvert Fald omme. Da Øjet ikke længere kan yde paalidelig Tjeneste, men tværtimod blot leder vild, idet alle Omgivelserne synes at antage fantastiske Former og Farver, opfanger Øret hver eneste af Mørkets Stemmer. Frørnes Kvækken, de tunge Hirseaks' Raslen for et Vindpust, en Soldats Hoste eller hans Vaabens Klirren, naar han skifter Stilling — altsammen bliver det til unaturlig stærke, nære og tydelige Lyde, der paa-trænger sig Opmærksomheden og tvinger til Aarvaagenhed.

Midnat er forbi, da vi oppe paa Højen hører Fodslag, som nærmer sig. Straks efter ser vi ogsaa en lang Række

Soldater, der bevæger sig frem ad en smal Sti ved Højens Fod — ligesom en Slange med blinkende Skæl, der bugter sig hen over Marken. Det er de to Kompagnier sibiriske Skytter, som har faaet Ordre til at fordrive Japanerne fra en Landsby, der ligger omtrent 1500—2000 Meter fra Sopka 21.

Efter et kort Hvil sætter Folkene sig paany i Bevægelse. Og nu sker der det besynderlige, at skøndt vi bestemt veed, at disse 2—300 Mand marcherer dernede, og skøndt vi nøjagtig kender den Retning, de skal følge, saa forsvinder de dog fuldstændig for baade Øje og Øre faa Minutter efter, at deres March er begyndt — som var de allerede langt, langt borte i Mørket.

Maanen gaar ned under den vestlige Horisont. Og fra da af bliver Natten sort og bitterlig kold. Trætheden indfinder sig. Flere af Soldaterne paa Højens sydlige Rand er falden i Søvn med det ladte Gevær ved Siden.

Pludselig hører vi saa ude fra det kolde, tætte Mørke voldsomt Hundeglam, der besvares fra alle Slettens Landsbyer. Det er en Helvedes-Koncert, der maa vække en Sten, end sige en sovende japansk Forpost. Allerede nu maa de to Kompagniers March være forraadt.

Der gaar endnu en halv Times Tid, hvori Hundeglammet overdøver alle andre Lyde.

Men da brager med ét en Geværsalve et Sted derude — og straks efter en anden, hvis Raslen forlænger sig med mægtigt voksende Styrke.

Derpaa atter dyb Tavshed.

Havde Ilden — der blot var hørlig, ikke synlig — varet nogle Minutter eller kun nogle Sekunder? Umuligt at afgøre. Derfor faar vi først i det aarle, isnende kolde Morgengry, da de to Kompagnier vender tilbage til Sopka 21, at vide, at den korte Kamp har staaet nogle faa hun-

drede Meter fra Højen, foran den nærmeste Landsby. Tropperne var gaaet vild i Mørket. Hundeglammet havde rettidig advaret Japanerne — og Stillingen forblev derfor uforandret som forhen. Det dristige og vanskelige Forsøg var forgæves, men havde ogsaa kun kostet de to Kompagnier én eneste Letsaaret.

Da Solen rejste sig bag Ajsansan-Passets høje Fjælde, skinnede den paany over et fredeligt, frodigt Landskab, hvorfra ethvert Spor af Kamp var forsvundet.

Morgenduelige og flittige kom Kineserne ud af deres Huse og begav sig til Dagens Dont i Gaard og Mark — som vilde de ikke vide, at der var noget, der hed Krig, og at lange Rækker af Bøssepiber pegede mod dem baade fra Syd og Nord.

Straks efter vor Tilbagekomst til Januvatse besluttede jeg — rigtignok baade mod Generalens og Schönmeys Raad — at forlade IXde Divisions Lejr for at tage til Mukden. Siden den 1ste havde jeg ikke afsendt Post hverken til Blad eller Familie; nu kunde det ikke gaa at vente længere. Det var en Kilde til meget Tidsspild og en stor Vanskelighed, vi Korrespondenter bestandig maatte kæmpe med, at der ikke fandtes nogen kompetent russisk Censur-Myndighed andre Steder end i Mukden, og at der følgelig ikke fra noget andet Sted kunde afsendes Artikler eller Telegrammer. Paa den Maade fik vi, naar vi som jeg den meste Tid laa med Tropperne ude i Fronten, baade 100 Kilometer og mere til nærmeste „Postkasse“. Men herved var jo intet at gøre. Jeg maatte have mit Stof afsted, og altsaa lod jeg d. 24de August om Morgenen min *Mafu* (Hestepasser og Tjener) VONG

pakke Bagagen og sadle Hestene, hvorpaa jeg red mod Nord, saa vidt muligt følgende Mandarinvejen.

Sent samme Dags Eftermiddag ankom jeg til Liaojang. Her viste det sig imidlertid, at min Bagagehest *Sanga* — jeg havde givet mine tre nyttige mandsjurske Ponyer Navn efter de kinesiske Talord for 1, 2 og 3: *Iga*, *Lianga* og *Sanga* — havde faaet trykket et grimt Saar paa Ryggen, og der var derfor ikke andet at gøre end at lade Vong blive i Liaojang med Hestene, medens jeg selv, paa Trods af alle Erfaringer, maatte gøre Vidererejsen til Censuren i Mukden pr. Jærnbane. Jeg indlogerede Vong og Hestene i en stor kinesisk Gæstgivergaard og tog kun den nødvendigeste Bagage med mig.

Som det var at vente, varede Jærnbaneturen fra Liaojang til Mukden — d. v. s. en Strækning paa ca. 60 Kilometer — betydelig længere Tid, end der udkrævedes for at tilbagelægge den samme Afstand paa Hesteryg. Jeg forlod Liaojang den 25de August Kl. 2 Eftermiddag og naaede først Mukden den næste Morgen, Fredag den 26de, ved 8-Tiden. Under Krigen bestaar Kørsel med Jærnbanen først og fremmest i timelang Venten paa Stationer og Vigespor.

Men det var dog altsaa lykkedes mig atter at naa den gamle, mandsjurske Kejserstad. Jeg havde efter min Tilbagekomst fra 22 Dage i Felten straks meldt mig hos Censor med en stor Brevbunke til Afsendelse — og i Haab om at finde en tilsvarende til Modtagelse. Men dette Haab blev fuldstændig skuffet. Postbesørgelsen fra Evropa, der under Krigens Begyndelse fandt Sted med prisværdig Regelmæssighed, var nu gaaet ganske i Skudermudder.

Endnu inden jeg var færdig med mine Forretninger i Mukden, overraskedes jeg en Morgen — det var den

30te August — ved at høre Ekkoet af en ganske vist fjærn, men dog stærk og vedvarende Kanontorden i Syd. Hurtigst muligt begav jeg mig fra min Bolig inde i den kinesiske By ud til Banegaardsbyen (de af Russerne byggede Huse umiddelbart ved Stationen) for at faa at vide, hvad der foregik. Herude var der imidlertid ingen, som kunde eller vilde give ordenlig Besked ... Nuvel ja, Formodningen talte for, at der stod et Slag ved Liaojang. — Men det var ogsaa alt, hvad der i Vicekongens, Admiral ALEKSÉJEFFS Hovedkvarter vidstes under hans Fraværelse.

Her var ingen Tid at spille. Havde jeg haft mine Heste, vilde jeg ogsaa ved denne Lejlighed have kunnet være uafhængig og, trods den øsende Regn, der nu var begyndt paany, i Løbet af et Døgn naa Liaojang. Men som Forholdene nu en Gang laa, havde jeg intet Valg: Jeg maatte atter ty til den forbandede Jærnbane for at blive transporteret til mit Maal. —

Paa Banegaarden fik jeg den besynderlige Besked, at Togene ikke længer gik til selve Stationen Liaojang, men standsede fire-fem Kilometer fra Byen. Og forøvrigt kunde Stationskommandanten slet ikke udtale sig om, naar der vilde afgaa Tog sydpaa. Jeg maatte da indrette mig permanent paa Banegaarden for at være rede ved første Lejlighed.

Det blev en ubarmhjærtig lang Ventetid. Dagen gik — en graa, efteraarsagtig kold Dag med strømmende Regn — og Natten brød frem, uden at et eneste Tog forlod Stationen. Flere „Røde Kors“-Tog ankom nordfra, men blev staaende. Alle Spor blev efterhaanden optagne, og stadig kom der ingen Melding om fri Linje.

Ved Midnatstid brød et voldsomt Uvejr løs, og Regnen plaskede med saadan Styrke, at Kanontordenen — der

hidtil ikke var standset et eneste Øjeblik — blev overdøvet. Men da Uvejret var trukket over og Regnen op-
hørt, lød paany gennem Natten Bragene fra den store
Kamp, som udkæmpedes dernede ved Arméens Hoved-
kvarter. Og næppe gryede Morgenens — klar og bitterlig
kold — før Drønene tog til i Styrke og Antal, som var
Højderne mod Syd bleven Vulkaner i Udbrud.

Endelig viste der sig Tegn til, at et af de Hospitalstog,
som holdt paa Stationen, skulde faa Ordre til at køre syd-
paa, og dets militære Chef indrømmede mig straks Til-
ladelse til at benytte det. Men Ventetiden var endnu langt
fra forbi. Først Kl. 2 om Eftermiddagen den 31te August
— efter over 24 Timers Ophold paa Mukdens Bane-
gaard — satte det rullende Lasaret sig i Bevægelse og
gled langsomt ud af Lokomotivernes og Vaggonernes Mylr.

Da vi, efter at have passeret den store Bro over Flo-
den Hunho, standsede ved Stationen *Chaho*, fandt vi
dens Sidespor lige saa overfyldte som Mukdens. Det blev
da ogsaa straks meddelt vort Togs Kommandant, at han
havde en lang Ventetid foran sig, inden han kunde komme
videre. Jeg entrede derfor hurtigst mulig over i et andet
Hospitalstog — det, som skulde køre først. Paa denne
Maade lykkedes det mig at naa til *Jantaj* — godt Halv-
vejen mellem Mukden og Liaojiang — samme Dags Aften
(Onsdag den 31te August).

Men her standsede ogsaa al Trafik. Kun et Lokomotiv
med tre Vognladninger Ammunition raslede afsted syd-
paa. Alle Anmodninger om at maatte køre med blev
ubønhørlig afslaaede.

Paa den lille Station Jantaj herskede en Trængsel som paa en Hovedstads-Banegaard før Iltogets Afgang.

Langs begge Sider af Jærnbanelinjen strakte nyankomne Troppers Lejrpladser sig vidt ud over Sletten. Et Felt-Hospital var i al Hast indrettet lige overfor Stationsbygningen. Paa alle Spor holdt endeløse Rækker af Vaggoner, og ustandselig lød Rangér-Lokomotivernes Fløjten og Braget af de svære Vogne, der tørnede mod hverandre før Sammenkoblingen. Officerer af alle Vaabenarter, Soldater, Søstre af det „Røde Kors“, Læger og Intendanten, Jærnbaneembedsmænd og Telegrafister trængtes paa Perronen og udvekslede i Hast Efterretninger om det store Slag, der udkæmpedes sydpaa, kun et Par og tyve Kilometer fra Jantaj. Oppe paa Hospitalstogenes Vaggontage havde der samlet sig Klynger af Sygeplejersker, Læger og Officerer, som med Kikkerter iagttog den sydlige Horisont.

Da Aftenen faldt paa, stod Bjærgene dernede i Flammer. Og til langt ud paa Natten saaes Kanonernes Glimt og hørtes deres dumpt rullende Torden.

Som tidligere, saaledes var Stemningen ogsaa nu frejdig og lys; det vrimlede den Aften med gunstige Efterretninger: Ikke blot havde Slaget ved Liaojang hidtil været en stor russisk Sejr, men pludselig var Alverden i Besiddelse af ubetinget paalidelige Meddelelser fra Port Arthur, og de gik ud paa, at Japanerne netop nu — i det selvsamme Øjeblik — havde opgivet Belejringen og trukket deres Styrke nordpaa. Allerede vidste man ogsaa Besked om Japanernes Tab ved Liaojang; fra Time til Time voksede det med Tusinder.

Under alt dette var jeg imidlertid ikke naaet længere end til Jantaj. Mulighederne for at komme videre pr. Bane syntes meget smaa. Jeg forsøgte da at købe en Hest eller

leje en Kærre i den lille kinesiske Landsby nær Stationen; men forgæves. Alt var allerede købt eller beslagent af Arméen. Jeg gjorde mig da klart, at vilde jeg naa Liaojiang, maatte jeg spadsere de 24—25 Kilometer, der adskilte mig fra dette Begivenhedernes Midtpunkt.

Og denne Plan iværksatte jeg ogsaa den følgende Morgen ved Dag gry, efter at jeg havde tilbragt Natten i et af Hospitalstogene.

Det er med en ganske ejendommelig Følelse, at jeg denne Morgen (Torsdag den 1ste September) vandrer afsted sydpaa langs Skinnevejen. Jeg besidder intet andet, end hvad jeg bærer paa mig. Mine Ejendele er splittede rundt om paa Steder, hvor i denne Krigens Tid hver Dag bringer Forandringer, Uro og Opbrud. Mine Heste med Tilbehør af Ridetøj staar i Liaojiang, hvor en mægtig Kamp bliver udkæmpet. Min Feltudrustning har jeg efterladt i Jantaj i et af de derværende Hospitalstog, som hvert Øjeblik kan faa Ordre til at bringe Saarede fra Valpladsen til Lasaretterne i Kharbin eller en endnu fjærnere By. Min sværere Bagage endelig har jeg anbragt i Mukden — der maaske vil blive rømmet om et Par Dage.

Jeg tynges da ikke af jordisk Gods paa min Vandring til det store Slag. En Regnkappe og en Portefølje med Penge og Legitimationspapirer er alt, hvad jeg har taget med mig. Resten faar det gaa med, som det kan bedst.

Thi til Liaojiang *vil* jeg.

Nuvel — Turen er haard. Efterhaanden som Dagen skrider, bliver Varmen mere og mere trykkende. Uvant med Marchen i de svære, russiske Vandstøvler — som

jeg havde taget paa af Hensyn til Føret — mærker jeg allerede efter den første Mil hvert Skridt som en Smerte. Hertil kommer saa Sulten og Tørsten. Og endelig plages jeg strængt af Ensomhedsfølelsen — af den utilfredsstillede Trang til at drøfte de lagttagelser, der strømmer ind paa mig, og til at faa Vished om Tilstanden i den tordnende og flammende By, der er min tvivlsomme Vandrings Maal.

Paa begge Sider Jærnbanelinjen snegler endeløse Rækker af Træn-Vogne sig nordpaa — stik modsat min Retning. Paa selve Skinnevejen trasker Grupper af Soldater, der følger Trænet, og hvis Fodtøj hænger i Laser efter de sidste Dages March gennem Vejenes klumpede Ælte. Hist og her kommer ogsaa Flokke af Kinesere, der slæber paa uformelige Bylter, hvori de har gemt de Ejendele, de frem for alt vil redde.

Thi her kan ingen Tvivl være mulig: Disse Karavaner, der aser sig frem mod Nord, kløvende Mudderet, trodsende Flodernes Strøm — de er Tilbagetogets Fortrop, der bringer Bud om opgivet Kamp, brudt Modstand. De trætte, lasede Soldater, jeg møder paa min Vej, de ludende Heste, der stønner i Spandet, de overlæssede Vogne, som knager og piber under Byrden — alt synes at klage den samme, enstonige og endeløst gentagne Vise: *Tilbage — tilbage — tilbage!*

Og Kineserne, der haster afsted med det gyngende, tungt lastede Aag over Skuldrene, er de ikke Rotterne, der flygter fra Skibet, hvor de en Tid lang har haft gode Dage, men som nu staar i Fare for at synke?

Forude lyder et Lokomotivs Fløjten. Snart efter bruser et langt Tog forbi mig, det sælsomste jeg hidtil saae.

Foran paa Maskinens Puffere, paa Kedlen, paa Trinene, paa Kulvognen og overalt, hvor der ellers er en Smule

Plads, sidder Mennesker som Spurve paa et Kornneg. De aabne Vaggoner, der følger, er fantastiske Bygninger af Stole, Borde, Kasser, Kufferter, Sække, Fuglebure, Symaskiner, Senge, Ruller af Tæpper og Maatter, Kakkelovne, Spande og Køkkentøj — en Slags kæmpemæssige Flyttelæs, som var pludselig en hel Række Huses Indhold tømt ud og sammen med Beboerne kastet hulter til bulter paa Vognene. Thi det vrimler med Mennesker mellem alle disse Sager; de sidder sammenkrøbne og indeklemte i det brogede Mylr, eller de troner øverst oppe paa Læsset, eller de klamrer sig til en eller anden Genstand, der er solid nok til at støtte dem, saa de ikke skal falde ned fra den Yderkant, hvor de i sidste Øjeblik har fundet Plads.

Men i dette underlige Togs overdækkede Vogne — der igaar maaske førte en Hestetransport eller en Ammunitionsladning sydpaa — er Billedet et andet. Gennem de aabne Sidedøre ser jeg hvidklædte Mennesker ligge udstrakt paa Gulvets Halm. Tid til anden skærer en Klage gennem Hjulenes Rullen, og da Toget er brust forbi, har det efterladt en skarp Karbollugt, der længe staar stille i den hede, tunge Luft.

Over Højderne ved Liaojang sværmer en uafbrudt fornyet Skare Shrapnels som en mægtig Flok hvide Fugle, der højt oppe fra spejder efter det Bytte, de vil slaa ned paa. Kanontordenens lange, rullende Brag bringer Luften til at skælve. Og nu, da jeg møjsommelig har slæbt mig saa langt frem, at jeg kan øjne det gamle kinesiske Sejrsmindemærke ved Liaojang, *nu* opdager jeg pludselig, at det ikke blot er ved det russiske Hovedkvarter, der kæmpes, men at der ogsaa staar et stort Slag paa Jærnbanelinjens østre Side. Bestandig det samme Billede:

De hvide Shrapnels, der sejler flokkevis gennem Luften, tilsyneladende paa Flugt op-efter, mod Bjærgenes Tinder — og bestandig ogsaa den samme dumpe Musik fra de fjærnt drønende Kanoner. Set fra den højtliggende Kurve paa Jærnbanelinjen, hvor jeg befinder mig, synes Dagens Kamp at omspænde hele Horisonten fra Øst til Syd.

Hvad er det, der foregaar? Hvad venter der mig ved min pinefulde Vandrings Maal?

Stadig ingen Tog sydpaa. Overhovedet synes jeg, at det paa en betænkelig Maade ser ud, som om jeg er det eneste levende Væsen, der har Ærinde i Liaojang. Men heldigvis kommer en Dræsine susende bag mig, og min energiske Signalisering — som fra en Art Skibbruden, der tilvifter en forbisejlende Dampers — bringer den til at standse.

For gode Ord til den Ingeniør, der benytter, og nogle Rubler til de Soldater, der driver Køretøjet, faar jeg Lov til at køre med.

Aldrig har nogen Plads i et Luksustog forekommet mig behageligere end mit Sæde paa denne Dræsines haarde Bænk. Og det gaar fremad med herlig Fart. Efter næppe en Times Kørsel har vi naaet den store Bro over Tajtse-ho, omtrent fire Kilometer fra Stationen Liaojang. Her maa vi standse, thi saa vel Jærnbanebroen som Pontonbroen ved Siden af er overfyldte indtil Trængsel af Trænvogne, der i endeløs Rækkefølge bevæger sig mod Nord.

Med friske Kræfter tager jeg da fat paa de sidste fire Kilometer, der skiller mig fra mit Maal.

Men uafbrudt møder Indtryk, som jeg ikke ligegyldig kan gaa forbi. Togene, der dels er under Dannelse, dels allerede dannede, strækker sig i mægtige Rækker paa alle Spor, saa langt Øjet naaer. De fleste Vaggoner er

allerede fyldt af Gods og Mennesker. Civile og militære Embedsmænd kommer slæbende med alskens Sager i alskens Indpakning, fulgt af Kinesere, der er lastede som Pakæsler. Blandt de ikke-uniformerede Mandfolk, som i deres Ansigts Sved aser afsted med Kasser og Kufferter, genkender jeg adskillige af de Grækere og Armeniere, jeg tidligere har truffet ved alle større Lejrpladser, hvor de har drevet deres Forretning med Brændevin og Tobak til Aagerpriser. Her er ogsaa adskillige Koreanere og andre asiatiske Typer — mærkelige Væsner, som i dette Øjeblik dukker frem af deres Skjul og nu med en Slags ydmyg, slesk Frækhed søger at tilsnige sig en Plads, saa de kan slippe afsted uden Fare og Besvær. Sagtens har de deres Grunde for ikke at blive, hvis Japanerne skulde komme i en Hast.

Efterhaanden er jeg naaet til den Perron, der i sin Tid blev bygget udelukkende til Brug for „Røde Kors“, og som staar i umiddelbar Forbindelse med Hospitalerne og Lasareetterne.

Ogsaa her er den store Rømning begyndt.

Lange Rækker af Baarer er i uafbrudt Bevægelse mellem Bygningerne og Jærnbanelinjen. Paa hver ligger en hvidklædt Skikkelse. Men da der ikke er Baarer nok — eller maaske er det, fordi Tiden er knap — saa maa mange af de Syge og Saarede selv befordre sig fra Hospitalet og Teltene til de ventende Vaggoner. Det mylrer med disse Mænd, klædte i hvidt, som humper afsted, støttende sig til en Kammerats Skulder, eller som kravler frem, vaklende og usikre, bøjede og værkbrudne trods deres Ungdom.

Længe staar jeg stille og iagttager denne Skare af syge og lidende Mennesker, der nu i Kreaturvogne skal transporteres nordpaa, fordi Fjendens Kugler jager dem bort

fra det Sted, hvor de havde fundet Lindring og Hvile. Men saa længe jeg end bliver staaende, vil det dog ikke tage nogen Ende med Baarernes og de vandrende Krøblinges Række. — Hvor mange Hundrede ser jeg vel af disse Krigens hvileløse Ofre?

Naar man staar Ansigt til Ansigt med saa dyb og gripende en Alvor, skulde man sagtens ikke tænke paa sine egne Smaa-Anliggender. Men det er en Kendsgærning, at Trætheden, Sulten og Tørsten er ved at sløve mig til den Grad, at jeg føler mig ganske udmattet. Klokken er nu bleven henad 2, og siden tidlig i Morges har jeg været paa Benene uden at faa andet end det Glas The, der blev mig budt i Hospitalstoget i Jantaj. Jeg veed derfor, hvad jeg nu vil gøre: Ganske vist er der naturligvis Trængsel og Forvirring paa Banegaarden, men med lidt Behændighed kan jeg nok redde mig en Stol og et eller andet spiseligt; dør vil jeg da hvile og forfriske mig et Øjeblik — og saa hurtigst mulig til den kinesiske By for at hente mine Heste og komme afsted til min Division!

Som tænkt saa gjort: Stadig spadserende paa selve Jærnbanelinjen skynder jeg mig til Banegaarden. Da jeg er kommen den saa nær, at jeg kan overse hele Perronen — hvor jeg kender hver Plet, saa ofte som jeg har færdedes paa dette Sted — slaar det mig, at der er ganske øde. Jeg havde netop troet, at jeg her skulde træffe baade Kolleger og andre Kendinge i stort Tal. Heller ikke holder der et eneste Tog foran Perronen — ja, ikke en Gang et Par Vaggoner.

Hvad i Alverden foregaar her dog?

Jeg fremskynder min Gang for at overtyde mig om Aarsagen til disse besynderlige og — ærlig talt — uro-vækkende Forhold . . .

I det samme — jeg er nu kun nogle faa Alen fra Peronens yderste Endepunkt — hører jeg i Luften en Susen og Piben — — og straks efter et vældigt Brag. Uvilkaarligt vender jeg mig om efter Lyden og ser da en Granatekspllosion paa Banelinjens modsatte Side, omtrent halvandet Hundrede Meter fra det Sted, hvor jeg staar. Det ophvirvlede Sand og Grus falder som en Regn ned over mig og samler sig paa mine Skuldre og i min Hatteskygge.

Næppe har jeg gjort mig klart, hvad der foregaar — næppe er det gaaet op for mig, at jeg, intet anende, er kommen indenfor Bombarderingslinjen, før jeg atter hører et Projektils Susen gennem Luften. Jeg springer om bag Vandtaarnet, der befinder sig i min umiddelbare Nærhed, og afventer her Eksplosionen. Denne Gang ser jeg den ikke. Imidlertid falder det mig ind, at min Dækning er slet valgt. Det i Forhold til Stationsbygningen temmelig høje Vandtaarn er selvfølgelig et ypperligt Maal at skyde efter. Desuden *maa* jeg videre. Her kan jeg ikke blive. Jeg vil ikke slaas med alle de Mennesker, der trænges om at komme med Togene. Og jeg er altfor træt til, at jeg kan gøre Tilbagetoget til Fods. Altsaa *maa* jeg se at naa den kinesiske By og faa fat i mine Heste. — Har jeg først dem, er jeg reddet.

Bag Stationen ligger den russiske By — Grupper af enetages, graa Stenhuse — og gennem dens Gader gaar Vejen til den kinesiske By. Ialt har jeg omtrent to Kilometer at tilbagelægge.

Men det er umuligt at vælge den sædvanlige, korteste Vej. Thi jeg hører og ser snart, at Bombardementet ikke gælder Stationen alene, men hele den russiske By med dens Kontorer, Oplag og Forraad.

I Begyndelsen tænker jeg ikke paa andet end at søge

Dækning, hver Gang den pibende Lyd i Luften forkyn-
der, at et Projektil er nær. Paa denne Maade kommer
jeg kun langsomt frem — løbende og springende fra
Husmur til Husmur — og taber ofte Retningen. Men
efterhaanden som jeg har vænnet mig til Situationen og
er bleven i Stand til at bedømme den rolig, kan jeg
paany bruge mine Øjne til at iagttage, hvad der foregaar
omkring mig.

Jeg havde, underlig nok, det Indtryk, at jeg var ganske
alene i den russiske By — og nu ser jeg, at der sniger
sig mange Mennesker omkring mellem Bygningerne. De
fleste er Kinesere, mistænkelig udseende Fyre, der roder
i det Affald, som er blevet tilbage, da Husene hurtig
tømtes; nogle af dem vover sig ind gennem de aabne
Døre — en enkelt ser jeg smutte ind ad et Vindue. Der
paakommer mig en stærk Fornemmelse af, at disse
Væsner maaske er nok saa farlige som Japanernes Gra-
nater og Shrapnels, der vedblivende, men spredt og med
Mellemrum falder over Kvarteret. Derfor er det mig en
Beroligelse, at jeg nu og da møder russiske Soldater, der
som jeg er paa Vej til den kinesiske By. Ganske vist
tager ogsaa de med sig, hvad de finder, og hvad de gider
samle op omkring de rømmede Huse; men de har i det
mindste deres Vaaben og vil ikke nægte en Haandsræk-
ning, hvis det skulde knibe.

Da jeg kommer til den store, aabne Plads midt i den
russiske By, hvor tidligere Kuropatkins Tog holdt, naar
han var i Liaojang, og hvor der senere er blevet indrettet
kæmpemæssige Korn- og Brødoplag, beskyttede af Maat-
ter — da jeg altsaa ankommer hertil, finder jeg Hun-
dreder af Mennesker, til Hest og til Fods, i Færd med
at tage til sig af Varerne. En Flok Kosakker er saa over-
læssede med Brød, at de næppe kan gøre en Bevægelse

uden at tabe et eller to. Kineserne krammer deres lange Klæder op og fylder Folderne. Soldaterne stikker to eller tre Brød paa Bajonetten og marcherer videre. Bomberne falder et godt Stykke fra Stedet, og derfor foregaar denne Proviantering uden Hast og i al Gemytlighed. Flere Officerer, der rider forbi, iagttager Scenen som jeg; da ingen af dem skrider ind, slutter jeg, at man har taget det fornuftige Parti at lade Tropperne forsyne sig af Hjærtens Lyst, idet Oplagene jo dog ikke kan føres bort, men er bestemt til at gaa op i Flammer.

Længere fremme, hvor den kinesiske Forstad gaar over i det russiske Kvartérs Udløbere, er Rømningsarbejdet endnu i fuld Gang. Ganske vist høres nu og da et Projektils Susen, og straks søger da alle Dækning. Men Bombardementet er dog ikke værre, end at de mange Smaabutiker, hvis Ihændehavere alle synes at være Levantinere, Grækere, Armeniere og den Slags Folk, uden synderlig Risiko kan tømme deres Varer ud paa de ventende Kærrer. Men Varebeholdningen svinder betydeligt under den hastige Flytning. Kærrerne er nemlig mellem hver Eksplosion omgivne af en interesseret Skare Kosakker, Dragoner, sibiriske Skytter og Kinesere, der betragter Flasker og Poser paa nært Hold og — trods Ejersmandens Skælden — tager dem med sig for at overbevise sig om deres Værd.

Endelig naaer jeg da Porten til den kinesiske By og staar snart efter i Hovedgaden. Unægtelig føler jeg i dette Øjeblik en stor Lettelse.

Faren er overstaaet.

I Løbet af mindre end en halv Time kan jeg have mine Heste sadlede og være paa Vej til IXde Division.

Gaderne er øde. Alle Butiker er lukkede, og de forskellige „Hôteller“, der efterhaanden var opstaaede omkring Hovedkvarteret, er omhyggelig tilstængede. En Kineser, som iler afsted med en Kurv Vindruer, lader sig true til at sælge mig en Klase; den og et Stykke af det ranede Brød, en forbipasserende Soldat bærer paa sin Bajonet, bliver da Dagens Maaltid for mig — det eneste jeg faar.

Klokken nærmer sig stærkt fire, da jeg gennem de uhyggelige, tomme Gader er kommen til den kinesiske Gæstgivergaard, hvor jeg for netop en Uge siden efterlod min Mafu Vong og mine Heste.

Porten er stænget.

Først efter at jeg længe har hamret, lader en Stemme sig høre inde fra Gaarden. Jeg forlanger — under Udfoldelse af alle mine kinesisk-russiske Sprogkundskaber — at faa Vong i Tale. Af Svaret forstaar jeg i hvert Fald saa meget, at der hverken er Heste eller Mafu mere derinde bag den stængede Port. Ingen Mulighed for at faa den aabnet, saa jeg selv kan overtøye mig om Meddelelsens Rigtighed. Med irriterende Stædighed vedbliver Manden derinde at svare:

„*Pav lá! Pav lá!*“ („Borte! Borte!“)

Dér stod jeg, og min Stilling var ærlig talt ikke langt fra at være fortvivlet.

Dødtræt efter en milelang March i glødende Hede — uden Bagage, selv blot den allernødvendigste — alene i en By, der bag stængede Porte ventede sin nye Herres Ankomst — Vejen tilbage spærret af et stedse hæftigere Bombardement og af en Hær paa hundredtusind Mand i Tilbagetog — — hvad var her at gøre?

Jeg valgte den Udvej, som trods alt syntes mig den eneste mulige: Kunde jeg naa Jærnbanelinjen paany,

maatte det vel ogsaa kunne lykkes mig paa en eller anden Maade at erobre mig en Plads i et af de Tog, der gik nordpaa. Endnu kunde det ikke være for sent.

Men Vejen til Jærnbanen gik gennem den russiske By, hvor de japanske Shrapnels og Granater nu faldt tæt. Drønet fra de bestandig fornyede Eksplosioner hørtes stedse tydeligere i det kinesiske Liaojangs Gader. Hist og her begyndte Husene at brænde.

Da jeg kom udenfor den gamle Fæstningsport — hvori en russisk Skildvagt endnu stod paa Post — mødtes jeg af hele Flokken af de forskellige Individer, der havde rapset og ranet i den bombarderede By. Opholdet derude var nu blevet dem for hedt. Og da jeg foran mig saae den Vej, der skulde være min, betænkte jeg mig endnu en Gang, inden jeg slog ind paa den.

Sandelig — her spøges eller gantes ikke.

Denne Gang er det Livet om at gøre.

Over de lave Stenhuse svæver bestandig Shrapnel-Salvernes hvide Skyer. Inde mellem Bygningerne rejser sig nu og da høje Gejsere af Jord, Krudtrøg og Blysplinter — Brisantgranater, der slaar ned og dræber i vid Omkres. Paa to Steder er Huse eller maaske blot nogle Bræddeskure allerede skudt i Brand. Gennem den tætte Røg, der stiger lige til Vejrs, øjnes tydelig Flammerne, som tilkæmper sig større og større Magt. Luften dirrer af Kanontorden og hviner under Modstanden mod Projektilernes susende Fart.

Da jeg er naaet til de første russiske Huse i Byens nordøstlige Udkant — som jeg har valgt at følge, fordi den er længst fjærnet fra Banegaarden — modtages jeg af en voldsom Larm: Et eller andet Sted i Nærheden har et Projektil slaaet Hul i et Tag, og Stenene ruller ned.

I det samme hører jeg Skrig — og da jeg paany vover mig frem af min Dækning bag en Husmur, ser jeg en Kineser, der med Armene løftede mod Himlen løber omkring paa selve den aabne Vej — som en vanvittig, der for at redde sig styrter lige mod Faren.

Jeg springer efter ham for at trække ham ind til den nærmeste Mur. Men under høje Jammerskrig løber han videre, som troede han, jeg vilde myrde ham.

Denne Hændelse bliver af Betydning for mig. Jeg siger mig selv, at Forudsætningen for at slippe levende fra Vandringerne gennem dette Helvede er at bevare Sinds-
ligevægten og Omdømmet.

Uden Hast, med alle Sanser spændte, fortsætter jeg da min Vej. Det gaar i Løb fra Husmur til Husmur. Hver Gang det hviner og piber over Hovedet paa mig, staar jeg stille, trykket op ad den Dækning, jeg mellem hver Eksplosion har udset mig som næste Maal. Paa nogle Steder, hvor det træffer sig at passe med min Retning, spadserer jeg gennem de aabne, tomme Huse, hvori det flyder med alle et hastigt Opbruds Efterladenskaber. Eller jeg tager et Øjeblik Hvile paa en Havebænk, som er glemt bag en Mur, hvorpaa et Mylr af Slyngplanter blomstrer.

Hidtil har Projektilernes Nedslag fundet Sted udenfor min Synsvidde. Men nu sker det Gang paa Gang, at jeg bliver Vidne til selve Eksplosionen. Det er, som om Bombardementet søgte længere og længere mod Nordøst, forfølgende Tilbagetoget fra Jærnbanestationen. Den ene Shrapnel-Salve efter den anden rasler ned over Hus-tagene, og paa Vejene eller Gaderne graver Brisantgranaterne deres røg- og ildspyende Kratere. Nu og da hører jeg i min Nærhed Skrig og Raaben. Er det fra saarede Soldater eller fra forvildede, opskræmte Flygtninge? Jeg

ser ogsaa, at jeg heller ikke denne Gang er alene; mellem Husene smutter Tropper, enkelt- eller gruppevis, og ad de farlige Veje sprænger Tid til anden en Kosak i fuld Karrière og dængende Hesten med hidsende Nagajka-Slag. — Saaledes rider den, der har Døden i Hælene.

De sidste halvthundrede Meter, der skiller mig fra Jærnbanelinjen, tilbagelægger jeg i Løb.

Og da jeg endelig vader gennem Dæmningens Sand, har jeg glemt al Træthed og Spænding.

Jeg føler mig fri og frelst, i straalende Humør og ligesom lettet for en tung Byrde.

Et langt Tog kommer langsomt kørende mod Nord. Jeg springer op paa det og sætter mig paa det øverste Gangbrædt . . .

Der gaar saa en Tid, hvorefter jeg ikke veed andet, end hvad der senere blev mig fortalt: Udmattet af Dagens Faste og Anstrængelser var jeg falden i Afmagt, reddet op i en Kupé og vækket ved Hjælp af de Draaber kold The, en Medrejsende havde tilbage i sin Feltflaske.

Toget standsede et Par Kilometer længere fremme, umiddelbart foran den store Bro over Tajtse-ho. Her holdt allerede andre Tog, saa mange som der var Spor til, og det ene længere end det andet; det, som stod os nærmest — en Transport af Saarede — var forspændt med to Lokomotiver, og omtrent midt i Rækken af Vognene, hvis Antal sikkert nærmede sig de halvthundrede, var der yderligere anbragt et Lokomotiv med Dampen oppe.

Vi blev her Time efter Time. Kun ét Tog ad Gangen kan passere Jærnbanebroen over Tajtse-ho, og foruden Togene var der vældige Rækker af Kærrer og andre

Transportvogne, som skulde nordpaa, og hvortil Pontonbroen ingenlunde forslog. Men heldigvis var Brohovedet og dets nærmeste Omgivelser endnu udenfor Fjendens Skudvidde. Indladningen i Jærnbanevognene og Overgangen over Floden foregik altsaa i fuldkommen Ro og Orden.

Da jeg havde hvilet mig en Times Tid i den 2den Klasses Kupé, hvori en hjælpsom Officer havde anbragt mig — og i mange Maaneder havde jeg ikke haft et Leje som disse fjedrende Læderhynder — følte jeg Trang til paany at komme ud og iagttage de Begivenheder, der foregik Slag i Slag paa denne sælsomme Dag.

Det er nu hen imod Solnedgangstid. Egnen omkring os — frodig og veldyrket her ved Tajtse-ho's Bredder — ligger badet i gyldent Lys. Luften er kvægende sval og frisk efter den hede Dag. Lange Fugletræk tegner deres Linjer mod den høje, klare Himmel. Og foran os, mod Nord, gynger de vidtstrakte Kaoliang-Markers silkefine Aks for Aftenens milde Brise.

Men til den anden Side er Billedet et andet. Her glimter Fjendens Kanoner mod Horisonten. Her suser Projektilernes Skarer gennem Luften. Her flammer og ryger den bombarderede Bys Ruiner, medens Drøn paa Drøn — som en Maskines dumpe Stempelslag — melder om det store Ødelæggelsesværks Fortsættelse og Fremgang.

Da jeg for et Par Maaneder siden — det var den 23de Juni — første Gang kom til Liaojang, ledte jeg forgæves efter Indtryk, der kunde overbevise mig om, at jeg virkelig var kommen i Krig. Sandelig — om ikke før, saa har jeg nu, da jeg sagtens sidste Gang for lange Tider ser denne Stad, i rigeligt Maal fundet, hvad jeg søgte.

Paa Sporet ved Siden af holder bestandig det lange

Tog med Saarede, og der kommer efterhaanden flere og flere, som beder om Plads. Nogle af Soldaterne er allerede forbundne; andre har slæbt sig eller er bleven baarne derhen, saaledes som Fjendens Kugler har tilredt dem. Inde i Vognene — der stadig er den samme Slags ufjedrede Kreaturvogne — ligger de Saarede i tætte Rækker. De tælles i Dag i hundredvis.

Her kommer en Baare med en Soldat, der er ramt i Hovedet. Forbindingen er tilsølet med Blod, og den graa Bluses højre Side er en eneste stivnet Blodplet. Manden hejses op i en Vaggon; ved dette Arbejde hjælper et Par Letsaarede, der allerede befinder sig deroppe. Han sætter sig straks paa Hug — nægter bestemt at lægge sig i Halmen. Og nu ser man hans Ansigt: de enkelte Træk er udvidskede, fordi hvert enkelt er unaturlig ophovnet. Under Panden, hvis Aarenæt træder stærkt frem, falder de tykke, blodunderløbne Øjenlaag til over en Øjenstribе, der atter næppe er til at skælnе fra de svulne, blaarøde Kinder. Overlæbe og Næse gaar i ét; sammenfiltrede Skægtotter klæber mod Hage og Hals. Ustandseligt og uden at høre paa Kammeraternes Raad og Formaninger er Staklen i Færd med at rive Vatstumper ud af den Forbinding, der dækker hele Baghovedet, for at aftørre det Blod, som draabevis flyder ud over Læberne og sagtens truer med at tilstoppe Næseborene.

Et andet Sted sidder en Soldat i Vaggonens Døraabning og klager sig stille, beskedent — ligesom undskyldende med Øjnene, at han ikke kan tie. Intet Saar og ingen Forbinding er synlig paa ham. Men han er bleg som Døden selv, blaa under Øjnene, med hule Kinder og hvide Læber, hvorfra den sagte Jamren — et spædt Barns Klynken — bestandig lyder.

De, der blot er saarede i Ben og Arme, og som alle-

rede er bleven forbundne, synes i godt Humør. De ryger Cigaretter, slaar en Spøg af og vilde sagtens være helt vel tilpas, hvis de ikke led af en pinende Sult. Der loves dem The og Brød. Paa en aaben Vogn er to transportable Kompagni-Køkkener allerede under fuld Damp, saa det ikke kan vare længe, inden Løftet opfyldes.

Inde i de Telte, der er rejst umiddelbart ved Jærnbanelinjen, er Læger og Sygeplejersker i fuld Virksomhed. Alene de Saarede faar Lov til at komme derind. De staar eller ligger udenfor i lange Rækker, taalmodigt ventende hver paa sin Tur. Kun paa de færreste er Saaret synligt, om end man straks paa Tøjets Blodpletter kan se, hvor omtrent Projektillet har ramt. Det langt overvejende Antal er saarede i Armene; derefter kommer Skulder- og Brystsaar og sluttelig Hoved og Underkrop. Her er forunderligt stille. Al denne menneskelige Lidelse er tavs. Men spørger man en Saaret om de Omstændigheder, hvorunder han blev ramt, vil hans Beretning ingen Ende tage, og i de fleste Tilfælde er den saa forvirret og usammenhængende, at det er umuligt at faa Rede paa den.

Nogle af de taalmodigt og stilsfærdigt ventende Soldater, der er saarede i Benene, har selv blottet deres Saar, som de betragter med den mest indgaaende Opmærksomhed. De tørrer med Fingre og Skjorte Blodet bort fra Saarranden, prøver, om de uden Smerte kan trykke, indtager de mærkeligste Stillinger for at kunne se det saarede Sted fra alle Sider. Næsten alle paastaar, at Kuglen er bleven siddende i Saaret; der er dem, som hævder, at de kan føle den, og de vil ikke tro, naar det siges dem, at den har besørget sig selv ud.

Saarene har intet uhyggeligt Udseende; mange Gange viser det sig blot som en stærkt rød Plet eller som en ophovnet, blodunderløben Knude. Kun de egenlige An-

sigtssaar er forfærdelige. En bortskudt Overlæbe eller en afflænget Kind meddeler det menneskelige Ansigt en grinende Rædsel, som ingen, der har set den, senere vil glemme.

Der transporteres adskillige Japanere fra Læge-Teltene over i de ventende Jærnbanevogne. Saa vidt deres Forbindinger tillader det, bærer de deres Uniform. Navnlig Huen med de okkergule Snore vækker straks Opmærksomhed, og der samler sig ikke faa Mennesker om hver af de saarede Fanger.

En af dem hejses møjsommelig op i en Vogn. Han er saaret samtidig i Bryst og Arm, og det volder ham stort Besvær at vælge en Stilling, hvori han kan finde en Smule Hvile. De saarede russiske Soldater i samme Vogn saa vel som Tilskuerne udenfor betragter ham med indgaaende Interesse, skøndt han i ingen Henseende er mærkelig. Forskellige Forsøg paa at indlede en Samtale med ham mislykkes fuldstændig. De to Parter, Japaneren og hans russiske Kammerater, indskrænker sig til at smile til hinanden, og da de skal udtrykke deres gensidige Følelser af Velvilje — nu da en fælles Skæbne har forenet dem paa dette Sted — falder det dem naturligt at tiltale hinanden paa Kinesisk. De hilser hinanden med gentagne: „*Hov! Hov!*“ (et Ord, der udtrykker alle Følelser af Behag, Velvilje o. a. l.).

Japaneren indsamler i sin Hue en Mængde Cigaretter, der tilbydes ham fra alle Sider. Stakkels Fyr, han ser mig ikke ud til med det første at skulle faa Lyst til at ryge dem. Med den raske venstre Haand gør han en Bevægelse som til en Militærhilsen, hver Gang en Officer er i Nærheden. Overhovedet bestræber han sig aabenbart for at behage — og det er umiskendeligt, at der er i Færd med at vokse Sympati op om ham. Da han imid-

Iertid pludselig rejser sig og nærmer sig den brede Dør-aabning, er der Folk, som tror, at han — trods sine Bandager og sin hele Jammerlighed — vil prøve paa at flygte. Men han peger blot paa sin Mund, læner sig en Kende ud over Vognranden — og en Strøm af Blod farver Jærnbanedæmningens Grus.

Der er Vogne, hvorfra høres Skrig og Rallen — andre, hvori Feberen hidser de Saarede til ustandselig, vild og højroestet Tale — atter andre, hvori Snakken bliver til Spøg og Latter. Hist trykker en Stakkel det Helgenbillede, han bærer paa Brystet, til sine Læber, mens han mumler en Bøn om Helbredelse og Gensyn med dem, han har kær — her slubres Teen under langsom Nydelse, i muntert Kompagni.

Hver Vogn i det lange Tog med dets tre prustende Lokomotiver har sit Fysiognomi. Fælles for dem alle er blot Præget af Krigens Hæslighed og Barbari.

Da Tusmørket er begyndt, sender Togets Chef, Fyrst Shelinsky, Læger, ledsagede af Bærere, rundt i alle Vogne for at lette dem for en unødigt Byrde.

De Døde bæres ud.

Med blottede Hovøder og mens Hænderne slaar Kors, betragter Saarede og Sunde den Række Baarer, som hastig bevæger sig langs Toget, og hvorpaa lasede, snavsede, blodige Mænds Lig ligger udstrakt. Der bliver saa stille, at Kanontordenen inde fra Liaojang ligesom vokser i Vælde. Og det bliver saa koldt, at der gaar en Gysen gennem alle.

Nu er Natten inde.

Stadig holder Togene urokkelig ved Broen over Tajtse-ho.

Foran er Mørket befolket af endeløse Transportkolonner, der gennem Vejenes Morads snegler sig frem mod Nord. Og bag os, hvor Kanonerne drøner, tegner et mægtigt glødende Lysskær sig mod Efteraarets stjernesaede Himmel.

Liaojangs Banegaard brænder, Træboderne i dens Nærhed brænder, Oplag og Forraad i den russiske By staar i Brand.

Og da vort Tog endelig ved Midnatstid sætter sig i Bevægelse mod Jantaj, ser vi for sidste Gang Liaojang — kendelig i Mørket paa Kanonernes Glimt og det vildt lysende Flammehav.

RUSSERNES ANGREB MOD SYD

DEN russiske Hær rykker frem til Angreb. Ad alle Veje i Sletten ved Hun-ho's brune Strøm, og inde mellem Højdedragene, hvor smaa Vandløb skærer Dalstrøg i Bjærgenes Vildnis, marcherer Fodfolkets, Artilleriets og Trænets lange Kolonner. Kavalleriet er forude, i stadig Kamp mod Fjendens langsomt vigende Forposter. Bag os ligger Mukden, ligesom øde og forladt, nu da Arméen har sat sig i Bevægelse mod Syd, spredende sine Rækker vifteformig ud over Landet. Og paa alle disse Veje og Stier, der brat og samtidig er bleven befærdede som aldrig tilforn, drøner hundredtusind Mands Sang. Efteraarsluften er høj og frisk, Vejene gode, Marchen let, Stemningen lystig, næsten overgiven. Nu da det bærer frem, nu da Valpladserne ligger forude, nu da Løsnen ikke længere er Forsvar, men Angreb — *nu* først synes denne mægtige Hærmasse ret at være bleven sig sin Styrke bevidst. Udhvilet efter overstaaede Savn og forbigangen Kamp skrider Ruslands mandsjurske Stridsmagt frem, tungt trædende, i tætte Rækker, fast sammenholdt og med Viljen til at sejre.

Saaledes bygger Ingeniørerne Meter efter Meter de Moler, der skal bryde og vende den land-slugende Strøm.

Allerede i en Uges Tid har der ikke været Tale om andet end den forestaaende russiske Offensiv.

Forberedelserne er bleven trufne med største Omhu. Da Japanerne ikke har gjort Mine til at vove en Storm mod de stærke Befæstninger om Mukden, men tværtimod har forholdt sig stille i deres Bjærgstillinger, saa har der været baade Tid og Ro til at handle med Omsigt. Først og fremmest er Hospitalerne og hele Sygeplejetjenesten bleven indrettet fra nyt og efter en Maalestok, der lader ane den forestaaende Kamps Omfang. Dernæst er der blevet sørget for Troppernes Vinterudrustning. Det kan vel gøres behov.

Kulden er pludselig bleven stræng; i de første Dage af Oktober, da jeg med IXde Division havde Kvartér i en Landsby Sydøst for Mukden, maalte jeg paa mit Rejsetermometer Kl. ca. 10 Aften $\div 4^{\circ}$ C.; samme Dag havde det i Solen ganske vist været $+ 22^{\circ}$ C., men i Skyggen var det dog selv midt paa Dagen bidende koldt.

For hvert Døgn tager Kulden til; særlig Nætterne og den tidlige Morgen er svære at holde ud i Telte og aabne Bygninger. Tropperne er derfor nu i stort Antal bleven forsynede dels med de reglementerede graabrune Kapper, dels med den sorte Klædes Vaabenfrakke. Sommerens *Rubashka* — den graa Linneds Bluse — er for Størstedelen forsvunden, idet den nu bæres under Klædes-Munderingen. Men da den transsibiriske Bane ikke rettidig har kunnet besørge det fornødne Kvantum Vintertøj herud, saa har Hæradministrationen i stort Omfang taget sin Tilflugt til det stedlige kinesiske Marked. Alle Mukdens Skrædere har været sat i Arbejde med at sy vatterede Benklæder og Trøjer. Disse Klædningsstykker er billige, varme og praktiske; men Linnedets lyse, graablaa Farve og den hele klodsede Façon berøver straks Ejermanen ethvert militært „Snit“. Da de kinesiske Huer og det kinesiske Fodtøj ligeledes har fundet rig Afsætning

i Hæren, er det nu ofte vanskeligt at genkende den russiske Soldat paa andet end Geværet og Patronbælterne.

Mukden er et af Orientens største Skindmarkeder. Det vrimler her med Pelsvarer, fra de kostbareste til de almindeligste. De store Pelshandlere — boende Dør om Dør i samme snævre Gade — ligger inde med uhyre Rigdomme; man finder i deres uanselige Magasiner Sobelskind i tusindvis, snehvide, fjerlette Ræveskind saa mange, at der synes nok til at klæde en Hovedstads kvindelige Ungdom deri, Mandarinkaaber af Hermelin og Sobelens gyldenbrune Strube, værdige en kejserlig Kroningsdragt, Tiger, Vildkat og Ulv fra Højlandet ved Kirin, sort og rød Ræv, Graaværk, Bæver og Odder — en Øjenlyst og en Pragt som i det rette Østerland.

I disse Magasiner er der i den forløbne Maaned gjort Forretninger som sagtens aldrig før. Ikke blot har mange Officerer købt Gaver til deres kære derhjemme, men til Kappe- og Frakkefoer, til Huer og Støvler er der solgt Pelsværk i Vognladninger. Næppe en af os, der er bleven overrasket af Kulden, og som under Indtrykket af Begivenhederne ved Liaojang i Begyndelsen af September hastig sendte sin Vinterudrustning de 500 Verst nordpaa til Kharbin — næppe en af os har undladt at købe Skindvarer i disse sidste Dage før Offensiven for at være udrustet til Feltlivet under de nye og strænge Temperaturforhold. Derfor ser jeg da ogsaa paa Vejen mod Syd Officerer med *Papacha*'er, høje Skindhuer af ægte russisk Snit, men syede af en Kineser, med Lammeskindspelse og Ræveskindskapper, der alle har deres Oprindelse i den gode, velforsynede Stad Mukden. — Naar alt lægges sammen, er det efterhaanden ikke lidet, saavel til Nytte som til Behag, dette Lands ældgamle Civilisation har ydet de tvende krigsførende Magter.

Da nu altsaa alle Forberedelser var trufne, omhyggelig og i Ro, udstedte General Kuropatkin Befalingen til Fremmarch. Den 5. Oktober om Morgenens overskred IXde Division, der da havde Kwartér ved Fuling, Broerne over Hun-ho. Omtrent samtidig fulgte de øvrige Troppeafdelingers March mod Syd. Fronten strakte sig fra Liao-ho i Vest (den russiske højre Fløj) til de Veje, der fra Fushun og Impan i Øst fører mod Syden (den russiske venstre Fløj). Paa begge Fløje opererede forskellige Kavalleri-Afdelinger, til Dels af betydelig Styrke. Centrum, der tog Stilling ved Jærnbanen og Mandarinvejen til Liaojang, dannedes af XVIIde, Xde og Iste (russiske) Armékorps, højre Fløj af Vte (Divisionen Dombroffski) og VIte Armékorps, venstre Fløj endelig af IIIdet, Iste (sibiriske) og IIIdje Armékorps.

Frontens samlede Udstrækning kan anslaaes til ca. 75 Kilometer eller rundt 10 danske Mil; dens gennemsnitlige Afstand fra Mukden og Befæstningsanlægene Syd for denne By beløb sig til 35 Kilometer.

Efterretningen om den afgjort besluttede Offensiv naaede IXde Division d. 4. Oktober ude ved Fuling. Jeg begav mig da straks ind til Mukden for at besørge forskellige Indkøb til den forestaaende March og tog paany afsted næste Morgen i det sædvanlige Optog med Mafu og Bagagehest.

Thi jeg havde forlængst, efter hin uhyggelig begivenhedsrige Dag i Liaojang, faaet mine Heste og Ejendele igen. Da jeg dengang stod uden for Gæstgivergaarden, hvori jeg havde efterladt Vong med de tre Ponyer, og det gennem den stængede Port blev mig sagt, at han var redet bort, bandte jeg ham og fortrød bitterlig, at jeg

havde vist ham Tillid. Men jeg gjorde ham skændig Uret. Thi hvad der var sket, var dette: Vong forstod ikke, hvorfor jeg blev saa længe borte; han ventede og ventede, men forgæves, fordi han ikke kunde vide, at Jærnbane-forbindelsen nordfra med Liaojang var bleven standset. Da jeg heller ikke var kommet paa Liaojang-Slagets tredje Dags Morgen, Torsdag d. 1. September, og da der begyndte at vise sig tydelige Tegn paa, at Byen vilde blive rømmet, besluttede han at bringe mine Heste og min Feltudrustning i Sikkerhed, idet han tænkte sig, at jeg var syg eller paa anden Maade forhindret i at forlade Mukden. Han red da bort Torsdag Formiddag efter at have pakket alt, hvad der tilhørte mig, omhyggelig ind og læsset det paa Hestene. Af Frygt for, at han som ene Kineser skulde blive udsat for Overlast fra Marodørers og andre løse Eksistensers Side, tilbagelagde han hin Torsdag — den samme, hvorpaa jeg endelig naaede Liaojang til Fods — kun en kort Strækning og gemte sig, saa længe det var lyst, i Kinesergaarde. Om Natten red han videre mod Nord, skjulte sig derpaa atter om Fredagen, red afsted ved Mørkets Frembrud og naaede endelig Lørdag d. 3. September Mukden, hvor han afleverede til mig hver Stump, der var bleven ham betroet. Der manglede ikke saa meget som en Konservesdaase, og Iga, Lianga og Sanga var i udmærket Stand.

Vong fik sig en velfortjent Belønning i Form af en fuldstændig Skind-Udrustning til Vinterkampagnen. Og vort gode Forhold, der varede, saalænge jeg opholdt mig i Nordkina, blev yderligere bestyrket. En fattig Proletar, en ringe Mand som Vong, der tjente en Fremmed, med hvem han kun ufuldkomment kunde gøre sig forstaaelig, ansaa det for at være en naturlig Pligt at vogte omhyggelig paa betroet Gods, skøndt han kunde have solgt det

og indvundet en efter sine Forhold betydelig Kapital. Opsadlede Heste er en værdifuld Vare under et Tilbage-tog. Bagefter havde han saa, uden Risiko for ikke at blive troet, kunnet fortælle, at det hele var bleven ham frarøvet i den bombarderede By. Men han leverede alt uskadt tilbage. Kineserne overgaas ikke af noget andet Folk i Ærlighed og Paalidelighed, i Nøjsomhed og Snille.

Nu skulde vi da altsaa atter, Vong og jeg, i Felten for Alvor. Onsdag d. 5. Oktober forlod vi Mukden, jeg paa min hvide Pony Iga, han paa Lianga, førende den stærkt belastede Sanga i Line. Om Formiddagen Kl. 10¹/₂ naaede vi fra Mukden ud til Kejsergravene ved Fuling, hvor jeg Dagen forud havde forladt IXde Divisions Kvarter. Men den Fansa, hvori Oberstløjtnant Schönmeyr og jeg havde boet med General Kondratovitch og en Del af hans Stab, var tom. Divisionen var allerede marcheret afsted.

Dette var mig en højst ubehagelig Overraskelse. Thi at finde min egen Hærafdeling igen paa et Tidspunkt, hvor hele Arméen var i Bevægelse, og i Egne, hvor jeg var fuldstændig ukendt — ikke saa meget som et brugeligt Kort stod til min Raadighed — kunde blive en uoverkommelig Opgave. Det er ikke nemt at finde Vej i Mandsjuriet og at opspore en enkelt Division i en hel Hær. Jeg vidste intet andet om General Kondratovitch' March-Retning, end at den her fra Fuling gik mod Syd. Men som Holdepunkt var det dog for ubestemt til, at jeg kunde indrette mig alene derefter.

Forgæves spurgte jeg de Kinesere, der rodede i den forladte Lejrplads' Efterladenskaber, om nærmere Meddelelser. De vidste intet andet, end at Tropperne — „*monoga, monoga losogoa soldase*“ („mange, mange russiske Soldater“), som det hedder i Mandsjuriets russisk-kinesiske

Kaudervælsk — i Morges havde overskredet Broerne over Hun-ho.

Der var imidlertid en ung Fyr, som ved allehaande Tegn søgte at gøre mig forstaaeligt, at han havde Efterretninger til mig. Jeg fulgte ham saa om bag det Hus, hvor Divisionsstaben havde haft Kvartér. Og her fandt jeg ganske rigtig et Brev til mig — det mærkeligste, jeg længe havde set. Min trofaste Ven og Krigskammerat, Schönmeyr, havde paa den kinesiske Fansas Lervæg med Trækul skrevet følgende:

„Divisionens Bagtrop er marcheret herfra Kl. 8 Morgen. Retning Syd. Paa den anden Side Floden bøjes der af tilvenstre. Bivuak i Aften i Shahese.“

Sandelig, om det ikke er godt at have gode Venner. Kineserne lo henrykt, da de saa mig afskrive de værdifulde Linjer i min Notebog. Og jeg begav mig hurtig paa Vej for om muligt endnu samme Dag at indhente Divisionen.

Overalt, hvor jeg kommer frem paa denne straalende Efteraarsdag, møder jeg Tropper og Træn. Bestandig spørger jeg mig for efter *deviate Divisie* eller søger at finde mig til Rette ved at læse Tallene paa Soldaternes Skulderstropper, — hvor jeg er saa heldig at møde Tropper i reglementerede Vaabenfrakker.

Men Divisionen har faaet et stort Forspring, og mine Spørgsmaal besvares regelmæssig med den russiske Soldats ubekymrede og uforstyrrelige: „*Njesnaju*“ eller „*Njemagu snatj*“, der begge vil sige saa meget som: „Jeg veed slet ingenting!“

Saa er der en anden Kilde til Underretning: Kineserne. Men Ulykken vil, at deres Udtale af Landsbynavne i Reglen afviger ganske væsenlig fra den russiske. Naar

jeg paa Skille- og Korsveje spørger efter *Shahese*, opnaar jeg ikke andet Svar end et afgjort: „*Potunda!*“ („Jeg kan ikke forstaa!“) — og det hjælper ikke, at jeg udtaler Navnet med Tonen skiftevis paa hver af de tre Stavelser. Der er da ikke andet at gøre end at forlade sig paa sit Held og have Taalmodighed til at spørge ved hver given Lejlighed.

Dagene er imidlertid nu bleven korte. Længere end til Klokken 6 Eftermiddag lader det sig ikke gøre at marchere i disse ganske ukendte Egne. Da jeg ved den Tid træffer Soldater, der tilhører mit gamle, velkendte 20de østsibiriske Skytterregiment fra Vte Division, beslutter jeg at kampere med dem for Natten.

Snart naaer jeg i en Landsby Regimentets Hovedstyrke og sidder bænket mellem gode Bekendte i en rummelig Fansa. Vi taler om gamle Dage i Kungualin ved Haitcheng, hvor jeg i tre Uger havde ligget i Kvartér med Regimentet, og hvor det efter min Afrejse til Tatchitchao havde haft en ærefuld Kamp at bestaa. Divisionschefen, General Alekséjeff, er bleven udnævnt til Generalløjtnant; flere af mine Venner i Regimentet har modtaget Udmærkelser. Andre derimod savnes; fire har fundet deres sidste Hvilested ved den lille, klare Flod derinde mellem de grønne Bjærge Øst for Haitcheng — og i Hospitalerne i Tjelin og Kharbin ligger andre og venter Helbredelse for svære Saar. Her er alligevel meget forandret siden hin Juliaften i Kungualin, da Efterretningen om et forestaaende Slag — Regimentets første i denne Krig — blev modtaget med Hurraraab. Kun Gæstfriheden er uforandret den samme, og de gamle Venner fejrer Gensynet, saa vidt Feltlivets Midler rækker — som vilde de jage Savnet af de faldne Kammerater langt bort og lade Gæsten glemme, at for mere end Halvdelen af 20de

østsibiriske Skytterregiments Officerskorps er han en Fremmed.

Da jeg næste Morgen red videre paa min Opdagelsesrejse efter IXde Division, var jeg, takket være mine Venner i 20de Regiment, fuldstændig udstyret med Oplysninger. Paa et af Generalstaben udarbejdet Kort over de forskellige Afdelingers Marchrute var ogsaa IXde Division bleven funden, og ved Hjælp af en kinesisk Vejviser blev jeg snart sat paa ret Vej gennem den afmærkede Række Landsbyer, der bar fortvivlede Navne som *Lichisa*, *Tananggo*, *Tavagosa*, *Ytchavtaj* og *Tjensanse*. I Shahese fandt jeg endelig nogle af Divisionens Efternølere, der fortalte, at de fire Regimenter tidlig om Morgenens var marcheret til Tajdimavse, ca. 12 Verst længere mod Syd. Dermed var mine Bekymringer overstaaede. Jeg havde nu blot at følge Felttelegrafens og Felttelefonens Ledninger for at naa mit Maal.

Overalt i det dybe Dalstrøg, hvor Vejen gik, var Høsten i fuld Gang. Den lave, finkornede „Tjumisa“ (en gul Hirseart, den samme, hvis Kolber i Evropa bruges til Foder for tropiske Fugle), stod allerede i Neg paa Marken, færdig til at køres i Lade. Inde i de høje Kaoliang-Marker gik Kineserne og skar Rør for Rør af den kostbare Afgrøde, som i disse Egne, der hidtil er bleven forskaanede for Krigen, har faaet Lov til at modnes i Fred.

Men nu er Hjem søgelsens Tid kommen.

Naar Trænvognene passerer en høstet Tjumisa-Mark, hvor de gule, sirlig bundne Neg staar i Led og Række, er det for fristende at snuppe nogle Stykker til Hestefoder ved næste Hvil. I Løbet af en Dag, hvor en Division eller endog et Armékorps' Træn kommer forbi, er

det en hel Landsbys Tjumisa-Høst, der forsvinder som Dugg for Solen. Ingeniører og Artilleri, der i Hast skal udbedre Vejen, fylde Huller og jævne Skraaninger, benytter sig gerne af de færdighøstede Kaoliang-Rør, som ligger rede, lige til at tage. Forgæves søger Kineseren at redde i det mindste de svære, rige Aks fra Undergang. Tropperne har ikke Tid til at tage den Slags Hensyn. Ned i Mudderet, Sandet eller Støvet med hele Bunken — og snart efter skærer Kærrernes og Kanonernes Hjul bragende frem gennem Rørene og knuser det dyre, modne Korn.

En jødisk Underofficer, der skal samme Vej, og som udtrykker sig paa en Slags Tysk, slaar Følge med mig og taler om Høstens Ødelæggelse i alle de Egne, der er ramte af Krigen.

„Nu, wissen Sie, gnädiger Herr,“ siger han med Overbevisning, „glicklich ist es noch, dass die Chinesen nicht Kriege geben!“

Manden har Ret, og jeg siger ham det. Fornøjet snakker han videre. Krigen behager ham ikke — „der Krieg ist für unsere Leute nicht.“ Det er aabenbart, at han skælner mellem „unsere Leute“ og de rigtige Russere. „Ich bin ein Jud,“ betoner han. Forøvrigt kommer han fra Mukden, hvor han har købt kinesiske, vatterede Klæder til sit Regiment; selv er han udstoppet med Vat og betrukket med vandblaat Bomuldsstof som en gammel Sofa; paa Hovedet bærer han en mægtig Lammeskinds *Papacha*, som han har anskaffet sig for sine egne Penge. Jeg forstaar, at han har vidst at faa noget tilovers fra sine Forretninger.

„Bin ganz gescheit, sehen Sie, gnädiger Herr!“

Naa, nu skal det altsaa være Russerne, der angriber. Min Rejsefælle har hørt Kuropatkins Opraab til Soldaterne

forelæse, og han finder det *gressartig*. „Was der Mann schreiben kann!“ — Hvad der vil ske i de nærmeste Dage, „das wess nur der Liebgott;“ men min Ven, den jødiske Underofficer, er helt paa det rene med, at det ikke bliver let at jage Japanerne tilbage til deres Øer.

„Lässt sich nicht leugnen, gnädiger Herr, das Ding ist ganz klig!“

Og idet han skyder den unaturlig høje Papacha bagtil og klør sig i Hovedet, gentager han med Eftertanke:

„Ganz klig — ganz klig!“

De skikkelige Kinesere har overalt ladet Telegrafledningerne hænge uforstyrret paa deres Huse, og saaledes er det let at finde Vejen. Hen paa Eftermiddagen, da jeg er naaet op paa et højtliggende Bjærgpas, ser jeg i Dalen under mig Røgen fra en vidt udstrakt Bivuak. Mine Heste vrinsker muntert, som vejrer de Venner og Kammerater, der allerede er kommen i Stald. Kort efter rider jeg ind i den lille Landsby Tajdimavse, ser Divisionschefens røde Standart vaje fra en Fansa — og snart er jeg installeret med Staben og de to fremmede Militærattachéer, Chileneren Schönmeyr og Franskmanden Cheminon, i de trøstesløst fattige Rum, der er Stedets bedste og luneste.

Og Feltlivet med IXde østsibiriske Division begynder paany.

Vi blev i Tajdimavse i tre Døgn.

Et forbandet Sted. Gennem de lasede Papirruder i vor usle Fansas Vinduer og gennem Dørens Revner suser en isnende Træk. Midt paa Dagen, naar Solen giver sig til at varme stærkt, daler en Skare dovne Fluor ned fra Loftet og klæber sig fast, hvor de kan komme til. Rundt om Huset ligger Ekskrementerne i dyngevis. Gaarden

er dækket af Hestegødning. Markerne i Dalstrøget er øde og hærgede. Bjærgene er beklædte med et lavt Krat, hvorfra visne Blade flyger i den hvinende Storm. Trods alle Reb og Pæle og alle dækkende Neg blafrer Lejrens Telte som Baadsejl. Kogestedernes Ild flammer vildt, og i søndrede Flager hvirvler Røgen til Vejrs. Hestene, der ligesom paa én Gang er bleven laadne og tottede, stamper vredt i den haarde Jordbund, naar Nattefrosten plager dem. Forfrosne og utilpasse samler Soldaterne sig om de Baal, der tændes overalt paa Lejrpladserne ved Hjælp af stjaalne Kaoliangrør. I Gaarden til Generalens Fansa hamrer Kineserfamiljer Jorden med deres Pande, anraabende om Hjælp i den bitre Nød, nu da deres Høst er ranet og brændt, deres Hus ødelagt, deres Ejendom splintret eller bortført.

En Eftermiddag bestiger jeg med Oberstløjtnant Schönmeyr den højeste af Bjærgtoppene ved Landsbyen. Vi træffer heroppe ensomme Poster, der Dagen lang iagttager Egnen mod Syd. Men dèr synes alt roligt, fredeligt, tyst. Til begge Sider derimod, i Øst og i Vest, saa langt Øjet rækker paa denne klare, kolde Dag, ser man den blaaende Røg fra den russiske Hærs Hundreder og atter Hundreder af Bivuaker stige op fra Kløfter og Dale i Bjærgenes Vildnis. Heroppe fra kan man, ligesom i et Syn, overskue hele den vældige Hærfront, hele den vide Linje af væbnet Magt, der staar rede til Angreb. Mod Nord, hvor Hun-ho's blinkende Strøm anes i Sletten, tegner Mukdens Murtaarne, Pagoder og Mindesmærker sig let og luftigt mod den lyse Horisont. Nu og da, med lange Mellemrum, skælver Atmosfæren under Ekkoet af fjærne Kanondrøn. Et og andet Sted inde mellem Bjærgtinderne ses Skæret og den sorte Røg fra en kinesisk Landsby i Brand. Store Rovfugle sejler gennem Luften, benyttende

Dagens sidste Lys til at spejde efter Bytte. Og da vi langsomt, Fod for Fod, gaar ned ad den stejle Skraaning, jager Stormen gennem det tætte, tornede Krat og rejser dets gule og røde Blade i forrygende Hvirveldans, medens Solen daler i kold, gylden Glans, flammet med Purpur.

Saaledes klæder Naturen sig i Jærtegn om onde Tider, om Hungersnød, Ufred og Død.

I Morges endelig, paa denne Søndag 9de Oktober, marcherede Divisionen videre mod Sydøst, forbi Banja-putse, gennem en snæver Floddal, der fører til det af Japanerne besatte Pas TUMINLING.

Dagen har været graa og bitterlig kold. Egnen er øde, og de Landsbyer, vi har passeret paa vor 20 Kilometers March, ligger næsten helt i Ruiner. Thi nu befinder vi os i den Sone, hvor Japanernes Fortrop har haft Kvar-
tér i den sidste Maaned. Nylig er Fjenden fordreven herfra af vort Kavalleri og har trukket sig tilbage til sine Hovedstillinger ved Tuminling.

Overalt finder vi Spor, der viser tilbage til Egnens japanske Tid.

Vinduerne i de Fansa'er, som endnu er blot nogen-
lunde beboelige, er tættede med japanske Aviser. Paa Kang'ens Maatter og paa Skabene — der næsten alle har været aabnede med Vold — driver Kuverter med japansk Paaskrift og Frimærke. Hist og her findes en Notebog med tæt beskrevne Blade, der straks bringes til Generalen, som sætter sine Folk i Arbejde med at tyde de sære Skrifttegn. Tømte Cigaretæsker og Konservesdaaser med japansk Fabriksmærke driver omkring i Gaarde og Haver. Udslidte og lasede Uniformsgenstande er slængt hen i

Kroge, hvor ogsaa Resterne af de sidste Dages Maaltider ligger og raadner.

Men tydeligere end alle disse miserable Efterladenskaber taler dog Hærværket i By og paa Mark om de Tropper, som her har haft deres Kvartér. I Snesevis er de smaa Kineserhuse bleven lagt øde; Vinduer og Døre er hugget ud, Tagværkets Stolper og Lægter brudt ned for at skaffe Brændsel. Der findes næppe en Lade, som ikke er bleven splintret og søndret, efter at først hele Aarets Høst er røvet. I Haverne er Jorden gennemrodet paa Kryds og Tværs for at opspore Løg, Kartofler og Rodfrugter. Hegn er væltede, Træer fældede. Soden fra talrige Ildsteder klæber i tætte Flager til de faldefærdige Lermure. Gennem Brecher og gabende Huller ser man ind i Stuer med opbrudte Møbler, knust Husgeraad.

Alt Liv synes udslukt.

Her er intet Kvæg mere, intet Fjerkræ, ingen Trækdyr til Arbejdet paa Vej og Mark. Kun nu og da viser der sig en sky, forsulten Hund, som stundesløs lusker omkring mellem Ruinerne, forgæves søgende efter Føde og Ly paa de Steder, hvor dens Herre engang havde Hus, Hjem og Ejendom.

Og nu, Dagen efter at Japanerne har forladt disse Egne, skyller den russiske Indkvarterings Flodbølge hen over dem. Ingen Ulykke synes at skulle blive dem sparet. Forbandelsen hviler over Mandsjuriets Befolkning, der hverken har villet denne Krig eller forskyldt den. Skrigende uretfærdigt og ubarmhjærtigt lider den en grusom Straf, fordi den er svagere end de tvende Stormagter, som paa dens Jord, under Tilintetgørelse af dens Ejendom og Arbejde, strides om, hvem af dem der er den stærkeste.

I en af disse Landsbyer, hvis Elendighed raaber mod

Himlen, har IXde Divisions Stab nu efter Dagens March valgt Kvartér. Sammen med General Kondratovitch og de to fremmede Militærattachéer bebor jeg en Fansa, der næppe længere viser Spor af at have været Menneskebolig i et Land med gammel, rodfæstet Kultur. De smaa Orientalere, der har opholdt sig her før vi, har efterladt os deres gamle Breve og Aviser, deres Madrester og Laser. Men alt, hvad Husets Ejermænd besad af Værdi, er enten bortført eller søndret.

Her er modbydeligt. Godt, at vi ikke skal blive her længe.

I tre Dage har nu Slaget ved Tuminling-Passets Højder været som Led i den lange Række af Kampe, der i denne Krigs Historie ofte sammenfattes under Betegnelsen *Slaget ved Sha-ho*. — Endnu naar lang, lang Tid er gaaet, vil der i Tusinder af Hjem, fra Japans Øer i Østen til dybt ind i det evropæiske Fastland, blive talt om disse Døgns forfærdelige Begivenheder.

Den 11te Oktober ved Daggry rykkede IXde Divisions Hovedstyrke fra Siavtsichavse 4 Kilometer frem mod Sydvest til den lille Landsby *Tsiantchantsi*, hvor Generalen valgte Kvartér til sig og sin Stab. I et gammelt, halvt forfaldent Tempel med store, klodsede og uhyggelige Gudestatuer indrettedes i al Hast, og saa godt det lod sig gøre, Divisionens Hovedambulance.

Hvor Landsbyens Huse begyndte, delte Dalstrøget mellem de høje, til Dels meget stejle Bjerge sig i to Grene, den ene pegende i Sydvest, den anden mod Vest.

Fulgte man den første af disse snævre Dalveje, kom

man i Løbet af kun et Kvarters Ridt — efter at have passeret Landsbyens sidste Hus — til et Sted, hvor den ellers snævre Dal udvidede sig ved Foden af et ca. 300 Meter højt Fjæld, der øverst endte i en langstrakt Kam, lodret som en Mur og af nøgne Sten. Dette Fjæld — *Murbjærget* døbte vi det under Slaget — beherskede fuldstændigt Dalen, og heroppe havde Japanerne den ene af deres Hovedstillinger.

Fulgte man den anden af Vejene, den, der havde Retning mod Vest, kom man, ligeledes efter et kort Ridt, til en Gruppe af Højder, hvis højeste Tinde, omtrent 250 Meter over Dalen, rejste sig i regelmæssig Kegleform som en kæmpemæssig, skov- og kratklædt Pyramide mellem de øvrige Højdeformationer, der alle i bløde Rundinger ligesom stræbte hen imod den. Her paa dette Fjæld — som vi døbte *Keglebjærget* — havde Japanerne deres anden Hovedstilling.

De to her nævnte Punkter, mod hvilke det russiske Angreb først og fremmest rettede sig, var forbundne ved en Bjærgryg, og hvor denne atter sænkede sig lavt nok til at danne en farbar Vej, laa det egenlige Pas, der (som saa mange andre Pas i Mandsjuriet) hed TUMINLING.

Angrebet begyndte den 11te Oktober, i den første Morgendæmring, efter at der allerede Dagen forud havde fundet Sammenstød Sted mellem de to Parters Fortrop. Natten mellem den 10de og 11te havde Divisionens Stabschef personlig foretaget en Rekognoscering af de fjendtlige Stillinger og vendte tilbage med det Resultat, at en Storm mod Murbjærget vilde blive nødvendig.

Artilleriet — ialt raadede General Kondratovitch over to Bjærgbatterier, et Mørser- og tre Feltbatterier, tilsammen 40 Kanoner — anbragtes i fortrinlige Stillinger saaledes, at dets Ild dels bekæmpede de tilsyneladende

faa japanske Batterier, der forøvrigt flere Gange under Slaget skiftede Plads, og som kun fyrede, naar de havde sikkert Skud, dels overdængede Murbjærgets og Keglebjærgets Tinder med Projektiler.

Infanteriangrebene mod Murbjærg udførtes af 34te Regiment, mod Keglebjærg af 33te og 36te Regiment. 35te Regiment var den første Dag i Reserve, men blev allerede den 12te om Morgenen tvunget ind i Aktionen paa nogle faa Kompagnier nær. Den 13de om Eftermiddagen var hele Reserven ført i Ilden.

Under Slaget hørtes uafbrudt i de tilgrænsende Dalstrøg Kanontordenen fra den øvrige Del af Angrebslinjen. Herved, men ogsaa herved alene, mindedes vi om, at de Begivenheder, vi var Vidne til ved Tuminling, kun var et enkelt Led i den storstilede Kamp, der samtidig udkæmpedes paa en Strækning af mere end 75 Kilometer og mellem tvende Hære paa Hundredtusinder af Mand.

Da jeg i Selskab med Oberstløjtnanterne Schönmeier og Cheminon den 11te om Morgenen ankom til Tsiantchansi, var Slaget allerede i fuld Gang. Fra alle Sider hørtes Kanonerens bragende Drøn og den susende, hvislende Lyd af Projektilernes Fart gennem Luften.

General Kondratovitch befandt sig med sin Stab paa en Høj umiddelbart ved Hospitals-Templet. Vi klatrede derop, og i faa Ord forklarede Generalen os den foreliggende Situation. Forøvrigt var heroppe fra Lyden af den skrattende Geværild og Synet af de russiske Shrapnels Eksploderingspunkter gode Vejledere paa den vidtstrakte og stærkt kuperede Valplads.

Vi beslutter at betragte Kampen ved Keglebjærg først. Vejen fører forbi en lille Husgruppe i Dalføret; da vi har passeret den, bøjer vi af tilvenstre, ind mellem Smaa-

højderne, der i langelige Rundinger bølger op mod den høje Pyramide, paa hvis Top Fjenden befinder sig. Snart bliver Skraaningen saa stejl, at vi maa stige af Hesten. Vore Tjenestefolk slaar sig til Ro med de forpustede Dyr i en nys høstet Tjumisa-Mark, hvis Neg endnu ikke er kørt ind. Træffer vi den kinesiske Ejerman, betaler vi ham. Men, ærlig talt, ingen af os venter at se ham, og vi er os fuldt bevidst, at vi begaar de samme Handlinger, som vi saa stærkt bebrejder de krigsførende Magters Tropper.

Imidlertid klavrer vi, dækket af en Højderyg, saa langt frem, at vi har hele Koglebjærgets østlige og nordlige Skraaninger liggende blottede og overskuelige foran os. Mellem den Kam, hvorpaa vi befinder os, og den fjendtlige Stilling hæver og sænker Terrænet sig i Bølgedale og Bølgebjærge, uregelmæssige og forvirrende som Havets Overflade under krap Sø. Snart opdager vi i Kikkerten, at paa en Mængde af disse Skraaninger ligger der — stadig paa den Side, der er vendt mod vort Udsigtspunkt — større og mindre Grupper af russiske Infanterister. Uafbrudt høres Geværsalvernes skrattende eller ligesom kvækkende Lyd; men der ses hverken Glimt eller Røg. Om Toppen af Koglebjærgen — hvorhen alle Geværpiberne foran os peger — samler sig derimod i stedse tættere og tættere Skarer de russiske Shrapnels hvide Skyer, hvorfra Glimtene lyner i den graa, kolde Efteraarsluft.

De mørke Grupper dernede i det bølgende Terræn er i Bevægelse.

Vi kan tydeligt se, hvorledes de kravlende sniger sig frem, benyttende alle Jordsmonnets Folder for at naa den næste Bølgedal paa Vejen til Koglebjærgen. Ingen Tvivl om, at de vinder frem. Afstanden mellem dem og os

forøges Time for Time. Ganske vist, det gaar kun langsomt, Fod for Fod, ad lange Omveje og under stort Besvær. Men stedse snævrere og snævrere drages Ringen om Tinden deroppe, hvor Granater springer og Shrapnels udgyder deres Kugleregn.

Bag de angribende Skyttekæder vover nu ogsaa vi tre os længere frem. Undervejs møder vi en hel Række Saarede, dels paa Baarer, dels støttede til en Kammerats Arm. Japanerne vedligeholder en ustandselig Geværild oppe fra deres Bjærgtop; Soldaterne fortæller, at Terrænet er formelig overrislet med Kugler, og at de russiske Tab allerede er betydelige.

Fra vort nye og bedre Udsigtspunkt gennem søger vi da med Kikkerten først og fremmest den japanske Stilling. I det fortrinlige Instrument, der staar til min Raadighed (en Zeiss-Krauss Nr. 8), kan jeg med fuldkommen Nøjagtighed se Krattet og de enkelte store Træer, der beklæder Tindens Skraaninger. Bjærgets øverste Top viser sig nu mindre spids, end naar man betragter den med blotte Øjne; jeg ser tydelig Kammens horisontale Linje — og den er saa regelmæssig, saa lige og jævn, at det vel kunde se ud, som var den en Skyttegravs kunstfærdig dannede Brystværn. Rigtigt — nu er der nogle Hoveder, der viser sig over Linjen for straks efter at forsvinde igen. Schönmeyr og Cheminon mener ogsaa at have set dem. Skøndt Øjnene svier af den lange Stirren i den stærke Kikkert, vedbliver vi at iagttage den samme snorlige Linje — og snart er vi alle tre overbeviste om at have set ikke blot Mennesker deroppe, men de svage Støvskyer, den lette Taage, som skyldes de uafbrudt raslende Geværsalver.

Paa den Bjærgkam, der forbinder de to japanske Hovedstillinger, og hvoraf et lille Stykke er synligt ved Kegel-

bjærgets sydøstlige Skraaning, er det imidlertid betydelig lettere at blive Fjenden vaer. Selv med blotte Øjne kan man iagttage, hvorledes her enkelte Skikkelser løber frem og tilbage ad en Vej deroppe, som paa et kort Stykke synes at være ganske uden Dækning. Vi ser Bevægelser i begge Retninger — fra Keglebjærgets Tinde over mod Murbjærget og omvendt. Undertiden kan vi ogsaa i Kikkerten øjne de Baarer, hvorpaa Saarede bringes bort fra Skyttegraven, undertiden ogsaa Folk, der slæber en tung Byrde — som vi anslaaer til at være Ammunitions-kasser — hen i Hovedstillingen. Men selv med Kikkerternes Hjælp er det umuligt at skælne en eneste Uniformsfarve eller en eneste Enkelhed, der kendetegner disse smaa mørke Skikkelser som japanske Soldater. Vidste vi ikke, at de virkelig var det, kunde vi lige saa godt tage dem for Russere eller Kinesere.

De russiske Projektiler falder tæt deroppe; vort Artilleri arbejder med betydelig Sikkerhed. Men det er umuligt at danne sig nogen Forestilling om den opnaaede Virkning. Overhovedet synes Begivenhederne paa dette Tidspunkt at slæbe sig langsomt hen, med saa smaa Fremskridt paa russisk Side, at Afgørelsen aabenbart endnu ligger fjærn. Det vil tage Tid og koste meget Blod, inden 33te Regiments Tropper naaer op ad Keglebjærgets stejle Skraaninger og med Bajonetten erobrer Skyttegravene deroppe paa den kratbevoksede Tinde . . .

Efter at have nydt et hastigt Maaltid af de Konserver, vi har medbragt i vore Saddeltasker, finder Schönmeyr og jeg os da en Vej til et nyt Udsigspunkt, hvorfra vi kan iagttage Kampen ved *Murbjærg*.

Vi træffer her en Batterichef, der ved Hjælp af en lang Kæde Soldater — som fra Mund til Mund gentager hans Befalinger — kommanderer to Halvbatterier nede i Dalen.

Han samler netop en hæftig Ild om en Sænkning i den stejle Bjærgkam overfor det Sted, hvorpaa vi befinder os. Der har vist sig et japansk Batteri, som det gælder om at jage bort.

Tilsyneladende lykkes det. Efter en Regn af Shrapnels, der med usvigelig Nøjagtighed eksploderer netop over det Punkt, hvor den fjendtlige Ild et Øjeblik har forraadt sig, tier det japanske Artilleri.

Allerede har Batterichefen befalet sine otte Kanoner at tage Sigte paa selve Murkammen, hvor det gælder om at rydde Vejen for Infanteriets Fremrykning — allerede har Kommandoraabet „Fyr!“ forplantet sig ned til Batterierne — allerede hviner Projektilerne gennem Luften, medens Drønene langsomt og højtidelig ruller op imod os . . . da ser og hører vi pludselig japanske Shrapnels, som én for én kommer sejlene, udfolder sin hvide Sky, glimter og kaster sin Kugleregner frem for sig, ned over Dalvejens gule Sand.

Et Øjeblik stirrer vi forundrede paa hverandre.

Batterichefen rejser sig fra sit Skjul bag en Busk og spørger:

Hvorfra kommer de?

Netop samtidig bryder Schönmeyr og jeg ud i et uforstaaende:

Hvad skyder de paa?

Dalvejen ligger aldeles øde og forladt. De to Halvbatterier staar langt til Siden, inde i en Hulning, der er fuldstændig dækket af den Højde, hvorpaa vi befinder os. Og desuden er Projektilernes Retning en ganske anden. Det er tydeligt, at de har til Hensigt at bestryge Dalen og netop den alene. Men hvorfor og til hvad Nytte?

Og de forbandede Tingester vedbliver at komme sejlene, den ene i Halen paa den anden, saa nær under

os, at vi kan høre det lille, tørre Knald i Eksplosionsøjeblikket.

Da raaber Artilleristerne i Kommandokæden pludselig:
Se dèr! Se dèr!

Og nogle af dem peger op mod Sænkningen i Murbjærgets Kam, hvor der øjnes Røg og Glimt fra japanske Kanoner, medens andre viser ned i Dalen, hvor netop en russisk Bataljon, med sin Fører til Hest i Spidsen, dukker frem i Marchkolonne fra en Bjærgrunding, der hidtil har skjult den for os, men ikke for Japanerne deroppe paa deres Murkam . . .

Det hele varer tre-fire Minutter.

Med Lynets Fart tordner Kommandoraabene ned til de to Halvbatterier:

I Stilling og tag Sigte mod Fjendens Kanoner deroppe!
Fyr!

Giv Salve paa Salve!

Men for sent —

Foran og over den ulykkelige Bataljon i Dalen springer de hvide, glimtende Shrapnels.

Man kunde skrige af Harmes og Rædsels.

Nu her, nu dèr styrter en Soldat. Kolonnen spreder sig og søger ind i Hulningen, hvor Batterierne har deres dækkede Plads. Men allerede er det gule Sand plettet af Punkt ved Punkt — og hvert af dem er et skamskudt, et lidende, et døende Menneske.

Disse tre Minuter kostede 20 Mand Livet og saarede 52.

Næppe er Bataljonen kommen under Dækning, før den japanske Ild ophører. Paany skifter da ogsaa det russiske Artilleri Maal, støttende Infanteriets Angreb paa Murbjærget. Hen paa Eftermiddagen modtager imidlertid Batterichefen Befaling om at indstille Skydningen med Tusmørkets Indtræden. Aabenbart er det Russerne om

at gøre, at deres fortrinlige Batteristillinger ikke forraades.

Oberstløjtnant Schönmejr og jeg lægger Tilbagevejen til Stabskontoret i Tsiantchantsi over vort første Udsigtpunkt, hvor Cheminon er forbleven. Han gør os opmærksom paa, at de russiske Skyttekæder har vundet betydeligt Terræn. De har allerede alle Keglebjærgets lavere Udløbere bag sig og er naaede op paa de Smaahøjder, der hører til selve Hovedfjældet. Geværilden er vokset i Styrke; Salverne rasler med Sekunders Mellemrum, og man hører, hvorledes Ilden har spredt sig over en vid Strækning. En forbipasserende Stafet fortæller, at Regimentet har Ordre til at blive i sine Stillinger for Natten, og at det rimeligvis vil blive forsøgt at storme, dækket af Mørket. — Man gyser ved Tanken om det Myrderi, der her forestaar.

Undervejs tilbage til Tsiantchantsi møder vi lange Rækker af Saarede paa Baarer, paa sammenbundne Geværer eller humpende og slæbende sig frem, som hver kan bedst. Lægerne i Templet faar fuldt op at gøre i Dag. Og endnu synes der at være langt igen, inden disse fire tapre Regimenter har fuldført den svære Opgave, som er bleven deres.

I Stabskvarteret, en ussel Fansa, hvorigennem Vinden suser fra alle Sider, modtager Generalen uafbrudt skriftlige og mundtlige Meldinger. Her er et bestandigt Rykind af Officerer.

Efterretningen om Natangrebet bekræfter sig. En ung Kaptajn, der skal deltage heri, tager Afsked med hver enkelt af sine Kammerater. Generalen trykker ham i Haanden og ønsker ham Lykke og Held. Da han er gaaet, indtræder et Øjeblikks Stilhed — som tænkte alle tavst den samme Tanke. Men snart genoptages Drøf-

telsen af Dagens Erfaringer og de forestaaende Begivenheder, og den fortsættes højkrøstet og ivrigt til sent i den mørke, kolde Nat.

Da Tiden til at tage en Smule Hvile endelig var kommen, sov vi alle, efter Generalens Befaling, fuldt paa-klædte og med de Smaasager, vi hver for sig havde medbragt paa Sadlen, rede til Opbrud med korteste Varsel.

Den anden Slagdag ved Tuminling (Onsdag den 12te Oktober) oprinder raa, kold og trist.

I den tidlige Morgen — der ligger Is paa alle Vandpytter — skynder de to fremmede Militærattachéer og jeg os ad Vejen til Kegelbjærget for at erfare Natangrebets Udfald.

Vore Tropper er naaede et betydeligt Stykke frem. Allerede er de begyndt at arbejde sig op ad det stejle Fjælds Skraaninger. De Smaahøje, der omkreser dets Fod, er alle erobrede. Fra tre Sider finder Opstigningen Sted, medens Batterierne holder Tinden under hæftig Ild.

Længe iagttager vi de lange, mørke Skyttekæder, som er i Færd med at tiltvinge sig Herredømmet over den stærke fjendtlige Stilling. Baade paa Fjældets to Sider og paa den brede Front, der vender ud mod Dalvejen, er der Bevægelse at spore i de russiske Angrebslinjer. Der kan være længe imellem, at de rykker nogle Skridt frem, snigende sig om Terrænets Bølgebjærge, hastig dækkende sig i dets Bølgedale. Der kan gaa en Time eller mere, inden en Vinding i Spiralen op mod Tinden er tilbage-lagt. Men overalt er der dog Fremgang, et sejt udholdende Arbejde for at naa opefter.

Overalt — paa ét Sted nær.

Der findes paa Keglebjærgets nordøstlige Hæld en lille, rundkuppet Højde. Den er tæt besat med russiske Skytter, der ligger ubevægelige paa dens Sider saavel som paa dens Top. Hvorfor følger de ikke deres Kammerater, der allerede er naaet et godt Stykke forbi dem? Til hvad Nytte udsætter de sig i denne farlige, næsten helt blottede Stilling for Fjendens Ild?

Først lidt efter lidt gaar det op for os, at den lille, rundkuplede Højs Besætning er Lig.

Det russiske Mørserbatteri kaster sine Granater ind mellem den Regn af Shrapnels, der hagler over Keglebjærgets Tinde. Man ser de vældige Søjler af Jord og Røg, som rejser sig deroppe, snart foran, snart bag, snart paa selve det Sted, hvor de fjendtlige Skyttegrave formodes at ligge. En af Granaterne tænder Ild i Tindens Græs og Kratskov. Flammerne begynder at slikke op ad Skraaningen, og Røgen samler sig i tætte Flager om Toppen. Atter en Granat, og nu én til — tre, fire, fem Stykker, som spyr Flammer. Med rivende Hast breder Ilden sig.

Keglebjærgtet staar i Brand.

Og vildere og vildere spiller Slagets djævelske Koncert. Paa Feltbatteriernes hidsige Knalden svarer Mørsernes dybt rungende Drøn. Med sylespids Diskant hviner de store Projektiler gennem Luften. Geværsalverne smælder og rasler i springende, aandeløst Stakkato. Og Genlyden fra Kampen paa den milelange Front akkompagnerer med en aldrig afbrudt, højtidelig rullende Torden.

Men Dagen skrider uden at bringe nogen Afgørelse. Saavel ved Keglebjærgtet som ved Murbjærgtet er der endnu et langt Stykke igen, inden Sejren er vunden. Trods alle de kæmpemæssige Anstrængelser, det russiske

Artilleri og Infanteri har udfoldet, holder Fjenden tappert ud oppe paa sine Bjærgtinder, og intet tyder paa, at han vil opgive sin haardnakkede Modstand.

Da jeg om Eftermiddagen kommer forbi Templet, finder jeg Pladsen foran det fyldt af Saarede i hundredvis. Jeg lægger Vejen derind.

Aa, det dyre, dyre Spil! Fra alle Kroge i dette gamle, faldefærdige Gudehus lyder Jamren — snart skrigende, hjælpeløs, fortvivlet, snart stille klagende, som fra et lidende Barn. Gaarden mellem de fire Længer er dækket af Baarer. Paa Trinene op til selve Templet — fra hvis Halvmørke de legemstore, barokt frygtelige Gudebilleder griner — har der samlet sig en Skare Soldater med tilbundne Hoveder, Arme og Hænder. Paa tre forskellige Steder er der rejst Operationsborde, hvor Læger i hvide Kitler og med opsmøgede Ærmer skærer, klipper og forbinder.

Inde paa Længernes Kang ligger i Række og Geled de haardtsaarede. Et Par Japanere, den ene med et forfærdelig tilredt Ansigt, den anden med Brystet gennemskudt, tiltaler og svarer hinanden med høje Klageskrig. En Mand, der ikke har kunnet holde Smerten ud, har revet Forbindingen bort fra Underlivet og stirrer maalløs, med et Udtryk af vanvittig Rædsel paa sit Saar. Hist høres Dødskampens Rallen — her er den sidste Strid allerede udstridt, og Pladsen under det gamle Gudetempels Tag kan ryddes for en anden.

Overalt flyder det med blodige Vattotter og Forbindinger, med iturevne Støvler og flængede Ærmer. De Saaredes Geværer og Oppakning er stablet til Bunke op ad en Mur, og bestandig bringes der mere til. En gammel, skægget Reservesoldat staar lænet op til alle disse snavsede, blodige Sager, som var han deres Vogter; men

han har sagtens blot villet søge en Smule Hvile her. Med venstre Arm støtter han sin højre Haand, hvorom den første Forbinding endnu klæber, løfter ikke Øjnene derfra, taler bestandig smaanynnende og beroligende til den — som var den hans lille, syge Barn, der nu vuggende paa hans Arm skulde lules til Hvile.

Henne ved et af Operationsbordene er Lægen netop i Færd med at løse den første Forbinding af en lemlæstet Fod. Soldaten ser selv til med en Art forskrækket Nysgærrighed; men da Lægen begynder at vadske Blodet bort, segner han bagover. Og fra nu af, under hele Operationen med Kniv og Saks og Sonde, er det hans bestandige Klage:

„Hvorfor bruger I koldt Vand? — Hvorfor vadsker I med iskoldt Vand?“

Ved et andet af Bordene er Lægen beskæftiget med at uddrage en Kugle, som fra Brystet har boret sig frem til Ryggen, hvor den nu sidder tæt ved venstre Skulderblad. For hvert af Snittene spørger Soldaten — en ung Mand, der lige er ankommen fra Rusland — uden at løfte Stemmen:

„Er De færdig, Hr. Doktor?“

Og naar Lægen svarer: „Straks, min Ven, straks!“ gentager Staklen med sammenbidte Tænder:

„Kuglen, Hr. Doktor! Kuglen! Giv mig Kuglen!“

Og han faar den: en lang Tingest i et Kobberhylster, hvorved hans Blod endnu klæber.

Tusmørket falder paa. Men Lægerne har ingen Rast eller Ro. Bestandig øges Antallet af Baarer — bestandig vokser den trætte, frysende Skare, der kommer slæbende med alskens Lidelser. Saa maa der da undersøges, opereres og forbindes ved Stearinlys i fri Luft. Der tændes overalt, hvor der er Plads til at plante et Lys. De smaa

Flammer vifter og oser i Trækken og kaster flakkende Skær over Grupperne af blodige Mænd, over blottede Legemer, som hvidklædte Læger nærmer sig med blinkende Instrumenter, over Baarer med Lig og over Templets strænge, vrede og onde Gudebilleder.

I Stabskontoret finder jeg ligesom igaar de smaa Rum overfyldt af Officerer. Men der tales lidet og dæmpet som i et Sørgehus. Jeg kender næppe mine russiske Venner igen — de, der ellers altid er saa frejdige. Da jeg hilser paa Generalen, ser han trist op paa mig og spørger:

„Veed De det allerede?“

„Nej — hvad er der sket? . . . Har Japanerne . . .?“

„Min Stabschef er falden.“

I en Krog af Værelset — medens den dæmpede Forhandling fortsættes — faar jeg saa Historien fortalt:

Da en Bataljon af 35te Regiment skulde føres frem til Storm mod Murbjærgets Tinde, havde Oberstløjtnant *Pechuta* anmodet om at maatte overtage Befalingen. Dette blev ham indrømmet. Næppe havde han i Spidsen for sine Folk begyndt Angrebet, før han blev truffen af en Kugle. Men til Trods for det stærkt blødende Saar vedblev han Fremmarchen, ansporende Tropperne til at følge. Da træffes han for anden Gang, styrter til Jorden — og siden har ingen set ham. Japanerne afslog Angrebet. Befinder den haardt saarede Stabschef sig hos dem som Fange? Eller ligger han Lig paa Murbjærgets blodige Skraaning? Ingen kan svare herpaa. Der hviler en uhyggelig Uvished netop over den Del af Beretningen, som har størst Betydning. Øjenvidnerne — Soldater saavel som Officerer — modsiger hverandre og vakler i deres Svar, naar Spørgsmaalene stilles skarpt.

Jeg husker tydelig den hede Julidag, da jeg i en lille Landsby Syd for Tatchitchao første Gang traf Oberstløjtnant Pechuta i General Kondratovitch' Kvarter. Siden har jeg Dag ud og Dag ind spist sammen med ham ved samme Bord, boet med ham i samme Fansa, redet ved hans Side under Marchen ad de trælse Veje, været i hans Selskab under Slag og Skærmydsler saa vel som i Stabens mangfoldigt skiftende Kvarterer. Altid var han den samme: en Slider, der udrettede sit svære Arbejde med straalende Humør, en Soldat, der omfattede sin Haandtering med Begejstring, næsten med Sværmeri. Han havde gjort en glimrende Karrière. Endnu ikke 35 Aar gammel var han bleven Oberstløjtnant og Chef for IXde Divisions Stab. Allerede i Bokserfelttoget havde han udmærket sig ved sin hensynsløse, næsten dumdristige Tapperhed, og der ventede ham høje Udmærkelser for hans Optræden ved Vafanggao og Tatchitchao. Fremtiden syntes at ligge lys og lykkelig foran ham, betrygget ved solidt Arbejde, ved Mod og Begejstring for den valgte Livsgærning. Og nu er han gaadefuldt forsvunden i Kampens Virvar, slettet af deres Tal, som mellem Landsmænd og Kammerater kæmper for Ruslands Sag.

Intet Menneskeværk er saa skrigende hæsligt som Krigen.

Jobsposterne vil den Aften slet ikke ophøre. Med et Udtryk af stille, mandig Sorg meddeler Generalen os, at han netop har modtaget Indberetning om, at et af hans Regimenter paa denne Dag har haft et Tab af 800 Mand og 19 Officerer.

Alligevel skal Angrebet fortsættes i Morgen fra Dag-gry. Vi forbliver i Tsiantchantsi og sover den anden Nat fuldt paaklædte, rede til Opbrud ved første Appell.

Da de to fremmede Militærattachéer og jeg paa den tredje Slagdag ved Tuminling (Torsdag den 13de Oktober) tidlig om Morgenens red hen til vort Udsigtspunkt, fandt vi Stillingen ved Keglebjærget omtrent uforandret fra den foregaaende Dag. Det russiske Artilleri bombarderede stadig — om end fra nye Stillinger — Tindens Skyttegrave og Forskansninger. Infanteriet var maaske kommet et halvt Hundrede Meter højere op; men der var endnu godt og vel halvandet Hundrede Meter mellem dets forskellige Linjer og den fjendtlige Position.

Vi anbringer vore Heste i en Tjumisa-Mark og kravler til Fods op ad en Bjærgvæg, der løber langs den Dal, paa hvis anden Side Keglebjærget og dets lavere Højdedannelser rejser sig. Gennem alskens lav, tornet Kratmark naaer vi frem til et Sted, der befinder sig i lige Linje overfor og kun en Ubetydelighed lavere end Keglebjærgets øverste, nordvestlige Hæld.

Herfra har vi et udmærket Overblik over Kampen.

Hver enkelt af de angribende Skyttekæder viser sig tydelig paa Keglebjærgets Skraaninger. Nu og da ser vi oppe paa Bjærgkammen Skikkelser, der maa være japaniske Soldater eller Officerer. Under den Højderyg, hvorpaa vi befinder os, har vi til den ene Side Dalen, ad hvis Vej Transporter med Saarede bestandig bevæger sig, og paa den modsatte Side nogle Lavninger, hvor to russiske Batterier har taget Stilling. Foran os, stik i Vest, ligger et Vildnis af Bjærgtoppe. Nogle af dem hører til Japanernes Stilling, thi Tid til anden viser der sig et japansk Batteri paa dem; andre derimod er i russisk Besiddelse og udgør en Del af Iste Divisions (Generalmajor Krauses) Stilling. Der høres herfra en uafbrudt Kanontorden og stærk Infanteri-Ild.

Netop medens vi opholder os paa dette fortrinlige Ud-

sigtspunkt, begynder en hæftig Tvekamp mellem et japansk og to russiske Halvbatterier. Det fjendtlige Batteri er fuldkommen synligt — til den Grad endog, at Oberstløjtnant Schönmeyr mener, at Japanerne lader Bomber med daarligt Krudt springe paa det paagældende Sted for at vildlede Russerne, medens deres virkelige Batteristilling ligger et godt Stykke derfra. Hvorom alting er, saa ser og hører vi det ene russiske Halvbatteri udsende en Regn af Shrapnels mod Japanerne, der svarer baade med Shrapnels og Brisantgranater. De vældige Projektiler krydses i Luften og kommer hverandre saa nær, at man kunde tro, de vilde tørne sammen paa deres vilde Flugt ad samme Bane. Det lykkes ikke Russerne at bringe det japanske Batteri til Tavshed, lige saa lidt som det lykkes Japanerne at ramme det Halvbatteri, hvis Plads de har opdaget; Brisantgranaterne kommer det uhyggelig nær og rejser deres ildelugtende, sortgule Gejsere i en snæver Kres om Kanoner og Mandskab. Men ingen Ulykke indtræder. Den fjendtlige Ild forbliver virkningsløs.

Imidlertid er Oberstløjtnant Schönmeyr, lokket af Ekkoet fra Iste Divisions Kamp, gaaet videre frem mod Vest. Et Kvarters Tid efter begiver Cheminon og jeg os paa Vej i samme Retning for at finde ham. Skøndt vi tilbagelægger et Par Kilometer, opnaar vi dog ikke vor Hensigt, og da der heller intet er at se i disse Egne, vender vi om, idet vi denne Gang, i Stedet for at gaa paa selve Bjærgryggen, vælger en lavere liggende Sti.

En sælsom Vej!

Det vrimler med hele og sprængte Shrapnel-Hylstre, svære Staalstykker paa et Par Kilo eller mere. Under en Busk finder vi to Kasser med russiske Geværpatroner, mindst en 500 Stykker. Andre Steder ligger tomme Patronhylstre i hundredvis. Og overalt er blodige Vattotter

og Forbindstof henslængt, plettende Fjældets Sten og Kratskovens Blade med rødt. Her ligger en Soldaterhue, der nu ikke er andet end en blodig Klud. Her atter et Frakkeærme, flænget af oppe over Skuldren med en Kniv. Og nu er Stiens brungule, jærnførende Sand mærket Skridt for Skridt med blodige Fodspor — ét for ét, der fører ind mod Landsbyen med Divisionslasarettet. Paa det Sted, hvor de pludselig holder op, finder vi sammen med Resterne af en med Blod gennemtrængt Forbinding en afflænget Støvle. Paa vore Raab svarer ingen. Vi faar trøste os med, at den Stakkel, der har vandret denne tunge Vej alene, endelig er bleven samlet op af en Ambulance.

Da Oberstløjtnant Cheminon og jeg naaer tilbage til Tjumisa-Marken, hvor vi havde efterladt vore Heste, fortæller min Mafu, at Schönmeyr allerede har hentet sin og er redet tilbage til Stabskvarteret. Vi beslutter at gøre det samme og kommer snart til Dalvejen, en Kende Vest for den vestligste af to Husgrupper.

Vi befinder os her nøjagtig lige overfor den fjendtlige Frontlinje oppe paa Keglebjærgets Top. At Japanerne kan se os paa vore hvide Heste, er udenfor Tvivl, men Cheminon ytrer netop, at han anser os for at være udenfor Skudvidde, da pludselig, plif-plaf, Kuglerne begynder at smælde i Marken og rasle i Hegnene ved Siden af os. Da vi sætter vore Heste i Trav, følger Kuglerne os paa et halvhundrede Meter. Men derefter bliver alt paany stille.

I Stabskontoret fortæller Schönmeyr os, at han netop paa samme Sted har haft den samme Oplevelse.

Hen paa Eftermiddagen aflægger jeg paany et Besøg i Templet.

De Saaredes Antal er vokset i uhyggelig Grad. Lægerne er segnefærdige af Træthed. Der er næppe Tid til

at vadske Bordenes Voksdug mellem hver Operation. I Sidelængerne er de snævre Rum fyldt af en tæt, kvalmende Em af Blod, Karbol, svedne Klæder og halvt blottede, febersyge Menneskers Uddunstninger. Der høres den samme Jamren, de samme stille Klager som Dagen før. Kun at Stemmerne nu er flere, ligesom Trængslen er større og Arbejdet mere anstrængt.

Der er i Dag ogsaa mange Døde at bære ud.

Allerede ligger de i lange Rækker i den Køkkenhave, som støder umiddelbart op til Templet. En Gruppe af Soldater har samlet sig om dem og løfter paa de Teltstykker, hvori de er omviklede. I faa Skridts Afstand fra de nykastede Grave — brede og lange nok til at rumme hver en halv Snes Lig — sidder nyforbundne Letsaarede og tilbereder sig deres Suppe eller The.

Kanonerne vedbliver at tordne med utrættelig Larm. Det er sent paa Dagen, graat og koldt.

En Pope kommer gaaende. Ved Køkkenhavens Gærde standser han et Øjeblik for at banke sin Pibe ud. Saa løfter han sin lange Kaftan, hopper over og nærmer sig de Døde, hvis Ansigter blottes paany, for at de saa vidt mulig kan blive identificerede og Navn, Regiment, Bataljon og Kompagni indført i Popens Notebog.

Da dette er besørget, sænkes de blodige Legemer i Graven.

Soldaterne tager varsomt paa den tunge, uhandelige Byrde og søger at lægge hver enkelt godt til Rette og dække ham med de Klæder og Sejldugsstumper, der følger ham i Graven. Men Pladsen er snæver til saa mange. Der maa tumles længe med de Døde, inden de alle er anbragt. Højrøstet drøfter Popen og Soldaterne, hvorledes dette Hoved maa rykkes til Siden, disse Arme krydses over Brystet, denne Underkrop skubbes et Stykke.

Endelig kravler saa de Levende op af Hullet, griber i Sejldugets fire Hjørner endnu et sidste Lig, som de netop har skaffet Plads til, og firer det ned til de andre.

Saa er alt i Orden.

Soldaterne tager Huen af. Popen vandrer Graven rundt, svingende sit Røgelsekar, mumlende sine Bønner. Henne fra den thedrikkende Gruppe lyder munter Spøg. Kanonerne tordner, og Projektilerne hviner gennem den kolde, graa Luft. Hastig kastes Jorden ned over de blodige Legemer, jævnes og trædes til. Popen tænder paany sin Pibe og vender tilbage til sit Kvartér.

Og Soldaterne begynder i Tusmørket at grave en ny Grav til dem, der bæres ud fra Ambulancen, og som for bestandig, hvor de end kommer fra i det store Ruslands Egne, skal hvile her, tæt op ad de fremmede Guders Tempelgaard.

I Stabskvarteret er der paa denne Eftermiddag travlere end nogen Sinde. Snart faar jeg Grunden at vide. Stilfærdigt, som det er hans Maade, uden bitre Ord, alvorligt og aabent meddeler General Kondratovitch, at han har modtaget Befaling til at trække sig tilbage. Det med glimrende Tapperhed og dyre Ofre udførte Angreb har været spildt. Endnu inden IXde Division har tilkæmpet sig den Sejr, den er snublende nær, tvinges den af Begivenhedernes Gang andet Steds paa den brede Angrebsfront til at opgive de erobrede Stillingen.

Først ved Mørkets Frembrud blev Tropperne kaldt tilbage fra Ildlinjen, for saa vidt de ikke hørte til den Arrièregarde, hvis fortsatte Kamp skulde maskere Hovedstyrkens tilbagegaaende Bevægelse.

Omtrent ved Sekstiden om Eftermiddagen — det var

da allerede helt mørkt — var de tre af Divisionens fire Regimenter samlede i Tsiantchantsi, hvor ogsaa snart Artilleriet gav Møde. Paa dette Tidspunkt lod General Kondratovitch de højeste Befalingsmænd under hans Kommando kalde og gav dem Meddelelse om den Tilbagetogsordre, han havde modtaget, samt om de forskellige Afdelingers Plads i Kolonnen.

Paa Slaget 10 om Aftenen steg derefter Generalen til Hest med sin Stab. Omtrent en Kilometer Nord for Landsbyen gjorde han imidlertid atter Holdt for at lade hele Marchkolonnen passere forbi sig.

Ambulancen var allerede forude; dens lange Tog af Vogne og Baarer havde været det første, der begav sig paa Vej. Men i den øvrige Del af Kolonnen var der endnu meget at ordne ved dens Udgangspunkt.

Generalen lod tænde et flammende Baal af Halm, og ved dets Skær regulerede han Afstanden mellem de forskellige Afdelinger, efterhaanden som de rykkede frem, kædede Artilleriet ind mellem Fodfolks-Bataljonerne og kontrollerede Marchens Tempo. Først da alt var i fuldstændig Orden og de sidste Rækker sat i Bevægelse, red Generalen paany frem — travende med sine Adjutanter, sit Følge og sin Eskorte ind over Stubmarker og hen over højtliggende Grøftekanter.

Snart var vi da paany naaet hen til Kolonnens Fortrop — men kun for at standse. Generalen vilde overbevise sig om, at Vejens vanskelige Steder ikke havde skabt Forvirring eller brudt den nøjagtigt beregnede Orden. Og saaledes blev det ved gennem hele den lange, bitterligt kolde Nat. For hver halve Mil vi red frem, var der en Times Standsning. Marchen syntes aldrig at skulle faa Ende.

Tilslidst blev Trætheden saa stærk, at de to fremmede

Militærattachéer og jeg, der red i Generalens Følge — uden at have andet at tage os til end netop det ene at følge med — tilsidst faldt vi i Søvn under hvert Ophold. Siddende i Sadlen eller udstrakte paa Jorden eller lænede op til en kinesisk Gaardmur hørte vi først tæt op ad os og med fuldkommen Tydelighed de Befalinger, Generalen slyngede ud i Mørket:

„Hvem dør?“

En halv Snes Stemmer nævnede et Bataljons- og Kompagninummer.

„I er for langt tilbage. Fremskynd Tempoet, mine Herrer Officerer!“

Og saa igen:

„Er det Mitraljøserne?“

„Javel, Deres Ekscellence!“

„To Hundrede Alen længere fremme tænder I Lygter, der vedbliver at brænde, til I alle har passeret den bratte Svingning efter Vadestedet.“

Ud fra Mørket svarer atter et taktfast:

„Javel, Deres Ekscellence!“

Men allerede synes Stemmerne længere borte. Og de fjærner sig bestandig mere og mere, indtil de tilsidst helt forsvinder eller passer sig ind i Drømmenes vage Uvirkelighed.

Pludselig lyder det imidlertid ind i Øret med skærende Voldsomhed:

„Generalen er redet videre!“

Det giver et Sæt i En. Hurtig i Sadlen. Drømmene vil spinde deres Traad videre. Den maa rives over med Magt. Her er ingen Tid at spille, hvis det ikke skal blive for sent at komme med . . .

Hvilken Kulde! Hænderne kan næsten ikke fatte om Tøjlen. Fødderne føles som døde, kolde Klumper i Stig-

bøjlels Metal. Og saa dette forbandede Mørke. Man kan ikke se en Haand foran sig.

„Er der Tropper nede paa Vejen?“

„Ja, for Fanden, det kan De vel nok tænke!“

„Kan De se Generalen?“

„Se ham! Jeg kan ikke se min egen Hests Hoved!“

Pludselig er vi komne ind i Marchkolonnen. Overalt omkring os mylrer det med Soldater. Til alle Sider er vi omringede af Bajonetspidser. Der høres ingen Tale — kun trætte Menneskers hæse Aandedrag og de tusinde tunge, ujævne Fodtrin. Hist og her glimter det i Mørket, naar en Officer tænder en Cigaret. Uvilkaarligt følger man den bortkastede Tændstiks lysende Bue mellem de urolig bølgende Bajonetter, der et Øjeblik fanger Glimt. Saa er alt paany sort. Man ser intet, kender ikke sin Vej, bæres blot med af Strømmen . . .

Efterhaanden vænner Øjnene sig til Mørket. Der bliver Mulighed for at slippe ud af Kolonnen og op paa en Mark ved Siden af Vejen. Vi sætter alle tre vore Heste i Trav for at naa Generalen, der maa være kommen et godt Stykke forud. Men snart standses vi brat. Hestene er bleven indviklede i et Telegrafkabel, der slæber paa Jorden. Lidt længere fremme er der saa en stejl Skraaning, som vi maa kravle ned ad til Fods for atter at naa farbar Vej. Og da vi endelig paany har sat Hestene i Trav, er der to af os, som med nogle Skridts Mellemrum farer ind mod en Telefontraad og rives af Hestene i en Haandevending. Vi fører ved Tøjlen de opskræmte, prustende Dyr tilbage til den banede Vej, der dog, trods alt, er den sikreste.

Men her hænder det, at vi kommer paa Siden af et Batteri med dets Ammunitionsvogne. Hvor Vejen snævrer sig ind mellem Skrænter eller Landsbyernes Husmure,

risikerer vi at blive knuste. Og da Uheldet vil, at en løst-hængende Stangtøjle paa min Hest griber fat i et af Seks-spandenes Skagler, synes en Katastrofe mig uundgaaelig.

Mørket gør mistænksom. Artilleristerne viser ingen Lyst til at standse, fordi en Mand, der udtrykker sig daarlig paa Russisk, befaler dem det. Og da endelig Seksspandet, der efterhaanden er blevet lige saa uroligt som min stejlende, sparkende Hest, det river med sig, er bragt til at staa, følger Soldaterne opmærksomt og med Haanden paa Revolveren den mystiske Fremmede, som river Tændstikker af tæt op ad Ammunitionsvognene og roder inde mellem Kanonernes Forspand.

Da jeg endelig er kommen fri igen, leder jeg forgæves efter mine to Ledsagere. De er forsvundet et Sted ude i Mørket. Jeg klemmer mig da ind i en Infanteriafdeling og lader mig bære frem med den, som det bedst kan gaa gennem Sump og Krat, over Stubmarker, Skraaninger og Hegn.

Marchen foregaar stadig i dyb Tavshed.

Fra Øst høres en hæftig Artillerikamps dumpe Drøn, og dens Glimt lyser over Himlen som Kornmod. Men Tropperne taler ikke derom, agter ikke derpaa. Jeg tror, de marcherer i Søvn. Det er jo saa helt ligegyldigt, hvad der sker andre Steder, blot det snart maa blive Dag, og vi kan komme i Kvartér — faa rejst Telt, tændt Ild og lavet The. Der er ingen, som har anden Tanke i Hovedet. Thi der er slet intet andet, som har Betydning.

Og Dagen kom, hyllet i graa, isnende kold Taage. Men dog velkommen og hilst med Glæde. Thi det gryende Lys giver Sanserne tilbage. Man ser, hvor Foden træder. Man veed, hvem man har nær sig. Man skønner om Afstanden til Maalet.

Allerede har Kolonnens Fortrop naaet Landsbyen Im-

pan, hvor Divisionen skal opslaa sine Bivuaker. Vi ser, hvor Tropperne spredes ud over Markerne — og straks efter ogsaa Røgen fra hundrede Kogesteder. Uvilkaarlig fremskynder vi, der er bleven tilbage, vor March. Fødderne flytter sig raskt, trods Ømhed og Træthed. Og pludselig har alle faaet noget at sige; Snakken gaar travlt gennem Rækkerne.

Da vi er Lejrpladsen paa et Par Hundrede Alens Afstand, opløser hele Kolonnen sig af sig selv, uden Kommando og uden Ledelse. I et Nu har Soldaterne opdaget den lille Flod, hvor Kogekarrene kan fyldes med Vand, og de Stakke med Kaoliangrør, som Kineserne har efterladt paa Marken. For hver Afdeling, som naaer frem, forøges Antallet af Røgsøjler, der stiger til Vejrs i den kolde, klamme Efteraarsmorgen.

Og næppe en Time senere end Kolonnens Bagtrop er ankommen, sover IXde østsibiriske Skyttedivision fast og trygt om mægtigt flammende Baal.

Kun dens Fører og hans Stab vaager — optaget af Meldinger, der ankommer, og Rapporter, der skal afsendes. For dem, der har Ansvaret, kommer Hvilen sent og knapt.

I Impan forlader jeg IXde Division for at begive mig tilbage til Mukden og faa disse Dages triste og gribende Indtryk nedskrevet.

Efter et Par Timers Hvil — i tre Døgn har jeg nu ikke været af Tøjet — begiver jeg mig da paa Vej.

Her, ind under Mukden, er Landet tæt befolket. Jeg rider igennem Snese af smaa Landsbyer. Men de er alle forladte. Bygningerne staar øde; enhver, der vil, kan gaa ind i de tomme Huse, gennem hvis aabne Vinduer

og sønderbrudte Døre Regnen pisker og Vinden piber. Et og andet Sted, i de større Fansa'er, som engang har været velhavende Folks Bolig, er der efterladt et Tyende til at tage Vare paa de Ejendele, som ikke har kunnet føres bort eller gemmes hen. Men denne Vagt er til ingen Nytte. Hvis forbipasserende Soldater faar Brug for Træet i de Skabe, Stole og Borde, som endnu findes i Huset, bliver det taget, selv om en stakkels kinesisk Tjenestekarl søger at værges sin Herres Ejendom med Trusler eller Bønner. Forhandlingernes Tid er forbi. Nu gælder her i Mandsjuriet kun én Lov, der er *Krigens*, kun én Ret, der er den *stærkestes*.

Det er paa denne sene Oktoberdag bleven strømmende Regn, som var vi i Juli eller August. Men nu pisker Bygerne ned, og Efteraarsstormen jager hen over det hærgede Land. Legemet ryster af Kulde; Tænderne klapper i Munden; Fødderne ligesom dør bort i Stigbøjlernes Metal, og Tøjlen føles ikke længere i Hænderne, der skælver for Vinds og Sluds isnende Aande.

Igen et Vandløb at passere! — Saa se da at faa at vide, om vi ikke kan komme udenom! — — Men Vong ryster paa Hovedet; *her* og ingen andre Steder gaar Vejen til Mukden. Og desuden, hvem skulde vi vel kunne spørge i disse øde, mennesketomme Landsbyer?

Altsaa gennem Floden. Hjærtet snører sig sammen i Angst. Det brune, grumsede Vand stiger og stiger. Skummende Hvirvler danser paa den rivende Strøm. Da Hesten søgende træder ud i den, glider Hovene i Breddens smattede Ler.

Er det denne Gang Døden? — Bedre da, om en japansk Kugle havde besørget det. — Nu slaar det iskolde Vand op om Sadlen. — I svimlende, brusende Hast iler Strømmen forbi . . . forbi . . . Hvis man slap det

klamrende Tag om Hesten, vilde den mørke Flod lukke sig over En, og det kunde faa en Ende altsammen . . . Nej! Nej! . . . Bredden er nær — hold ud, hold ud — — før mig frelst derover!

Da Hesten løfter Forkroppen ud af Vandet og hugger Hoven i Breddens Ler — da den standser stakaandet og rystende — da vi sammen kan se, at nu har vi Floden bag os . . . aa, store Gud, det er jo Livet vundet paany, det er Haabet om Gensyn med dem, man har kær, og Styrken til at trodse Nød og Savn!

Og nu, Vong, vil vi i Kvartér for at hvile os ud. Tidsnok, om vi først naaer Mukden en Gang i Morgen. Vi vil tørre vore Klæder. Vi vil tænde Ild og lave dampende varm The. Og vi vil sove baade 10 og 20 Timer i Træk, om saa Himmel og Jord skulde aabne sig. Giv mig Bagagehestens Line og rid i Forvejen for at finde os en god Fansa!

Mørket begynder at falde paa. Storm og Regn vokser i Magt.

Endelig kommer Vong tilbage. Jeg kan straks paa hans sørgmodige Holdning se, at han intet beboet Hus har fundet. Med klaprende Tænder, bævrende af Kulde siger han blot:

No Chinaman, Sir. No Chinaman!

Lad os saa prøve næste Landsby derhenne bag Træerne. Det er ikke sent endnu. Vi kan nok holde ud det Stykke Vej . . .

Og atter traver Vong i Forvejen, rider om mellem de øde Huse, kalder paa levende Væsner, banker paa Murene, kigger ind ad gabende Vindues-Aabninger — og vender tilbage med sit ensformig vemodige:

No Chinaman, Sir. No Chinaman!

Videre gennem Mørket, den piskende Regn og isnende

Storm. Forsøg paany, Vong. Lov, at vi skal betale rundelig, og at vi intet skal røve. Sig, at vi er fredelige Vejfarende, der søger Ly i dette Herrens Vejr.

Han forsvinder i næste Landsbys Husgrupper. Jeg hører ham raabe og holde lange Enetaler. Hans Stemme gør sig mere og mere bønlig . . . Men den taler forgæves ud i Nattekulden.

No Chinaman, Sir. No Chinaman!

Saa maa vi vel, saa godt vi kan, indrette os i et af de forladte Huse. Er der heller intet levende Væsen tilbage i den næste Landsby, saa skal det være forbi. Thi hverken vi selv eller Hestene holder dette ud længere.

Men skal vi overnatte i en Fansa, der staar aaben for Slud og Storm, faar vi ingen Hvile. En af os maa vaage for at være rede, hvis noget af det Pak, der holder til i Hærens Nærhed, skulde snige sig ind paa os for at stjæle Heste og Bagage. Og hvorledes skal vi faa gjort Ild — det Par Tændstikker, jeg har tilbage i min sidste Æske, er drivvaade — eller, frem for alt, hvorledes skal vi skaffe Hestene et Foder . . .?

Det er nu for mørkt til, at jeg længere kan se Vong paa hans Strejftog inde mellem Husene, og den piskende Regn overdøver alle Lyde. Han bliver uhyggelig længe borte denne Gang. Aa, maatte det dog blot være for det gode — — der er slet ingen andre Tanker i min Hjerne end denne ene: maatte han dog have fundet Mennesker!

Dèr er han endelig. — Han vinker tavst ad mig, at jeg skal følge. — Vi rider forbi Rækker af forladte Huse. Stormen hyler om Hjørnerne og rusker i løse, klaprende Vinduesrammer. Intet levende Væsen.

Men tys! Pibler ikke histhenne en Lysstribе ud i Mørket? — Saa er her altsaa Mennesker.

Er det Banditter, der leder efter skjulte Penge? Eller

er det russiske Desertører, som har søgt Ly for Uvejret? Eller er det endelig Marodører, som har gemt sig paa Vejen tilbage til Mukden?

Ligemeget, her maa voves. Jeg spænder Revolveren og raaber et højt: Hallo!

I det samme slukkes Lyset derinde.

Daarligt Tegn. — Vong undslaar sig for at staa af Hesten og gaa hen og banke paa. Men han samtykker i at sige paa Kinesisk, at vi gjerne vil have Husly for Natten.

En Dør aabnes forsigtigt. Men umuligt at se, hvem det er. Jeg holder Revolveren rede.

Vong gentager sine Ord fra før.

En Stemme svarer paa Kinesisk. Vong giver Besked tilbage — og inden jeg endnu har klaret mig, hvad der foregaar, rider Vong frem, idet han vender sig om mod mig og siger:

All right, Sir. Chinaman here!

Det var en gammel, udslidt Mand, sagtens det ældste Tyende i den en Gang velhavende Fansa, og han var bleven tilbage, da Familien drog afsted med alt Gods og Eje, som kunde føres bort. Han lod sig overtale til at lukke os ind og takkede ydmygt for de Penge, jeg straks gav ham. Snart var han i Gang med at hjælpe os tilrette. Men hvad han havde at byde paa, var ikke stort andet end Tag over Hovedet, et Ildsted til at koge paa og noget Halm til Hestene. Et lille Forraad Kaoliang delte han villig mellem Vong og de tre udasede Dyr. Vi fik, saa godt det lod sig gøre, Vinduerne i Fansa'en tættet med vore drivvaade Klæder, og med en itubrudt Stige stængede vi Døren, der ikke kunde lukkes. Da gentagne Forsøg havde overbevist os om, at det ikke længere kunde ses udefra, naar vort Lys brændte, kogte vi Vand til

Vongs Kaoliang-Grød og min The. Hestene var gemt bort i en tom Sidelænge. Der kunde endelig falde Ro paa os.

Min Feltseng blev slaaet op paa Kang'en, og Vong strakte sig med den gamle Mand paa de Rester af Maatter, som kunde findes frem. Thi alt herinde var Ruin. De store, smukt lakerede Skabe, som havde været Husets Stolthed, var opbrudte. Iturevne Lanterner, søndret Porcelæn, alskens ubestemmelige Klude, pjaltede Straafløtninger og splintret Husgeraad drev omkring paa Gulvet og hang i vild Uorden som efter et forhastet Opbrud, en fremskyndet Flugt.

Alligevel var her i denne onde og kolde Efteraarsnat godt at være. I Miles Omkres fandtes intet bedre Herberg end hos den gamle, ensomme Kineser, som boede i Ruinerne af sin Herres Ejendom.

Næste Formiddag — efter en lang, styrkende Hvile — tog jeg videre til Mukden, som jeg naaede hen ad Aften.

Medens jeg nu rider her — Skridt for Skridt, fordi Bagagehesten med sin svære Oppakning ikke kan trave — bestandig gennem hærget Land med forladte Menneskeboliger, tumler mine Tanker uafbrudt med Indtrykkene fra de Krigens Dage, jeg har oplevet.

Alle Forestillinger, jeg bragte med mig, da jeg for godt fem Maaneder siden kom her til den mandsjurske Krigsskueplads, er styrtet overende af de Erfaringer, den raa Virkelighed ubarmhærtig har indprentet mig.

Nej, KRIG, SOM DEN ER i vor Tid, svarer visselig ikke til det Billede, alle tidligere Tiders Skildringer har efterladt i Sindene — Krig med dens Spænding, dens dramatiske

Begivenheder i hastig Udvikling, dens Knald og Fald, dens Ild og Blod.

Krigen er nu en graa, trist og trælsom Hverdag, rig paa Savn, mærket af Uhygge, præget af Lede. Langsomt, som i et Fængsel eller paa et Forviisningssted, snegler Tiden frem — spinder møjsommelig sin Traad, Stykke for Stykke, Dag for Dag, bestandig ensartet grov og graa, uden lysende Farver til Islættet, uden Standsning til Hvile eller Fest. Lidt efter lidt, men uundgaaelig for alle, gør Sløvheden sig gældende. Det intellektuelle Liv op-hører af Mangel paa Næring og som et Led i Tilværelsen, der ikke blot er overflødigt, men kun kan falde til Besvær. Personligheden slappes; unyttigt at stille For-dringer til sig selv, som ikke kan opfyldes, hvis Livet skal være udholdeligt.

Der hjælper ingen Modstand. Inden længe bliver Spørgsmaalet om, hvorledes Døgnet skal bringe tilstrækkelig Mad, Drikke og Søvn, en Hovedbeskæftigelse for Tanken, Soldatens saavel som Officerens. Og hvor det, som under en Krig i et fjærnt, fremmed Land, allerede er et Gode at kunne faa de materielle Fornødenheder tilfredsstillet, vokser selvfølgelig ogsaa de materielle Nydelsers Værd mangedobbelt. I Dagenes graa, savnrige Ensformighed er der enkelte, der træder lysere frem — og det er dem, hvorpaa Soldaten i brændende Hede har haft et langt Hvil paa et skyggefuldt Sted, eller har faaet en Pakke rygelig Tobak, eller en Efteraarsnat har fundet en lun Fansa til Kvartér. Han vil betegne en god Dag mellem de mange kummerlige som den, hvorpaa han reddede en Snes Æg — et godt Sted som det, hvor han sov paa et Leje af rigelig Halm og saa længe han havde Lyst.

Paa samme Vis med Sol og Storm, med Regn og

Kulde. Thi Feltliv er Friluftsliv og Nomadeliv. Ingen Redning — Marchen skal føres til Ende, om en gnistrende Sol fra en skyfri Himmel og over en skyggeløs Egn end driver Temperaturen op til de 40 Grader Celsius, eller om en plaskende, alt gennemblødende Regn forvandler Vejene til dybe Mudderstrømme. Og der findes for Hærens Hundredtusinder ikke andet Læ mod den bidende Nattefrost end de Telte, Soldaterne selv slæber paa deres Ryg.

Det var i Aarets Begyndelse, at Krigen blev erklæret; den varer endnu, da det er ved at rinde ud. I al denne Tid er Antallet af de Dage, der mærkes af Kamp med Fjenden, forsvindende ringe mod dem, der blot faar deres Præg af det trælsomme Forskansningsarbejde, af Marcherne i kvælende Støv og bundløst Mudder og af Lejrlivets savnrige Lediggang.

Thi først og fremmest er det kendetegnende for et moderne Slag, at de to Parter saa at sige *aldrig ser hinanden*. Det er allerede store Ting, naar man fra den ene Side, hvor man selv befinder sig, kan faa Overblik over et større Infanteriangreb. I Reglen ser man blot Artilleriet og dets Projektilers Eksploderingspunkter. Har man — ved Hjælp af en langt-rækkende Kikkert — af Fjenden faaet Øje paa et Par enkelte Skikkelser eller paa nogle lange, mørke Linjer, der *kan* være hans Troppeformationer, eller endelig paa Røg- og Støvskyer fra hans Batterier, da har man allerede været heldig. Jo nærmere man vover sig Fægtningslinjen, desto mindre bliver det Udsnit af Kampen, man kan iagttage; Soldaten i Skyttekæden ser ikke andet end sin Formands Ryg eller Græstotterne og Jordklumperne paa det Sted, hvor han ligger. Søger man derimod langt og højt op for at kunne se videre, da taber Enkelhederne sig til intet, og kun

Artilleri-Ilden giver gennem Øje og Øre Vished for, at det Landskab, man har foran sig, virkelig er en Valplads, hvorpaa der kæmpes.

Kavalleriet kommer ikke i Virksomhed under Slaget; det spiller vel overhovedet kun en Rolle ved Rekognoscerings- og Budtjeneste; der er mig ikke et eneste Eksempel bekendt, hvor Kosakkerne har kunnet gøre Brug af deres Lanser. Infanteriet ligger i Skyttegrave eller andre Steder, hvor det kan være saa skjult som muligt, og det skyder mod Maal, der i 80 af 100 Tilfælde er usynlige. Artilleriet staar gravet ned i Jorden eller er gemt inde i høje Kornmarker eller er endelig dækket bag Bakker og Højdedrag, saa af hele Batteriets Betjening kun en enkelt Officer eller to glimtvis kan danne sig en Forestilling om, hvor Fjenden befinder sig.

Da der desuden kæmpes paa meget lange Strækninger — i den sidste Kamp her Syd for Mukden var den russiske Hærs Front rundt 10 danske Mil — er det ogsaa for de øverste Befalingsmænd umuligt gennem personlige Iagttagelser at skaffe sig et Overblik over Slaget. Dette lader sig ikke gøre for en Divisionskommandør, end sige da for et Armékorps' eller endog en Armés Øverstbefalende. De kommanderende Generaler er henvist til at danne sig deres Opfattelse af Begivenhedernes Udvikling udelukkende paa Grundlag af skriftlige og mundtlige Meldinger. Og kun den, der i Forvejen kender de trufne Dispositioner, og som derefter faar Adgang til ogsaa at gøre sig bekendt med de efterhaanden indløbende Rapporter — kun han, *og han alene*, er i Stand til at fælde en Dom over eller give en udtømmende Skildring af de stedfundne Begivenheder.

Derfor er det den skære Humbug, naar Tilskuerne — Militærattachéer eller Korrespondenter, de være forøvrigt

nok saa sagkyndige — giver sig af med at kritisere Ledelsen af de Kampe, de har overværet som „Øjenvidner“. Det virkelige Forhold er dette, at Tropperne, Officerernes store Flertal og ganske særlig Tilskuerne hverken kender Dispositionerne eller det Grundlag, hvorpaa de er trufne, og hverken kan iagttage deres Udførelse eller Virkning.

De for en Kamp afgørende Momenter bliver faktisk først bekendte *efter* Kampen; det samme gælder om Virkningen af Ilden: naar Tilskuerne paa japansk Side straks har en Udtalelse rede om Japanernes Skydefærdighed, eller Tilskuerne paa russisk Side priser det russiske Artilleris Sikkerhed, saa er det løs Snak og intet andet. Thi først Kampens Udfald og Offenliggørelse af sandfærdige Tabslister giver Holdepunkter for en begrundet Dom over den Skydning, hvortil man har været Vidne. Den, der overværer en Kanons Affyring og ser Projektilets Eksplosion paa en Afstand af fire-fem Kilometer, veed intet-somhelst om, hvad Skade der dermed muligvis kan være anrettet paa Fjenden. Derfor bliver Militærattachéernes Indberetninger ogsaa til med stor Langsomhed og efter Indsamling af en Mængde Enkelheder, ikke mindst fra Modstandernes offenliggjorte Rapporter, medens en Korrespondent, der vil holde sig til Virkeligheden, som den nu en Gang foreligger, maa nøjes med at gengive sine personlige Indtryk — saa spredte og tilfældige de end i Følge Forholdenes Natur maa blive.

Men det er ikke blot den vide Udstrækning, Hemmelighedsfuldheden og de kæmpende Parters store indbyrdes Afstand, som kendetegner et moderne Landslag. Det er ogsaa i høj Grad *ensformigt*. De Indtryk, der opfanges gennem Øjet, er faa og fattige. Den ene Shrapnel ligner paafaldende den anden. Den syvende hundrede Brisantgranat springer paa ganske samme Maade som den første,

man iagttog med glubsk Interesse. Tropperne paa det Parti, man selv tilhører, ligger enten stille i Skyttegravene eller bevæger sig langsomt frem gennem Korn, Krat eller anden Dækning, Terrænet frembyder. Nærkamp finder praktisk talt kun Sted i Mørke.

De stærkeste Indtryk opfanges gennem Øret. Et moderne Slag foregaar under stort Spektakel, idet Artilleriet er kommen til at spille den fremherskende Rolle paa samtlige andre Vaabens Bekostning. Men ligesom Infanterisalverne lyder ens hele Dagen og fra Gang til Gang — en tør Raslen, som naar Grus kastes paa en Metalplade — saaledes er der ingen Afveksling i Kanonernes brutale Knalden og lange, dirrende Drøn; man vænner sig dertil som til Arbejdsvognenes Rumlen udenfor Ens Hus.

Saa er der Kampens Ofre — de Døde og de Saarede.

Underligt at skulle sige det, men sandt er det jo, at Indtrykkets Styrke og Dybde svækkes af Ulykkens Omfang. Først naar det er muligt at udskille de enkelte af den store, lidende Masse, sættes Tanker og Følelser for ramme Alvor i Bevægelse. Naar man under Slaget møder lange Rækker af Baarer eller Soldater, der vandrer af Sted med Forbindinger om Arm, Haand eller Hoved, saa er der noget i denne iagttagelse, der forekommer bekendt, og hvorpaa man var forberedt. Javel, det er de Saarede — thi naturligtvis er der Saarede, hvor der er Kamp. Men Synet af dem har intet rædselsfuldt ved sig.

Det er falskt — som Virkningerne i et tarveligt Melodrama — at skildre et Slag som et Slagteri med Strømme af Blod. De Saar, der fremkaldes af moderne Skydevaaben, viser sig oftest som smaa røde Pletter eller Hullet, omgivne af en Hævelse; i det langt overvejende Antal Tilfælde er Blødningen ringe; desuden vil de saa-

kaldte „flyvende Sanitetskolonner“ og frem for alt Kammeraterne i Reglen kunne bringe den Saarede til en af de Ambulancer, der er i Virksomhed i Valpladsens umiddelbare Nærhed, inden han har lidt et større Blodtab. Derfor ses ingen Blodstrømme og kun sjældent uhyggelig blottede Saar. De Syge, der bæres bort, er omhyggelig tildækkede, og de, der selv kan gaa, er kyndig forbundne.

Men i Valpladsens Udkant, hvor der er sikkert for Fjendens Kugler, og hvor Kampen kun høres som en bestandig rullende Torden, ligger Divisionens Lasaret. Først herinde forstaar man fuldt ud Lidelsens Gru — først herinde overser man dens Omfang. Thi her opløser den store, ukendte Masse sig i Enkelskæbner — her ser man Mand for Mand blottet under Lægens Kniv — her skælner man den enkeltes Klage, fatter hans Angst, gribes af hans Kval. Og det er, som om Medfølelsen viger for Sindets Oprør — en harmfuld Forbitrelse over, at denne Jammer ikke kan stilles, denne Hæslighed ikke er bleven undgaaet.

Saaledes er da Kampen — den Højtide, der sætter Skel i Krigsaarets lange Række af graa Hverdage.

Naar den endeløse Ensformighed afbrydes, naar den trælse Marchs Maal er naaet, naar Vejrligets Strængthed og Lejrlivets Savn er udholdt i Uger og Maaneder, saa er Dødens eller Lidelsens Tid inde. Ingen veed sig sikker. Ligesom Geværer og Kanoner er rettede mod en fjærn, usynlig Fjende, saaledes kommer Projektilerne susende ad uberegnelige Baner, fra uventede Steder, i uforudsete Retninger. Haabløst at ville værges for sig. Den enkelte er afmægtig; hans Liv og Helsen er Indsats i et Spil, hvorover ene den blinde Tilfældighed raader. Hverken Intelligens eller Styrke, hverken Mod eller Snille er Værn

mod Faren. Kuglen rammer eller gaar forbi, som Skæb-
nen vil — følgende hemmelighedsfulde Love, som ingen
kender, og hvis lurende Magt er Valpladsens Uhygge.

Om Krigens Hverdag og Højtid slutter saa endelig
bestandig og overalt den samme Ramme: et Land, hvori
Arbejdet er gaaet i Staa, hvor Kvinder og Børn græder
af Angst, hvor Ejendomsretten er ophævet, hvor Høsten
er ødelagt eller opbrugt før Tiden, hvor Husene falder i
Ruiner, og hvor Nød og Utryghed hersker.

Og som fra Stenen, der slynges i Vandet, breder Sor-
gen sig for hver Dag, Krigens varer, i videre og videre
Ringe. Dens Herredømme spænder over Tusinder af Mil.
Den sidder til Huse i Hundredtusinder af Hjem.

De lyver — de lyver, de gamle, gængse Forestillinger
om Krigens begejstrende Magt. Krig er som Handling
barbarisk, som Skuespil fattigt og hæsligt. Krig er Savn
dynget paa Savn, legemstrættende og aandssløvende. Krig
er Ære og Fordel for de faa, Lykke for ingen.

Men sandt er det, at til Sorg og Lidelse er Krigens en
Majestæt, hvis Vælde uforandret gennem Tiderne tvinger
Menneskene i Knæ.

At den hverken kan undværes eller udryddes er Fol-
kenes Forbandelse.

DE SIDSTE DAGE VED HÆREN

VI er i November, og det er bleven stræng Vinter. Termometret synker om Natten til 20° C. under Frysepunktet og holder sig om Dagen mellem de 10 og 15°.

Der er Brug for Vinterudrustningen. Min ligger i Kharbin, hvorhen jeg fik den sendt, da efter Slaget ved Liaojang Alverden troede, Mukden vilde blive rømmet uden Sværdslag.

En Dag i November rejser jeg derfor fra Mukden, hvor jeg nu boer i mit eget Hus, til Kharbin, 500 Verst mod Nordvest. Det tager med Jærnbanen godt og vel 60 Timer paa Henreisen, men kun 40 Timer paa Tilbagerejsen; saa stor er Forskellen mellem de vestgaaende Tog, der kun medfører Post, Syge og Saarede samt tomme Vogne, og de østgaaende, hvormed nye Tropper, Ammunition og alle Krigsfornødenheder sendes til Hærens Hovedkvarter i Mukden.

Hvor den russisk-mandsjurske By *Kharbin* nu ligger, fandtes der, før Russerne kom til Mandsjuriet, kun en lille Kineser-Landsby, hvis fornemste Indbygger nok hed noget i Retning af *Khar-Bin*, og som ernærede sig af at brygge den Slags Brændevin, Kineserne kalder *han tchi*. De russiske Ingeniører ved den transasiatiske Jærnbane valgte en Plads nær Landsbyen til Anlægget af en Station,

som skulde blive Knudepunktet for de to Jærnbanelinjer Mandsjuria—Port Arthur og Mandsjuria—Vladivostok.

Begge disse Linjer er længst fuldendte, og i Forening med Trafiken paa den brede, et langt Stykke sejlbare *Sungari* — en af Amurs største Bifloder — har de tilført Bebyggelsen ved Stationen Kharbin en betydelig Virksomhed og anselige Indtægter. Den kinesiske Landsby er efterhaanden saa godt som forsvunden, og de Baraker, der tjente Jærnbane-Ingeniørerne til Opholds- og Arbejdsrum, har veget Pladsen for murede Huse. Selve Stationen, der endnu, da jeg kom her forbi i Foraaret paa Udrejsen til Mukden, bestod af en Gruppe Træskure, er nu bleven en stor Bygning, der er udsmykket i Smag med visse engelske Julehæfters Valmue- og Harpestil.

Kharbin er i de faa Aar, den har været til, vokset med rivende Fart — saa hurtig, at den aldrig synes at være bleven færdig paa blot et eneste af de Steder, hvor Anlægget er paabegyndt. Det hele minder om en Kæmpe-Byggeplads. Thi endnu synes Kharbin ikke at være kommen paa det rene med sig selv om, *hvor* den egentlig vil ligge. Omkring Stationen grupperer sig én Samling Huse — en Fjerdingvej derfra, stræbende hen mod Sungaris Bred, har der fylket sig en anden — og Pokker i Vold oppe paa en Bakke mellem disse to Stykker skyder saa en tredje op af Jorden.

Mellem disse forskellige og fjærne Dele af én og samme Bydannelse ligger aabne Marker, hvorpaa der næppe nok er afstukket og i hvert Fald ikke anlagt Veje. Til Gengæld findes der saa hist og her „Gader“, der er elektrisk oplyste, men som forøvrigt kun bestaar af to Huse, et tilhøjre i den ene og et tilvenstre i den anden Ende. Lige op ad Pragtbygninger som *Russisk-kinesisk Bank* ligger Hytter, hvoraft kun Taget er overjordisk,

Resten gravet ned i Marken. Kinesiske Ler-Fansa'er med Tag af Kaoliang-Rør er Naboer til Træhuse af den Slags, der udgør det halve Moskva, eller til mægtige, kalkpudsede og broget malede Skure, hvori der gives Varieté- og Cirkus-Forestillinger.

Kharbin er sikkert den By i Verden, hvor man lettest brækker sine Ben. Vé den Mand, som i Mørke vover sig fra en Bydel til en anden! Byggepladsernes Tømmer, Stil-ladser, Kalkgruber og Murstensdynger lægger utalte Snarer for hans Fod. Har han et Øjeblik set ind gennem de elektrisk oplyste Vinduer i en enlig beliggende Bygnings flotte Butikker, udsætter han sig for i næste Minut at snuble over de Flisestene, som ligger rede til en Gang ad Aare at pryde et vordende Fortov langs en mulig Kørebane. Vover han sig til et Forsøg paa at skyde Genvej i Mørket, hænder det pludselig, at Vejens Stigning forekommer ham unaturlig stejl; han vil da efter al Sandsynlighed befinde sig oppe paa Taget af et underjordisk Hus, og hvis han ikke faar grebet fat i dets sodede Skorstens, vil han ufejlbarlig trille ned ad den modsatte Skraaning.

Vogne uden Lygter kommer farende fra alle Himmelhjørner og forsvinder i alle Retninger — ind mellem Husene, ind i Husene og Tid til anden ogsaa hen over Husene.

Det er vidunderligt, men ubehageligt.

Især fordi man ikke aner, hvad der er Vej, og hvad der ikke er Vej. I Kharbin kører man nemlig ved Siden af Vejen — til højre eller venstre, som det bedst kan falde; i Nødsfald krydser man over Vejen. Men køre eller gaa paa den kunde ikke falde noget fornuftigt Menneske ind. Og med Rette. Thi Vejen selv bestaar af en Række isblanke Pytter, der ligger som stille Bjærgsøer mellem mægtige Lerklumper og alendybe, haardt-frosne Hjulspors Svælg og Kløfter.

Blandt Byens Seværdigheder hører en fransk Frisør-salon ubetinget til de uskyldigste. Resten er hverken saa nyttig eller saa forholdsvis proper.

Men derfor er der alligevel Søgning allevegne. Kharbin har i denne Krigens Tid baade øst- og vest-fra mange Gæster — alt for mange, om end ikke efter sit Hjærtelum, saa dog afgjort efter sit Husrum. Rigtignok er der i Byen flere Hoteller (eller nærmere og fjærnere beslægtede Virksomheder) end Privathuse. Men de forslaar ikke under de nuværende Forhold. Den Nyankomne maa tilbringe en halv Dag med at køre fra „Oriental“ til „Kronstadt“ og derfra videre til „Marseille“, „Paris“, „Moskva“, „Berlin“, „Odessa“, og hvad alle disse Herberger nu hedder. Da jeg endelig ved Randen af den yderste Udmattelse fandt et Sted, der hed „London“, hvor man vilde give mig et ledigt *nomera* (Værelse) med en *kravat* (Seng), havde jeg allerede været fire Timer i Kharbin.

Skulde jeg kort kendetegne „London“ — som ikke væsenlig adskilte sig fra, hvad jeg forøvrigt havde set paa Rundturen — vilde jeg ikke kalde det „Hôtel“, men bruge et andet Fremmedord med samme Endelse. Her blev der budt mig et Værelse, der ikke kunde aflaaes, og hvori foruden et Bord og en Stol stod en Jærnseng, hvis Bund dannedes af en Bølgeblik-Plade. Servanten var anbragt ude paa Gangen som et Slags Andelsforetagende for samtlige Gæster uden Hensyn til Alder og Køn. Prisen for alt dette var en Bagatel af 4 Rubler (eller 8 Kr.) pr. Dag. Naa, vi er i Krigstider, og der var maaske derfor mindre at sige til de 4 Rubler, hvis jeg for dem samtidig havde købt mig Lejlighed til at falde i Søvn paa mit Bølgeblik-Underlag. Men desværre! Om Natten maatte jeg flere Gange værges mig mod indtrængende Opfordringer til at deltage i Drikkelag og anden Fest med

„London“s internationale Dameselskab og Vennekres. Det hjalp først, da jeg havde barikaderet mit Værelses Dør med den langt overvejende Del af Bohavet, nemlig Bordet med Stolen ovenpaa.

Foruden denne Slags Forlystelser er der i Kharbin en Cirkus og en Varieté, hvor Scene og Sal i lige Grad beherskes af de Vragstykker, som Alverdens Prostitution har kastet i Land paa Kinakysten, og som nu af driftige Bjergere er bragt op til denne russiske Nybyggerstad i den mandsjurske Krigsskueplads' Periferi. Der tales i Kharbins „Varieté“ Ungarsk og Tysk, Rumænsk og Fransk, Italiensk og Amerikansk, Russisk og alskens Ghetto-Sprog. Blot en Ordre til en af Stedets Entreprenører — som under en pragtfuld tjerkessisk Dragt søger at skjule sin Nedstamning fra en Grækerfamilje i Aleksandria eller en Armenierslægt i Odessa — og straks vil den brogede Kvindeflok kunne forøges med Kineserinder eller andre overkommelige, østerlandske Eksemplarer. Kun de smaa Gejsa'er føres ikke længer paa Markedet. De har været her i Mængde; men de forsvandt samtidig med, at de første japanske Soldater gik i Land paa det asiatiske Fastland. Og de er ikke siden kommen igen.

Musiken spiller med øredøvende Larm. Der raabes og synges paa alle Babels Tungemaal. Luften er tæt af Madstank, Tobaksrøg, simpel Parfume og en halvdrukken, sammenstuvet Menneskemængdes Uddunstninger.

Emmen drypper ned fra Salens Loft, hvis Gibspuds er revnet, saa det ser ud, som havde hæslige Sygdomme hærget de Bakkantinder, en stedlig Kunstner har malet deroppe. Den himmelblaa Maling er ved at skalle af Væggene, saa store, nøgne Pletter ubarmhjærtig forraader, at dette Festens Tempel er et opstadset Træskur.

Over snavsede, haabløst plettede Duge flyder Cham-

pagnen i Strømme. Brændevinskarafien gaar fra Haand til Haand sammen med den guldhalsede Flaske. Vildere og vildere bruser Orgiets Larm.

Officererne skyder Pelshuen bag i Nakken og knapper Uniform, Vest og Linned op, saa de blotter det haarede Bryst, hvorpaa Kæden med Helgenbilledet dingler. Sporeklædte Støvler hamrer i Bordene og faar Flasker, Fade og Tallerkner til at klirre. Tomme Cigaretæsker kastes i Hovedet paa Musiken, naar den ikke spiller højt og larmende nok. Glas knuses mod Gulvet i Begejstring for en halv nøgen Ungarerinde, som fra Scenen lader sit Flitter spille i det elektriske Lys. Hist slaas et Par Løjtnanter paa Næverne, saa Borde og Stole vælter, og de maledede, udstafferede Kvinder sætter i nysgærrig-forskrækkede Hvin. Her holder en drukken Officer et endeløst Foredrag, som ingen hører paa, og som ikke afbrydes hverken af Musikstykke eller Sang fra Scenen. Et Sted ryddes Bordene, for at Mænd og Kvinder kan opføre en frækt sanselig Dans. Et andet Sted sidder en ældre Officer helt alene og tavs som en Døvtum midt i Tummelen; han drikker Champagne og Vodka, et Glas af det ene, et af det andet, punktlig, regelmæssig, som udførte han et Arbejde, der krævede den yderste Nøjagtighed — et Glas Champagne, et Glas Vodka — én, to, én, to — indtil han næppe formaar at løfte Haanden mere — et Glas Champagne, et Glas Vodka — — og segner ned paa Gulvet, hvor han bliver liggende, uanset af den skraalende, hujende Mængde.

Spil op, I elendige Musikanter, eller I faar en Flaske i Hovedet! Spil op! Mere Larm, mere Mad og Vin, mere Flitter og Gøgl!

Fanden heller — der er jo 500 Verst herfra til Pligterne, Savnene og Døden.

Efter en Uges Fravær rykkede jeg paany ind i mit Hus i Mukden og genoptog den ensformige, daglige Tilværelse, som dog var bleven betydelig forskønnet nu, da jeg var i Besiddelse af min udmærkede, evropæiske Vinterudrustning.

Den militære Stilling er vedblivende uforandret, siden det russiske Angreb mod Syd blev slaaet tilbage. Begge Hære udbedrer deres Skader, trækker nye Tropper sammen og indretter sig i Vinterkvartér.

Her paa russisk Side er Mukden bleven Hærledelsens Hovedpunkt. Mod Syd anlægges mægtige Befæstningsværker. General Kuropatkin og hans Stab boer ude i den russiske By omkring Jærnbanestationen. Hundreder og atter Hundreder af den kinesiske Bys Haandværkere og Handlende er sat i Virksomhed i den russiske Hærs Tjeneste. Mukden har en stor Tid.

Især pulserer Livet travlt ude ved Banegaarden. Der ankommer og afgaar 20—24 Tog i hvert Døgn. Tropper, som lige har forladt Vaggonerne, mønstres. Artilleri udlades. Mægtige Stabler af uldne Soldaterkapper og Pelse dynges op paa Perronerne, hvis Tal er bleven mange-doblet. Baarer med Syge og Saarede fra Smaakampene ude i Forpostlinjen opstilles langs de ventende Hospitals-tog. Officerer af alle Vaabenarter og Grader, Læger, Sygeplejersker, Gensdarmer, Ingeniører, Jærnbanefunktionærer og kinesiske Kulier mylrer til alle Døgnet's Tider mellem de lange Vognrækker og i Bygningernes Rum.

Udenfor Stationen sværmer ambulante kinesiske Smaahandlende som Fluer i September. Her falbydes Pærer og Budda'er, Skindtæpper og sjofle Billeder, Sukkervarer og japanske Cigaretter, Pelshuer og Kuverter, Vifter og Ridepiske. Hvert Øjeblik kommer det til Slagsmaal mel-

lem den russiske Køber og den kinesiske Sælger. Fra begge Parter lyder bestandig et øredøvende Spektakel, som gjaldt det, hvem der kunde raabe højest.

Banegaardsstadens Huse er overbefolkede. De er oprindelig byggede for Embeds- og Bestillingsmændene ved den mandsjurske Bane, og der er næppe noget af dem, som rummer mere end 3—4 Værelser. Nu boer der indtil et Dusin Officerer eller mere i hvert af dem. Derfor udvider denne russiske By — fem Kilometer fra den gamle mandsjurske Kejserstad Mukden — sig med rivende Fart. Græske, jødiske og armeniske Købmænd, hvorefter det vrir og under hele Krigen har vrirlet, rejser deres Boder overalt, hvor en ledig Plads er at faa til Leje, og de gør strygende Forretninger. Nu, da den store Hær er samlet paa et forholdsvis begrænset Omraade, kan det lønne sig for dem at hente Varer fra det neutrale Kina hinsides Liao-ho, hvor Byen Sinmintun er Endepunkt for den nordkinesiske Bane. Alle de tredje og fjerde Klasses Varer, som i Aarenes Løb har hobet sig op i de evropæiske og kinesiske Købmænds Butiker i Havnestæderne, tømmes ad denne Vej ud paa Mukdens Marked og finder rivende Afsætning, skøndt Priserne er ublu.

Mukden er sikkert for Tiden en af de dyreste Byer i Verden. Hvem der vil spise sine Maaltider i Banegaardsstadens „Restaurationer“ — som bærer storartede Navne, men har en hastig opklinet Lerhytte til Lokale — maa regne med en daglig Udgift paa 18—20 Rubler eller halvthundrede Francs. Selv naar man fører egen Husholdning inde i det kinesiske Mukden og med lutter kinesiske Tjenestefolk, bliver den almindelige Prisstigning paa alle en Fremmeds Fornødenheder meget følelig; under 12 Rubler (ca. 30 Francs) om Dagen slipper ingen, der ikke selv er Kineser, Armenier eller Græker.

Men den russiske By udvider sig ikke alene *over* Jorden med Lerhytter og mægtige, tømrede Baraker. Baade ved Hovedkvarteret og milevidt ud over Landet langs Fronten har Tropperne bygget sig Boliger *under* Jorden. Der er paa denne Maade omkring Mukden opstaaet en vidtstrakt, spredt og dog regelmæssig bygget, underjordisk By med Hundredtusinder af Indbyggere.

De forladte Kineser-Landsbyer i Mukdens rige, frugtbare Omegn kan ikke længere afgive Boliger for Hæren, og i den strænge Vinterkulde er Teltene ubrugelige. Derfor har Tropperne gravet sig ned i Jorden, og Kineserhusene gør nu ikke anden Nytte end at forsyne disse Huler med Brændsel til Kogning og Varme. Døre og Vinduesrammer, Tagbjælker, Skabe, Stole og Borde, tilsidst ogsaa Husets Bindingsværk — alt forsvinder under Kedel og i Ovn. Inden Vintren er omme, vil der ikke være andet tilbage af disse Hundreder af Landsbyer end omstyrtede Lermure og spredte Stenhobe.

Soldaterne viser en utrolig Opfindsomhed ved Indretningen af deres underjordiske Huse. Hullet graves saa dybt, at en velvoksen Mand kan staa oprejst dernede. Det dækkes med et Skraatag af Tømmer og Kaoliang-Stængler, som reddes fra nærmeste Kineserhus. Den opgravede Jord kastes op over Taget, undtagen i Gavlene, hvor Papir-Vinduerne (ligeledes fra nærmeste Fansa) anbringes. En Trappe, udhugget i den haardt frosne Jord, fører ned til Hulen, som lukkes med en lav Lem. Hele det underjordiske Rum udstoppes eller udfores derpaa med Tjumisa-Halm, eller hvad Egnen ellers kan byde paa af bløde Straa. I Midten opstilles undertiden en selv-lavet Kakkelovn — Blikplader, f. Eks. af gamle Biskuitdaaser, omgivne med Ler — hvis Rør føres op gennem

Taget. Eller Tropperne nøjes med den Varme, de selv udvikler i det dybe, tæt lukkede Hul.

Der kan være hyggeligere hernede, end man havde ventet. Som alle Folkeslag i nordlige Egne har ogsaa Russerne en levende Sans for Hjemlighed og Hygge. Soldaterne laver hele smaa Møblementer af det Træ, de kan faa fat i. Paa Væggene ordnes Kaoliang-Stænglerne i sirlige Mønstre som Baggrund for Geværer, Patronbælter og Sidevaaben. Et Helgenbillede anbringes i Krogen — ligesom derhjemme. Og saa længe der endnu er Brændsel nok at tage af i Landsbyens Huse, holdes Thekedlen i Kog Dagen igennem. Naar Frosten bider i Næse og Øren, og naar Hun-ho's Sletter flyger med sviende Støvstorm, er der godt at være nede i den tætte, lune Hule.

Men som den russiske By ved Banegaarden udvider sig i hastigt Tempo, og som de underjordiske Vaaninger nu strækker sig milevidt ud over Landet, saaledes vokser og vokser ogsaa den gamle mandsjurske Kejserstad, MUKDEN selv. Thi hele Bondebefolkningen i de Egne, som ligger mellem de japanske Forpostlinjer og Bymurene, flygter hertil.

Siden de første Efteraarsdage har der bestandig været et endeløst Tog undervejs til Mukden — en Stime af kummerlige Stakler, som kommer for her i den store By, der endnu styres af kinesisk Øvrighed, at bede om Barmhjærtighed. Familie følger efter Familie; hver lille Klan holder trofast sammen ogsaa paa denne tunge Vandring. I Spidsen rokker Slægtens Ældste, Mand eller Kvinde, støttet til en lang Stok, bøjet af de altfor mange Aars Slid; saa kommer de yngre Kvinder, lastede som Pakdyr og med Børnene vrimlende om sig; tilsidst Mændene, der hver bærer sit Aag, en Art Vægtstang, som

hviler paa den ene Skulder, og paa hvis to Yderpunkter der er ophængt Kurve, hvori de Ejendele, som har kunnet reddes, og de Smaabørn, som ikke selv kan gaa, har Plads. Langsomt rykker det lange Tog af disse Stakler, der er bleven landflygtige i deres eget Land, frem fra alle Vindhjørner, ind gennem alle Stadens Porte. Hver Dag møder jeg Hundreder og atter Hundreder af dem — frysende i de Pjalter, de har faaet med sig, segnefærdige af Træthed, vildsomme i den fremmede Bys Gader, hjælpeløse med deres Bylter, deres Aag og de grædende Børn i Stimlen af Tropper, Ryttere og Hærtransporter.

Antallet af Flygtninge her i Mukden beløber sig nu, i Slutningen af November, til 30,000. Den kinesiske Øvrighed har lagt Beslag paa en Mængde private og offentlige Bygninger for at kunne skaffe dem Tag over Hovedet, ligesom der paa aabne Pladser er gravet overdækkede Huler til at anbringe dem i. Daglig uddeles Kaoliang til deres Underhold, og Mukdens indfødte Befolkning afhjælper ved frivillige Gaver af varme Klæder og Husgeraad de værste Savn.

Inden Japanere og Russere førte Krig her i Mandsju-riet, var mange af disse Flygtninge, der nu lever af den offentlige Barmhjærtighed, velhavende Folk. Om dem alle gælder det i hvert Fald, at de før Krigen havde egen Bolig og Hjem, Husdyr og Høst paa Marker eller i Lader. Nu ejer de intet andet, end hvad de har kunnet slæbe med sig paa deres Skuldre. Den Ejendom, de har forladt, vil være ødelagt, inden de genser den, hvis den ikke allerede var det, da de drog bort. De har intet Haab om nogensinde at faa erstattet, hvad der er gaaet tabt af rør-lige Værdier. Deres Jord vil ligge urøgtet hen, til de Fremmedes Krig er omme. Naar Saatiden kommer, har de hverken Trækdyr til Ploven eller Sædekorn til Marken.

Og medens de stirrer ind i denne Fremtid — taalmodige og resignerede, som kun dette Folk veed at bære Skæbnens Slag — lever de sammenstuede i Templer, i gamle, faldefærdige Huse og nøgne Jordhuler, pinte af Kulde og næppe mættede af de milde Gaver, der tilmaales dem med forsigtig Sparsomhed.

Thi den værgeløse, neutrale Stat Kina forstaar, at Barmhjertighedens Tid kan blive lang.

Dagene snegler sig afsted, bitterlig kolde, ensformige og uden Udsigt til Forandring.

Her er bleven saa underlig stille i Mandsjuriet. Naar endnu en Gang imellem — med lange Mellemrum — den klare, frostdirrende Morgenluft sættes i Bevægelse af Skud fra Frontlinjen Syd for Mukden, er der ingen mere, der lader sig alarmere. Det bliver dog aldrig til andet end en Salve eller to — en Slags Morgenhilsen, hvormed de to Arméer fortæller hinanden, at de er vaagne og rede, hvis det skulde komme til Angreb.

Men hverken Japanere eller Russere vover sig ud af deres befæstede Stillingen. Hver for sig graver de sig dybere og dybere ind i den haardtfrosne Jord. Og inde bag den milelange Frontlinje føler Mukden sig mere og mere tryk, i hvert Fald for den nærmeste Fremtid.

Her er under disse Forhold uendelig kedsommeligt. Der breder sig en Følelse af Lede blandt alle den russiske Hærs fremmede Gæster, Militærattachéer saavel som Korrespondenter. Dagene slæber sig hen i ørkesløst Driveri. Og nu, hvor der ikke er og ikke for lang Tid synes at skulle blive Tale om Feltlivets Oplevelser og Omskiftelser — *nu* forekommer Krigstilstandens Byrder og Savn dobbelt tunge og trykkende.

Mukdens Seværdigheder — men der er jo ikke én af dem, vi ikke kan udenad paa vore Fingre! Vort indbyrdes Selskab — men vi er *for* mange Nationaliteter og repræsenterer *for* mange forskellige Anskuelser til, at Samværet indenfor vor lille, snævre Kres kan antage nogen Form af Hjærtelighed eller Intimitet. Med Lede samles vi ved det fælles Bord i Korrespondenternes Messe eller Militærattachéernes Vaggon og spiser uden Appetit de Retter, en kinesisk Kok har tilberedt paa evropæisk Vis, men udelukkende ved Hjælp af det stedlige Markeds Ingredienser. Hvad kan det hjælpe, at Kødet er godt, naar det bliver stegt i glinsende fed Bønneolje, der lægger sig som en harsk Hinde over Ganen?

Efter endt Maaltid — hvorunder Samtalen omhyggelig undgaar den lange Række forbudte Æmner — vender vi tilbage til vore kinesiske Papirshuse, hvor vi, med Ryggen til en af Biskuitdaaser lavet Kakkellovn og ved Skæret af et Par Stearinlys — købt i dyre Domme hos en Græker — for tyvende Gang læser det samme engelske Tidsskrift, Avertissementerne indbefattede, eller den samme to Maaneder gamle, krøllede og tilsmudsede Avis hjemmefra.

Da jeg efterhaanden har faaet Vished for, at der ikke for lang Tid paatænkes noget russisk Angreb, beslutter jeg at følge Flertallet af mine Kammeraters Eksempel og begive mig paa Hjemrejsen. Men i Modsætning til dem vil jeg lægge min Vej sydover og naa mit Fædreland over Kina, Siam, Indien og Suez.

De russiske Militærøvrigheder gjorde imidlertid en Del Vanskeligheder for dette Ønskes Opfyldelse og lagde ingen Skjul paa deres Bevæggrunde hertil. Militærattachéer og Korrespondenter har haft Adgang til at anstille saa

mange lagttagelser og indhente saa mange Oplysninger om Hæren, at det vil være farligt, hvis de — frivilligt eller ufrivilligt — begaar Indiskretioner. Medens de nu ikke, naar de lægger Vejen hjem gennem Sibirien, kan blive Genstand for Udfritten eller selv gøre Brug af deres Erfaringer før tidligst tre Uger efter deres Afrejse, saa vil de, naar de rejser sydover, allerede efter halvanden Dags Forløb være helt udenfor russisk Indflydelsessfære og paa alle Sider udsat for Fjendens Efterstræbelser.

Indvendingerne var fuldstændig berettigede. Det lykkedes mig imidlertid at overvinde den Mistillid, som laa bag, og min Ansøgning om Tilladelse til Hjemrejse over *Sinmentun* — den eneste endnu aabne Vej til Kysten fra det af Russerne besatte Mandsjuri — blev endelig bevilget.

En tidlig Morgen i December forlod jeg Mukden, denne Gang til Vogns. Mine Heste havde jeg solgt, og min Bagage havde jeg lettet for alt, hvad der hørte til den egenlige Feltudrustning. Nu skumplede jeg afsted ad de frosne Veje i en skindforet, tohjulet, stiv kinesisk Kærre, forspændt med to Heste og et Muldyr, medens min trofaste Tjener Vong fulgte efter i et ganske lignende Køretøj, hvor han vaagede over mine Kufferter.

Der er kun ca. 40 Kilometer mellem Mukden og Sinmentun, og Vejen gaar paa hele Strækningen i Sletten mellem Hun-ho og Liao-ho. Naar Turen alligevel tog halvanden Dag, var det, fordi Dagene i December er korte, og ingen Kineser indlader sig paa at færdes ude efter Mørkets Frembrud.

Fra gammel Tid har Vejen mellem de to store mand-

sjurske Byer et daarligt Ry. Om noget Sted, saa er det her, at de nu verdensbergtede *Hunghusere* — d. e., ordret oversat, „Rødkæg“, et Fællesnavn for Røvere og alskens Pak — har holdt til. Baade i Mukden og Sinmentun findes der Hunghuser-Repræsentanter, en Slags Assurance-Kontorer, hvor man mod en vis Afgift — i Reglen nogle faa Procent af de Værdier, man fører med sig — kan sikre sig fri og uhindret Rejse til det opgivne Bestemmelsessted, idet Røverbanden da sender en Tillidsmand med paa Vejen, dels for at sikre den Rejsende mod Overfald ved at legitimere ham, dels for at passe paa, at der virkelig ikke medføres større Værdier, end der er betalt Afgift af.

Kuskene paa mine to Kærrer havde været betænkelige, da de hørte, at jeg ikke havde villet lade mig „assurere“; til Gengæld beroligede det dem, da de saa, at jeg bar Revolver, og at der i min Bagage fandtes en Riffel — et japansk Infanterigevær, som blev taget paa en Fange ved Tuminling, og som General Kondratovitch forærede mig til Minde om hine Dages mærkelige Oplevelser.

Der blev imidlertid hverken Brug for det ene eller det andet Vaaben. Hunghuserne gør nu daarlige Forretninger paa deres gamle Arbejdsmark. Thi Mandarinvejen — *bolchoje mandarinska doroga*, som Russerne kalder den — mellem Mukden og Sinmentun er bleven en af Hovedfærdselsaaernerne i Mandsjuriet.

Ad den nordkinesiske Jærnbane, hvis Endepunkt er Sinmentun, kan Varer, som ad Søvejen er bragt til Tientsin, føres op til Sinmentun, hele Vejen gennem neutralt Land, idet Liao-ho betragtes som Grænsen mellem Mandsjuriet og Nordkina. Den kinesiske saavel som den fremmede — især den græske og armeniske — Spekulation har selvfølgelig længst forstaaet at udnytte disse Sam-

færdselsforhold. Der indkøbes for Millioner af Rubler langs Kinakysten, saa langt ned som til Shanghaj; thi Tientsins Oplag af indførte Varer har længst ophørt at slaa til. Med Jærnbane føres Varerne — Sukker, Petroleum, Tobak, Kolonialvarer og alle Slags Spirituosa, især Kognak, Rom og „Vodka“, den lette, russiske Brændevin — til Sinmentun, hvor de atter læsses over paa kinesiske Kærrer, som saa kører dem de 40 Kilometer østpaa til Mukden.

Siden den russiske Hovedstyrke efter Slaget ved Sha-ho er bleven koncentreret i og omkring Mukden, er denne Trafik taget stærkt til. Paa min Vej fra Mukden mod Vest krydsede jeg da ogsaa et mægtigt Antal tungt læssede Kærrer, sikkert henved 2000. De dannede en saa at sige uafbrudt Række mellem de to Byer. Paa sine Steder havde de, under Hvil eller ventende paa Efternølere, formet hele Vognborge inde paa de tilstødende, afhøstede Kaoliangmarker. Og ved Liao-ho ventede Hundreder paa deres Tur til at passere Isen, der endnu ikke var solid nok til at bære mere end to-tre Stykker ad Gangen.

I Reglen lader hver af de Forretningsmænd, som spekulerer i denne Trafik, deres Transport eskortere af nogle bevæbnede Mænd. Desuden krydser Kosakpatruljer bestandig paa begge Sider Liao-ho og overvaager alle de Biveje, der munder ud i Mandarinvejen.

Saa for Hunghuserne er det daarlige Tider. De har maattet indstille deres før saa indbringende Haandværk, indtil kinesisk Øvrighed maaske atter engang bliver ene om at sørge for de mandsjurske Vejes Sikkerhed.

Det er paa denne Decemberdag højt, klart Solskin. Men en forrygende Storm rejser prikkende, sviende Støv-fog henover den sneløse Slette; og det er bidende koldt,

ret en mandsjursk Vinterdag af dem, hvor man mærker Støvet fryse fast i Skæg, Øjenkroge, Øren og Haar.

Inde i den skindforede Vogn kan jeg ganske vist finde Læ; men dèr er det umuligt at holde ud længere end et Kvarters Tid ad Gangen, til den Grad skumpler og ryster Køretøjet i Sæt og Spring hen over Vejens Knolde og dybe Spor. Allerbedst vilde det være at gaa ved Siden af Vognen; men af Hensyn til Tiden maa Hestene trave, og saa er Pladsen ved Siden af Kusken egentlig den eneste, hvor det er muligt at holde Balancen og undgaa at blive slaaet gul og blaa.

Medens Stormen piber, og Støvet lægger sig fingertykt i alle Klædernes Folder, prikkende Ansigtet med Tusinde iskolde Naale, svinger Kusken sin lange Svøbe over de tre Dyr — uden at røre dem, ganske vist, thi en ordenlig Kineser mishandler ikke et nyttigt Husdyr — og opmuntrer dem med alskens grove, men velmente Ukvemsord til hurtigst mulig at gøre Ende paa hans, mine og deres egne Kvaler.

Før Solen er gaaet helt ned, har vi da ogsaa naaet *Pandiatun*, den sidste Landsby med det sidste russiske Blokhús (*Étape*) paa den mandsjurske Side af Liao-ho.

Den lille Garnison, ialt vel et Par Hundrede Mand Skytter og Kosakker, er indkvarteret i en rummelig, vel holdt Fansa. Som saa mange Gange før, bliver jeg ogsaa her modtaget i Officerernes Kres med den rummeligste og mest redebonne Gæstfrihed. Under min Færden rundt om i Verden har jeg overhovedet aldrig truffet et saa gæstfrit Folk som Russerne; de byder den Vildtfremmede Velkommen, som var han deres gode, gamle Ven, og deres Hjærtelighed overfor en Gæst er saa aaben, saa varm og saa ganske uden Bagtanker, at man ikke kan undgaa

at føle sig hyggelig til Mode i deres Selskab. Saaledes ogsaa her paa den mandsjurske Grænse. Snart er alle Vejens og Vejrets Ubehageligheder glemte, og ved det jævne Aftensbord — Soldaterkost i Krigstid — drøftes hyggeligt og aabent Begivenhederne i det lange Felttog.

Næste Morgen kort efter Dag gry kører jeg videre.

Ved Bredden af Liao-ho, hvor Grænsevagten efterser Passet, viser russiske Soldater mig for sidste Gang militær Honnør. Faa Minutter efter har jeg passeret Floden over Isen — og er nu i Kina, udenfor baade japansk Fare og russisk Indflydelse, en Rejsende blot, som Tusinde andre, i et fredeligt, neutralt Land.

Da jeg saa ved Middagstid naaer Sinmentun og faar Billet til et straks efter afgaaende Tog, er det engelsktalende kinesiske Embedsmænd og Konduktører, jeg har at gøre med.

Alt er saaledes pludselig blevet anderledes.

Ingen militær Øvrighedsperson afkræver Pas og Rejsetilladelse. Der er Plads i Toget, og det fører ikke en eneste Militærperson med sig. Vi overholder nøjagtigt en i Vaggonen opslaaet Køreplans Afgangs- og Ankomsttider.

Fra Kaopontse, Knudepunktet for Jingkov-Linjen, bliver Toget som et Luksustog i Evropa. Det vrimler med Japanere — og her sidder jeg og taler med dem, som var det den naturligste Sag af Verden, skøndt jeg dog hidtil kun har været dem nær, naar de var Fanger, Saarede eller Lig.

Det er et Æventyr.

Som nu her i Shanghajkvan, hvor jeg skal tilbringe Natten, og hvor der er Hôtel med Table d'hôte, Herrer i Kjole eller Smoking, der vrager mellem en Snes Retter — og Værelser med brede Senge, redte med snehvide Lagener! Og saa er her Plads . . . jeg mener: man

kan faa Mad uden at skulle slaas for den, og en Seng i det Værelse, man selv har udsøgt sig!

Nej — alt dette er næsten for mærkværdigt. Maaske drømmer jeg ogsaa blot og vaagner snart op til den Virkelighed, jeg nu har haft for Øje i syv lange, trange Maanedes . . .

Eller skulde det virkelig være forbi med de smudsige Fansa'er, den grove Kost, det haarde Leje, den evige Uro og Omflakken gennem et Land, hærget af en blodig Krigs Forbandelse?

Skulde Friheden være vunden tilbage — den kostelige Ret til at rejse, naar og hvor det passer, til at skrive og tale uden Hensyn til Censur, til at bestemme over sig selv uden Afhængighed af militære Regler, af Venners eller Fjenders Beslutninger og Handlinger?

Da jeg hinsides den kinesiske Mur gennem Vaggonens Spejlglasruder ser Havet, fyldes Sindet med Fryd, og jeg veed nu, at Friheden ikke længere kan tages fra mig.

Dér ligger det, blinkende og straalende i Morgenens Sol, stort og aabent — en fri og lys Vej til mit Hjemlands Strande!

Saaledes havde jeg ogsaa set det fra et Bjærg ved Tatchitchao en hed Julidag, da Luften skælvede under Drønene fra hundrede Ildsvælg.

Nu er der ingen Kanoner og ingen Bajonetter mellem Havet og mine Længsler, og Signalet lyder ikke *tilbage, tilbage!* — men tværtimod *frem* mod den blinkende Kyst, hvor Østens Vidunderbyer er rejst om trygge Havne, og hvor Skibe under alle Nationers Flag ligger rede til Farten mod de Egne, hvor alle, jeg elsker, alt, jeg har kært, bygger og boer.

NORDEN

Omtrent lige saa længe Unionen mellem Sverige og Norge (oprettet ved *Rigsakten* af 6te Aug. 1815) bestod, har Norge hævdet sin Ret til eget norsk Konsulatvæsen. Det fælles Konsulatvæsens øverste Ledelse henlagdes i 1858 under den fælles Udenrigsminister, som vedblivende var en svensk Mand, bosat i Stockholm.

I Løbet af 90'erne antog det norske Krav stadig tydeligere og stærkere Form. 18de Jan. 1902 nedsattes en af svenske og norske Sagkyndige bestaaende „Konsulatkomité“ til Overvejelse af de Skridt, der burde foretages for at kunne oprette et særskilt Konsulatvæsen for hvert af de forenede Riger under Bibeholdelse af den *diplomatiske* Repræsentations Fællesskab. Der førtes om samme Sag vidtløftige Forhandlinger mellem de to Regeringer gennem Aarene 1902, 1903 og 1904, idet Hovedsynspunktet paa svensk Side var Kravet om, at „det fælles Udenrigsstyre ordnes paa en for Unionen betryggende Maade“ (Skrivelse fra Kronprinsregent GUSTAF af 1ste Marts 1905).

7de Februar 1905 vedtoges det i sammensat (d: svensk og norsk) Statsraad i Stockholm, at Forhørlingerne var at betragte som afsluttede. 18de Febr. nedsatte det norske Storting derpaa en „Specialkomité“ til Udarbejdelse af Forslag til Lov om Oprettelse af eget norsk Konsulatvæsen. 11te Marts afløstes Ministeriet HAGERUP-IBSEN af Ministeriet CHR. MICHELSEN-LØVLAND.

10de Maj 1905 afgav „Specialkomitéen“ Indstilling til Stortinget om Vedtagelse af Lov om norsk Konsulatvæsens Oprettelse (samt Grundtrækkene for dets Organisation).

18de Maj 1905 vedtoges Konsulatloven enstemmig i Odelstinget, 23de s. M. ligeledes enstemmig i Lagtinget.

Efter at Kong OSCAR DEN ANDEN, som paa Grund af Sygdom midlertidig havde overdraget Regeringens Førelse til Kronprinsen, 26de Maj 1905 atter havde overtaget Regeringen, afholdtes 27de s. M. Statsraad paa Stockholms Slot angaaende den norske Regerings Indstilling om Kongens Sanktion (Billigelse) af Stortingets Beslutning til Lov om norsk Konsulatvæsen.

Kongen nægtede at give Loven Sanktion.

NORGES SYVENDE JUNI 1905

LØRDAGEN den 27de Maj 1905, ved 2-Tiden om Eftermiddagen, indløb der paa Redaktionen et Telegram fra Stockholm, som kort meddelte, at Kong OSCAR i Statsraadsmøde havde nægtet at give den norske Konsulatlov Sanktion.

Samme Aften afrejste jeg til Stockholm.

Der var ikke forløbet mere end fem Uger, siden jeg efter godt og vel et Aars Fraværelse var vendt tilbage til Danmark fra en Rejse i Asien under den russisk-japanske Krig. Derfor stod adskillige Enkelheder i det tornefulde nordiske Anliggende, hvis Udvikling nu havde tilspidset sig til en akut Krise, usikkert i min Erindring, og kun Hovedtrækkene tegnede sig klart for Bevidstheden.

Toget førte mig i den korte, lyse Sommernat op gennem Sveriges dejlige Land. Jeg mindedes den Erfaring, min Gærning har indprentet mig: der er kun én Vej at gaa, naar man selv vil forstaa Kærnen i en Sag og har til Opgave at fange andres Interesse for den — lade sig helt optage af den, leve sig ind i den, tænke og føle med dem, den umiddelbart vedrører. Men her, i *denne* Sag, som kun tilsyneladende er viklet ind i et spidsfindigt Juristeris filtrede Næt, kan man jo heller slet ikke andet! Det er ikke fremmede og fjærne Forhold som dem, jeg

nys har forladt, der tvinger sig ind paa En med dyster Vælde. Nej, det er en nordisk Strid — nære Frænder, som paa Frændavis, bittert og alvorligt, bereder sig til det Opgør, der længe har truet med at sprænge deres Sammenhold og nu ikke længere kan skydes ud. Et Afsnit af Nordens Historie er skrevet til Ende. Et nyt vil blive grundlagt. Hvor skulde man da som Dansk, der elsker sit nordiske Fædreland, kunne undlade spændt at spejde efter Udviklingens Tegn eller med Hjærte og Hoved følge dens hastige Gang!

Norges Storting har enstemmig og efter et enigt Folks Vilje vedtaget en Lov om Indførelsen af selvstændigt norsk Konsulatvæsen. Norges Konge har benyttet sin grundlovmæssige Ret til at nægte denne Lov Billigelse. Men denne Kongens Beslutning vil ingen norsk Mand tage Ansvar for. Den samlede Regering indgiver sin Afskedsbegæring; Kongen udtaler selv, at han ikke er i Stand til at danne et andet Ministerium. Men er en ansvarfri, konstitutionel Konge overhovedet i Stand til at fatte nogen som helst Beslutning, som ikke dækkes af en ansvarlig Minister, og hvis han gør det, har en saadan Beslutning da Retskraft?

Allerede fører Vejen brat ind i de ørkesløse Fortolkningers Tornekrat.

Kongen af Norge er ogsaa Sveriges Konge. Vide og formaaende Krese i hans svenske Folk hævder med Kendsgærningens Ret, at de forenede Rigers Konsulatvæsen er et fælles Anliggende, som styres af den ved selve Rigsakten indsatte, fælles Udenrigsminister. Det ene af Rigerne kan altsaa ikke beslutte en selvstændig, ensidig Ordning af dette Anliggende uden at gribe ind i Unionsforholdet og styrte dets Grundvold omkuld. Som Unionens øverste Vogter maa Kongen da her, om paa

noget Omraade, gøre sin Myndighed gældende og væрге den mod Vold.

Straks lyder fra Norge en tusindtunget Indsigelse: Der findes ingen Unionskonge! Rigsakten kender kun en Konge af Norge og en Konge af Sverige; han er ganske vist samme Mand; men han bærer to Kroner. Hans Magt og Myndighed er forskellig i hvert af Rigerne, fordi de tvende Forfatninger er vidt forskellige. Skal nu det frie, selvstændige Kongerige Norge lade sin Lovgivning være afhængig af Kongen af Sveriges svenske Synspunkter?

Atter leder Vejen stejlt ned i Spidsfindighedernes Labyrinth.

Thi alt dette er jo ikke andet end tyndt udhamrede Problemer — et Puppehylster, der vil blive sprængt og falde til Jorden som tørre Skaller, naar Udviklingen er fuldbyrdet, og de levende, flyvefærdige Folketanker bryder ud.

Konsulatloven er blot en Anledning. *Unionen* selv ligger paa Bordet mellem de to Folk. Der slides i Baandet, som har bundet dem sammen i snart hundrede Aar. De veed begge, at denne Gang er det den afgørende Prøve. Men hver har sit Formaal. Den ene vil søndre; den anden vil hele. Norge hvæsser den Økse, som længe har ligget ved Træets Rod. Sverige grunder paa Udveje til at skaane, hvad gennem saa mange Aar har skygget og værnet. Og Kongemagten, der intet vil for sig selv, men blot Lykke og Retfærdighed for begge, staar hjælpeløs — afmægtig.

Paa Stockholms Slot har de forenede Rigers Konge nægtet at stadfæste en af Norges Storting enstemmig vedtaget Lov.

Uhret er faldet til Slag. Hvad vil der ske, naar det ringer Afgørelsens Time?

I den tidlige Sommermorgen (Søndag den 28de Maj) ankommer jeg til Stockholm.

Der er en Del Flag paa Husene, men de er hejst i Anledning af Prinsesse Ingeborgs Fødselsdag og har intet med Gaarsdagens Tildragelser at gøre. Over det skønne, majestætiske Slot vajer Kongeflaget med Unionsmærket. Paa den anden Side Strømmen, ved Riksmuseet, ligger det af den norske Statsraads-Afdeling beboede Palæ med Norges rene Flag over Taget. I Løbet af Formiddagen ser jeg fra mine Vinduer i „Hôtel Rydberg“ paa Gustaf Adolf-Torvet en Del Mennesker vandre over til Slottet. Det er Vagtparaden, der lokker. Den foregaar som paa enhver anden Sommer-Søndag. Da den er forbi, spredes Tilskuerne stilfærdigt ud over Byen. Gaderne ligger Dagen igennem i solet Øde.

Heller ikke i Nærheden af de norske Statsraaders Bolig foregaar det mindste usædvanlige. Ingen standser for — som det hedder — at betragte den Mur, bag hvilken der sker noget mærkeligt. Man skulde ikke tro, Stockholmerne havde læst deres Søndagsaviser, hvori Gaarsdagens Statsraadsmøde er drøftet i alle Enkelheder, og hvori der sandelig ikke lægges Skjul paa Øjeblikkets Alvor. Men maaske tænker de smaaborgerlige Familjer, der spadserer Søndagstur, at de ikke vil lade deres Sommer-Fridag forstyrre af alle disse Unions-Skriverier, som dog ikke fører til noget. Aar ud og Aar ind har der nu været talt om denne norske Konsulatlov, uden at den er bleven til noget, og uden at Livet derfor er blevet forstyrret i sin Gang. Saa er det vel heller ikke saa slemt nu. Verden staar nok til Pinse.

Det er naturligvis kun Erindringer fra Læsning og har intet med Virkeligheden at gøre, naar jeg, idet jeg trækker i Klokkestrængen til det norske Statsraads-Palæ,

uvilkaarlig tænker paa en Legation i fremmed Land efter Krigserklæringens Udstedelse. Her er i hvert Fald ingen væbnet Vagt, men blot en fredelig Portner, som lukker op og uden Indvendinger paatager sig at bringe mit Kort op til Statsraadsafdelingens Chef. Straks efter faar jeg Besked om at komme nærmere, og i Løbet af faa Minutter sidder jeg saa i dyb Samtale med Statsminister J. LØVLAND.

En bredskuldret, stout Mand, der vejer tungt, hvor han træder. Den mægtige Pande skygger frem over to dybtliggende Øjne bag Brilleglas. Fuldskæget og det sparsomme Haar er kun let graanet. Han ser stræng ud, næsten bøs, med de tætte, rynkede Bryn og de faste, lige Læber. Der er noget spartansk ved ham, som til at begynde med holder En paa Afstand. Men hans trygge Ro og klare Tale indgyder Tillid. Han rykker efterhaanden nærmere og nærmere — ikke i Stød, snarere som en Bog, der Blad efter Blad bliver rigere, finere og mere fængslende. Et Smil vover sig frem, skøndt Brynene stadig er rynkede og Øjnene strænge bag Brillernes Krystal. Sol over Dal og Sky over Fjæld — indtil Smilet helt sejrer. Og da er man kommen denne kloge og stærke Mand nær.

Igaar skete det altsaa, at Kong Oscar nægtede Stadfæstelse paa Stortingets enstemmig vedtagne Konsulatlov. Et historisk Statsraad paa Stockholms Slot; Indtrykket af dets Højtid og dybe Alvor behersker endnu Statsminister Løvland.

Han havde paa den norske Regerings Vegne først saglig begrundet Lovens Værd for Norges Udvikling og stærkt fremhævet, hvorledes den havde samlet alle Partier og alle Samfundslag i fuld Enighed. Stortinget havde omhyggelig begrænset Lovens Omraade, saa alle Spørgs-

maal, der fjærnere eller nærmere rørte ved det politiske Udenrigsstyre og Diplomatiets, var bleven holdt ude fra den. „Det er da,“ sluttede Statsministeren sit Foredrag, „Nationens sikre Forventning, at Deres Majestæt vil billige og stadfæste denne Lov.“

Den gamle Konge havde tavst og opmærksomt hørt det norske Statsraads Indstilling. Nu udfoldede han et beskrevet Ark, som laa foran ham, og oplæste — beherstet, men dog stærkt bevæget — Kronens Svar:

„Kronprinsen har som Regent allerede i sammensat Statsraad den 5te April anvist den eneste Vej, hvorpaa dette vigtige Anliggende kan fremmes og alle Vanskeligheder bør kunne udjævnes — nemlig gennem *Forhandling*.

Jeg istemmer ubetinget denne Udtalelse og finder det for Tiden ikke tjenligt at sanktionere denne Lov, der er en Forandring af Konsulatvæsnets nu bestaaende Fællesskab, som ikke uden gensidig Overenskomst kan brydes. Den nuværende Ordning er oprettet som Følge af Beslutning i sammensat Statsraad, og derfor kan særskilt Konsulatvæsen hverken besluttes for Norge eller for Sverige, før Sagen har været behandlet i samme konstitutionelle Former, overensstemmende med Rigsaktens § 5.

Da jeg nu nægter at give Loven mit Bifald, støtter jeg mig til den Kongen i Grundlovens § 30 og § 78 hjemlede Ret. Det er min lige store Kærlighed til begge Folk, som gør det til min Pligt at udøve denne Ret.“

Svaret var givet, og der fandtes ingen Vej tilbage.

Skøndt Norges Statsmænd siden Februar Maaned havde tænkt sig, at Afgørelsen vilde komme, netop som den nu faldt her paa Stockholms Slot — stilfærdig vemodigt, men fast og uigenkaldelig — saa følte de sig dog stærkt grebne af Virkelighedens Alvor.

Der blev en kort Pavse.

Da henstillede den norske Statsraadsafdeling til Kongen at udsætte den videre Behandling, til der i *Christiania* kunde blive afholdt Statsraad med det *samlede* Ministerium og ikke, som her i Stockholm, blot med en Afdeling af Norges Regering. *Christiania* var Stedet, hvor Hans Majestæt kunde tage Stilling til denne betydningsfulde Sag, som vilde kunne føre til den alvorligste Krise.

Men Kong Oscar erklærede, at han ikke ønskede at imødekomme denne Henstilling.

Nu skønnes, at alle Broer er afbrudte.

Stemmerne hæves ikke i Vrede og Bitterhed. Den tilbageholdne Ro synes paa begge Sider blot at forøge Ordenes Styrke og Magt.

Statsminister Løvland udtaler, at Kongens Afgørelse, der er bleven truffen *mod* den norske Regerings enstemmige Indstilling og uden nogen norsk Mands Raad, vil faa uberegnelige Følger. Den strider mod konstitutionel Statsskik; den underkender Rigets grundlovmæssige Ret til selv at afgøre Sagen; den krænker Norges Frihed, Selvstændighed og Suverænitet. Derfor vil den utvivlsomt føre til Unionens Opløsning. I hvert Fald vil intet Medlem af den nuværende Regering kunne medunderskrive Hans Majestæts Beslutning og derved give den forfatningsmæssig Gyldighed. Regeringen begærer Afsked.

Kong Oscar svarer, at da det staar ham klart, at der ikke nu kan dannes nogen anden Regering, saa bifalder han ikke Statsraadernes Afskedsansøgning. De havde nu med Frimodighed sagt deres Mening og gjort kraftige Forestillinger mod hans Beslutning. Men samme Grundlovparagraf, der paalægger dem denne Pligt, forbeholder ogsaa Kongen at beslutte efter eget Omdømme. Derfor er hans Beslutning fattet med grundlovmæssig Ret,

og Statsraaderne har nu den Pligt at affatte og underskrive Protokollen om Sagens Behandling og Afgørelse.

Men Statsraaderne vægrer sig bestemt herved. Drøftelsen taber sig en Stund i historiske og statsretlige Fortolkninger, indtil Statsminister Løvland fører den tilbage til Udgangspunktet.

„Da en Sanktionsnægtelse“ — udtaler han — „ikke alene vilde være aabenbart skadelig for Riget, men tillige en Fornægtelse af dets Selvstændighed, saa afslaar Statsraadet at give denne Deres Majestæts Beslutning Kontrasignation. *Den Normand, som gav den, vilde fra samme Stund være uden Fædreland.*“

Endnu oplæses saa den samlede Regerings Afskedsbegæring.

Statsraadsmødet er forbi.

Der er ikke berammet noget nyt for en overskuelig Fremtid. I Løbet af en Dag eller to afrejser Medlemmerne af den norske Statsraads-Afdeling i Stockholm til Christiania.

„Og nu — hvad vil der ske?“ spørger jeg Statsminister Løvland, da han har sluttet sin Skildring.

Men hvorledes skulde han kunne svare? Thi ikke han og de to andre norske Statsraader her i Stockholm, men Norges Storting og Regering skal afgøre, hvilke Skridt Hævdelsen af Nationens Selvstændighed kræver. Nuvel ja — det bærer mod en skæbnesvanger Krise i Nordens Udvikling; *den* maatte være blind, som ikke kunde se, at nu er Baandet, som binder to af de skandinaviske Riger til hinanden, uhjælpelig bristefærdigt.

„Dog“ — tilføjer Statsministeren med Eftertryk — „hvilke endelige Statsformer der vil opstaa paa de nuværende Tilstandes Ruiner, veed ikke jeg og ingen anden paa denne eller hin Side Kølen. Kun dette kan jeg sige,

at den politiske Udvikling i Norge, som har ført til de Begivenheder, hvorom jeg nys fortalte, og overhovedet hele Grundlaget for denne Tids Hændelser, ikke har været eller nu er blevet antidynastisk — altsaa fjendtlig overfor Huset Bernadotte — og ikke heller antimonarkisk, altsaa rettet mod Kongedømmet. Det norske Folk tillægger ikke Begreberne „Monarki“ eller „Republik“ Værdi som Trylleformler med Magt til at skabe Lykke og Tilfredshed. Hvem der paastaar sligt, kender ikke Normændene.“

Dagens svenske Blade har næsten alle under en eller anden Form beskæftiget sig med den Mulighed, at Krisen i Forholdet mellem de to forbundne Riger kunde hidføre en udenlandsk Indblanding i deres huslige Anliggender. Selv hvor dette ikke siges rent ud, dæmrer mellem Linjerne Tanken om, at en Sprængning af Unionen vil forøge den Fare, som fra Rusland truer den skandinaviske Halvø. Saa længe Sverige og Norge staar sammen, vil vel deres store østlige Nabo ikke forsøge at strække Haanden ud efter nordisk Eje; men opløses deres Forbund, saa hver af dem kun er ansvarlig for sin egen Skæbne, vil Rusland da ikke fristes til at vove Forsøget paa i det nordligste Norge at erhverve den isfrie Havn, den „Adgang til Havet“, som det har maattet opgive at vinde ved Stillehavets Kyster? I *Times* i London har Sveriges berømte Forskningsrejsende, Dr. SVEN HEDIN, indgaaende drøftet disse Muligheder.

Statsminister Løvland tror ikke paa Ruslands ildesindede Planer. Selv om han ikke har særligt Kendskab til de Personligheder, som styrer det store Rige, saa har mange Aars opmærksomme iagttagelser og en fremskudt Deltagelse i det offentlige Liv dog givet ham det Indtryk, at de russiske Statsmænds Holdning overfor Skandinavien

har været korrekt, og at den Mistæneliggørelse af deres Hensigter, som man bestandig støder paa, savner Grund i Virkeligheden.

Men den Mulighed er naturligvis tilstede — og Pressen i begge Riger har da ogsaa allerede nævnt den — at Sverige tænker paa gennem en Note at meddele de fremmede Regeringer, hvad der er sket igaar paa Stockholms Slot, og samtidig at gøre sin Opfattelse af det unionelle Tvistemaal gældende.

Da Samtalen kommer ind paa dette Punkt, spørger jeg Statsminister Løvland:

„Hvis nu Udenrigsministeren her i Stockholm virkelig udsender en saadan Note, og hvis den norske Regering paa sin Side ønsker at fremlægge sine Synspunkter for de fremmede Kabinetter — ejer Norge da et Organ, hvorigennem det som suverænt Land kan udføre denne sin Beslutning?“

„Nej!“ svarer den norske Minister skarpt og med hævet Stemme. — Et Øjeblik efter tilføjer han:

„Vi har ikke en Gang Sikkerhed for, at en saadan Notes Indhold vilde blive os meddelt.“

Da jeg sent paa Aftenen vender tilbage til det norske Palæ for efter Løfte at forelægge Statsminister Løvland min Gengivelse af vor Samtale, inden den afgaar pr. Telegram, finder jeg hele den norske Statsraads-Afdeling i Stockholm samlet. Lysekronen er tændt og skinner hyggelig over Mahogni-Bordets blanke Plade. I Sofaen sidder Statsminister Løvland, med Silkekalot paa Hovedet, og Statsraad HAGERUP BULL, rygende sin Merskums-Pibe; Statsraad BOTHNER vugger i en Gyngestol, med et stort svensk Blad udfoldet over sine Knæ.

Telegrammet bliver oplæst. Enkelte Steder maa jeg

læse to Gange. Hist og her foreslaar snart den ene, snart den anden af Statsraaderne en lille Rettelse. Vi bliver let enige; her er rart og fredeligt i denne Familie-Kres. Saa repeterer vi det hele en sidste Gang. Statsraaderne kontrollerer hverandres Hukommelse om Gaarsmødets Forløb og andre Enkelheder. Endelig er alt, som det skal være, og Statsminister Løvland siger da afsluttende:

„Send De kun rolig det Telegram afsted. Nu risikerer De ikke at blive dementeret!“

„Ja Tak, det gør jeg saa. Men“ — tilføjer jeg og lader, som jeg griber efter en Pen — „endnu har jeg blot et Par Ord at skrive til . . .“

„Og hvad er det?“

„Aa, ikke andet end denne Linje: *Saaledes vedtaget i norsk Statsraad i Stockholm den 28de Maj 1905.*“

„Nej, det er vel aldrig værd, det!“ ler Statsraaderne muntert.

De følgende Dage her i Stockholm forløber lige saa roligt som den første. Bladene meddeler, at Kongen fra mange Egne af Sverige modtager Hyldnings-Telegrammer i Anledning af Sanktions-Vægringen. Man sporer ogsaa i Pressen tydelig den varme Sympati, som strømmer den gamle Monark i Møde, og som er et smukt Udtryk for det svenske Folks Forstaaelse af hans Stillings uløselige Vanskeligheder. Da Kongen og Kronprinsen Mandag Aften overværer Forestillingen i det kgl. Teater, lyder der efter Tæppets Fald Raab paa Nationalsangen „Ur svenska hjärtans djup en gång“, og da den er sunget tilende, bliver Kongen, som er dybt bevæget, Genstand for begejstret Hyldest.

Paa Gustaf Adolf-Torvet standser tætte Grupper foran de Vinduer, hvori Bladene opslaar indløbne Efterretninger. Folk venter at høre Nyt fra Norge. Men Dag efter Dag gaar til Ende, uden at Forventningerne opfyldes. Man kunde næsten tro, de *vilde* tie derovre. Eller i hvert Fald skriver deres Presse da saa underlig ved Siden af Hovedsagen. Alvorlige, næsten dystre Udtalelser kommer gennem Telegrafan fra Christiania til Stockholm; man kan nok skønne, at der foregaar noget vigtigt og vidtrækkende hinsides Grænsen; men intetsteds faar man klart Svar paa de to Spørgsmaal: *Hvad?* og *Hvornaar?*, som dog er de ene afgørende. Kong Oscar kaldes „Fangen paa Stockholms Slot“, der er saa haardt bundet af svenske Paabud og Trusler, at det end ikke er bleven ham muligt at begive sig til Norge for dèr at udøve sit høje, forfatningsmæssige Hværv. Eller det hedder, at Norge nu staar overfor Valget: en Konge uden Regering — en Regering uden Konge. Eller endelig siges det truende og forjættende, at nu er Akkordens Tid omme, og et helt frit og frigjort Norge maa stige frem af disse Dages Udvikling.

Men hvad ligger der bag, og naar vil Handlingen slaa ud i lys Flamme?

Min Vej fører mig i disse sidste Maj- og første Junidage omkring til mange fremragende svenske Mænd. Om dem alle gælder det, at deres Tanker er stærkt optagne af Øjeblikkets Begivenheder, men ogsaa, at næppe en eneste af dem for Alvor venter et uhjælpelig afgørende Brud med Norge. Buen er, sikkert nok, spændt til sit yderste; men der er dog en Mulighed for, at den ikke vil bryde. Man kan være saa nøgtern man vil og frygtløst — thi hvad skulde der være at frygte? — se Virkeligheden lige i Øjnene . . . alligevel! alligevel dæmmer Ud-

sigten til, at Uvejret ogsaa denne Gang vil drive over og Baandet mellem Rigerne holde.

Thi den sunde Fornuft byder Norge at vige tilbage fra det yderste Skridt. Udenrigsministeren, Grev AUG. FERSEN GYLLENSTOLPE, siger dette rent ud, da han slutter en lang Samtale, hvori han har udtalt sig fredeligt imødekommende, med disse Ord: „I næsten hundrede Aar har Unionen bidraget til at sikre den skandinaviske Halvø Fredens Velsignelse. Jeg mener ikke, at Sverige og Norge tilsammen er stærke; men en Adskillelse vil i hvert Fald ikke gøre dem stærkere.“

Dette er ogsaa Dr. SVEN HEDINS Opfattelse. Tilfældet vil, at jeg taler med ham en sen Aften, netop som Efterretningerne om Japanernes mægtige Sejr over den russiske Flaade i Stillehavet fylder Eftermiddagens Blade. Nu, mere end nogensinde, er det vel bleven klart, at Ruslands Magt for lange, lange Tider er knust i hine fjærne Egne. Men er det derfor ogsaa forbi med Ruslands Trang til at opnaa Adgang til Havet? Nej, naar Vejen til Havet er spærret mod Øst, saa vil Rusland søge at finde en ny, lettere og sikrere Retning, der kan føre til samme Maal. Kun to Veje staar det da aabne: *enten* maa det fra Centralasien bryde frem mod den persiske Havbugt — *eller* det maa gøre de faa Skridt, der skiller den nuværende russiske Grænse fra Norges nordlige, isfrie Havne.

Den første Vej er — siger Hedin — oversaaet med Vanskeligheder. Den anden er kort og bekvem. Allerede har Russerne ført en Jærnbane fra Petersborg frem til Torneå. Fra den russiske Grænse til nærmeste isfrie Havn paa norsk Landomraade er der kun 30 Kilometer eller 4 Mil. Her er heller ingen nævneværdige Terræn-Vanskeligheder og ingen militær eller politisk Stormagt at over-

vinde. Skulde man ikke synes, disse Kendsgærninger maatte springe enhver i Øjnene!

Det er ingen Indvending, at Rusland selv ejer isfrie Havne ved Nordhavet. Thi Taage ved Nordkap kan helt standse en Flaade eller i det mindste forsinke den betydelig. Tromsø, for Eksempel, vilde ligge en Valplads til Søs 30 Timer nærmere end Russernes egne Havne. Og 30 Timer — det er Afgørelsen! Vi saae det ved Port Arthur, om vi ikke havde vidst det før.

Hvis nu Norge bryder Unionen — hvis altsaa Sverige frigøres for bestaaende Forpligtelser og derved den stærkeste af de to Magter udløses af den nuværende Forening, da vil Rusland saa meget lettere kunne udføre de Planer, det efter Hedins faste Overbevisning før eller senere vil sætte i Værk. Vedbliver Unionen derimod at bestaa, saa vil Rusland i hvert Fald faa større Vanskeligheder at overvinde end i det modsatte Tilfælde . . . „Og det nytter ikke at ville nægte det; thi jeg *veed* det“ — siger Hedin — „Rusland har nu alligevel en god Del Respekt for Sverige.“

„Man kunde da ogsaa,“ indskyder jeg, „drage den Slutning af Deres Udtalelser, Dr. Hedin, at Unionens Opløsning, seet fra et udelukkende svensk Synspunkt, vilde blive en Fordel.“

„Ja, selvfølgelig. Vi vilde kunne vinde baade Tid og Kræfter til at udvikle vore egne Muligheder og Ævner. Her er jo Liv overalt. Der er meget, som bryder paa og vil frem. Dette Folk er vaagent og vil have Lov at tage fat. Der har ligesom været Bremse paa os. Vore ledende politiske Mænd er altfor optagne af Unionen, Unionen og atter Unionen!“

„Alligevel holder De paa den, Dr. Hedin!“

„Ja, det gør jeg, naar vi blot har en Union, som skaber

Fred og Tilfredshed. Og hvorfor skulde den ikke kunne bringes tilveje? . . . Desuden mener jeg, at det kan faa farlige Følger at opløse det nu bestaaende Forbund, fordi derved hele Nordevropas Magtfordeling bliver forskudt. Skandinavien vil da ophøre at virke som Stødpude-Stat. Begge Rigernes Stilling til de nærmeste Stormagter i Øst, Vest og Syd bliver vanskeliggjort. Et søndret Hele har ikke den Modstandskraft som et fast sammenknyttet Statsforbund.“

„Saa langt ser vel kun de færreste her i Sverige. Man sporer jo næppe, at den bitre og skæbnesvangre Strid, som nu udkæmpes, optager det svenske Folks dybere Interesse.“

„Nej,“ svarer Hedin og taler sig ivrigere og ivrigere. „Nej, De maa ikke vente Demonstrationer og den Slags Ting her i Landet, i hvert Fald da kun, hvad Byarbejderne kan sætte i Scene. Svenskerne er et gammelt aristokratisk Folk, der har ført sine Krige over Evropa, og som har gaaet for meget igennem til, at det let skulde tabe sin Selvbeherskelse. Vi blev ikke overmodige af Breitenfeldt, Lützen eller Narva. Vi vred ikke Hænderne i Fortvivlelse over Poltava. Saa jeg tror ikke, det bliver Norge, som bringer os ud af Fatning! . . . Den svenske Bonde er oplyst om, hvad der foregaar, og tænker derover. Men han glemmer ikke derfor at pløje sin Jord. Hans Forfædre har gennem mange Slægtled kæmpet for Fædrelandets Storhed og Frihed, og han er selv for klog og for tryk til af Døgnets politiske Strid at lade sig forlede til at samle Stene for Brød. *Han* er ingen politisk Parvenu, der jager efter suveræne Sæbebobler, og han veed — som det er bleven sagt — at hidtil er Jerikos Mure de eneste, der er bleven skregne omkuld!“

Samtalen har varet saa længe, at den korte Sommer-

nat allerede er omme, og Dagen gryer over Stockholm. Men endnu holder vi en god Tid ud sammen, medens Hedin — ung, ivrig, tændende — drøfter Mulighederne for paa det gamle nordiske Forbunds Ruiner at opbygge et nyt, *Ideal-Unionen*, hvorom han drømmer . . .

Den socialdemokratiske Fører, HJALMAR BRANTING, ser anderledes paa Sagen. Hvad der nu sker, optager ikke, fortæller han, Folkets brede Lag; dets Tanker kreser om Stemmeretten og Lønkampen. Kun i to Tilfælde vil der vokse en stærk Folkemening frem i Unionsspørgsmaalet, og det er: for det første, hvis Udlandet skulde blande sig i Udviklingen, og for det andet, hvis Sverige skulde gøre Mine til at bruge Magt. I dette sidste Tilfælde vil der øjeblikkelig blive erklæret Storstrejke over hele Landet. Norge skal have Lov at gaa sine egne Veje. Nu, da Rusland har begge Arme fulde, er Tiden desuden gunstig til at faa en Ordning paa det unionelle Forhold.

I Pressen kaster STOCKHOLMS-TIDNINGEN Spørgsmaalet om en Personalunion ud til Drøftelse. Kun det fælles Kongehus, intet andet, skal bevares. Resten af den gamle Union fortjener ikke bedre end at gaa til Grunde.

Men heller ikke denne Tanke vinder Tilslutning. Det liberale Samlingspartis Fører, Vice-Herredshøvding, Advokat KARL STAAF, en højt anset og indflydelsesrig Politiker, omgaaes med helt andre Planer. Han tænker sig Oprettelsen af et Embede, hvorunder de to Rigers fælles Anliggender kan henlægges, altsaa Indsættelsen af en *Unionskansler*, som skiftevis skulde være en Normand og en Svensker. Han venter dog næppe selv en saadan Ordnings Gennemførelse, fordi Normændene ikke i denne Tid er at faa i Tale . . .

Overalt her i Stockholm møder mig da det samme Indtryk: Tro paa Unionens Værdi for begge Folk og Ønsket

om at kunne finde Veje og Midler til at bevare den i Aarene, som kommer.

Mon den svenske Bonde deler denne Tro og dette Ønske?

En Uge er nu gaaet siden Sanktionsnægtelsen paa Stockholms Slot; men stadig ingen tydelige Tegn paa, at Norge vil træffe den Afgørelse, hele Norden i Spænding venter paa. Jeg beslutter da at lægge Vejen til Christiania op over Dalarne, Grænselandet, det mest svenske af alle svenske Landskaber med sit religiøst grebne Bondefolk, hos hvem Kongetroskab og stolt Frisind er forenet.

Lørdag Aften den 3. Juni ankommer jeg over Falun til den lille By Rättvik ved Siljan. En Vogn staar rede paa Stationen for at køre mig ud til Landsbyen Tällberg, hvor Dalarnes Riksdagsmand, Bonden DANIEL PERSSON boer.

En mild og dejlig Sommeraften. Vejen snor sig bakket og lunefuld langs Siljans Bred. Røde Træhuse hygger sig mellem højtidelige Graner og hvide Birke i Udspring. Kvidrende Lærker stiger over Markens blomsterstrøede Græstæppe. Majstangen staar endnu ude og minder om, at nys er Sommeren kommen her til Nord. Piger med hjemmenvævede Kjoler og Forklæder i brogede Farver trækker Køerne til Vands. Karle i blaat Vadmel og med Knæbenklæder af gult Skind kører Hestene hjem fra Arbejdet i Ageren. Snart dybt nede, snart saa nær, at Vognens Hjul skurer i Breddens Smaasten, ligger Siljan blank og blaa, med rødmende Skyers og lysviolette Taagers glidende Flugt hen over sine sagte nynnende Bølger. En gemt, undselig Kirke ringer et Sted Solen ned. Men Lyset viger ikke fra Sø og Land, dæmpes blot ned under den mægtige Himmelkuppel, som hvælver sig deroppe,

hvor fjærne, blege Stjærner tændes, og hvorhen Dal-folkets Tanker vandrer, nu da Dagens Slid er omme.

Det er trangt at skulle tale med Daniel Persson her i hans kønne, venlige Stue om Konsulatlov, Sanktions-nægtelse og Union. Alle disse politiske Kunstudtryk og Begreber ligger ligesom langt borte fra dette dejlige Sted og hører til i en anden Atmosfære end denne Sommer-aftens kølige, klare Luft.

Men unyttigt at ville slippe udenom. Thi den kloge, vaagne Dalbondes Hjærte er fuldt af Dagens Strid. Og ikke han alene tænker aarle og silde derpaa. Her i Dal-larne er alt Folket optaget af, hvad der vil ske. Thi, siger Daniel Persson, „vi Dalbønder og vor Husstand læser den hellige Skrift og Aviserne.“

Normændene gør sig sagtens nu rede til at sprænge Unionen og derved begaa en svar Synd mod den gamle, ærværdige Konge, mod det svenske Broderfolk og mod sig selv. Med Trygheden i Norden vil det da være omme. Det er strænge Tider, vi gaar imøde.

Ikke altid har det svenske Folk handlet, som det burde overfor Normændene. Man bliver nok nødt til smukt at erkende ogsaa sine egne Fejl. Sverige har blandet sig i Anliggender, som var Normændenes og deres alene — f. Eks. Flagsagen — og har baade den ene og den anden Gang ladet det skorte paa Hensyn. Men har nu ikke ogsaa baade Konge, Kronprins og Sveriges Riksdag nys rakt dem en Broderhaand til aaben og ærlig Forhandling om alt, hvad der er de to Riger imellem! Norge har vist den bort. Og nu hører man derovre fra mange stygge Ord og især denne bestandige Mistanke, at Kongen og det svenske Folk skulde pønse paa ondt mod dem. Dette er skammeligt og dybt krænkende. Normændene er vore Brødre; sandelig løfter vi da ikke Haand mod dem! Alle-

rede er det strængt og mismodigt, hvis vi skal skilles. Men værre dog, hvis vi skal skilles i Bitterhed.

Endnu er det gamle Baand imidlertid ikke bristet. Maa-ske vil det holde, om Gud giver sin Velsignelse dertil . . . Og hvorfor skulde de gode Mænd i begge Riger ikke kunne finde paa Udveje til en Løsning? Den Smule Konsulatvæsen maa man da nok kunne faa skilt ud af Fællesskabet, hvad der baade vilde være klogt og nødvendigt, da Norge og Sverige ikke har de samme økonomiske Interesser. Og nu Udenrigsstyret! Der maatte vel kunne indrettes et Slags Fællesraad eller saadan noget. Heroppe i Dalarne kan vi godt tænke os at lægge de forenede Rigers Udenrigsstyre i en norsk Unionskanslers eller en norsk Udenrigsministers Haand. Vi elsker vor Næste, og vi har Tillid til ham . . .

„Men“ — indskyder jeg — „sig mig, Riksdagsmand Persson — hvis nu Unionens Opløsning blot blev et Skridt paa Vejen hen imod det største og bedste: et Forbund mellem de tre skandinaviske Folk!“

„Dette er en stor Tanke, som vi her i Dalarne ofte har syslet med,“ svarede Daniel Persson helt højtidelig. „Men jeg mener, vi alle tre kender hverandre for lidt. Dalarnes Historie er fyldt med Minder om Danmarks og Sveriges indbyrdes Fjendskab. Det Slægtled, hvortil jeg hører, er vokset op i Fortællingen om vor Ufred. I min Barndoms Lege var Fjenden altid *en Dansker*.

Saa kom Eders Krig i 1864.

Har den ikke gjort anden Gavn, saa har den i hvert Fald hos os vakt Bevidstheden om, at I og vi tilhører samme Folkestamme, og at I har lidt ondt trods Eders gode Ret.

Siden er det da, som har Minderne om Fjendskab og Ufred mistet deres Bitterhed.

Men saa er der Normændene og os. Hvor har vi dog ikke skændtes i disse niti Aar, der skulde have forenet os som Brødre! For idel Splid og Tvedragt har vi næppe kunnet øjne hinandens gode Egenskaber.

Nej, nej, der skal Tid og især Kundskab og Oplysning til, inden vi tre ret kan gøre os det klart, hvor nær vi staar hverandre, og hvor haardt vi har hverandres Hjælp behov!“

Daniel Persson standsede en Stund. Gennem det aabne Vindu, mod hvis Ruder en nysudsprungen Birks Grene sagte slog, strømmede den lyse Nats friske Kølighed ind til os og førte med sig en Duft af dugvaad Muld og Planteflor i Vækst.

„Det vil komme engang,“ sagde Dalbonden stille. „Det vil komme engang, de tre nordiske Rigers Forbund! Dog, tro mig, dette Maal skal vi ikke tale, men leve os frem til.“

Mandag Formiddag den 5te Juni naaede jeg endelig til Christiania.

Næppe har jeg besøgt mine nærmest boende Venner, før det bliver mig klart, at her blæser Vinden fra en helt anden Kant og med en ganske anden Styrke end i Sverige.

Ikke fordi der føres noget voldsomt Sprog. Alle er i straalende Humør og stemt til Fest. Heller ikke fordi der fortælles om vidtgaaende Planer, som nu er deres Virkeliggørelse nær, om Revolution, der forberedes, om Krig, der stunder til. Langtfra! Selv paa de ledende Blades Redaktionskontorer tier alle, fra Chefredaktøren til yngste Medarbejder, naar Talen falder paa Enkel-

heder vedrørende Form og Indhold af den Afgørelse, som forestaar. Jeg er inderst inde ikke helt sikker paa, at disse Mænd selv veed, hvad Storting og Regering i denne Tid har drøftet og besluttet. Men hvis de virkelig veed Besked, saa kender de i hvert Fald til Fuldkommenhed Kunsten at skjule deres Viden. Ikke én røbende Linje kommer frem i Pressen, som optrykker det ulideligste og ligegyldigste Sommerstof, der har ligget gemt paa Bunden af Manuskriptdynger og langt tilbage i sjældent aabnede Skuffer. Ikke saa meget som en undsluppen Ytring i en ivrig ført Samtale forraader Kendskab til den ubetydeligste Kendsgærning fra Dagenes og Nætternes endeløse Forhandlinger ovre i Stortingsbygningen. Her er to Verdner, Stortinget og det øvrige Christiania. De er adskilt ved tykke Mure og laasede Døre. Alligevel er de forbundne med et Næt af usynlige Traade; deres Tanker mødes; deres Hjærter slaar i Takt.

Thi fælles for det Par Hundrede, som veed noget, og for Hundredtusinderne, som intet veed, er Viljen til ubrødelig at holde sammen, indtil Maalet er naaet. Det bærer mod Afgørelsen. En ny Tid oprinder. Alt, hvad der har trykket og knuget, skal kastes bort. Dette er Maalet! Hvem spørger om Former? De betyder jo dog saa lidet mod Visheden om, at her fylker sig et Folk Skulder ved Skulder for at løfte Riget til lykkeligere Kaar, højere Stræben, rigere Vækst! Hver enkelt har sit Ansvar; thi alle er Medvidere i den store Hemmelighed, at nu sprænger Norge de Baand, det har følt som Lænker. Fædrelandskærligheden er ikke en Pryd, der tages paa til Fest og Gilde — ikke noget fjærnt, taaget, abstrakt noget, hvorom der synges og tales . . . men den er Sikkerheden for, at Du og jeg, alle Normænd fra Nordkap til Lindesnæs, tænker et og det samme, staar Haand i Haand,

kender hverandre som Sammensvorne og er rede ved første Signal. Ingen lurvet Fordel for Nabo eller Genbo. Udbytte for alle — og lige rigeligt til hver, som føler sig ét med sit Folk. Komme da, hvad der vil. Nu synker den gamle Tid i Graven, og det unge, frie Norge stiger frem i forjættende Gry!

Paa Gader og Stræder, i Caféer og Privathjem svirrer det En om Ørene med Grundlov, Rigsakt og Sanktionsvægring. Der har været mere end otte Dage til at tale ud om alt dette; saa længe imidlertid Stortinget ikke har ladet høre fra sig, maa det gamle, endevendte Stof stadig holde for.

Og Stortinget tier haardnakket. Det holder ganske vist Møder snart samlet, snart i Udvalg, og paa alle Tider af Døgnet. Men ikke en Stavelse af, hvad der siges derinde, kommer udenfor dets Mure. Bladene synes ikke en Gang at vide, at det overhovedet er samlet til Arbejde. Det er ligesom forsvundet. En Kamel slipper lettere gennem et Naaleøje end en Uvedkommende gennem en af Stortingets Døre. Jeg kender personlig mange Stortingsmænd, men træffer ikke en eneste af dem. De er som sunkne i Jorden. Statsminister Løvland gaar forbi mit Vindu paa „Grand“; jeg skynder mig ud for at hilse paa ham og sige Tak for sidst i Stockholm. Der er siden da kun gaaet en Uge og en Dag. Men han kender mig vist ikke rigtig mere, faar i hvert Fald kun Tid til lige at sige Goddag, og lader sig saa hurtigst mulig opsluge af den store, tavse Stortingsbygning.

Er Folk saa smaat begyndt at blive utaalmodige? Synes de, at ni Dage er for lang Tid at bruge til at smedde det Vaaben, hvormed Unionsbaandet skal hugges over og en ny Statsform indsættes?

Thi lad os blot ikke lege med Ordene, men sige rent

ud, hvad det drejer sig om. *Hvorledes* Stortinget vil bære sig ad med at opløse Unionen, og *hvad* det vil sætte i Stedet for den Kongemagt, der har afsat sig selv — det er Spørgsmaal, som ikke kan besvares. Men naturligvis skal Unionen opløses, og da det ikke kan ske uden at fjærne Kongemagten, saa bliver den fjærnet. Intet er mere indlysende. Tro ikke, der er nogen Hemmelighed i det. Men netop fordi det er saa ligetil, kunde Stortinget maaske nok have gjort sig færdig noget hurtigere . . .

En god Ven, der udtaler dette, betror mig samtidig under Tavsheds Løfte, at der fra formaaende Borgere i Byen er sendt Stortinget et Vink om, at nu maa det se at skynde sig. Paa Redaktionskontorerne har man imidlertid endnu ikke sent Mandag Aften (5te Juni) fra Stortinget modtaget nogen som helst Meddelelse til Offentliggørelse. Der maa findes mere Manuskript frem om Grøftegravning og Snekastning. Men jeg, som ikke er bundet til disse vigtige Æmner, sender samme Mandag Aften mit Blad et langt Telegram, hvori jeg bebuder Unionens Opløsning og Kongens Afsættelse inden Ugens Udgang. Disse næsten unaturlig store Ord er lige ved at forskrække mig selv. Alle de svenske Planer om Udveje og Forbedringer kimer for mine Øren. Jeg er vis paa, de i København vil tro, jeg er bleven besat af vild Sensationslyst. Men det faar ikke hjælpe. Thi Sandheden er, at vi har Revolutionen paa Trapperne.

Hvis jeg har haft nogen Tvivl om min Hjemmel for dette Telegram, saa maa den i hvert Fald svinde nu, da jeg Tirsdag Formiddag (6te Juni) aflægger FRIDTJOF NANSEN et Besøg paa hans Ejendom „Lysaker“ ved Christiania Fjord og hører ham tale. Thi næppe er de første Hilsner vekslet, før han udbryder:

„Ja! Afgørelsens Øjeblik er nu kommet. Unionen har ophørt at være til.“

Han vandrer frem og tilbage, medens han højt og i klare, faste Sætninger følger den Tankerække, som helt optager ham:

„Unionen har ophørt at være til. Den stod ikke til at redde. Den maatte briste, fordi der var en himmelvid Forskel paa Forfatningerne i de to Stater, den skulde knytte sammen. Den maatte briste, fordi Sveriges Opfattelse af dens Vilkaar altid har været ydmygende for Norge.

Om alle Sveriges Tilbud til os, ogsaa det sidste, gælder et og det samme: de kommer for sent. Samtidig sporer vi nu hos vore Frænder derovre en vis overlegen Lige-gyldighed for Unionen. Veed De, hvorfor? Jeg skal sige Dem det. Saa længe Unionen kunde bestaa under svensk Overhøjhed, var den god nok. Men naar det er uigenkaldelig forbi med Overhøjheden, bryder Svenskerne sig ikke længere om Unionen!

Saadan hænger det nok ogsaa sammen med Kongemagtens Stilling . . . Jeg siger udtrykkelig *Kongemagten*. Thi der er ingen Normand — i hvert Fald gælder det da ubetinget mig — som nærer personlig Uvilje mod *Kongen*. Tværtimod ærer jeg ham og ser op til hans mange fremragende Egenskaber . . . Men taler ikke Sanktions-Vægringen paa Stockholms Slot tydeligt til os alle! Læg Mærke til dette, at Kongens Afgørelse i et rent norsk Anliggende faldt i Sveriges Hovedstad, uden at nogen af Kongens norske Raader var hørt! Kongen havde sit Svar nedskrevet forud og oplæste det uden at lade sin Beslutning paavirke af de i det norske Statsraad faldne Udtalelser. Og han fastslog dog selv i dette Svar, at han var sig fuldt bevidst, at han nu foretog en Handling, der

afskar ham fra at danne en norsk Regering, som vilde tage Ansvaret for hans Beslutning. Ser De ikke klart, hvad dette betyder? For Kongemagten stod Sagen saaledes, at den maatte træffe sit Valg mellem Sverige og Norge. Sverige havde opgivet Unionen, og Kongemagten opgav da Norge.

Nuvel, menneskelig set er dette Valg forstaaeligt nok. Men Valget *er* ogsaa hermed truffet. Kong Oscar har selv frasagt sig sin Virksomhed som Norges Konge. I Overensstemmelse hermed skrider det norske Folk da nu til Handling.“

Fridtjof Nansen afviser kort og bestemt alle Forslag om Unionskanslere og den Slags Udveje. Den Fare, der maatte true fra Rusland, kender Normændene lige saa godt som Svenskerne; men den vokser ikke, blot fordi hvert Folk kommer til at staa alene. I hvert Fald kan den da ikke blive større, end den er nu, hvor Mistilliden mellem Halvøens to Nationer umuliggør Samarbejde.

„Vi veed helt nøje“ — fortsætter Nansen — „at der vil møde os store Vanskeligheder, megen Modstand og Uvilje. Men der er simpelthen ikke længere nogen Vej tilbage. Alt for længe har vi fortolket os frem med Loven i Haand; det ligger svært for os Normænd at drive paa med Jura. Nu er imidlertid den Tid kommen, da det ikke alene er Lovens, men Livets Ret, som ikke mere kan tilsidesættes!“

„Har De nu selv, Professor Nansen, tænkt Dem at træde frem som en af det norske Folks Førere i den alvorlige Tid, der forestaar?“

„Nej. Jeg egner mig ikke dertil. Desuden tilhører jeg ikke Statskirken og kan derfor efter Grundloven ikke være Medlem af Regeringen.“

„Der er andre Førerstillinger —“

Fridtjof Nansen tøver ikke med sit Svar:

„Ingen norsk Mand, som kan gavne sit Fædreland, vil nu eller senere holde sig tilbage.“

Inde i Christiania er alt uforandret. Mine gode Venner i „Aftenposten“s Redaktion forespørger telefonisk, om de maa afskrive det Telegram, hvori jeg gengiver min Samtale med Nansen? Med Fornøjelse. Hen ad Aften er dette Arbejde færdigt. Jeg spiser til Middag ovre i „Norske Selskab“, hvor flere Skak- og andre Spillepartier nyder en fredelig Adspredelse. — „Noget nyt?“ — „Nej, ikke saa vidt vi veed.“ — „Hvem giver?“ — „Nu maa Stortinget snart se at skynde sig.“ — „Hjærter er Trumf.“ — „Bryd Dem ikke om Unionen, men pas Deres Spil.“ — „I næste Træk er Kongen mat, min kære!“

Klokken er allerede bleven over 10, da jeg driver op paa „Aftenposten“s Redaktion for at læse Korrektur paa mit Nansen-Interview og for Resten høre, om *de* skulde have noget Nyt.

Nej, ingenting.

Ved 11-Tiden kommer en ung Medarbejder ind til Redaktør Bætzmann, med hvem jeg sidder og smaasnakker. Han afleverer et lille Manuskript; men da han ser mig, stopper han op i noget, han vilde have sagt.

„Maa jeg være nysgærrig og kigge?“ spørger jeg Redaktør Bætzmann.

„Værsgo'. Det er saamænd ikke noget . . .“

Der stod paa Manuskriptpapiret:

STORTINGET

holder Møde Onsdag Kl. 10 Form.

Det var det hele.

„Naa,“ siger jeg, „dèr har vi nok Revolutionen!“

„Naa-aa, hvad . . .“

Der skulde ikke megen Takt til at forstaa, at jeg var hjærtelig overflødig. Jeg siger derfor Farvel. Og ingen holder paa mig.

Det er nu bleven saa mørkt udenfor, som det overhovedet bliver i Christiania en lys Juninat. Da jeg paa min Vej til Telegrafstationen er naaet til den aabne Plads ved Stortinget, møder jeg Redaktør Nils Vogt fra „Morgenbladet.“

„Saa skal det altsaa gaa for sig i Morgen!“ siger jeg til ham.

„De har allerede hørt det! Ja, i Morgen Formiddag Klokken 10. Men indtil da Tand for Tunge, om De ellers veed noget nærmere!“

„Kan De skaffe mig Kort til Stortinget?“

„Med Fornøjelse. Se op paa „Morgenbladet“ ved 9-Tiden i Morgen.“

Endnu veksler vi nogle ligegyldige Ord. Saa gaar jeg videre ad Telegrafen til.

Der kommer ikke faa Mennesker ud fra Stortingsbygningen, hvor Lysene nu efterhaanden slukkes. Mellem Skikkelserne faar jeg Øje paa en Stortingsmand, som jeg har kendt gennem flere Aar.

„Nu er De altsaa bleven enige om det hele,“ siger jeg, da vi følges ned ad Gaden.

„Ja. I Morgen gaar det for sig. Gud ske Lov, at vi faar en Ende paa det,“ svarer han blot.

Inde paa Telegrafstationen er der tomt nu ved Midnattide. Jeg sætter mig ved en af Pultene og skriver følgende Depeche:

„Stortinget holder offentligt Møde Onsdag Formiddag Kl. 10. Heri vil Unionen blive erklæret for opløst og

Kongen for afsat. Regeringen overtager alene Landets Styrelse."

Da jeg rækker Telegrammet ind til Ekspedienten, kan jeg ikke dy mig for at passe paa, om hans Ansigt skulde forraade nogen Bevægelse, medens han læser det. Men han ser fuldkommen uinteresseret ud, da han tæller Ordene og afkræver Betalingen.

I det bedste Humør spadserer jeg tilbage til „Grand“. Det er ikke hver Dag, man kan sende sit Blad saa værdifuld en Efterretning . . .

Klinge-linge-ling! Telefonen kimer som rasende.

— Hallo!

— Det er „Aftenposten“s Redaktør. Hør, De har da ikke telegraferet til København om Stortingsmødet i Morgen?

— Jo det har jeg rigtignok!

— Men det maa De ikke gøre!

— Hvorfor ikke?

— Ja, det er det samme. Men jeg beder Dem bestemt lade være.

— For silde! Telegrammet er afleveret for et Kvarter siden, og det var Il-Telegram.

— Kan De ikke stoppe det telefonisk?

— Umuligt.

Heftig Afringning.

Jeg gaar netop op og ned i mit Værelse og grunder paa, hvad i Alverden der skulde være i Vejen for, at det Telegram bliver læst Onsdag Morgen i København? . . . da Telefonen igen kimer i højeste Ophidselse.

— Hallo! Hvem dør?

Der nævnes et Navn, som i og for sig er uvæsenligt, men som har Besked fra en anden, paa hvem der afgjort maa høres.

— Jeg beder Dem om ikke at offentliggøre det Telegram, De har afsendt i Nat.

— Og Grunden?

— Jeg kan kun gentage, at De ikke bør offentliggøre det, og beder Dem indtrængende lade det være.

Dette siges i et Tonefald, som lader forstaa, at her staar noget alvorligt paa Spil.

— Nuvel, jeg skal tænke over Sagen.

Atter Afringning.

Kort efter forlanger jeg II-Telefonsamtale med *Nationaltidende* i København og faar Forbindelsen paafaldende hurtigt. Over Skagerak udveksles da følgende Replikker:

— Har De faaet et Iltelegram fra mig, afsendt kort efter Midnat?

— Javel. Det er et storartet Telegram. Det vil gøre sig i Avisen i Morgen tidlig.

— Men De maa ikke offentliggøre det. Hold det tilbage.

— Hvorfor?

— Jeg veed ikke selv rigtig; men det er sagtens Hensyn til Sverige. Stryg hele Slutningen, saa der kun kommer til at staa, at Stortinget holder offentligt Møde Onsdag Kl. 10.

— Javel. Men kan vi ikke sætte ovenover: *Afgørelsen*.

— Jo, det kan De rolig gøre. Saa lover De altsaa, at dette kommer i Orden?

— Ganske bestemt. Godnat!

Endnu stod tilbage at berolige mine Venner paa „Aftenposten“. Det skete, og de lod Meddelelsen gaa videre til rette Vedkommende.

Da jeg saa endelig kom i Seng, laa jeg længe og spekulerede paa, hvorfor det nu kunde være saa vigtigt, at det Telegram blev stoppet? . . . Man kan ikke være for-

sigtig nok, naar man staar i Begreb med at lave Revolution . . . Kongen har nægtet at komme til Christiania og behandle Konsulatloven i Statsraad af det samlede Ministerium . . . Han er bleven i Stockholm og har ikke gjort et eneste Forsøg paa at danne en ny norsk Regering . . . Fridtjof Nansen sagde i Formiddags⁷ udtrykkelig, og det er overhovedet den norske Teori, at Kongen derved selv har frasagt sig Kronen . . . *Hvis* han nu inden i Morgen Formiddag Kl. 10, *for Eksempel fra København*, faar bestemt at vide, hvad det er der skal foregaa i Stortinget — og *hvis* han saa telegraferer, at nu kommer han med Ekstratog for at holde Statsraad og prøve paa at danne Regering . . .

Stop den Depeche!

Onsdag den syvende Juni 1905 Kl. 10 Formiddag.

Alle 117 Pladser i Stortinget er besat. Samtlige Regeringens 10 Medlemmer sidder paa deres Bænke umiddelbart under Præsidiet. Tilhørerlogerne er stoppende fulde.

Men ingen Spænding. En frejdig, lys Stemning som den solrige Junidags derude bag Salens høje Vinduer. Dæmpet Samtale fra Loft til Gulv. Alle veed i Hovedsagen, hvad der skal foregaa. Forventningen samler sig blot om, hvorledes det i alle Enkelheder aftalte og tilrettelagte Program nu vil blive udført.

Lige ved Siden af mig i Galleri-Logen staar fhv. Statsraad, Advokat B. VOGT og *Times'* Korrespondent, Mr. BLACKSTONE. Han ser ud paa Solskinnet og de blomstrende Syrenbuske og siger smilende:

„A nice day for a revolution, Sir.“

En halv Times Tid gaar hen, uden at man bliver klog paa, hvorfor der ventes.

Kl. 10.35 lader Stortingets Præsident, BERNER, sin Træhammer falde haardt i Bordet:

„Stortinget er lovlig sat!“

Den lille, hvidhaarede og hvidskæggede Mand ser frem for sig gennem Brillerne. Sal og Gallerier tier musestille. Præsidenten lader hengaa et Par Sekunder, inden han udtaler:

„Regeringens Chef vil afgive en Meddelelse til Stortinget.“

Straks derpaa rejser Statsminister MICHELSEN sig. Rødt, uden at den stærke og tydelige Stemme forraader nogen indre Bevægelse, oplæser Ministeren en Erklæring, der gør Rede for Kongens Stilling i Statsraadet d. 27de Maj i Stockholm. Kongen har ikke siden gjort Skridt til at opfylde sin første Pligt: at skaffe Landet en konstitutionel Regering.

Nu hæver Statsministeren Stemmen og læser videre:

„I samme Øjeblik, Kongens personlige Politik umuliggør Dannelsen af noget ansvarligt Raad, er den norske Kongemagt traadt ud af Funktion og dermed ogsaa den af den fælles Konge betingede Forening med Sverige.“

Der følger et Afsnit, hvori Regeringens Ret og Pligt til at fratræde bliver hævdet. Saa styrer Statsministeren lige mod Afgørelsen:

„Hans Majestæt Kongen har erklæret, at nogen anden Regering ikke nu kan dannes. Hans Majestæt har fundet dette at være saa klart, at Norges Konge i disse alvorlige Dage er forbleven paa Stockholms Slot uden at komme til Norges Hovedstad og uden at gøre Forsøg paa atter at føre Landet ind i konstitutionelle Forhold.

Men en saadan Tilstand kan ikke fortsættes og kan ikke forventes ret ænd ved en forandret Optræden fra Hans Majestæts Side.

Den Politik, som har faaet sit Udslag i Hans Majestæts Stilling til Spørgsmaalet om Sanktion af Konsulatloven, er efter vor Mening ikke forenelig med den norske Forfatning. Men lige saa lidt som nogen Normand vil yde sin Medvirkning til Dannelsen af en ny Regering, der skulde overtage Ansvar for denne Politik, lige saa lidt kan *vi* ved at forblive i vore Embeder gøre os meddelagtige i den.

Herom har vi underrettet Hans Majestæt Kongen.

I Henhold hertil har vi anset det for vor Pligt i Dag at fratræde Bestyrelsen af vore Embeder.

Oplæsningen er bleven hørt i lydløs Stilhed.

Statsministeren tilføjer, idet han folder Papiret sammen:

„Jeg tillader mig at fremlægge denne Meddelelse paa Præsidentens Bord.“

Hans Skridt høres knirkende hen over Gulvet. Præsident og Statsminister bukker for hinanden.

Saa lyder Præsident Berners fine, skarpe Stemme gennem det tavse, menneskefyldte Rum.

Paa Stortingets Vegne modtager han Regeringens Meddelelse. Efter at det i Møder af samtlige Repræsentanter, hvori de alle har haft Lejlighed til at udtale sig, er bleven drøftet, hvilke Foranstaltninger Stillingen kræver, foreslaar han nu, at Stortinget enstemmig og uden Forhandling skal fatte følgende Beslutning:

„Da Statsraadets samtlige Medlemmer har nedlagt deres Embeder,

da Hans Majestæt Kongen har erklæret sig ude af Stand til at skaffe Landet en ny Regering,

og *da* den konstitutionelle Kongemagt saaledes er traadt ud af Virksomhed,

bemyndiger Stortinget Medlemmerne af det i Dag aftraadte Statsraad til indtil videre som DEN NORSKE REGERING at udøve den Kongen tillagte Myndighed i Overensstemmelse med Norges Riges Grundlov og gældende Love — med de Ændringer, der nødvendiggøres derved, at Foreningen med Sverige under én Konge er opløst som Følge af, at Kongen har ophørt at fungere som norsk Konge.“

Ikke en Haand rører sig. Alle synes at mene, at dette er den naturligste Ting af Verden. Men jeg dyer mig ikke for halvhøjt at hviske til Advokat Vogt: „Det var som bare Pokker! At opløse Unionen i en Bisætning!“

Imidlertid fortsætter Præsident Berner:

„Forlanger nogen Ordet angaaende dette Forslag?“

Pavse.

„Da dette ikke er sket, er Forslaget optaget og bliver at undergive Votering. Voteringen vil foregaa ved Navneopraab.“

Et Hundrede og sytten Gange lyder et *Ja!* gennem Salen.

Straks derpaa rejser Statsminister Michelsen sig paany. Nu, da han ikke læser, men taler frit ud, er der Appell og Varme i hans stærke Røst:

„Hr. Præsident! Paa Regeringens Vegne modtager jeg det ærefulde, men tillige saa vanskelige og ansvarsfulde Hverv, som ved Stortingets Tillid i Dag er os betroet.

Saa langt vore Ævner rækker, skal vi søge at gøre os denne Tillid værdig. Vi stoler paa vor Sags Retfærdighed, paa Stortingets faste og tillidsfulde Støtte og hele det norske Folks enstemmige og urokkelige Vilje til at yde et hvilket som helst Offer, Stillingen maatte kræve.

Det er da vort Haab, at hvad i Dag er sket, skal blive til varig Gavn og Velsignelse for Fædrelandet.“

Hele Forsamlingen rejser sig. Pludselig er det, som bryder den længe tilbageholdte Bevægelse igennem. Øjne dugges. Hænder stryger over Pande og Haar. En Højtidstemning har grebet alle, da Ordene lød om de Ofre, Folket maa bringe Fædrelandets Sag.

Men allerede skrider det omhyggelig forberedte Drama videre i sin regelbundne Udvikling.

Præsidenten oplæser Forslag til en lang, forunderlig lang Adresse, som skal overbringes Kong Oscar ved en Deputation. Dens Indledning udreder vidtløftigt de Begivenheder, alle kender. En let Utaalmodighed gør sig gældende baade oppe og nede i Stortingssalen.

Men med ét bliver der igen lydløs Stilhed. Forsamlingen mærker, at det trækker sammen til en ny Kendsgærning:

„... Som et Vidnesbyrd om, at det norske Folks Arbejde og Kamp for Fædrelandets fulde Selvstændighed ikke har været begrundet i nogen Uvilje mod Kongehuset eller det svenske Folk og ikke har efterladt nogen Bitterhed mod nogen af disse, anholder Stortinget i Ærbødighed om Deres Majestæts Medvirkning til, at en Prins af Deres Majestæts Hus tillades, med Opgivelse af sin Arveret til Sveriges Trone, at modtage Valg som Norges Konge.“

Dette er det nye, som kun de ganske faa og indviede har vidst om. Det kommer saa overraskende for Tilhørerne, at de blot kan se paa hverandre i Forbavselse, medens Adressens Slutning oplæses:

„... vover Stortinget at udtale det sikre Haab, at hvad der nu er sket, vil vende sig til det gode, ogsaa for Deres Majestæt, for hvis Person det norske Folk vil bevare usvækket sin Højagtelse og Hengivenhed.“

Forslaget om Adressen sættes under Afstemning og vedtages med 112 Stemmer mod fem Socialdemokraters. Folk havde nok Lyst til nu at begynde at tale sammen indbyrdes om alt dette; men de standses, da Præsident Berners Stemme højtidsfuldt klinger ud over Salen:

„Mine Herrer Repræsentanter!“

Stortinget og alle Tilhørerne rejser sig. Her er stille som i en Kirke.

Præsidenten udtaler, at det er Beslutninger af den største Rækkevidde, Norges Storting nu har fattet, og at Stortinget er sig sit Ansvar fuldt bevidst; det har udført sin Pligt til Hævdelse af Norges Ære og Ret, og har handlet som det burde for øjeblikkelig at tilvejebringe en lovlig Regeringsmyndighed i Landet.

Stortinget er da ogsaa forvissat om at have Folkets fulde Tilslutning.

Der kan opstaa store Vanskeligheder; men Norge vil formaa at overvinde dem ved Enighed og Sammenhold mellem Statsmagterne og Folket. „Jeg er“ — slutter Præsidenten sin højtidelige Tale — „sikker paa, at vort Folk overfor de kommende Begivenheder vil bevare den samme Fasthed, den samme Sindighed og værdige Ro som hidtil, og i Forvisningen herom mener jeg, vi trygt tør se Fremtiden i Møde.

Vi samles alle i Ønsket:

Gud bevare Fædrelandet!“

Stærkt og fast lyder det da i Kor:

Gud bevare Fædrelandet!

Hele Forsamlingen, fra øverst til nederst, puster ud i et dybt Lettelsens Suk. Nu er det overstaaet! Nu er det sket! Nu er det forbi — forbi — forbi!

Der bliver en Trængsel paa alle Stortingets Trapper

og i alle Korridorer som ved en Teaterbrand. Hele Bygningen summer af højrestet, lystig Tale. Folk løber paa hverandre i henrykt Forvirring. Det smælder med djærve Haandslag. Nogle omfavner hverandre. Fra Gruppe til Gruppe krydses hilsende Raab: Til Lykke! Til Lykke! En Mand tripper forvildet omkring og leder efter sin Stok, medens han til højre og venstre udbryder i usammenhængende Spørgsmaal: Hvad for en Bernadotte? . . . Troer De paa Krig? . . . Var han ikke storartet? . . . En anden standser i Vrimlen for at fortælle, at han har forudsagt det hele, fra første til sidste Stavelse . . . En tredje prøver at holde Folk sammen ved at raabe paa, at vi maa ha' Folketog til Stortinget, kære, mægtigt Folketog, straks, endnu i Dag . . . Lystigheden stiger og stiger. Stortinget genlyder af Jubel.

I Døren ud til den straalende lyse Junidag støder jeg atter paa Mr. Blackstone.

„Quite a gentlemanlike revolution, isn't!“ siger han muntert.

Ogsaa herude er der Trængsel. Sporvognene maa klemme bane sig Vej. Allerede vrimler det med Smaadrenge, der falbyder eller uddeler Løbesedler og Flyveblade. Som ved et Trylleslag er Flagene bleven hejst paa alle Huse. Stortingsmødet har ikke varet en Time. Allerede veed hele Christiania, hvad der er sket, og nu skal det blive Festdag!

Statsminister Michelsen er kommen ud fra Stortinget. Jeg hilser paa ham og finder ikke andet at sige end et spørgende: „Nuvel?“

„Nuvel ja,“ svarer han med sit lyse Smil. „Det kan vel ikke bestrides, at dette Møde forløb roligt og værdigt. Der var jo simpelthen heller ikke andet at gøre, end hvad vi nu har gjort!“

Imidlertid er Ministeren bleven opdaget af Mængden. Hundreder af Hænder strækkes ud imod ham. Hatte svinges i Luften. Endelig kan Jublen faa Luft i brusende Hurra-Raab.

Han tager sin Hustru under Armen, skubber blidt Folk til Side, og de entrer saa begge en Sporvogn, hvori de gemmer sig. Men en tæt Stimmel følger efter og vedbliver begejstret at raabe.

Straks efter faar Præsident Berner og Statsminister Løvland den samme Hyldest. Nu har Christiania tiet og biet længe nok. Nu skal Frigørelsen fejres, saa det runger.

Men da Stortinget ved halvtolv-Tiden er helt tomt, mangler der ligesom Brændpunkter, hvorom Mængden kan samles. Lidt efter lidt falder *Carl Johan* derfor til Ro. Kun inde i de Caféer, hvor der er Musik, spores Dønningerne kraftigt. Folk, som vover sig ind f. Eks. i „Grand“, maa være rede til at spise staaende. Thi uafbrudt forlanges: *Ja, vi elsker dette Landet*, og vé den, der ikke straks ved de første Akkorder springer op fra sit Sæde, selv om han har Munden fuld af Mad og paa samme Sted hører Melodien for tyvende Gang.

Da hen paa Eftermiddagen Militærmusiken spiller i det lille Anlæg foran Nationalteatret, maa den ligeledes Gang paa Gang give Nationalsangen. Men ellers intet nævneværdigt Tegn paa, at en Revolution er fuldbyrdet i Norges Hovedstad.

Der fortælles Mand og Mand imellem en pudsig Historie om, at Tilfældet har villet, at netop i Dag har det aarlige Eftersyn af Kronings-Regalierne fundet Sted, og at det viste sig, at Kongeparrets juvelsmykkede Kroner, Scepter, Rigsæble og Rigssværd var i god Behold. Folk morer sig ogsaa over, at en Stortingsmand har mindet sine Venner om, at det nuværende Storting har et kon-

servativt Flertal og er valgt udtrykkelig paa det Program at skulle forhandle med Sverige om Konsulatsagen.

Frem for alt er det dog *Fremtiden*, som optager Tankerne. Nu har Normændene ladet Kongen afsætte sig selv og Unionen opløse sig selv. Men hvad følger efter? Kommer den Krig, hvorom selv de kækkeste har drømt? Vil det stolte Sammenhold vare, ogsaa naar Modgangens Time slaar?

Allerede er der hørt fra Kongen. Han har telegrafisk nedlagt Indsigelse mod Regeringens alt udførte Beslutning om at træde tilbage. Et af Bladene udsender dette Telegram paa Løbesedler, som har til Overskrift: *Kongen af Sverige protesterer!*

Ogsaa Stortingets Præsident har modtaget en kongelig Depeche, der dog foreløbig holdes hemmelig:

„Da jeg ikke erkender de revolutionære Skridt, som Stortinget med Krænkelse af Grundlov og Rigsakt og i Oprør mod sin Konge desværre har foretaget, saa modtager jeg ikke den af Stortinget tiltænkte Deputation. — OSCAR.“

Vist skurrer det i manges Øren at høre den gamle Konges strænge Ord om *Revolution* og *Oprør*; nogle føler dem vel endog som en dyb Krænkelse. Men der er nu ingen Vej tilbage. Og desuden — hvad betyder denne ene Mislyd mod Dagens store Daad: Aartiers Kamp ført til Sejr, et Folks Haab opfyldt, Norge frigjort!

Stortinget holder Møde igen Kl. 6 om Eftermiddagen for at vedtage en lang Kundgørelse til det norske Folk, der opfordres til at ære og lyde den ny-indsatte Statsmyndighed: DEN NORSKE REGERING, som i sig forener den kongelige og den udøvende Magt. Mødet forløber glansløst. Disse Formaliteter kan ikke vække nogen Stemning. Det Telegram fra Kong Oscar, hvori han nedlægger Ind-

sigelse mod Regeringens Handlemaade, oplæses i Tavs-
hed. Præsidenten henstiller, at det *vedlægges Protokollen*.
Alle tier samtykkende. Mødet er hævet. Der vil ikke blive
talt mere om disse kongelige Budskaber, som intet kan
gavne eller ændre.

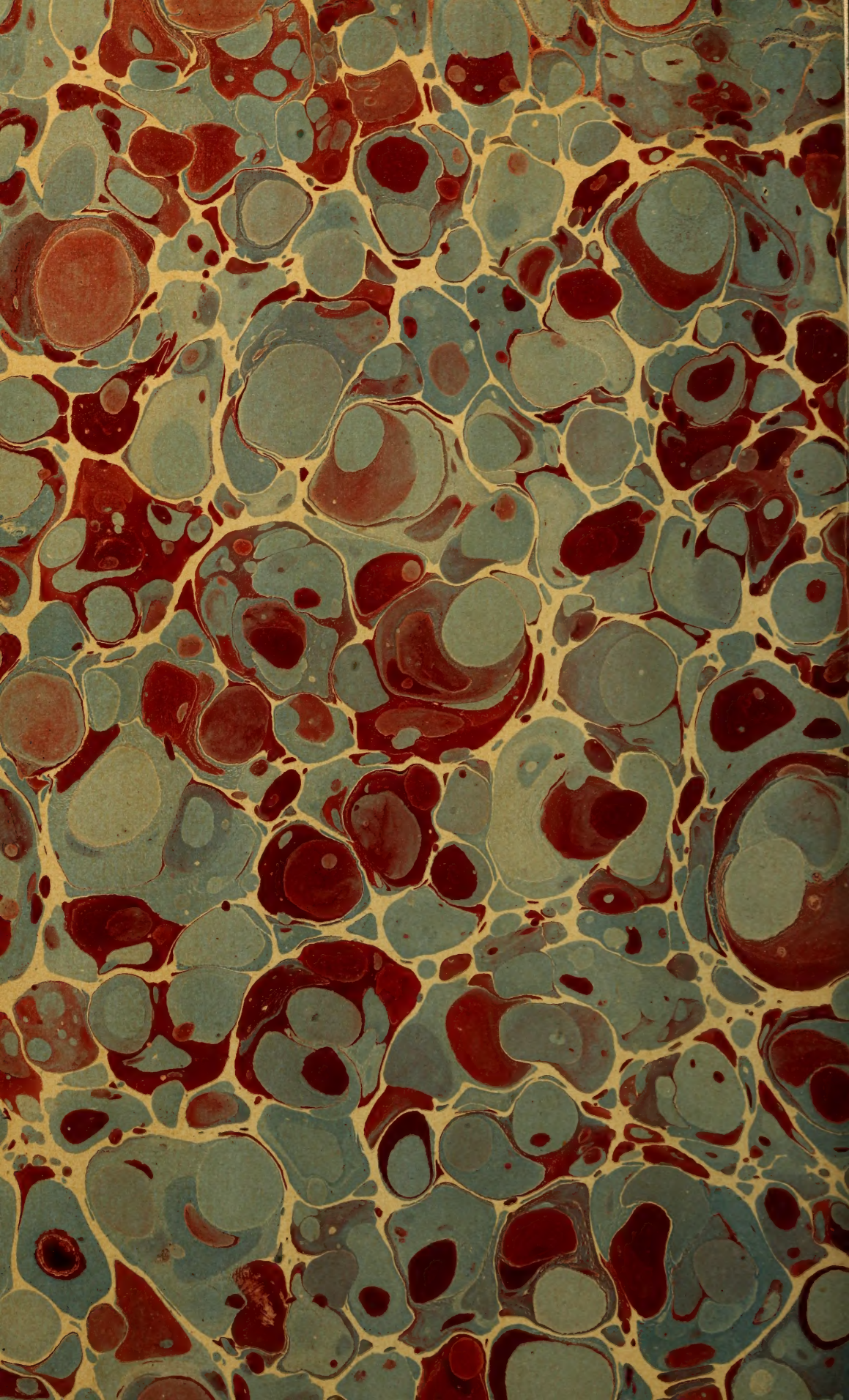
Udenfor Stortinget er Mængden nu, da det er blevet
Fyraften, vokset til Tusinder. Sang og Hurra-Raab bruser
gennem Gaderne. Caféerne er overfyldte. Aftenens Aviser
rives bort, saa hurtigt de i alenhøje Bunker bringes ud.
Man møder kun glade Mennesker. Dagen i Dag har in-
gen Plads for Bekymringer. Folket vil aande frit ud og
prise sin unge Lykke.

Visselig tænker ingen paa at tilføje andre Fortræd.
Der er i al denne festlige Glæde hverken triumferende
Hovmod eller Trods. Selv de, som veed lidet om de stats-
retlige Kunststykker, der i Dag er bleven udført med saa
fast og rolig en Sikkerhed, jubler dog med, fordi de er
bleven grebne af den stolte Lykkefølelse, som vælder
frem af Bevidstheden om, at nu er Norge helt frit, helt
selvstændigt. Det er fuldbragt! Leve da gamle Norge —
leve Stortinget — leve Chr. Michelsen — leve Friheden!

Til hen imod det aarle Gry vandrer glade Menneske-
skarer gennem Gaderne og fylder den lyse, lune Sommer-
nat med Sang:

Ja, vi elsker dette Landet,
som det stiger frem
furet, vejrbidt over Landet,
med de tusind Hjem;
elsker — elsker det og tænker
paa vor Far og Mor
og den Saganat, som sænker
Drømme paa vor Jord.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

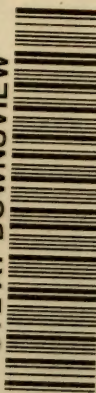
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BRIEF

D

0014657

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 10 10 07 020 3